

Scandinavian Research Council for Criminology
Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi

NSfKs 52. forskerseminar

Hønefoss, Norge 2010

Økologisk og global kriminologi
Aktuel forskning

Rapporten indeholder de papers, der blev præsenteret på
NSfKs forskerseminar i Hønefoss, Norge 2010

Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi 2010

Islands Universitet / Det Juridiske Fakultet

Lögberg / Sæmundargata 8

101 Reykjavík

Island

www.nsfk.org

Rådsleder: Ragnheiður Bragadóttir

Sekretariatsleder: Íris Björg Kristjánsdóttir

Medhjælper: Halldóra Þorláksdóttir

Photo: Ragnheiður Bragadóttir

Trykkeri: Háskólaprent ehf.

Oktober 2010

ISBN: 978-82-7688-021-2

Forord

I dagene 10. til 12. maj 2010 afholdt Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi sit 52. forskerseminar. Seminaret fandt sted på Klækken Hotel ved byen Hønefoss, der ligger i et skønt naturområde uden for Oslo, omgivet af et smukt have- og bakkelandskab. Nordisk natur havde gjort opmærksom på sig selv i ugerne op til seminaret, idet den islandske vulkan Eyjafjallajökull gik i udbrud. Askeskyen fra vulkanen påvirkede hele flytrafikken i Europa, men alle deltagerne nåede dog frem til seminaret i tide.

På forskerseminaret i år var der to hovedtemaer: Grøn eller økologisk kriminologi og global kriminologi. Økologisk kriminologi henviser til de situationer, hvor ofret er naturen, klimaet og dyr, endog økosystemer som sådan. For ca. tyve år siden var miljøkriminalitet et tema på NSfKs forskerseminar i Danmark. Dengang var udgangspunktet strafferetligt og kriminalpolitisk. På dette års seminar var udgangspunktet af mere kriminologisk karakter. Det er NSfK's hensigt, at miljøkriminalitet og økologisk kriminologi skal være prioriterede emner i den nuværende rådsperiode. Global kriminologi er et nyt begreb, som omfatter mange ældre forskningsfelter, såsom transnational kriminalitet, menneskehandel, narkotikasmugling, internationalt politisamarbejde og forbrydelser mod menneskerettigheder. Nu ser man på disse emner som en enhed med stadig voksende betydning i en mere globaliseret verden. Traditionen tro var der også plads til aktuel forskning på årets forskerseminar, hvor der blev gjort rede for mange interessante projekter. En nyhed på seminaret var, at der var afsat en dag til præsentation af igangværende og nylig afsluttet nordisk forskning. Tanken med denne dag var at styrke de nordiske landes kendskab til hinandens forskning, opbygge nyt samt udvikle eksisterende forskningssamarbejde på tværs af landenes grænser. Det var lidt forskelligt, hvordan landene udførte denne idé. Nogle redegjorde for nye forskningsresultater eller enkelte forskningsprojekter; andre introducerede de forskningscentre, der eksisterer i vedkommende land.

Redaktionen af denne forskningsrapport har besluttet, at de enkelte bidrag ikke publiceres i samme rækkefølge, som de kom i programmet, men i tre kapitler delt efter emne. Grundet til dette er, at læseren på denne måde får et bedre overblik over de forskellige forskningsfelter samt bidrag, som hører til samme tema, trykkes i det samme kapitel. Der er ikke foretaget nogen indholdsmæssig redigering af de enkelte bidrag. Synspunkter, der kommer frem i de enkelte foredrag, står for foredragsholderens egen regning, og er derfor ikke nødvendigvis identiske med NSfKs holdninger.

Forskerseminarerne er et af højdepunkterne i NSfKs virksomhed. De har deres oprindelse langt tilbage. De eksisterede sågar før end NSfK blev oprettet i 1962. De har været inspiration til forskere og et godt forum for yngre forskere til at stifte kontakt med nordisk forskning inden for kriminologien og til andre forskere. I denne rapport kan man læse de fleste af indlæggene, som blev præsenteret på dette års forskerseminar.

Forslag til temaerne for seminaret kom fra de norske rådsmedlemmer, og de arrangerede seminaret sammen med den norske kontaktsekretær og medhjælpere. En hjertelig tak rettes til dem for alt det arbejde, de har udført for at muliggøre seminaret. Foredragsholdere og bidragsydere til denne rapport takkes også for deres

indsats, samt sekretariatslederen i Island og hendes medhjælper for det arbejde, de udførte i forbindelse med arrangementet og denne rapport.

Reykjavík i oktober 2010.

Ragnheiður Bragadóttir

Rådsleder for NSfK.

Indholdsfortegnelse

Økologisk kriminologi.....	11
Guri Larsen	13
Perspektiver i økologisk-global kriminologi	13
Kjært barn har mange navn.....	13
Begrepsbruk for skader.....	15
Forsøk på begrepsavklaring.....	15
Kriminalitetsbegrepet	17
Kriminologiens bidrag	18
Litteratur	19
Sigurd S. Dybing	21
Miljødeleggelsenes samfunnsmessige betydning	21
”Det grønne” forskningsperspektivet	22
Miljøskader er også skader på mennesker	22
Avstand i kultur, kunnskap, tid og rom.....	24
Finnes det en vei mot et kollektivt veto?	26
Litteraturliste	27
Rune Ellefsen.....	29
Sammendrag.....	29
Sosiale bevegelser, politiske lovbrudd og statlige motreaksjoner - Rettsforståelse innen radikale miljø- og dyrerettighetsbevegelser og statlige kontrollreaksjoner mot bevegelsene	29
Innledning.....	29
Prosjektets formål og problemstilling	30
Problemstilling	30
Bakgrunn og samfunnsfaglig relevans	31
Nye sosiale bevegelser – nye sosiale konflikter	32
Statlig risikovurdering av illegal, politisk praksis	33
Politiske lovbrudd som ”vold”, ”ekstremisme” og ”terrorisme”	33
Annen forskning på feltet	34
Faglige og teoretiske perspektiver	34
Retts sosiologisk/rechtsvitenskapelig perspektiv	35
Kriminologisk perspektiv	36
Sosialkonstruksjonistisk tilnærming.....	36
Litteratur	37
Andre kilder	40
Nicolay B. Johansen.....	41
The problem with green criminology	41
A caricature of green criminology?.....	43
Two examples you can check for yourself!	44
The non-criminal crimes	46
Does green criminology follow up in the tradition of studies of groups that are objects for power?.....	46
I claim that the so-called green criminology is rhetorical, unfounded and abusive	47
Literature	48

Per-Anders Svärd	49
Abstrakt/sammendrag.....	49
‘I do not want to speak here of the educated classes ... ’ The construction of animal cruelty in Swedish politics 1844-1858	49
The 1844 debate	50
The 1856 debate	53
The ideological fantasy of the animal abuser	57
References	62
Laws	62
Documents from the riksdag	62
Literature	62
Morten Tønnessen	65
The legality and ethical legitimacy of wolf hunting in Scandinavia.....	65
Abstract	65
Introduction	65
From extermination campaigns to conservation policies	67
Perception and symbolism	68
Hunting ethics.....	69
Concluding observations	71
Footnotes	71
References	72
Global kriminologi	73
Sigmund B. Mohn	75
Flyktingers opplevelse av menneskesmugling	75
Menneskesmugling, asylmigrasjon og muren rundt Vesten.....	75
Intervjuer med flyktinger	77
Tre reiser, tre bilder	78
Kostbar mobilitet	80
Referansliste	83
Kjersti Lohne	87
Abstract	87
Framing International Justice: the Contribution of Human Rights Advocates	87
Background: Contesting Justice in Northern Uganda.....	88
Background: Justice as transnational process	89
Questioning the Universal Potential of International Criminal Law.....	90
Administrating Justice through Global Civil Society.....	91
Questioning Humanity	93
Concluding remarks.....	94
References	95
Rannveig Þórisdóttir.....	97
Crime and social change: The case of immigration and crime in Iceland	97
Data and method	98
Findings	99
Discussion	104
References	104

Minna Viuhko	105
The boundaries of exploitation? Transnational trafficking in persons from Russia and the Baltic States into Finland	105
Aktuel forskning	111
Anne Alvesalo & Tero Mamia	113
Electronic surveillance in the workplace	113
Introduction	113
The nature of surveillance and control in the workplace.....	113
Is workplace surveillance intensifying?.....	116
Electronic surveillance systems.....	118
Legislation and surveillance – protection of employee privacy.....	119
Intended and unintended consequences of surveillance	120
Ongoing research project (Finnish Institute of Occupational Health).....	122
Relevant literature	123
Ragnheiður Bragadóttir	127
Er straf for seksualforbrydelser blevet hårdere i Island – og hvis det er tilfældet, hvorfor?	127
I. Indledning.....	127
II. Nye bestemmelser som er af betydning for udmåling af straffen	128
III. Straf for seksualforbrydelser	130
IV. Konklusion	134
Helgi Gunnlaugsson	135
Iceland´s Desolate Aftermath: The Truth Commission Report	135
Abstract	135
Iceland´s Banking Collapse.....	135
The Truth Commission Launched.....	136
Obstacles Facing the Truth Commission.....	136
Content of the Truth Commission Report.....	137
What Really Happened in Iceland?	138
Iceland´s Economic Situation	139
References	139
David W.M. Sorensen	141
Treatment versus Proportionality: Indeterminate and determinate sentences and the risk of recidivism among mentally disturbed offenders	141
Who is charged under the law and what are the trends?	142
Evaluation of the new law´s effect on recidivism	143
Descriptive analyses.....	144
Comparative recidivism rates: Bivariate analyses	146
Multivariate analyses	147
Conclusion.....	150
References	150
Appendix: Danish Criminal Code §§ 16 & 69	150

Jenny Maria Lundgaard	151
Broken Windows på norsk	151
Teorien om de knuste rutene.....	151
New York-modellen for politiarbeid.....	151
Teoriens gyldighet og reformenes effekt	152
Medfører Broken Windows brutalisering av politiet?	153
Fra New York til Norge	154
Når norske øyne først rettes mot New York.....	154
Mellom lærevillighet og skepsis.....	154
Fra kompleks modell til nulltoleranse.....	155
Aksept for at Broken Windows er en sann teori.....	156
Broken Windows i Oslos kriminalpolitikk	156
Broken windows som tilpasningsdyktig rammeverk for kriminalitetskontroll	157
Begrepet ”nulltoleranse”.....	158
Kriminologiens vilkår i den kriminalpolitiske populismen	158
Kilder.....	159
Christoffer Carlsson & Karl-Magnus Carlsson.....	163
The Stockholm Boys Life-Courses & Crime in the Swedish Welfare State Through Half a Century. A presentation of the project and initial mortality results.	163
Introduction	163
The populations	164
The Clientele Boys (born 1943-51).	164
The SKÅ Boys (born 1941-1953).....	164
SiS Youth (born 1969-1974).	164
The 2010 Study	165
1) Crime, Desistance & The Life-Course.....	166
2) Structural differences, life-courses and crime.....	167
3) Physical and mental health and anti-social behavior	167
4) Social Inheritance.....	168
5) The problems and possibilities of prediction.....	168
Method	169
The existing data.....	169
The New Data	169
Initial Results – Mortality Rates	171
References.....	173
Lina Andersson	175
Abstract	175
Förståelse och tolkningar av surveyfrågor om brott	175
Design/metod	175
Två analysingångar	178
Identitet/Självbild.....	179
Sammanfattande slutsatser	182
Litteratur.....	182

Paula Wahlgren	185
”Samhällets viktigaste brottsförebyggare” – skolans arbete mot brott från 1970 till idag.....	185
Undervisning i lag och rätt – en kort bakgrund.....	186
Elevinflytande som brottsprevention.....	186
Delaktighet och förståelse.....	188
Den kompetenta brottsförebyggaren	189
Det gemensamma ansvaret	191
Från demokratiutvecklare till brottsförebyggare.....	192
Referenslista	193
Elsa Saarikkomäki	195
Abstract.....	195
Young people and police control	195
Introduction and background.....	195
Labeling theory	196
Research in Finland and abroad	196
Empirical analysis.....	197
Data and methods.....	197
Descriptive analysis of police contacts.....	198
Multivariate analysis – bias in control?	198
Situations in which police control took place	200
Combining methods	200
Discussion	201
References.....	201

Økologisk kriminologi

Guri Larsen

Perspektiver i økologisk-global kriminologi

Kjært barn har mange navn

Et voksende antall kriminologer internasjonalt har brutt med de tradisjonelle fagbarrierene – og utviklet kriminologisk forskning i mer tverrfaglig retning til et felt om sammenhenger mellom det samfunnsmessige, maktforhold og skader mot miljø, klima og dyr. Forskning innen denne internasjonale retningen har på ett par tiår blitt ganske omfattende og bred. Retningen har mange navn: begrepet *green criminology* ble først brukt av Lynch i 1990, i 1999 skrev Beirne og South bok om hvorfor studiet av dyremishandling er et kriminologisk tema, og de kalte retningen *nonspeciesist criminology*, i senere publikasjoner bruker de betegnelsen *green criminology*, også *a green field of criminology*. En av de sentrale og mest produktive forskerne er sosiologen Rob White ved universitetet i Tasmania. Han kaller retningen i sin bok fra 2008 for *environmental criminology*, og i bok fra 2009 heter det *eco-global criminology*, i boken fra 2010 sløyfer han bindestreket, nå heter det *ecoglobal criminology*, og Herbig og Joubert (2009) definerer retningen som *conservation criminology*.

Skiftende og ulike betegnelser på fagretningen, oppfatter jeg som resultatet av hvordan feltet har utviklet seg, fra det mer flytende og uklare grønne til Whites mer klargjørende økologisk-global kriminologi. Når ulike betegnelser og begrep brukes i dag om mange av de samme fenomen, kan det ha sammenheng med at feltet ikke er stramt definert som et eget fagområde med egen teori og begrepsbruk, men definert gjennom forskningsområdene og et *økologisk-globalt perspektiv*, og ikke avgrenset fra andre deler av kriminologen eller andre fagdisipliner. Det er i høyeste grad tverrfaglig, med ulike teoretiske perspektiv. White (2008) sier da også at det finnes et utall forskjellige tilnæringsmåter og forskningsopplegg, empiriske så vel som teoretiske.

Jeg velger å bruke betegnelsen økologisk-global kriminologi om dette forskningsfeltet. White (2009) sier at *eco-global criminology* refererer til en kriminologisk tilnærming som tematiserer økologiske spørsmål og med et kritisk globalt perspektiv. Det White (2008) kaller *crimes against nature*, inkluderer overgrep mot miljø og alle arter, ikke-humane dyr så vel som mennesket, legale som illegale skader.

Det som i første rekke skiller forskningsområdet fra annen kriminologisk forskning er forskningstemaene: ikke begrenset til forskning om relasjonen mennesket-samfunn, men utvidet til også relasjonen kultur-natur: samfunnets bruk av- og skader mot klima, miljø og dyr, legale så vel som illegale skader, og hvordan naturen slår tilbake på det samfunnsmessige.

Forskningsprosjekter innen økologisk-global kriminologi har til dels tilhold i noen av vitenskapens båser. Studier av spesiesisme og skader mot dyr er ofte egne forskningsprosjekt, og klimaendringer og miljøødeleggelse i egne, mindre analyser av sammenhenger natur-samfunn.

White (2008:4) sier da også at det er tre hovedtilnæringer i studier av naturskader: en tilnærming basert på ideen om *miljørettferdighet*, en basert på ideen om

artsrettferdighet og en tredje basert på *ideen om økologisk rettferdighet*. Miljørettferdighet refererer til et menneskesentrert syn der utgangspunktet er samfunnets bruk av naturressurser og hvordan miljøødeleggelser rammer menneskets helse og velferd, og rammer ulikt, alt etter klasse, kjønn, folkeslag, fattige/rike land osv.

Artsrettferdighet refererer til et artssentrert syn der dyrs rettigheter inkluderes i perspektivet til økologisk-global kriminologi. Spesiesisme er et sentralt begrep her. Det artssentrerte synet har mye til felles med det miljøsentrerte synet i den forstand at hovedsaken er enten menneskets rettigheter som i det miljøsentrerte eller dyrs rettigheter som i det artssentrerte. Synet på arten mennesket som del av naturen er ikke del av dette perspektivet – det sentrale er hvordan mennesket konstruerer og klassifisere dyr som De Andre.

Økologisk rettferdighet refererer til relasjonen mennesket-natur, inkludert biosfærens helse. Mennesket oppfattes som bare en av mange deler av komplekse økosystemer. Menneskers interaksjon med naturen vurderes ut fra skader vi påfører miljø, alt liv på kloden og biosfæren generelt – urettferdighet i forholdet natur-samfunn – mellom ulike deler innen den økologiske helhet. Innen denne tilnærmingen har mennesket og andre arter lik verdi som deler av den økologiske helheten, og alle, miljø, ikke-menneskelige dyr så vel som arten mennesket, kan være utsatt for utnyttning og overgrep (White, 2008:14-23).

Jeg oppfatter økologisk rettferdighet som det videste begrepet som også inkluderer de to andre perspektivene. – forholdet mellom alle deler i den økologiske helheten - sammenhengen og avhengigheten mellom alt liv på kloden, og ikke begrenset til enten det urettferdig forholdet mellom ulike arter eller miljøinnngreps skadevirkninger bare for mennesket.

Hensikten med dette forskningsfeltet er å utvide grensene for mainstream kriminologi til å inkludere tema av global betydning, men samtidig dra nytte av innsikten i den konvensjonelle kriminologien for å belyse måter å forstå og reagere på naturskade, hevder White (2008:3).

Nå liker jeg ikke en slik inndeling i en konvensjonell kriminologi og en grensesprengende kriminologi. Dessuten er kritiske globale perspektiv ikke introdusert av forskere innen økologisk-global kriminologi. Jeg oppfatter forskning med globale perspektiv og alle typer skader som godt forankret i kriminologiske tema og teori utviklet fra 1970-tallet og framover, etter kriminologiens økende løsrivelse fra strafferetten og utvikling som egen samfunnsvitenskapelig disiplin.

Riktignok har mye av kriminologisk forskning vært forankret i nasjonalstatens straffesystem, empiriske studier og teori om lovbrudd, avvik og sosial kontroll innen nasjonalstaten. Men globaliseringsprosesser i kriminologisk forskning startet ikke med økologisk-global kriminologi. Grenseoverskridende økonomisk og organisert kriminalitet har vært et forskningsfelt i ganske mange år, og forskningstema om menneskerettighetsbrudd, grensekontroll og kontrollens følger for migrasjon og flyktninger, transnasjonal kontroll og overvåking, osv utgjør i dag en stort del av kriminologisk forskning internasjonalt.

I denne sammenheng må også nevnes Cecilie Høigårds magisteravhandling fra 1971, der hun tematiserer imperialistisk handelspolitikk ut fra kriminologisk teori og forståelsesmåter. Økologisk-global kriminologi føyer seg til dette grenseoverskridende feltet innen kriminologien.

Begrepsbruk for skader

Også begrepsbruk for skader varierer noe forskerne i mellom, også hos samme forsker. Begrepet *environmental harm*, *miljøskade*, som brukes av flere forskere innen økologisk-global kriminologi (bl.a Sollund i Global Harms, 2008), utvider forskningsfeltet utover det lovgivning har forbud mot til også å gjelde legale virksomheter som fører til ødeleggelser av natur og til klimaendringer, enten det er stater eller bedrifter/konsern som er ansvarlig.

Økologisk kriminalitet og *miljøkriminalitet* brukes både som betegnelser for skader som i dag er kriminalisert, men også som samlebetegnelse for både legale og illegale skader (Sollund. 2008).

Rob White (2008, 2009) bruker både begrepet *environmental crime* og *crime against nature*, men uten å klargjøre forskjellen eller om han velger å bruke begrepene om hverandre eller for ulike typer skader. Begrepet *environmental harm* bruker han som samlebetegnelse for både legale og illegale skader i sin bok fra 2010, *Global environmental harm*.

Forsøk på begrepsavklaring

Begrepet miljøskade oppfatter jeg på et vis som et nøytralt begrep eller et tverrfaglig begrep, ikke spesielt kriminologisk. Bruken av begrepet skade i kriminologi – enten det dreier seg om sosial skade eller naturskade – angir ikke det kriminologiske perspektiv på skader, heller ikke antydninger om skadenes alvor. Det bidrar snarere til å tilsløre omfang og ansvar for de største truslene mot økosystemer og biologisk mangfold og det ødeleggende i legal virksomhet som systematisk, men ikke intendert, ødelegger natur, piner dyr, og bidrar til klimakrisen som jo også rammer mennesker og samfunn, på sikt alt liv på kloden.

En måte å nærme seg en begrepsavklaring på er å inndele skade i ulike typer alt etter hvordan og om skaden defineres rettslig. I første omgang kan skade inndeles i tre grupper: illegale skader, skader i gråsoner mellom legal og illegal skade, og legale skader.

1. Den første typen skade som er rettslig definert inndeles jeg i to grupper:
  - a. For det første skader som er definert som lovbrudd av straffeloven. Norsk strafferett er i liten grad satt til å regulere bruk av miljø og dyr, men straffeloven har en generalklausul om miljøkriminalitet som har en øvre strafferamme på 15 år for de groveste tilfellene av forurensning, ødeleggelser av kulturminner og faunakriminalitet.
  - b. For det andre skade som er definert i nasjonal og internasjonal miljørett, internasjonale konvensjoner, bilaterale avtaler. Internasjonal miljørett er et forholdsvis nytt rettsområde og er del av folkeretten, ikke et eget rettsfelt. Internasjonale konvensjoner er bl. a. konvensjonen om biomangfold, Bernkonvensjonen om artsmangfold, og i Norge har vi bl. a. forurensningsloven og den nye biomangfoldloven fra 2009. Vern av dyr er regulert gjennom dyrevelferdslov og viltlovgivning.
2. Den andre typen skade befinner seg i gråsoner mellom legal og illegal virksomhet. Dersom utgangspunktet er mål og intensjoner i lovgivning og internasjonale konvensjoner som regulerer bruk av natur og dyr, faller

det meste av dagens skader innenfor rammen av den offisielle definisjon av naturskade, og som det er forbud mot og strafferamme for.

Eksempler på vidtrekkende intensjoner og mål kan bl. a. være den nye norske dyrevelferdsloven som skal ivareta vern av dyr på individnivå. Lovens hovedbestemmelse slår fast at dyr har egenverdi, men uten at de konkrete enkeltbestemmelsene speiler egenverdien. Hva som etter loven oppfattes som lovbrudd, er underlagt skjønnsmessig vurdering, men dersom hovedbestemmelsen ble gjort gjeldene, ville dyr ha et langt bedre rettsvern enn de har i dag.

Et annet eksempel er den norske biomangfoldloven, § 1: "Loven har til formål å sikre ved vern og bærekraftig bruk av naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på for fremtiden"

Biomangfoldloven ivaretar et systemisk vern: vern av arts mangfold, av biologisk mangfold og av økosystemer, der mål også ses i sammenheng med bl.a. plan- og bygningsloven, dvs det samfunnsmessige. Samfunnets arealbruk skal altså vurderes ut fra målet om vern av biologisk mangfold.

Den internasjonale miljøretten har også som intensjon å regulere en bærekraftig utvikling, dvs ivareta økosystemer. Men som alle vet, intensjoner og formål i lovgivning blir sjelden praksis.

Jeg velger å definere både illegal skade så vel som skade i rettslige gråsoner som økologisk kriminalitet så lenge det er skade som er rettslig definert – enten brudd på lovgivnings enkeltbestemmelser eller brudd på miljørettens intensjoner og målsettinger.

3. Den tredje typen skade – legale skader – skiller seg fra de to andre typene ved at de foreløpig ikke er rettslig definert og regulert som naturskade, og ved at dette er skader som har alvorlige globale følger på lang sikt og utgjør de største trusler mot økosystemer, klima og menneskeheten. Eksemplet på denne typen skade er kull og olje- og gassutvinning med utslipp av klimaskadelige gasser, også nedhogging av regnskog – legale virksomheter som i dag utgjør hovedtrusler mot klimaet.

Hvordan skal legale skader som kriminologisk tema defineres, skader som ofte ikke er intendert, men er en konsekvens av staters politikk og multinasjonale storkonserns virksomhet?

Dersom utgangspunktet er begrepet *økologisk rettferdig* – dvs. sammenhenger og gjensidige avhengigheter mellom natur-kultur, kan en måte å begrepsfestet legale skader mot natur/klima, ikke-humane dyr så vel som pattedyret mennesket, være å innføre en ikke-rettslig, men moralsk kategori for skader – nemlig *økologiske forbrytelser*. Med økologiske forbrytelser mener jeg *brudd* på den økologisk rettferdigheten, dvs. skader som bryter ned økosystemer og biologisk mangfold.

En slik forståelse av forbrytelse bryter med rettslige definisjoner - kriminalitetsbegrepet i straffelov og annen lovgivning. Lovgivning utgår fra et menneskesentrert syn – det er mennesket og samfunn som skal beskyttes mot skader og lovløshet, ikke dyr og natur.

Mitt forbryterbegrep utgår derimot fra et økologisentrert syn i motsetning til det humansentrerte synet i rettslige definisjoner av skade. I et økologisentrert syn blir det forbrytersk virksomhet å ødelegge økosystemer. Moralsk status tillegges den økologiske helheten, der alle deler har lik verdi, mennesket som andre arter og alt liv på kloden.

Her støtter jeg meg til Rob White som anvender et slikt perspektiv for å forstå hvorfor noen typer skader er kriminalisert og andre typer ikke er det. Han hevder i boka *Issues in green criminology* fra 2007, at illegale miljø- og økologiske skader stort sett reflekterer et antroposentrisk perspektiv eller menneskesentrert perspektiv: Når skader kriminaliseres, er det ut fra hensyn og interesser til mennesker og samfunn, ikke ut fra hensyn til natur og dyr.

Og motsatt, vil jeg tilføye: skader som opprettholdes som legale skader, reflekterer det samme menneskesjåvinistiske synet: hensynet til samfunns- og økonomiske interesser har forrang framfor hensynet til dyr og natur.

Det paradoksale er jo at ved å skade natur og dyr, rammer vi til slutt også oss selv - menneskeheten.

Hvordan sammenfatte begrepsmessig alle typer naturskader, legale som illegale – forbrytelser både som rettslig og moralsk kategori? Igjen tar jeg utgangspunkt i begrepet økologisk rettferdighet, og oppfatter både legale og illegale skader som brudd på den økologiske rettferdigheten, og dermed forbrytersk i moralsk forstand, ikke bare i rettslig forstand. Jeg velger å bruke begrepet *forbrytelser mot natur og menneskeheten* som en samlekategori for både legale og illegale skader. (Jeg tar med menneskeheten fordi relasjonen natur-kultur viser til hvordan menneskeskapt naturskade slår tilbake på mennesket, folkerettens bestemmelse om forbrytelser mot menneskeheten isolerer det menneskelige fra natur).

For å oppsummere:

Samlekategorien *forbrytelser mot natur og menneskehet* inndeler jeg i en rettslig og en moralsk kategori: *økologisk kriminalitet* som rettslig kategori og *økologisk forbrytelse* som moralsk kategori. Økologisk kriminalitet inndeler jeg i tre underkategorier: strafferettslig definert, miljørettslig definert og gråsonerettslig definert.

Kriminalitetsbegrepet

Diskusjon om kriminalitetsbegrepet er sentral. Cecilie Høigård argumenterer for at kriminalitetsbegrepet er gjennomtrukket av makt. Hun sier bl.a. at handlinger makthavere ikke liker, naturaliseres som kriminalitet, og sluttresultatet er reproduksjon av sosial orden og maktforhold. (*Kriminalitetsbegrepet og makt*, 2006, Debatten i tidsskriftet *Materialisten* mellom henne og Leif Petter Olaussen, 2008/09).

Mitt anliggende er hvordan det *motsatte* får tilsvarende funksjon: skadelig virksomhet og pinepåføring som *ikke* ønskes kriminalisert av myndigheter, bidrar også til å reproducere sosiale, økonomiske og politiske maktforhold. Kontrasten mellom det utvalg av handlinger som naturaliseres som kriminalitet og skadepåføringer som ikke kriminaliseres, er med på å belyse - hver på sin måte - hvordan samfunns maktbase opprettholdes og gjenskapes både gjennom *utvalget* av handlinger som kriminaliseres og gjennom utvalget skader som forblir legale.

Slik jeg ser det, belyses straffesystemets reproduksjon av maktforhold også ved å studere skadelig virksomhet som straffesystemet *ikke* er satt til å kontrollere. Særlig tydelig blir

det når legale skader har større skadelig omfang enn handlinger som i dag er straffesystemets anliggende og som sluttresultat – forbrytelser mot menneskeheten.

Skader i rettslige gråsoner som jeg definerer som økologisk kriminalitet så vel som økologiske forbrytelser som moralsk kategori kan også defineres som strukturell vold eller strukturell skade, dvs handlinger og virksomhet som ikke er *intendert* å påføre skade, men begrunnet ut fra hensynet til f.eks. næringsinteresser, distriktshensyn, landbruksinteresser, global frihandel, samfunnsøkonomiske interesser, økonomisk vekst og profitt osv. Men når *konsekvensene* av virksomheten er skadepåføring i stort omfang, oppfatter jeg det som forbrytersk i moralsk forstand.

Kriminologiens bidrag

Hva kan kriminologiens bidrag være i forskning og forståelser av forbrytelser mot natur og menneskeheten, både som rettslig og moralsk kategori? Har kriminologi egne kunnskaper å bidra med på et område som strekker seg utover analyser knyttet til kriminalitet, sosial kontroll og straffesystem?

Kriminologer kan selvsagt ikke bli klima- og naturforskere. Men kriminologien kan finne sin egen vei inn i temaet, og bidra med kunnskaper om samfunnets/makthaveres interesser i- og begrunnelser for lovbruddsdefinisjoner og kontroll av skade og pine som slik også belyser sin motsats/negasjonen av straffesystemet: maktgrunnlaget for *unnlattelse* av kriminalisering av pine og skade.

Slik jeg ser det, er det viktig å utvikle tverrfaglig forskning for å kunne belyse sammenhenger mellom natur og kultur - det samfunnsmessige og det naturlige, hvordan det samfunnsmessige påfører naturen skader og hvordan naturskade slår tilbake på det samfunnsmessige. Her har kriminologien også en plass sammen med andre fags klima- og miljøforskning og forskning om misbruk av dyr.

Kriminologisk forskning kan f.eks. bidra med empiriske studier av det som i dag er kriminalisert skade, omfang og type miljøskade og pining av dyr som er lovbrudd i dag, analyse av lovgivning på området, anmeldelser og reaksjoner, kontroll og tiltak for å forebygge skader.

Også skader i rettslige gråsoner som jeg definerer som økologisk kriminalitet og legal skade- og pinepåføring som jeg definerer som økologiske forbrytelser er relevante forskningsområder for kriminologien: Det kan være skade dokumentert av andre fag som f.eks. miljøskadelig matproduksjon, utbytting og pining av dyr, også konsekvenser av utslipp av klimaskadelige gasser, hvordan denne type moralsk forbrytersk virksomhet foregår, hvem og hva som rammes og på hvilken måte, grunnlaget og ansvaret for virksomheten, hvordan virksomheten er regulert og kontrollert, hvorfor skadepåføringer er legal virksomhet, interesser og maktforhold, analyser av eksisterende lovgivning og kontroll og svakheter ved bruken av legalstrategier.

Her knyttes de faglige båndene mellom kriminologi og retts sosiologi tettere, også til miljøretten i jussen. Et forskningsområde er spørsmålet om rettsliggjøring for å bekjempe miljø- og klimaskade og misbruk av dyr. Hvor stor betydning tillegges legalstrategier og hvilken plass har folkelige motmaksstrategier?

Jurist Nicolai Nyland diskuterer det tvetydige suverenitetsprinsippet i sin doktoravhandling om tradisjonelle og nye måter å se rettsforholdet mellom stater og miljø. Et hovedmål for folkeretten er å sikre staters og menneskets overlevelse. ”Nå er den samme retten i ferd med å true menneskehetens eksistens”, sier Nicolai Nyland

(Apollon, Forskningsmagasin for UiO, 4/2009, s.8). Utgangspunktet er folkerettens basis i nasjonalstaten – suverene staters myndighet over eget territorium. Spørsmålet blir hvordan grenseoverskridende miljø- og klimaskade kan kontrolleres og reguleres innen et system der nasjonalstaten suverent kan bestemme hvordan miljøskade innen eget territorium skal håndteres selv om skaden også rammer globalt? Ofte er staten selv ansvarlig for skaden og nasjonale økonomiske interesser er involvert. Nasjonale myndigheter overordner ønsket om økonomisk vekst og utvikling i eget land framfor å være delaktig i å løse globale klimaproblemer som ikke bare rammer andre land og folk, men også eget land. Under dagens folkerettslige regime kan stater nekte å samarbeide for å løse globale miljø- og klimaproblemene, jfr. det som hindret en juridisk bindende klimaavtale i København høsten 09.

Nyland sier at ”prinsippet om suveren selvbestemmelsesrett over eget miljø kan ikke strekkes så langt at stater har rett til å bestemme over andre staters miljøkvalitet” (s.9).

Miljøproblemer må likevel løses innen folkerettens rammer, mener Nyland. Men Folkerettens forankring i nasjonalstaten må endres. Han hevder at ny tolkning kan endre hovedregelen om staters miljøinngrepsfrihet, og ”danne rettslig grunnlag for bedre beskyttelse av miljøet”. Her viser han bl.a. til ”framvoksende normer om rettigheter til miljø” og også hvordan en voksende erkjennelse av at miljøødeleggelser etter hvert kan utgjøre trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, staters og menneskers rett til overlevelse, og prinsippet om bærekraftig utvikling” (s. 10)

Miljøretten skiller seg fra andre rettsområder på den måten at naturen selv ikke lar seg bestemme over, naturen har sine egen lovmessigheter, det er *bruken* av naturen som kan reguleres og kontrolleres. Naturens lover setter rammer for hva stater kan gjøre eller på hvilken måte naturen kan brukes. Naturinngrep og vern av naturen bygger på et instrumentelt syn på natur. Spørsmål om naturens verdi blir sentral. Hvordan skal biologisk mangfold verdsettes? Skal verdien settes ut fra den nytte biologisk mangfold har for mennesker – ut fra et antropocentrisk syn? Eller ut fra naturens egenverdi eller iboende verdi – et globalt-økologisk perspektiv? Skal moralsk status bare være forbeholdt mennesket, eller kan også andre levende skapninger og organismer tilskrives moralsk status? Og hva vil i tilfelle det innebære for vår bruk og utnytting av dyr og natur?

Dersom beskyttelse av økosystemer overordnes enkeltindividets rettigheter - menneskets så vel som andre arters - kan man hevde at arten mennesket må fratras noen av sine rettigheter så lenge det er menneskets virksomhet som utgjør den største trussel mot økosystemer og biologisk mangfold. For å sette det på spissen: den beste løsning for Gaia er å underlegge arten mennesket naturens lovmessighet.

Litteratur

Beirne, Piers, Nigel South (ed): Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals. Willan Publishing. 2007.

Høigård, Cecilie: Debatt om kriminalitetsbegrepet i tidsskriftet Materialisten 2008/2009.

Nyland, Nicolai: Folkeretten truer det globale miljøet. Intervju i Apollon, Forskningsmagasin fra Universitetet i Oslo, 4/2009.

Sollund, Ragnhild (ed): Global Harms. Ecological Crime and Speciesism. NOVA Science Publishers, 2008.

White, Rob: Crimes against Nature. Environmental criminology and ecological justice. Willan Publishing. 2008.

White, Rob (ed): Environmental Crime. A reader. Willan Publishing. 2009.

White, Rob (ed): Global Environmental Harm. Criminological perspectives. Willan Publishing. 2010.

Sigurd S. Dybing

Miljødeleggelsesens samfunnsmessige betydning

Lenge før miljøforurensing ble lovregulert og ansett som en av de største globale truslene for fremtidens generasjoner, har naturen vært åsted for skadelig næringsvirksomhet. Miljødeleggelse legitimeres ofte som en utilsiktet konsekvens av verdiskapning og velferd. Endringsdynamikken knyttet til de globale miljøutfordringene krever nye tilnærminger til de lover, institusjonelle formasjoner, praksiser og identiteter som inngår i denne legitimeringen.

Ved utgangen av april 2010 havarerer en oljeplattform i Mexicogulfen. 200 000 liter råolje lekker daglig fra plattformen og et oljeflak på størrelse med Jamaica truer USAs østkyst. Omtrent samtidig skriver Norge og Russland under på en avtale hvor de deler Barentshavet mellom seg, og diskusjonen om olje- og gassutvinning starter umiddelbart. Det har også figurert andre miljøaktuelle hendelser i offentligheten de siste årene. Tre ansvarlige ved anlegget Vest Tank ble tiltalt for grov miljøkriminalitet etter at to tanker i 2007 eksploderte og giftig svovelgass spredte seg utover et stort område. Alle tre idømmes fengselsstraffer. I juli 2009 grunnstøtte lasteskipet Full City utenfor Langesund. Store mengder olje fra skipet spredte seg raskt og forårsaket skader langs store deler av Sørlandskysten. På politisk hold debatteres det intenst om hvorvidt det skal åpnes for oljeboring i de svært sårbare områdene rundt Lofoten og Vesterålen. Forurensingen fra Full City blir i denne sammenhengen brukt som et eksempel på fremtidige scenarioer dersom skipstrafikken økes i det værharde nord. Klimakonferansen i København, FN sin til da største konferanse, var den siste miljøaktualiteten i 2009. I 2007 la FN's klimapanel frem en alarmerende rapport om hvordan menneskeskapte klimaendringer i fremtiden vil kunne få store konsekvenser for levekårsbetingelsene for dyr og mennesker. I rapporten ble det i tillegg pekt på hvilke tiltak som må iverksettes for å forhindre de mest dramatiske klimaendringene. Samme år valgte Den Norske Nobelkomite å gi Nobels Fredspris til klimapanelet og Al Gore for å spre denne kunnskapen.

Formålet med klimatoppmøtet i København var få til en juridisk bindende avtale om en sterk reduksjon av verdens klimagassutslipp, som ansees for å være hovedårsaken til klimaendringene. Delegationene klarte imidlertid ikke å forhandle frem en avtale som var juridisk bindende. Likevel er konferansen et eksempel på en økende global bevissthet om de miljøskadelige konsekvensene av en fortsatt opprettholdelse av teknologisk innovasjon og økonomisk vekst. Full City, Vest Tank og oljedebatten i nord, er aktuelle eksempler på miljødeleggelse hvis nasjonale og samfunnsmessige konsekvenser omtrent er fraværende i klimadebatten. Enkelte sider av klimadebatten kan derfor oppfattes som moralsk dogmatisk (Ferry 1992). Konkrete samfunnsmessige konsekvenser er lettere å erkjenne enn fremtidige klimaendringer.

Forholdet mellom en miljøskadelig næringsvirksomhet og de faktiske samfunnsmessige konsekvensene kjennetegnes av flere former for avstand, i tid, rom, opplysning og kultur. Oppmerksomhet om de ulike typene avstand kan være av betydning for å forstå hvorfor virksomheter som skader miljøet ikke utsettes for strengere sosial og juridisk kontroll.

Utfordringen med å utforme et transnasjonalt miljødirektiv som karakteriserer samspillet mellom sosial og kulturell velferd og de globale vilkårene for en bærekraftig økologi, nødvendiggjør behovet for å se tradisjonelle kriminologiske begreper i et nytt perspektiv. I den grønne kriminologien har forståelsen av skadelige handlinger fått en ny betydning som belyses i denne artikkelen.

Betegnelsen miljøforurensing brukes i denne sammenhengen når det dreier seg om giftige stoffer i miljøet, mens miljøskadelig virksomhet viser til handlinger som på en eller annen måte skader miljøet. Miljøødeleggelser og naturødeleggelser benyttes både når det gjelder konsekvensene av miljøskadelig virksomhet og miljøforurensing. En nærmere kontekstualisering av begrepene vil komme fortløpende.

“Det grønne” forskningsperspektivet

Samfunnsforskningen har i liten grad viet sin interesse til å studere omstendighetene rundt miljøødeleggelser. Inntil ganske nylig har dette forskningsfeltet vært dominert av naturvitenskapene (Yanitsky 2009). Miljøødeleggelsenes globale omfang, de samfunnsøkonomiske og sosiokulturelle konsekvensene dette har, gjør miljøvern til et relevant fagområde langt utover naturvitenskapen. Formålet med den grønne kriminologien er å analysere hvordan styresmaktene ivaretar befolkningens trygghet når det gjelder vern av naturressurser og hvordan vedvarende rovdrift og misbruk av naturressursene kan føre til forandringer i levekårsbetingelser. Hvilken innvirkning miljøvernlover, sosiale og industrielle trender har på miljøet, er herunder viktige problemstillinger (Lynch og Streetsky 2003:521).

Miljøforurensing har vært ansett som en uunngåelig bieffekt av økonomisk vekst og velferd (Beck 1998). I denne sammenhengen er det lett å falle for fristelsen til å forstå dagens miljøstatus som et globalt skjebnefelleskap. Når det er kjent at bedrifter i det lengste tøyer rammene lovverket gir eller beveger seg ut i gråsonen for å kunne fortsette sin virksomhet, er det også nyttig med kriminalvitenskapelige analyser av bedriftskulturen bak miljøødeleggelser (se bl.a Dybing 2008; Talmer 1987; Dowie 1987:17; Beck 1998; Mintz 1987; Haagensen og Johansen 1991).

Miljøskader er også skader på mennesker

For å forstå hvordan miljøskader berører samfunnet, er det viktig å se bort fra hva som tradisjonelt er ansett som kriminalitet eller skadelige handlinger (South 1998:441). Hva som ansees for å være ikke aksepterte handlinger i samfunnet forandrer seg og gjør at den rettsdogmatiske tilnærmingen til offer og gjerningsperson vil komme til kort når det gjelder miljøødeleggelser. De aller skadeligste formene for miljøødeleggelser fremkommer dessuten ikke fra ubetinget kriminell virksomhet. Samfunnet har ukritisk akseptert den juridiske definisjonen av miljøkriminalitet (Halsey og White 1998:197). Miljøkriminalitet ansees i liket med økonomisk kriminalitet for å være kriminalitet uten ofre i tradisjonell forstand. Det er i tillegg sjelden ofre anmeldes eller reagerer på miljøødeleggelser (Dybing 2008). Et nytt offerperspektiv er derfor viktig for å forstå hvordan samfunnet berøres og hvilke reaksjoner som fremkommer i form av sosial og juridisk kontroll (Dybing 2008; Haagensen og Johansen 1991). Miljøskader kan ikke isoleres i tid og rom, og rammer samfunn på tvers av landegrensene. De samfunnsmessige konsekvensene blir ofte ikke kjent før etter langt tid, og de ansvarlige for ødeleggelsene har gjerne ikke direkte tilknytning til de menneskene og samfunnene som rammes.

Bakgrunnen for dagens klimadebatt er konsekvensene av mange år med globale miljøødeleggelser. Her er det nødvendig med en nyansering. Ofte fremstilles omfanget av miljøødeleggelsene som å være av global karakter og berøre alle. En slik fremstilling av miljøofre er like mye en god beskrivelse som en grov feilslutning og gir rom for uklårheter. Vi puster alle inn den samme luften. Vi er alle avhengig av den samme naturen og økologiske fundament som fremtidig livskilde. Forurensing har ingen nasjonalfølelse (Beck 2004). Her er skjebnefelleskapet helt uavhengig landegrensener og klasseforskjeller, og er av global karakter. Samtidig vil enkelte mennesker og samfunn rammes ekstra hardt (Dybing 2008:62; Haagensen og Johansen 1991:43). I hvor stor grad mennesker er utsatt kan være avhengig av biologiske disposisjoner, faktisk eksponering, lokalisering eller samfunnets behov (Beck 2004). En slik nyansering av offerperspektivet må sees i et globalt, nasjonalt, lokalt perspektiv og inkludere betydningen av klasse, kjønn, kultur og tid.

Vestlig industri har utnyttet fattige lands mangel på miljøvernreguleringer og behov for sysselsetting. Lokalbefolkninger har blitt påført store miljøskader. Fattige land med svak statlig styring fungerer i mange sammenhenger som internasjonale søppelfyllinger der vestlige land kvitter seg med farlige produkter (Dowie og Jones 1987:49-50). Nødens evidens reduserer oppmerksomheten på slike risikoer, men kun oppmerksomheten, ikke deres realitet og effekt (Beck 2004:61). Det er ikke uvanlig at bare beskjedne summer av verdiskapingen kommer lokalsamfunnene til gode. Der miljøskadene er store kan tradisjonelle yrkeskulturer som jakt og fiske forsvinne og samfunnet få hele livsgrunnlaget sitt ødelagt. På Filippinene har for eksempel det kanadiske gruveselskapet Barrick Gold tjent store penger på gullgruvedriften. Lokalbefolkningen lider av utbredt fattigdom, tungmetallskader og en ødelagt fiskebestand fordi gruveslam med kadium, sølv, sink, kobolt, nikkel, bly, kvikksølv og arsenikk, ble sluppet rett ut i sjøen gjennom mange år (Norwatch 22.7.2007). Samfunn med begrensede næringskilder tilhører de største risikogrupperne. I andre tilfeller kan samfunn uten en direkte relasjon til selve forurensingskilden rammes. Forurensing fraktes med vær og vind og inuitter på Grønland og i Canada opplever at barn fødes med skader fordi selkjøttet, som er den viktigste næringskilden, er forurenset av kvikksølv og PCB. Kvikksølv kommer blant annet fra en økende kull- og søppelbrenning i Kina og Asia (Forskning.no, 9.10.2002). Her er også kjønn en risikofaktor fordi miljøgiftene kvinner har i seg overføres til fosteret.

Selv om de største miljøskadene ofte forekommer i fattige samfunn med dårlig statlig styring, trenger risikogrupperne nødvendigvis ikke å være fattige. Samfunnet kan ha gode inntekter på virksomheten som forårsaker miljøskadene. Norsk aluminiumsindustri har bidratt med å sikre lokalsamfunnet mange arbeidsplasser og gode inntekter, samtidig som den har forurenset nærmiljøene (Dybing 2008:50). Oljeboringen i nord vil føre til inntekter og arbeidsplasser til befolkningen, men det vil også være knyttet usikkerhet til hvilken innvirkning petroleumsvirksomheten kan ha på det maritime økosystemet og følgelig fiskerinæringen.

Det er visse reaksjonsmønstre som er typiske for samfunn med utbredte miljøskader. Virksomhetens posisjon når det gjelder fordeling av økonomisk utbytte er avgjørende for befolkningens reaksjoner. Akutte ulykker kan føre til protester og søksmål. I visse tilfeller har miljøødeleggelser ført til opptøyer og voldshandlinger, som ved Shells oljeutvinning i det fattige Nigeria, der det økonomiske utbyttet av oljevirkosmheten forsvinner ut av landet. Et fellestrekk i de sosiale og helsemessige konsekvensene av miljøødeleggelser er samfunn som preges av familieoppløsning, apatiske livs-

anskuelser, dårlig helse og barn som fødes med dysfunksjoner (Williams 1996: 322-325). Miljøskadene størrelse er avgjørende for de samfunnsmessige konsekvensene. Omfanget kan begrenses, men det avhenger av hvilke sosiale og økonomiske tiltak som settes inn mot skadene. Land med svak økonomi og sårbare næringsgrunnlag, er dårlig rustet til å beskytte befolkningen mot miljøskader.

Yrkeskultur utmerker seg ikke bare ved kjennetegn ved utsatte grupper i samfunn der miljøforurensing truer tradisjonelle næringsgrunnlag. Det praktiske arbeidet med forurensingen utføres av de som har minst å vinne på at det forurenses (Christophersen og Johansen 1991:279). Når en forurensingskilde er eneste inntektskilde vil befolkningen være tvunget til å akseptere helseproblemer og andre miljøskader for å tjene til livets brød. Befolkningen trenger hjørnesteinsbedriften sin. Giftskader, kreft og dødsfall blant norske oljearbeidere har vært viktige motiv for å bedre sikkerheten offshore. Arbeidsmiljøloven har vist seg også å ha konsekvenser for ytre utslipp (Dybing 2008:61-62). Arbeiderbevegelsen er likevel fanget i et paradoks. Strengt miljøkrav kan føre til at bedrifter må legge ned eller velger å flytte til land med dårlig kontroll. Miljøreguleringer ønskes ikke alltid velkommen. Behovet for arbeidsplasser gjør at de miljømessige konsekvensene veies opp mot frykten for hvilke samfunnsmessige, politiske og økonomiske følger en streng miljøregulering kan medføre (Beck 2004:104).

Avstand i kultur, kunnskap, tid og rom

Dilemmaet i miljøverndebatten er forholdet mellom kortsiktige og langsiktige konsekvenser. Forholdet mellom nært og fjernt. Avstand som hinder for innlevelse og empati kan være av betydning for å se på hvilke strukturelle forhold som påvirker aktørenes handlingsmønstre. Bauman (1997) mener at en byråkratisk arbeidsstruktur kan drive mennesker til å utføre ekstreme handlinger. Gjennom sin appellering til Milgrams eksperimentelle forskning, som handler om hvordan rasjonalitet kan være et hinder for empati, forsøker Bauman å tegne et distinkt bilde av hvordan byråkratiseringen i det moderne samfunnet fremmedgjør enkeltindividene og bryter ned de sosiale relasjonene, derav også grunnlaget for eksponeringen av moral og empati. Det er behov for å presisere at miljøødeleggelser ikke er en tilsiktet konsekvens av et ønske om å skade, men en utilsiktet konsekvens av verdiskapning og velferd. Likevel sier Baumans teori, underbygget av Milgram, noe om hvordan *avstand* virker på menneskers evne til å utføre og erkjenne omfanget av skadelige handlinger, selv om konsekvensene kan være tydelige.

Deler av den offentlige miljøverndebatten karakteriseres ved politisk fragmentering rundt hvilken samfunnsmessig betydning miljøødeleggelser har. Ofte stopper debatten i spørsmålet om dagens industrielle virksomheter er skadelig for miljøet. Sterk fremskrittstro i det moderne samfunnet, hvor produksjonsfordeler og økt avkastning har stått som premissleverandører for den teknologiske utviklingen, har ført til at langsiktige miljøødeleggelser er oversett eller rett og slett ansett som en nødvendighet (Beck 2004:81). En måte å forstå denne utviklingen på kan være å betrakte naturens plass i samfunnet. Dette kan også være nyttig for å forstå miljøreguleringens fundament (Halsey og White 1998:197).

Et vesentlig kjennetegn ved miljøvern er at vern av naturressurser tradisjonelt ikke har vært noen målsetning i seg selv. Tvert i mot. I den vestlige kulturen strekker aksepten av naturødeleggelser seg tilbake til det 17. århundre og humanismens beherskelsesprosjekt over alle ikke-menneskelige ting (Ferry 1992:104). Naturen er

blitt ansett som en motpart, noe fremmed og aller viktigst som et *ikke*-samfunn. I det 21. århundret går det til gjengjeld ikke an å snakke om naturen som noe samfunnet kan ta for gitt. Naturen er et iboende element i sivilisasjonen og miljøødeleggelser fører til samfunnsmessige, kulturelle, økonomiske og politiske motsigelser og konflikter (Beck 2004:111). Skader på naturen vil i forskjellige former og kraft, alltid slå tilbake på mennesker og samfunn, enten det er det estetiske ved naturen som rekreasjonsarena eller livsviktige næringsgrunnlag som ødelegges. Miljøskader er samfunnsskader, men den kulturelle avstanden til naturen bidrar til at miljøvern fremdeles ikke har en avgjørende betydning for den politiske dagsordenen. Små samfunn med lange fangsttradisjoner og begrensede næringskilder kan på den andre siden være mer opptatt av å bevare fremtidige naturressurser enn moderne velferdssamfunn der forholdet til naturen er perifert.

Et illustrerende eksempel er debatten om leteboring i Lofoten og Vesterålen, og debatten om oljevirkosomhet i Barentshavet. I Lofoten og Vesterålen har argumentasjonen mot leteboring hovedsakelig vært konsentrert omkring de potensielle farene det er å bedrive denne type virksomhet så nær land. Klimaspørsmålet har derimot vært det største argumentet mot leteboring i Barentshavet. Det foreløpige resultatet av disse debattene er at det fremdeles er stor politisk uenighet når det gjelder Lofoten og Vesterålen, mens ingen partier har stilt seg helt uvillige til å åpne for virksomheten i Barentshavet. Den geografiske avstanden kan bidra til å øke aksepten, selv om de samfunnsmessige konsekvensene kan være omfattende også i Barentshavet.¹

Et viktig premiss i miljøødeleggelsenes betydning for samfunnet er tidsperspektivet. Konsekvensene av overforbruk av naturressurser eller miljøforurensing, vil i de fleste tilfeller ikke oppleves dramatiske og akutte. Helseproblemer, for eksempel kreft og alvorlige luftveisplager, utvikler seg over tid. Befolkningen i nærheten av en forurensende bedrift, eller mennesker som har en arbeidsplass der de daglig er i kontakt med miljøgifter, vet at det er en økt risiko for å bli syk. Likevel er det vanskelig for potensielle ofre å vite med sikkerhet hvilke effekter miljøgiftene vil ha, så vel som hvor disponert eller eksponert de faktisk er. Spesielt vanskelig er det når det er uklart hvilke gifter som slippes ut og hvilken effekt disse vil ha dersom de tas opp av mennesker (Beck 2004). Det oppstår et avhengighetsforhold mellom offer, forurensere og vitenskapen, der kunnskapen er forfordelt.

Når det skjer store ulykker som Full City, Mexicogulfen, Vest Tank eller potensielle ulykker i Lofoten og Vesterålen, er det mulig å få et nokså klart bilde av de kortsiktige konsekvensene. Langtidseffektene og senskadene vil det være vanskeligere å bedømme. Synergieffekten og summen av alle miljøgifter utgjør det endelige skadeomfanget, og kausale vitenskapelige vurderinger, er nær sagt umulig (Beck 2004:90). Biologiske disposisjoner og faktisk eksponering er individuelt betinget. Hva som er ufarlig for en person kan være livsfarlig for en annen. Forsvarlige risikovurderinger er vanskelig, men nødvendig. Både kunnskapen og makten ligger i denne sammenhengen hos forurensere og kontrollmyndigheten som gir dispensasjoner fra loven. Samfunnet for øvrig har begrenset kunnskap om hvilke risikovurderinger som ligger til grunn for slike dispensasjoner og må stole på gyldigheten i den informasjonen som gis.

---

¹ <http://www.miljostatus.no/barentshavet#A>

I Vest Tanks tilfelle ga bedriften gale opplysninger om hva virksomheten faktisk beskjefter seg med. Innholdet i tanken som eksploderte antas å være det samme som i 2006 ble dumpet på Eflenbenskysten. Avfallsdumpingen førte til at 14 personer døde og flere hundre ble skadet. Det nederlandske oljeselskapet Trafigura var ansvarlig for dumpingene på Eflenbenskysten. Etter denne hendelsen inngitt Trafigura en avtale om avfallshåndtering med Vest Tank. Vest Tank derimot, hadde ikke tillatelse fra SFT til å behandle denne type avfall, men valgte likevel å ta i mot flere skipslass med giftig avfall mot god betaling².

Media er en viktig kilde til formidling av kunnskap. Faglig og ikke minst språklig distanse mellom vitenskapen og dagligtalen, bidrar til at miljørelaterte problemstillinger kan fremstå fragmentert og være kilde til mistolkninger som kan villedde allmennheten i viktige samfunnsmessige miljøspørsmål. Vitenskapelig uenighet, politiske og økonomiske motsetninger og begrenset trykkplass, kan på denne måten bidra til en fragmentert fremstilling av enkeltsaker (Yanitsky 2009). Forholdet mellom politikk, industri og vitenskap henger sammen på en så kompleks måte at det nærmest er umulig å tydeliggjøre skyldspørsmålet, selv om de miljømessige følgene ofte er tydelige. *Alle og ingen* er ansvarlige. Alle er ofre.

Fremskrittstroen kan betraktes som en samfunnsendring som har institusjonalisert seg inn i en ansvarsfrihet (Beck 1998:350). Miljøskadelig næringsvirksomhet har kun et implisitt ansvar for de samfunnsmessige konsekvensene av miljøødeleggelser. Den statlige politikken bevilger og legitimer vitenskapen. Vitenskapen på sin side står ikke ansvarlig for latente bieffekter, med andre ord miljøødeleggelsene (Beck 1998). Enkeltsaker som Full City, Vest Tank eller ulykken i Mexicogulften, gjør det mulig å peke ut eventuelle syndebukker og på den måten fremstille ulykken enestående. Selve strukturen som muliggjør slike ulykker forblir uforandret. Strukturen kan forsterkes av forfordelingen av makt og kunnskap, og avstanden til konsekvensene.

Finnes det en vei mot et kollektivt veto?

Det er mer enn sannsynlig at vi ved hjelp av en vitenskapelig og teknologisk vekst vil lykkes i å løse de problemstillingene miljøvernfeltet reiser. ”Men det er infantilt å innbille seg at løsningene vil komme av seg selv, som gjennom en preetablert harmoni, uten at vi trenger å mobilisere kollektiv handling og tenkning” (Ferry 1992: 157). Handlingsmobilisering kan også foretas av kontrollmyndighetene. Braithwaite (1985) viser for eksempel at av alle de hundretusener av gruvearbeidere som har omkommet eller fått alvorlige helseproblemer, så kan svært lite forklares med menneskelig svikt eller uunngåelige hendelser. Han hevder at en strengere lovhåndhevelse vil bedre sikkerheten. Som en skjebnens ironi må det store ulykker til for at sikkerheten bedres til tross for at det hele tiden hevdes at dagens teknologi så å si er helt sikker og den beste.

Motivasjonen til at store foretak tøyer lovverket er ofte mange og veldig komplekse. Ikke desto mindre fremhever Braithwaite og Fisse at rettsforfølgelse kan ha en god allmennpreventiv effekt (1993:191). Bedrifters renommé står på spill. Bedriftseiere som i utgangspunktet betraktes som lovlidige borgere ønsker ikke å bli stemplet og fremstilt som kriminelle. Interne rutiner og bedriftskultur har vist seg å kunne la seg endre av bedrifters frykt for straffeloven (Braithwaite og Fisse 1993:161). Selv om sanksjoner ansees for å virke både *individualpreventivt* og *allmennpreventivt* (Braithwaite 1984:290), vil en uhemmet

---

² <http://www.tu.no/industri/article223636.ece>

sanksjonsbruk nærmest ha en paradoksal effekt. Dersom et altfor strengt sanksjonsapparat blir tatt i bruk kan det føre til at bedrifter tar i bruk politiske og juridiske kanaler til å motarbeide kontrollmyndighetens aktivitet, fremfor å innrette seg etter lovverket, og dermed setter spørsmålsteget ved hele lovverkets legitimitet (Dimento 1986:72). John Lea (2002:7) hevder at å kriminalisere krenkelser mot eksempelvis menneskerettigheter, vil forbli på et retorisk nivå med mindre ikke et ønske om kriminalisering uttrykkes gjennom praktiske tiltak både fra staten og i samfunnet generelt. Staten kan ikke alene realisere og håndheve et kriminaliseringsvedtak eller stramme inn reguleringen uten at det eksisterer en bevissthet blant befolkningen om at vedtaket er nødvendig og riktig (Lea 2002:9).

Miljøbevegelsens hovedutfordring er at det fremdeles lønner seg økonomisk å ødelegge miljøet. Den økonomiske krisen rammet verden 2007 og Staten bidro med milliarder i tilskudd til norsk industri. Miljørettete problemstillinger kommer i slike sammenhenger i andre rekke. Det kollektive miljøengasjement går i bølgedaler (Dybing 2008). Håndhevingen av miljøvernlovgivningen påvirkes av hvilke aktuelle utfordringer samfunnet står overfor. En miljøkatastrofe åpner for strengere sikkerhetstiltak, reguleringer og straffeforfølgelse, mens økonomiske nedgangstider vil føre til nærmere samarbeid med den forurensende industrien (Dimento 1986:65).

Samfunnet trenger velferdsgodene moderne næringsvirksomhet frembringer. Et stadig økende behov for energi og økonomisk vekst må dekkes. Så lenge denne veksten ikke er basert på bærekraftige teknologiske løsninger vil det føre til økte miljøødeleggelser. Avstanden til de menneskelige konsekvensene, forfordeling av makt og kunnskap, gjør at samfunnet legitimerer miljøskader som en nødvendig og uunngåelig bieffekt av den moderne velferdsstatens goder. De samlede konsekvensene av en slik legitimering er vanskelig å gripe.

Et nytt offerperspektiv som tar hensyn til miljøskadene legitime forankring, maktforholdene, avstanden til konsekvensene og relevansen av klasse, kjønn, kultur og tid, kan være nyttig for å kontekstualisere miljøødeleggelsenes samfunnsmessige betydning. Det nye offerperspektivet kan nyanseres med det globale som offer, det kollektive som offer, fremtiden som offer eller naturen som offer (Dybing 2008). Hensikten med bærekraftig utvikling er at natur – og miljøforvaltningen, skal etterstrebe de menneskelige behov både når det gjelder verdiskapning og fremtidig livsgrunnlag. Det manglende fokuset på kjernespørsmålene innen miljøvern kan på denne måten forvandles til reelle konsekvenser for miljøet og mennesker, i dag og i fremtiden.

Litteraturliste

- Bauman, Zygmunt (1998): *Moderniteten og Holocaust*. Oslo; Vidarforlagets kulturbibliotek.
- Beck, Ulrich (2004): *Risikosamfundet - på vej mod en ny modernitet*. København; Hans Reitzels Forlag A/S. 4. opplag.
- Beck, Ulrich (1998): *Risksamhället: På väg mot en annan modernitet*. Göteborg; Bokförlaget Daidalos AB.
- Braithwaite, John (1985): *To Punish or Persuade. Enforcement of Coal Mine Safety*. New York; State University of New York Press, Albany.
- Braithwaite, John (1984): *Corporate crime in the pharmaceutical industry*. Routledge & Kegan, Paul.

- Braithwaite, John and Fisse, Brent (1993): *Corporations, crime and accountability*. Cambridge; Cambridge University Press.
- Christophersen, Jan Georg og Johansen, Per Ole (1991): Forurensing som tradisjon. I Johansen, Per Ole (red) og Christophersen, Jan Georg (1991): *Studier i økonomisk kriminalitet*. Oslo; Institutt for kriminologi og strafferett.
- Dybing, Sigurd Solbrække (2008): *Et akseptert skjebnefelleskap*. En kriminologisk analyse av miljøfiendtlige handlinger. Oslo; Institutt for kriminologi og retts sosiologi.
- Ferry, Luc (1996): *Ny økologisk orden*. Treet, dyret og mennesket. Oslo; Tiden Norsk Forlag.
- Forskning.no 9.10.2002 "Svært alvorlig forurensingssituasjon i Arktis" Url: <http://www.forskning.no/Artikler/2002/oktober/1033995081.81>. [Utskriftsdato: 26.2.2008]
- Halsey, Mark og White, Rob (1998): *Crime, Ecophilosophy and Environmental Harm*. I South, Nigel og Beirne, Piers (2006): *Green Criminology*. Hampshire; Ashgate Publishing Limited.
- Lea, John (2002): *Crime & Modernity: Continuities in Left realist Criminology*. London; Sage Publications.
- Lynch, Michael J. og Stretesky (2003): The meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives. I South, Nigel og Beirne, Piers (2006): *Green Criminology*. Hampshire; Ashgate Publishing Limited.
- Mintz, Marton (1987): *At Any Cost: Corporate Greed, Women, and the Dalkon Shield*. I Hills, Stuart L. (red) (1987): *Corporate Violence – Injury and Death for Profit*. New Jersey; Rowman & Littlefield.
- Norwatch 22.7.2007 "Oljefondselskap stakk av fra miljøkatastrofe" Url: <http://www.norwatch.no/index.php?artikkelid=1621&back=1> [Utskriftsdato: 26.2.2008]
- South, Nigel (1998): A Green Field for Criminology? A Proposal for a Perspective, *Theoretical Criminology*. I South, Nigel og Beirne, Piers (2006): *Green Criminology*. Hampshire; Ashgate Publishing Limited.
- Yanitsky, Oleg N. (2009): The Shift of Environmental Debates in Russia. *Current Sociology*. SAGE Pub. <http://csi.sagepub.com/cgi/content/abstract/57/6/747>

Rune Ellefsen¹

Sammendrag

Klimakrisen og nye ideologiske strømninger bidrar i dag til sosiale konflikter om hvordan mennesker bør forholde seg til naturen. Nye verdisyn har blant annet gitt opphav til sosiale bevegelser som utfordrer den rådende miljø- og dyrevelferdspolitikken. Disse bevegelsene representerer nye forståelser av hvilke handlinger som er ønskede og uønskede, noe som reflekteres i deres oppfatninger av hva slags menneskelig aktivitet som bør tillates og kriminaliseres. Bevegelser for miljø- og dyrevern har oppstått som reaksjoner på samfunnsforhold eller normer som bevegelsenes aktører opplever som negative, uønskede eller undertrykkende. Aktørene i slike bevegelser må hele tiden velge mellom ulike strategier i arbeidet med for å oppnå den sosiale endringen de ønsker seg. Her ser jeg nærmere på hvordan visse deler av miljø- og dyrerettighetsbevegelsene velger ulovlige aksjonsformer som politisk praksis, og hvilke begrunnelser bevegelsene eventuelt bruker for å legitimere slike lovbrudd. Hovedspørsmålet er hvordan/hvorvidt valget av illegale, utenom-parlamentariske arbeidsmetoder kan forstås i sammenheng med hvordan bevegelsenes aktører oppfatter relasjonen natur-kultur, potensiale og begrensninger ved tilgjengelige legalstrategier samt faren for å rammes av statlige straffesanksjoner.

Sosiale bevegelser, politiske lovbrudd og statlige motreaksjoner² - Rettsforståelse innen radikale miljø- og dyrerettighetsbevegelser og statlige kontrollreaksjoner mot bevegelsene

Innledning

Muslimsk fundamentalisme, narkotikahandel, migrasjon, fattigdom og politiske protestbevegelser oppfattes i økende grad av vestlige forsvarsanalytikere som trusler mot staters sikkerhet, og som sikkerhetsrisiko i vestlig, offentlig ordenspolitikk (Hörnqvist 2003: 100). Under ser jeg nærmere på protestbevegelser som vurderes som slike trusler av europeiske og amerikanske myndigheter.

Teksten som følger bygger på en prosjektskisse for et doktorgradsprosjekt. Min presentasjon på NSfKs forskerseminar i 2010 tok utgangspunkt i tema og spørsmål fra denne skissen. Det tiltenkte prosjektet har den foreløpige arbeidstitelen: *Sosiale bevegelser, politiske lovbrudd og statlige motreaksjoner – En studie av rettsforståelse innen radikale miljø- og dyrerettighetsbevegelser og statlige*

---

¹ rune.ellefsen@jus.uio.no

² Teksten bygger på presentasjon som ble gitt i gruppesesjon på Nordisk samarbeidsråd sitt 52. Forskerseminar på Klækken, 10. – 12. mai 2010.

kontrollreaksjoner mot bevegelsen. Faglig sett plasserer prosjektet seg innen feltet grønn kriminologi (også kjent som øko-global kriminologi).

Prosjektets formål og problemstilling

Formålet med studien er å undersøke hvordan og hvorfor aktører i sosiale bevegelser³ som bekjemper skader mot klima, miljø og dyr benytter ulovlige arbeidsmetoder, samt hvordan de illegale strategiene påvirker myndigheters kontrollinnsats. Studien avgrenses til å se på en mindre del av de radikale miljø- og dyrerettighetsbevegelsene i deler av Europa, hvor aktører tar i bruk og/eller åpent støtter bruk av ulovlige, ikke-voldelige⁴ aksjonsformer for å nå sine mål. Jeg vil både ta for meg grupper som utelukkende benytter ulovlige metoder, samt grupper som kombinerer både legale og illegale strategier. Deler av gruppenes illegale aktiviteter omtales av ulike nasjoners myndigheter som hjemlig ekstremisme, politisk ekstremisme og -vold, miljø- og dyrevernekstremisme, samt øko-terrorisme⁵.

Problemstilling

Prosjektets hovedspørsmål er: Hva slags begrunnelser ligger til grunn for at visse miljø- og dyrerettighetsgrupper utfører og/eller støtter illegale arbeidsmetoder⁶? I studien vil jeg utforske bakgrunnen for slike grupperingers ukonvensjonelle valg, og hvordan valgene kan relateres til deres

- a) rettsforståelse (rettens⁷ legitimitet, maktfunksjon og andre sosiale funksjoner),
- b) vurdering av legalstrategienes⁸ potensial og begrensninger,
- c) begrunnelser for valg av henholdsvis lovlydig og ulovlig aksjon, samt
- d) tolkning av risiko for å rammes av statlige straffesanksjoner.

---

³ Sosiale bevegelser kan defineres som "[...] a group of people who are organized for, ideologically motivated by, and committed to a purpose which implements some form of personal or social change, who are actively engaged in recruitment of others, and whose influence is spreading in opposition to the established order within which it originated" (Munro 2005:17).

⁴ Ikke-voldelig benyttes her i betydningen; ingen fysiske skader rettet mot levende skapninger. Hvorvidt ødeleggelse av eiendom eller maskineri kan/bør defineres som vold er en diskusjon som vil behandles nærmere i prosjektet.

⁵ Øko-terrorisme (min overs. av *eco-terrorism*) omfatter ulike lovbrudd rettet mot eiendom, virksomheter eller personer, hvor handlingen er utført for å påvirke politikk/samfunnsforhold som angår miljø og/eller dyrevern. Begrepet er hyppigst brukt av amerikanske myndigheter og defineres i loven *Animal Rights and Ecological Terrorism* (Texas House Bill 433) slik: "Animal rights or ecological terrorist organizations means two or more persons organized for the purpose of supporting any politically motivated activity intended to obstruct or deter any person from participating in any activity involving animals or an activity involving natural resources" (Best & Nocella 2004: 375).

⁶ Det tas i bruk arbeidsmetoder som bryter mot loven på ulike måter; åpne og mer allment aksepterte sivile ulydighetsaksjoner skiller seg f.eks. sterkt fra anonyme sabotasjeaksjoner i form av sabotasje. Variasjon og grensegang mellom ulike illegale metoder blir viktig å analysere.

⁷ Med retten mener jeg "det totale system av formelt tilegnete regler i et samfunn, og institusjonene som i siste instans har ansvaret for utøvelsen av reglene og for at reglene overholdes" (Mathiesen 1980: 1, min overs.).

⁸ Debatten om legalstrategier omhandler hvor hensiktsmessig det kan være for bevegelser, pressgrupper og organisasjoner å bruke rettslige virkemidler i arbeidet for å fremme sine politiske mål (Mathiesen 2005: 192).

Tre tema, som henger nært sammen, brukes som innganger til prosjektets hovedspørsmål:

- 1) Politiske lovbrudd: Hvilke begrunnelser ligger til grunn for denne typen lovbrudd som utføres med politiske formål? Hvilket samfunnssyn og normer preger aktørenes eventuelle legitimering av illegale metoder som politisk praksis? Hva skiller denne typen lovbrudd fra de tradisjonelle og mest utbredte lovbruddskategoriene? Finnes det andre begrunnelser enn de politiske?
- 2) Retten, legalstrategier og sosial forandring: Hvilke syn har aktørene på muligheter og svakheter ved å benytte ulike legalstrategier for å oppnå de sosiale forandringene de ønsker? Hva avgjør at de legale strategiene forkastes til fordel for illegal motstand? Hvordan tenkes sosial endring oppnådd gjennom framgangsmåter som opinionen ofte tar avstand fra? Hvordan ser aktørene at illegale metoder står i forhold til demokratiske prinsipper?
- 3) Nye former for kriminalisering og kontroll: Hva slags statlige kontrollstrategier rettes mot disse lovbruddsformene, og hvilke grupper blir gjenstand for kontroll? Påvirkes bevegelsenes lovlige deler av den statlige kontrollen, og endres rammene for å utøve retten til å protestere? Kan en risikoorientert bekjempelse av slike lovbrudd komme i konflikt med lovlidige aktivisters rettssikkerhet? Hvordan uttrykkes risiko- og trusselvurderinger av disse aktivistgruppene hos kontrollinstitusjoner?

Bakgrunn og samfunnsfaglig relevans

I det følgende vil jeg vise to ferske, konkrete eksempler på hvordan konflikt og kontroll utspiller seg i tilknytning til miljø- og dyrevelferdsspørsmål, og hvordan deler av sivilsamfunnet påvirkes av kontrollmyndigheters praksis.

I mars 2010 brakte Aftenposten⁹ nyheten om at Oslo-politiet har innført en forbudssone for ytringer mot pels, i en radius av 250 meter rundt alle byens pelsforretninger. Politiet begrunner de nye reglene med et høynet konfliktnivå mellom pelsdyrnæringen og dyrevenaktivister. "Vi opplever dette som er forsøk på å kvele en politisk bevegelse fordi handelsstanden ikke liker den", uttaler dyrevenaktivisten Erling Sem i samme avis. Kort tid etter kan man lese at Amnesty International har bedt politiet om en redegjørelse for den nye praksisens rettslige grunnlag, noe Amnesty begrunner med at politiets bestemmelser her er såpass spesielle at de bør undersøkes nærmere.

I etterkant av Danmarks klimatoppmøte COP 15 melder Politiken¹⁰ at Københavns politidirektør Johan Reimann innrømmer ulovlige telefonavlyttinger i forbindelse med toppmøtet. 17 danske miljøaktivister tilknyttet Greenpeace har fått sine telefoner avlyttet i desember 2009, og noen av disse avlytningene har politiet nå erkjent at var ulovlige. Reimann¹¹ begrunner avlyttingen med at det var nødvendig for å avverge planlagte, straffbare forhold. "Vi får jo følelsen av at politiet her har anvendt de

---

⁹ Aftenposten Aften, 18.03.2010, side 24: "Forbudt å demonstrere mot pels". Artikkelforfatter: Andreas Slettholm.

¹⁰ Politiken, 2. mars. Url: <http://politiken.dk/indland/article913997.ece>

¹¹ Reimann til avisen *Politiken*, 12. januar 2010. Url: http://politiken.dk/klima/Topmode_i_Kobenhavn/article878240.ece

samme verktøy som de vanligvis bruker overfor hardkokt kriminalitet”, sier Greenpeace-aktivist Mads Flarup Christensen¹² som selv ble avlyttet.

Forskning om sosiale bevegelser, politisk overvåking og represjon gir mange eksempler på at intensiverte kontrollinnsatser rettet mot deler av bevegelser som kalles voldelige, ekstreme eller terrorister også medfører økt kontroll, overvåking og andre tiltak som rammer de større delene av bevegelsene (Hall 2006: 77-82, Lovitz 2010: 105-129, Mathiesen 1978: 88-96). Dette reiser viktige spørsmål om grensegangen mellom statens kontroll og individets rettssikkerhet generelt, og mer spesielt statlig kontroll av protestbevegelser og individers demokratiske rett til å protestere. I forlengelsen av dette aktualiseres prinsipielle spørsmål om begrepsbruk og terrordefinisjoner som brukes om noen av disse lovbruddsformene, og hvordan slik kategorisering påvirker forholdet mellom lovbruddets alvorlighetsgrad og kontrollens/straffens omfang.

Nye sosiale bevegelser – nye sosiale konflikter

De siste årenes raskest voksende politiske bevegelser i Vesten er, ifølge Alan Wolf, de sosiale bevegelsene som omhandler økologiske spørsmål og dyrs rettigheter (Munro 2005: 53). Et nyere eksempel er Storbritannia, der medlemskap i fagforeninger har sunket, mens tilslutningen til miljø- og dyrevernorganisasjoner har økt dramatisk (Carrabine m.fl. 2004: 326). Beskyttelse av naturen utgjør et felles mål for både dyre- og miljøbevegelsene, og de bruker mange av de samme strategiene og argumentene for å fremme sine kampsaker (Munro 2005: 23). Miljøaktivistene representerer til tider en helt annen verdensoppfatning enn den vestlige antroposentrismen¹³, med andre syn på hvordan samfunnet fungerer og hva som bør være styrende verdier og mål for offentlig politikk – deres verdenssyn er et mot-paradigme (Goodwin & Jasper 2009: 79). I senmoderniteten konfronteres menneskeheten også med en voksende etisk utfordring i forhold til dyrenes rettigheter, og de menneskesentrerte ideologiene står ikke lenger uimotsagt i det offentlige rom (Svård 2008: 168). Disse nye ideene skaper grunnlag for konflikter med dominerende verdisyn og politikk.

Innad i ulike sosiale bevegelser finnes mange oppfatninger av hvordan man bør gå fram for å oppnå sosial endring: Det kan skje ved å forandre lover og institusjonelle praksiser, gjennom påvirkning av holdninger og kultur, via styrking av individers handlingsevne, ved å skape koalisjoner på tvers av identitet og sak, gjennom konfronterende og forstyrrende taktikker eller ved å etablere organisasjoner som kan presse eliter (Valocchi 2010: 59). Aktivistenes valg av strategi påvirkes imidlertid gjennom interaksjon og gjensidig påvirkning med andre aktører innen samme ”konfliktfelt” (Goodwin & Jasper 2009: 254), som politi eller andre kontrollorganer. Statlige kontrolltiltak vil dermed ha en viktig innvirkning på både valget og gjennomføringen av en politisk strategi. Historisk sett har sosiale bevegelser regelmessig måttet velge mellom voldelige og ikke-voldelige aktiviteter, legale eller illegale handlinger, konfrontasjon eller overtalelse, ekstremisme eller moderasjon (ibid).

---

¹² Christensen til avisen *Politiken*, 1. februar 2010. Url:

http://politiken.dk/klima/Topmode_i_Kobenhavn/article891115.ece

¹³ Antroposentrisme er et filosofisk perspektiv som karakteriserer vestlige industrisamfunns syn på forholdet mellom mennesket og resten av planeten. Perspektivet preges av å være menneskesentrert, hvor mennesker ansees å være hersker med rett til å bruke og råde over dyr og natur, ut ifra hva som er fordelaktig for mennesker; hensyn til miljø, klima og dyr underordnes hensynet til menneskets interesser.

Statlig risikovurdering av illegal, politisk praksis

Miljø- og dyrerettighetsgrupper både kritiserer og konfronterer virksomheter som i mange tilfeller representerer store økonomiske interesser og er støttet av staten. I noen tilfeller angripes også slike virksomheter direkte gjennom ulovlige aksjoner. I 2008 oppga Politiets sikkerhetstjenestes (PST 2008: 2) i sin trusselvurdering at de har ”fokus på personer knyttet til blant annet [...] ekstreme dyrevernsmiljøer.” I forbindelse med president Barack Obamas Oslo-besøk i desember 2009 uttalte Laila Bokhari ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt at: ”Det er ikke nødvendigvis muslimske miljøer som det er størst grunn til å frykte under et slikt besøk. [...] Det kan være andre miljøer man må følge tettere – ekstreme dyrevernerne, klimaforkjempere, gjengmiljøer og høyreekstreme miljøer [...]”¹⁴ Disse trusselvurderingene indikerer at visse dyrevernerne og klimaforkjempere allerede er objekter for overvåkings- og kontrolltiltak i Norge.

Europols direktør skriver innledningsvis i rapporten ”EU Terrorism Situation and Trend Report” at europeiske ekstremister, og da spesielt dyrerettighetsextremister, i 2009 har tatt i bruk metoder som likner de som benyttes av terrorister (Europol 2010: 5). Videre i rapporten heter det at elleve av EUs medlemsstater, i tillegg til Norge og Sveits, ble rammet av dyrerettighetsextremisme i 2009, og at det foreligger indikasjoner på at noen av de kriminelle handlingene ble utført i samarbeid med liknende ekstremistgrupper i andre land, både i- og utenfor EU (Europol 2010: 41). Britiske Scotland Yard betegnet i 2003 Animal Liberation Front (Dyrenes frigjøringsfront i Norge) som den største terrortrusselen i Storbritannia etter IRA (Aftenposten 11.10.2007). I USA har Federal Bureau of Investigation definert øko-terrorisme som en av dagens største hjemlige terrortrusler (Amster 2006: 288), og ny lovgivning¹⁵ i flere delstater har drastisk skjerpet strafferammene for slike lovbrudd.

Politiske lovbrudd som ”vold”, ”ekstremisme” og ”terrorisme”

Ikke-voldelige lovbrudd som er relatert til miljø- og dyreverns ville i mange tilfeller i seg selv ikke medført spesielt strenge straffer, men når handlingene faller inn under terrordefinisjoner eller lignende begreper økes strafferammene betraktelig og kontrollinnsatser intensiveres. Den rettslige og politiske bruken av øko-terrordefinisjoner er blant annet kritisert for å vanskeliggjøre en rettfærdig straffeutmåling, og for at denne bruken av terrorbegrepet svekker samfunnets forståelse av terrorisme generelt (Amster 2006: 289, Lovitz 2010). Utbredte forståelser av terror forutsetter vold mot mennesker, men europeiske og amerikanske myndigheter benytter definisjoner som potensielt kan gjøre alle politisk begrunnede lovbrudd til hjemlig ekstremisme eller terrorisme (Hall 2006: 77, The Guardian 26.01.2010).

I dette prosjektet vil myndighetenes definisjoner og forståelser av disse radikale bevegelsene undersøkes nærmere, blant annet ved å se på rettslige og politiske definisjoner av slike ”ekstreme” politiske aktivister som øko-terrorister, organiserte kriminelle eller liknende. For øvrig vil det i studien gjøres et tydelig skille mellom gruppers arbeidsmetoder, og spesielt mellom dem som benytter voldelige metoder (vold mot levende vesener) og de som avstår fra å bruke vold. Men også mellom aktørene som

---

¹⁴ Dagsavisen 10.12.2009, side 8: ”– Generelt lav terrortrussel”. Artikkelforfattere: Tore Letvik og Irene Halvorsen.

¹⁵ Føderal lovgivning som *Animal and Ecological Terrorism Act* og *Animal Enterprise Terrorism Act* er vedtatt og liknende lover er innført i mange delstater (Moore 2005: 256 og 275-277)

aksjonerer med skjult identitet (anonymt) og de som utfører åpne sivil ulydighetsaksjoner¹⁶ hvor identiteten ikke skjules. Prosjektet tar for seg de gruppene som ikke offisielt utfører eller støtter bruk av fysisk vold mot mennesker som framgangsmåte. Jeg søker derfor intervjupersoner fra grupper som begrenser seg til ikke-voldelige aksjonsformer i sine offisielle retningslinjer (mer om dette under pkt. 5).

Annen forskning på feltet

Dette prosjektet befinner seg faglig sett i krysningspunktet mellom sosiologiske studier av sosiale bevegelser, rettsvitenskapelige/rettssosiologiske undersøkelser av rettsforståelse og legalstrategier, samt den øko-globale (grønne) kriminologien. Det er utført mye samfunnsvitenskapelig forskning om sosiale bevegelser, deriblant om aktørenes motivasjoner og praksis, samt rolle i samfunnet og forhold til maktinstitusjoner, både i Norge og internasjonalt (eksempelvis Davenport 2009, Porta 1998, Fernandez 2008, Lynd 2008, Liddick 2006). I dag er forskningsfeltet om sosiale bevegelser veletablert, med spesialiserte tidsskrifter, bokserier og profesjonelle organer (Porta og Diani 2006: 1). Spesielt kunnskap fra dette feltet som omhandler valg mellom lovlige eller ulovlige strategier og politisk represjon er viktig for mitt prosjekt (blant annet Garner 2005, Dearey 2010, Rowell 1996).

Sosiale bevegelser er et velegnet utgangspunkt for å studere sosiale og politiske konflikter samt endringsprosesser i samfunnet, fordi bevegelsene i seg selv er en kilde til slike prosesser (Goodwin og Jasper 2009: 4). Det finnes lite forskning som tar for seg begrunnelsen og rettsforståelsens betydning for illegale strategivalg blant grupper/bevegelser som jobber for å beskytte naturen, og mindre som samtidig sees i forhold til relasjonen motmakt-maktinstitusjoner. Det som finnes av slik litteratur er i stor grad publisert av aktivistene selv eller personer som er tilknyttet deres motbevegelser, hvor kildebruk og framstillinger ofte er ensidige og av varierende kvalitet (for eksempel Foremann 1991, Arnold 1997, Pickering 2007, Conn & Parker 2008).

Prosjektets forskningsspørsmål ligger nært opptil ett av flere sentrale forskningsformål innen den internasjonale kriminologiske retningen eco-global criminology eller green criminology. Forskere innen dette feltet, som for eksempel sosiologene Rob White (2007) og Eamonn Carrabine (2004), juristen Gary Francione (2009) og filosofen Tom Regan (2006) tematiserer valg av strategier i arbeidet for å bekjempe skader mot klima, miljø og dyr. Men det er mangel på systematiske studier med rettssosiologisk perspektiv om relasjonen illegal politisk aktivisme og samfunnets maktapparat.

Faglige og teoretiske perspektiver

Studiefeltet om sosiale bevegelser, og studier av relasjoner mellom slike politiske aktører og myndigheters kontroll- og maktutøvelse, er tverrfaglig med perspektiver fra ulike fagtradisjoner. Det samme er studier av spenningsfeltet mellom bruk av legalstrategier og illegal politisk praksis. Dette prosjektet inntar også et tverrfaglig perspektiv, men hovedsakelig med en kriminologisk og rettssosiologisk tilnærming.

---

¹⁶ En handling kan ifølge Persen og Johansen (1998) kalles sivil ulydighet når den oppfyller fem krav: 1. Åpenhet, 2. Ikkevold, 3. Lovbrudd, 4. Alvorlig overbevisning og 5. Samfunnsmessig og/eller etisk siktemål.

Retts sosiologisk/rettsvitenskapelig perspektiv

Det å ta i bruk rettslige institusjoner og rettslig språk i forsøk på å skape sosial forandring, er vanlig blant vestlige sosiale bevegelser. Med delvis inspirasjon fra borgerrettighetsbevegelsens tilsynelatende suksess i 1950 og 1960-årene, tar reformtilhengere både på politikens høyre og venstre side jevnlig i bruk rettslige orienterte strategier (legalstrategier) for å nå sine mål. Sosiale bevegelsers bruk av slike legalstrategier har vært gjenstand for omfattende undersøkelser (Silverstein 1996: 1).

De retts sosiologiske debattene og rettsvitenskapelige studiene av legalstrategier og rettsliggjøring¹⁷ er relevante for dette prosjektet, og omhandler blant annet hvor hensiktsmessig det kan være for bevegelser, pressgrupper og organisasjoner å bruke rettslige virkemidler (domstolene, andre rettslige beslutningsorganer, rettslig argumentasjon) i arbeidet for å fremme sine politiske mål (Mathiesen 2005: 192). Mange forskere (Rosenberg 1991, Horowitz 1977, Medcalf 1978, Bruun 1982, McCann 1986, Bell 1985) har undersøkt potensielle problemer med å bruke retten for å skape reformpolitikk, hvorvidt slik bruk av retten forsterker eksisterende maktstrukturer og flere (Scheingold 1974, Handler 1978, Oslon 1984, McCann 1994) har undersøkt hvorvidt de rettslige strategiene har vært vellykkede eller ikke for bevegelsene og deres reformorienterte målsettinger. I min masteravhandling fra våren 2009 drøfter jeg avslutningsvis spørsmålet om legalstrategiens potensial for dyrevernavisasjonene i prosessen forut for den nye dyrevelferdsloven (Ellefsen 2009: 92-103).

Aktørenes rettsforståelse/rettsbevissthet kan undersøkes ved å se på hvordan de konstituerer rettslig mening (forståelse), slik det kommer til uttrykk både gjennom deres ord og handling. Fokus på illegal sosial praksis vil kombineres med utforskning av begrunnelser og diskursiv praksis:

Legal meaning does not reside solely in the mind and the word. It resides also in action. A complete understanding of legal meaning must therefore consider law in practice. This suggests that we should look not only to written law and its interpretation in judicial opinions. We should look not only to legal consciousness and the articulation of legal meaning. We should look also to actions taken in response to, in support of, and in reaction against legal conceptions and articulations (Silverstein 1996: 12).

I dette prosjektet er det helt sentralt å spørre hvilke muligheter/begrensninger bevegelsene ser ved miljø- og dyrevelferdslovgivning (nasjonalt/internasjonalt), og hvorvidt de har tillit til at lovgivningen og rettslige organer kan gi dyr, miljø og klima tilstrekkelig vern. I en årrekke har miljø- og klimaproblemer fått NGOer¹⁸, sosiale bevegelser og deler av befolkningen til å reise krav om handling fra retts- og myndighetsinstitusjoner. Men, både blant politikere og allmennheten er de teknologiske løsningene de mest populære, fordi disse sies å kunne løse problemene uten at samfunnet verken trenger å endre verdier, livsstil eller økonomisk system (Jamieson 2010: 13). Det er imidlertid reist tvil om politikerne evner å utvise politisk handlekraft og iverksette troverdige løsninger på klima-problemene (Beck 2001: 306-308). Om dette ikke skjer kan tilliten til de politiske maktinstitusjonene svekkes

---

¹⁷ Rettsliggjøring av miljø- og dyrevernavisasjonenes arbeid betyr at bevegelsenes aktører i større grad fører kampen- og fremmer sine krav ved bruk av ulike rettslige virkemidler og argumentasjon (legalstrategier).

¹⁸ NGO er en forkortelse for Non-Governmental Organizations og brukes som en samlebetegnelse for ulike private (ikke-statlige/ideelle) interesseorganisasjoner.

ytterligere og presse fram handling utenom de konvensjonelle politiske kanalene. De sosiale bevegelsene kan sees som alternative handlingskanaler, og deres syn på rettens legitimitet vil sannsynligvis påvirke valget av arbeidsmetoder og tilbøyelighet til å bryte loven i politisk øyemed.

Kriminologisk perspektiv

Økologisk kriminalitet og skader mot natur, klima og dyr er forholdsvis nye tema innen kriminologisk forskning, og studeres spesielt innen grønn (øko-global) kriminologi. Disse temaene ligger nært opp til mer generell kriminologisk tilnærming og teori på flere måter. Blant annet ved at klimaendringer og miljøødeleggelser så vel som sosiale bevegelsers aktivisme, skaper nye former for sosiale konflikter og kontroll. Kontroll, sosiale konflikter og kriminalisering er blant kriminologiens sentrale tema.

Grønn kriminologi utvider både kriminologiens forskningsområder og perspektiv, fra det samfunnsmessige til relasjonen natur-kultur. Internasjonal litteratur på området er i ferd med å bli ganske omfattende. Viktig for dette studiefeltet er også å åpne opp for nye og kritiske måter å forstå skade og pine, som ikke begrenses til rettens kriminalitetsdefinisjon. I boken *Crimes Against Nature* (2008: 28) beskriver White det han oppfatter som ett av flere kjernesporsmål innen grønn kriminologi:

"[...] to investigate the nature of the relationship between changes in or to specific environments and the criminalization process; To consider that criminalization associated with conflicts over environmental issues, including the actions of protestors and those who are opposed to protest actions."

Den britiske sosiologen Eamonn Carrabine (2004: 328-329) skisserer også målsettinger for den grønne kriminologien, hvor en av de fire oppgavene beskrives som å studere hvilken rolle de grønne sosiale bevegelsene (og deres motbevegelser) har i samfunnsmessige endringsprosesser. Dette prosjektets formål er på linje med noen av de sentrale forskningsspørsmålene innen grønn kriminologi. Ifølge Aas (2007: 111) ser vi at målet om bekjempelse av mulige risikoer, heller enn mer positive målsettinger om sosial rettferdighet, har blitt en viktig faktor i påvirkningen av vestlige nasjoners politiske kulturer og deres strategier for sosial kontroll. Jeg ønsker å se nærmere på om slik risikoorientering påvirker kontrollstrategiene som berører de aktuelle bevegelsene, blant annet ved å trekke inn kriminologisk og sosiologisk teori om samfunnstrekk og kontrollstrategier i moderne risikosamfunn¹⁹.

Sosialkonstruksjonistisk tilnærming

I prosjektet inntar jeg en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til studiefeltet. Sosialkonstruksjonisme forstås her som er en fellesbetegnelse for flere nyere teorier om kultur og samfunn (Jørgensen og Phillips 1999: 14). Hovedideen i sosialkonstruksjonisme er at menneskene konstruerer den sosiale og kulturelle virkeligheten gjennom hvordan de forstår denne, og vise versa. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er det sentralt å se hvordan språket vi bruker

---

¹⁹ Slik det for eksempel framgår i verkene av Beck (1997) og Christie (1993). Begrepet risikosamfunn ble lansert av Ulrich Beck. I risikosamfunnet er distribusjon av det uønskede – av risiko – tema for konflikt og ulikhetsskapende prosesser (Nilsen 1997: 264). Typiske risiko i risikosamfunnet kan være forbundet med klimakrisen, terrortrusler eller andre truende usikkerhetsmomenter.

konstruerer vår tro og verdensforståelse, og hvordan våre oppfatninger skapes gjennom sosial samhandling med andre mennesker (Johnsen 2006).

Jeg vil undersøke oppfatninger og praksis hos aktører som tar del i de sosiale bevegelsene ut ifra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv. Aktørenes holdninger og handlinger forstås da i sammenheng med kulturen de tar del i ved å engasjere seg i bevegelsene, hvor blant annet en form for kollektiv identitet kan påvirke individet sosialt. Jeg vil undersøke disse kollektive motkulturene for å kunne forstå hvorvidt verdier herifra påvirker enkeltaktivisters strategivalg, parallelt med eventuelle påvirkninger fra andre strukturelle begrensninger og ressurser; den rådende kulturen, statlig kontroll, samt de menneskelige og økonomiske ressursene som finnes i bevegelsene.

Det faller naturlig å studere konfliktene rundt miljø- og dyrevernsproblemer i sammenheng med perspektiver på og diskusjoner om *antroposentrismen*. Antroposentrisme kan forstås som en kulturell og ideologisk struktur som underbygger og reproducerer forestillinger om menneskets naturgitte makt og råderett over resten av jorda. En nyttig analytisk distinksjon vil videre være å skille mellom antroposentriske (menneskesentrerte), biosentriske (artssentrerte) og økosentriske (sosio-økologisk sentrerte) verdensforståelser (White 2008: 11). Slike sprikende perspektiver skaper ulike definisjoner av kriminalitet og meninger om hvordan det er riktig å forholde seg til natur, klima og dyr.

Litteratur

- Aas, Katja Franko (2007): *Globalization & Crime*. London: Sage Publications.
- Amster, Randall (2006): "Perspectives on Ecoterrorism: Catalysts, Conflations, and Casualties" i *Contemporary Justice Review*, 9: 3, 287-301. New York: Routledge.
- Arnold, Ron (1997): *Ecoterror: The Violent agenda to save the earth*. Washington: Free Enterprise Press.
- Beck, Ulrich (1997): *Risiko og frihet*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Beck, Ulrich (2001): *Risikosamfundet – på vej mod en ny modernitet*. København: Hans Reitzels forlag.
- Bell, Derrick (1985): "Forward: The Civil Rights Chronicles" i *Harvard Law Review* 99:5. Cambridge, Massachusetts: Harvard Law Review Association.
- Best, Steven and Anthony J. Nocella (2004): *Terrorists or freedom fighters? Reflections on the Liberation of Animals*. New York: Lantern Books.
- Bruun, Rita (1982): "The Boldt Decision: Legal Victory, Political Defeat" i *Law and Policy* 4/271. The University of Denver/Colorado Seminary.
- Carrabine, Eamonn, Paul Iganski, Maggy Lee, Ken Plumer and Nigel South (2004): *Criminology – A sociological introduction*. London-New York: Routledge.
- Christie, Nils (1993): *Kriminalitetskontroll som industri: mot Gulag vestlig type?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Conn, P. Michael and James V. Parker (2008): *The Animal Research War*. New York: Palgrave Macmillan.

- Davenport, Christian (2009): *Media Bias, Perspective, and State Repression*. Cambridge; New York; Melbourne; Madrid; Cape Town; Singapore; Sao Paulo; Delhi; Dubai; Tokyo: Cambridge University Press.
- Dearey, Melissa (2010): *Radicalization: The Life Writings of Political Prisoners*. London: Routledge-Cavendish.
- Ellefsen, Rune (2009): *Ny Dyrevelferdslov: Beskyttes dyr eller næring?* Masteroppgave i rettsossisiologi. Oslo: Institutt for kriminologi og rettsossisiologi.
- Europol (2010): *TE-SAT 2010: EU terrorism situation and trend report*. ISBN: 978-92-95018-80-8. The Hague, Holland: Europol. Fernandez, Luis Alberto (2008): *Policing Dissent: Social Control and the Anti-Globalization Movement*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Foremann, Dave (1991): *Confessions of an Eco-warrior*. New York: Crown trade Paperbacks.
- Francione, Gary L. (2009): *Animals as Persons: Essays on the Abolition of Animal Exploitation*. New York; Chichester, West Sussex: Columbia University Press.
- Garner, Robert (2005): *Animal Ethics*. Cambridge: Polity Press. Goodwin, Jeff and James M. Jasper (2009): *The Social Movements Reader: Cases and Concepts*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hall, Lee (2006): *Capers in the Churchyard: Animal Rights Advocacy in the Age of Terror*. Connecticut: Nectar Bat Press.
- Handler, Joel F. (1978): *Social Movements and the Legal System: A Theory of Law Reform and Social Change*. New York: Academic.
- Horowitz, Donald L. (1997): *The Courts and Social Policy*. Washington DC: Brookings Institution.
- Hörnqvist, Magnus (2003): "Ordningspolitikens födelse" i *Laglöst land: Terroristjakt och rättssäkerhet i Sverige*. Janne Flyghed og Magnus Hörnqvist (red.). Stockholm: Ordfront.
- Jamieson, Dale (2010): *Ethics and the environment*. Fourth printing. New York: Cambridge University Press.
- Johnsen, Siri Fyllingen (2006): "Omsorg for Eva – og for Per" i tidsskriftet *Embla* 4/2006. Oslo: Fellesorganisasjonen.
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips (2008): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Liddick, Donald R. (2006): *Eco-terrorism: Radical environmental and animal liberation movements*. Westport, Connecticut: Praeger Publishers.
- Lovitz, Dara (2010): *Muzzling a movement: The Effects of Anti-Terrorism Law, Money & Politics on Animal Activism*. Brooklyn, NY: Lantern Books.

- Lynd, Staughton (2008): *Wobblies and Zapatistas: Conversations on Anarchism, Marxism and Radical History*. USA: PM Press
- Mathiesen, Thomas (1978): *Den skjulte disiplinering – Essays om politisk kontroll*. Oslo: Pax Forlag.
- Mathiesen, Thomas (1980): *Law, Society and Political Action – Towards a Strategy under Late Capitalism*. London; New York: Academic Press.
- Mathiesen, Thomas (2005): *Retten i samfunnet*. Oslo: Pax forlag.
- Medcalf, Linda (1978): *Law and Identity: Lawyers, Native Americans, and Legal Practice*. Beverly Hills: Sage.
- McCann, Michael W. (1986): *Taking Reform Seriously: Perspectives on Public Interest Liberalism*. Ithaca: Cornell University Press.
- McCann, Michael W. (1994): *Rights at Work: Pay Equity Reform and the Politics of Legal Mobilization*. Chicago: University of Chicago Press.
- Moore, Andrew N. Ireland (2005): "Caging Animal Advocates` Political Freedoms: The Unconstitutionality of the Animal and Ecological Terrorism Act" i *Animal Law Review* 11/255 (2005). USA, Michigan: Lewis & Clark Law School.
- Munro, Lyle (2005): *Confronting Cruelty – Moral orthodoxy and the Challenge of the Animal Rights Movement*. Leide: Brill.
- Nilsen, Ann (1997): "Risikosamfunn" i *Sosiologisk leksikon*. Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Oslo, Susan (1984): *Clients and Lawyers: Securing the Rights of Disabled Persons*. Westport, Connecticut: Greenwood
- Persen, Åsne Berre og Jørgen Johansen (1998): *Den nødvendige ulydigheten*. Oslo: Folkereisning Mot Krig.
- Pickering, Leslie James (2007): *Earth Liberation Front 1997-2002*. Tempe, Arizona: Arissa Media Group.
- Porta, Donatella Della (1998): *Policing Protest: The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Porta, Donatella Della and Mario Diani (2006): *Social movements: An introduction*. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Regan, Tom (2006): *Defending Animal Rights*. Urbana, Illinois: University of Illinois Press.
- Rosenberg, Gerald (1991): *The Hollow Hope: Can Courts Bring About Change?* Chicago: University Press of Chicago
- Rowell, Andre (1996): *Green Backlash: Global subversion of the environmental movement*. London; New York: Routledge.
- Scheingold, Stuart A. (1974): *The Politics of Rights: Lawyers, Public Policy, and Political Change*. New Haven: Yale University Press.

Silverstein, Helena (1996): *Unleashing rights – Law, meaning and the animal rights movement*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Svård, Per-Anders (2008): "Protecting the Animals? An abolitionist critique of Animal Welfarism and Green Ideology" i *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. Ragnhild Sollund (ed.). New York: Nova Science Publishers

Valocchi, Stephen (2010): *Social Movements and Activism in the USA*. New York: Routledge.

White, Rob (2007): "Green Criminology and the pursuit of social and ecological justice" i *Issues in Green Criminology*. Piers Bierne og Nigels South (red.). Cullompton, UK; Portland, Oregon: Willan Publishing.

White, Rob (2008): *Crimes Against Nature – Environmental criminology and ecological justice*. Cullompton, UK; Portland, Oregon: Willan Publishing.

Andre kilder

Aftenposten (11.10.2007): "PST: 10 militante dyrevernerere" i *Aftenposten* 11. oktober 2007, Side 2. Artikkelforfattere: Arild M. Jonassen og Marie Norum Lerbak

Politiets sikkerhetstjeneste [PST] (2008): *Politiets sikkerhetstjenestes ugraderte trusselvurdering 2008*. URL: <http://www.pst.politiet.no/Filer/utgivelser/trusselvurderinger/Trusselvurdering-2008.pdf> [Lesedato: 21.01.2010]

The Guardian (26.01.2010): "Ministry of Justice lists eco-activists alongside terrorists" i *The Guardian* 26. januar 2010. URL: <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/jan/26/ministry-justice-environmental-campaigners-terrorism> [Lesedato: 01.09.2010]

Nicolay B. Johansen

The problem with green criminology

The topic on this conference was green criminology. There are some deeply problematic issues with this field of research, and I will try to address some of them in this paper.

At the conference I put forward the proposition that Green Criminology is “not really criminological”. Even though that is a proposition that can be supported, it obscures my main points. So in this text I have modified my claims. The critique here is mainly directed at the modus operandi of the so called green criminologists. Rather I have set myself the ambition to argue that the so called green criminologists operate on the margins of what may be termed an academic mode of presentations.

Thus the critique presented here is not based on a wide study of texts within the field of green criminology. Such an endeavour would also expose my lack of scholarly reading in this field.

A word is needed on the concept of “green criminology”. It is not my invention, I simply follow up on the concepts of this conference. In her presentation, Guri Larsen distanced herself from this concept. Instead she said she used other terms, such as “ecological criminology”. However, this does not alter the weight of my arguments. To rephrase the cultural side of the Birmingham school: “the letters are different – the crime remains the same” (“The Specials”). But I do not reject the idea that a green criminology is “possible”.

I will try to convince the reader that what they have experienced with green criminologists is not social science, that what goes under the term “green criminology” in many respects is something else. I would call it presentations in the mode of the political realm, of commercials or some kind of propaganda. The problem with this, is that I find myself wanting clear cut criterions for distinguishing the two types of text modes. This again exposes my limited qualifications for taking on this task. I can only excuse myself with the fact that nobody else seems to be willing to take it. However I need some concepts, never mind that they are not founded in rhetoric as a discipline. In my opinion

- political presentations/texts are recognized by an overriding mode of persuasion (founded in invested interests), and
- academic presentations/texts are recognized by an overriding mode of truth seeking.

As a guiding line for distinguishing between the two, we may compare the following attributes of a presentation:

	Academic	Political
Who are addressed?	Scientific texts	Political public
Text mode	Problem oriented	Polemical
Argument	Refutable/open	Disguising/closed
Text mode	descriptive	Normative
Sources	Precision and problem oriented regarding sources	Ambiguous and accepting sources at face value
Data	Precision and problem oriented regarding data	Ambiguous and accepting data at face value
Text mode	Modifications	Slogans
Language	Precision	Broad concepts

These categories are of course not exhausting or satiating. They do not divide texts into two distinct categories. For example, it is quite permissible within an academic mode to try to persuade the audience. But this should typically be done within a mode of clarification of premises for the argument, exposure of the sources, a critical view on those, and modifications in respect of the proposed truth may be used in other areas. Conversely, political presentations may well be truth seeking, at least on the surface. Truth is always good, even if it is not always necessary in the art of persuasion. Accordingly, political texts tend to imitate scientific modes of presentation. Hence my modifying use of the term “overriding” above.

One further problem when social sciences is the topic, is that there are no places outside society from where the scientist may observe and/or comment on social phenomena (as Bourdieu, among others, has taught us). And there are necessarily components of political ambitions at work in any development of scientific enterprises (see for example Weber). Social sciences are not a “pure” business, like some natural sciences are more reasonably characterized.

However, I will most rigorously resist claims that there can be no such division. Everybody will experience that there is a difference. Still ingenious efforts may succeed in questioning every attempt to put names on this difference. Like the tailors in the fairytale by H. C. Andersen, “The Emperors New Clothes”, they may convince the court (of academics) that this fine linen is so delicate that it is almost invisible (especially for those “haven’t really understood”...). But even if the green criminologists are not imposters, the fact that the criterions are insufficient, doesn’t lead to the conclusion that there is no difference. Such relativism is quite unreasonable by its own merits. Furthermore, it is not logical; the former does not lead to the latter. The fact that no clear distinction can be made, does not lead to the conclusion that there are no differences.

What I try to do here, is to make explicit the difference between two distinct types of action. We may use the terms “speech acts”, understood as “doing things with words” (as this concept was developed by the philosopher Austin). Within the political and academic modes of presentations, one does different things. In politics one persuades the audience in to a particular point of view with regard for some action in the political realm. Other points of view are threatening. In academic presentations, one attempts at better understanding. One does not bind oneself to a particular point view to the same extent. These are different kinds of acts, like walking and drinking is not the same. However, faced with the difficulty

that both acts and looks the same as it presents itself as talking and writing, and difficulties regarding the definitions, we must sometimes rely on a feeling of what the performer wants with his or her presentation.

Goethe famously said that “man merkt die absicht und wird verstimmt”¹ (in a play I haven’t read). And this profoundly describes my attitude towards green criminology. But one cannot allow oneself to be as uncritical towards one’s own “prejudices”, in philosophical terms, of course, as to accepting personal impressions as proof. In philosophy of science, and hermeneutics particularly, “prejudice” refers to categories of the mind that forms the interpretations of sense data. What “man merkt” does not necessarily equal what the other person wanted to do. One can never move to a position outside one’s own prejudices, but one may try to help others to realize what are the foundations of one’s perception. Thus although I have “merkt” the “absicht” of the green criminologist, and most certainly that I have been “verstimmt”, I try to explicate my own categories for making such judgements.

A caricature of green criminology?

At the conference I presented something of a parody of a structure of a text within the green criminology. Still, this caricature turned out to be not so far off the mark, considering the presentations that were given. I drew this sketch:

A typical text within green criminology:

1. Lofty truisms about the unity of man and nature.
2. Description of sorry state of affairs.
3. Complaints about insufficient legal and/or administrative activity.

1. Lofty truisms are not restricted to texts within a green criminology. But they are prevalent there, and they provide little for a clarifying purpose. Rather, lofty truisms seem to be used to set the reader in some state of higher mental state, to see the “bigger picture” of the relation between man and nature (“makes you think – doesn’t it?”). South offers an illuminating example:

“You are undone if you once forget that the fruits of the earth belong to everyone, and the earth itself to nobody. Rousseau.

Do not commit any crime and be just with all the beings that surround you. Remember that even the smallest creatures, crushed by arrogant and cruel men, are endowed with a little ray of life. Beccaria” (South 1998).

South even gives two “thought provoking” quotations. There is nothing wrong with the bigger picture, but truisms does not add anything to truth seeking. They are self evident, true by heurism. That is what makes them truisms.

My claim is not that quotations used to introduce a text are negative in any way, as a textual tool they may be effective also within an academic frame. I still hold that one should be suspicious of such use of quotations, and that truisms of the kind that South offers may indicate the “absicht”.

---

¹ “One feels the purpose and becomes depressed”.

2. Typically, texts within green criminology describe an environmental situation that is problematic. Some part of the nature is polluted, some ecological situation is out of balance or some animals are suffering. Given the mode of thought set by the lofty truism, we are all set in a mood for action. Dramaturgically, we are manipulated as in a crime novel: there was some injustice, now the reader is longing for the perpetrator to be found and held responsible. In such a mood, there is not much need for discussions of sources. It suffices to give some numbers or comparisons to describe the extent of the sorry state of affairs.

3. Penal law and environmental law proscribe punishment and penal responsibility for a long list of illegal actions. But, the criminalized acts are rarely the subject matter of green criminology. And most of the acts that together constitute the threats to our planet are not criminal at all.

No wonder then, perhaps, that the typical green criminological text complains about the lack of effective legislation, insufficient resources and lack of administrative priorities. The modus operandi of green criminology is to address the lack of legislation, or at best the failure to comply with the intentions in law. Writers within the field of green criminology do generally complain about the missing legal activity on their field of interest. They bemoan the lack of rights defending animals and the lack of penal sanctions in the field of pollution. What goes under the term green criminology is generally complaining that there is not enough use of penal law and criminalization.

Not all of these aspects are found in all green criminology. However, you will find that most texts contain one or more of these features. And this indicates my point here, that the mode of the texts within green criminology is not an academic one.

Two examples you can check for yourself!

The conference provided examples of unacademic presentations labelled green criminology in abundance. I will comment on the contributions made by my fellow countrypersons Sollund and Larsen. You may check their papers in this volume yourself, and see if you agree with my comments.

Sollunds presentation was about abuse of animals, especially birds. She was descriptive in mode, but the message was that the situation is terrible for these animals and that they suffer a lot. The act she performed then, may be interpreted as to provide a description calling for action against animal abuse. I will highlight two aspects of her presentation to support this claim (besides the fact that this is obvious from reading the paper), one more easy controlled than the other.

First, in between a huge amount of allegations about the condition of animals treated by humans, Sollund claimed that illegal trade in animals is the second biggest illegal transnational industry, second only to the drugs trade. Surely a dramatic assertion, this clearly implies that something should be done about this immediately. Only, haven't we heard this before, somewhere? Sure, but then it wasn't illegal trade in animals, it was trafficking in women, or was it the arms trade? Or was it something else? The thing is that propositions like these are ubiquitous in the realm of politics, where facts are not checked. Skillbrei has shown how such propositions "live their own lives" in the political field of trafficking in humans; everybody refers to everybody so that everybody believes that it is true. And when one tries to find the source, it seems it was just a guess or unqualified assumption made by someone with political motives in the particular field. What we find here then, is a dubious rhetoric

associated with the political sphere. And there were neither a reference to any source on the matter, nor a critical comment on it.

The second element in Sollund presentation is invisible for the reader of this report. However, it was more than visible for the ones participating at the seminar. As Sollund spoke, she used the screen behind her to display a slideshow from YouTube, showing pictures of maltreated animals. There were blood and animals in distress and pain, and corpses dumped. The pictures were grotesque, and reality is, no doubt, grotesque, to some extent. However, the slide show only demonstrated there are examples of this, not the prevalence. And if Sollund questioned the sources on this, or modified the interpretation that this is the true face of humans handling animals, I did not for one notice this. I was too absorbed by the pictures. So check it out for yourself! Did she qualify any propositions about the prevalence of abuse of animals? The conclusion must be that Sollund here resorts to emotional means of such a calibre, that precision is impossible.

You may turn to lengthy chains of questioning my distinction between academic and political modes of texts. But if these are attributes compatible with an academic mode, then I am Josephine Baker.

Larsens presentation is perhaps not a good example though, as she actually tried to make the philosophical assumptions underlying her work, and in so doing making her vulnerable for criticism. I find that admirable and clearly within an academic mode. On the other hand I will seize the opportunity she provided to criticize her position. I do however want to give her credit for allowing this opportunity.

Larsens presentation was also clarifying some of the questions regarding accusations that I had put forward in the abstract for the conference. I will not go into details here, only point to the fact that I also have modified my position after the conference.

In her presentation Larsen distinguished between three types of justice: “Environmental justice”, “justice of species” and “ecological justice”. If I understood her correctly, she later claimed that a concept of ecological justice is needed to address the most pressing harms towards the planet. The harms most threatening is not defined by international law (and not accessible by national law?). She then claims that these harms are infractions of ecological justice as a moral category. The problem with this proposition becomes evident, I hope, when we consider the meaning of ecological justice. Ecological justice deems “all species equal”.

I find this problematic for at least two reasons. First, a moral category cannot be used as a basis for judgements like these. Second and more generally, how far away from the conventional concepts of justice is it permissible to put oneself making judgements of right and wrong?

1. To use a moral category as the basis for arguments of legal questions involves a contradiction. In this respect the concept “moral crimes” are important (which Larsen has used in an earlier text). I will return to this.
2. Making assertions about right and wrong involves an assumption of consensus. Claims of right and wrong in these questions are not interesting if they are interpreted as personal views. They must be taken as propositions valid for a wider set of people. Now what Larsen does here, is to assume consensus, using a concept of justice that is everything but accepted by the common public. As such, this rhetoric turns into a sneaky grip to plant a politically laden concept into the minds of the listeners.

Rhetoric like this is quite common among political activists on the far left. One makes sure that the implications of what one says are incompatible with the existing order. Having established a description of the state of affairs successfully, the consequences are given. The consequences are direct political action or a world view incompatible with the existing order. Both Larsen and I have firsthand knowledge of this. This qualifies me to identify it when I see it, but I do not wish to accuse Larsen of using it intentionally. Rather I believe that she has adopted this rhetoric unconsciously, as a habitus, so to speak, acquired in former days.

However, when rhetoric like this is not successful, the audience becomes “verstimmt”. Or as one other participant said to me, “this is not science, it is a sect!”.

The non-criminal crimes

When the subject matter of green criminology is environmentally harmful acts and the lack of penal measures against it, one problem seems to be the absence of criminalization, stigmatization and exclusion. Is it reasonable to use the label “criminology” in such circumstances?

One could of course study the political and legal processes that lead to this situation, with insufficient legal activity. But that does not qualify as a study of criminalization, nor is it making the endeavour criminological. At best, what is performed in such an enterprise is sociology of law. One could then label it green sociology of law. However, as such, other problems emerge.

Within the sociology of law one finds several studies of state agencies controlling, among other things, pollutions committed by businesses. Here one finds a tendency towards leniency in the control activities, and forms of negotiations around the threshold values for pollution, more than one will find uses of penal sanctions.

Green criminologists do not support such a situation. They shout for more legislation, more use of penal sanctions and less opportunities for controlling agencies to be “corrupted” in this way.

First of all, one cannot assume that penal measures are better equipped than non-penal measures. There is no evidence to support such a claim in general.

Secondly, such a view contradicts another major trend among criminologists; the sceptical attitude towards the use of penal law in general and a quite common attitude, to regard penal law as a last-resort measure. This is at least a quite common attitude among criminologists in Norway, and not least among so called critical criminologists, where one also finds the green criminologists elsewhere. Thus, there is an unresolved contradiction between the so called green criminology and other trends in criminology, which at least needs to be addressed.

Does green criminology follow up in the tradition of studies of groups that are objects for power?

The most prominent tradition in Norwegian criminology the recent thirty years has been the so called “criminology from below”, also known as the “bottom-up perspective”. The leading idea behind this tradition is that penal law has more of a repressive function than an effect to produce social order. In effect, this tradition has given voice to people who are in the receiving end of control agencies. These people are generally less resourceful in all meanings of the term. They are relatively poor, they have limited access to legal

means, and their networks do not include powerful people, and so on. They are characterized by a lack of opportunities to speak their voice publicly, and they are as such easily defined as undeserving, bad, criminal, ugly etc.

This perspective has some obvious empirical support. Here we might also find the most likely candidate for understanding green criminology as criminology. Especially the green criminology concerning animal rights. Animals do generally not speak English, and do not have effective vocal support in public. But, however animals may be victims of repression and abuse, it is not repression in the sense that criminology has traditionally been concerned with. The economy is organized by states and international cooperation, that is true, but criminology has been focusing on people under surveillance by state(-initiated) organizations. Not private enterprises meant for production. If the sector of production is included in the concept of the control industry, then the concept of control industry is left meaningless. True, power is ubiquitous. But again, this perspective does not allow for blurring of every conceptual boundary distinguishing between social realms.

Similarly the argument could be made for the production of waste.

The leap from criminological studies of objects of power, to nature being exploited by man, is too far, and involves too many problematic steps, to be used as a connection to the traditions of criminology.

I claim that the so-called green criminology is rhetorical, unfounded and abusive

Unfounded: I have argued that it is not reasonable within any conceptualization of criminology, to label the so-called GC as proper criminology. The subject matter of green criminology is neither criminalized nor deviant. We may feel pity with animals, and be worried about the state of the planet, but that does not make it criminology.

I have therefore contacted the Norwegian Institute for Conceptual Drain, with a petition to empty the concept of green criminology of meaning. They accepted, but only temporarily.² The concept of green criminology is not permanently deemed meaningless, one may apply for it to be put in use again. Thus, I can hereby declare the concept of green criminology temporarily void, meaningless and without any use.

The Institute of Conceptual Draining, of course, only has a limited competence (Norway). But nevertheless, it is a start!

Rhetorical: The Green Criminologists are probably aware of the unresolved issues with (other) tendencies in criminology. I mentioned that most Norwegian criminologists seem to be sceptical of the use of punishment. The prevalence of the concept “moral crimes” may be interpreted as an awareness of these conceptual difficulties.

However, to talk about a moral crime is a rhetorical forgery. Morals do not include crimes, this is one aspect that distinguishes morals from law. Crimes leads to formal sanctions. Morals are norms left out of the legal sphere, for whatever reason. Morals cannot be sanctioned by formal means. But by using this conceptual anomaly, one

---

² Institutt for begrepstømming 0234 GRØNN KRIMINOLOGI KUNNGRJØRING
Institutt for begrepstømming har fått inn en søknad om å tømme begrepet ”grønn kriminologi” grunnet manglende vitenskapelig innhold. Instituttet støtter søknaden med umiddelbar virkning, men vil revurdere begrepets relevans i 2020. Instituttet anbefaler begrepet ”grønn politikk” i karanteneperioden.

serves the rhetorical purpose of hiding the fact that the subject matter is not really a criminological issue. One tries to connect the subject matter of green criminology with crime and punishment, by way of a conceptual forgery.

The tacit assumption is seemingly, that the more problematic the situation is portrayed, the more it qualifies as deserving legal attention and administrative resources. By saying this, I do not contradict the contents of green criminology, I do not intend to say that the condition of the planet is better than how it is presented, that animals are treated better or that factories are less polluting. If there are exaggerations in the descriptions made in green criminology, that is not my concern, and it does not inflict on my argument. But whatever the condition of the planet and the treatment of animals, it does not follow that penal law is the answer.

It seems evident that the drive in green criminology is most concerned with rhetoric. No doubt, all sciences have an element of rhetoric, but there seems to be no equivalent pressures towards precision in terminology or the arguments. This of course, is a clear indication that the so called green criminology is a political project, and not a scientific endeavour.

Abusive: I consider the so-called green criminology as a cry for political action. Criminologists practicing this thing, should in my view join some political organization, and continue their activities in a clear cut political setting. Please leave criminology out of it.

Since the so-called green criminology is already political in nature, it is undermining the legitimacy of criminology. As if criminology does not already have enough parasites draining the scientific legitimacy that may be left, the last thing criminology needs, is another genre of activism attached to it.

It is quite OK, and not my concern if criminologists wants to address environmental matters. But when the label is green criminology, then that presupposes that there is a consensus in regard to how criminology define, and that criminologists in general accept such political conceptualization of social science. Thus green criminology also undermines criminology as a discipline.

Literature

South, N. (1998). "A green field for criminology?" Theoretical Criminology 2(2).

Per-Anders Svärd

Abstrakt/sammendrag

This article deals with the debates over animal protection in the Swedish riksdag of estates 1844-1858. The focus is on the political problem representation: What or whom was considered the cause of animal cruelty? From the standpoint of post-Marxist discourse theory and Lacanian psychoanalysis, the article offers an interpretation of the mid-nineteenth debates as attempts to depoliticize speciesist norms and uphold social control. This was done by pointing out certain groups from the lower classes as typical perpetrators of animal cruelty. At the same time the vast bulk of animal use exercised by society in general was elided from view, rendering systematic animal exploitation invisible and beyond political critique.

'I do not want to speak here of the educated classes ...' The construction of animal cruelty in Swedish politics 1844-1858

There can be little doubt that most of the suffering inflicted on nonhuman animals by human animals stem from routine exploitation. Billions of animals are killed for food every year, most often after very short lives under dreary conditions. At the same time, this exploitation and subordination is systematically backgrounded in social and political debates. When politicians and mass media occasionally address our treatment of nonhumans as a problem, the focus is often on the deviant behavior of a minority of animal abusers with characteristics very different from the 'normal' population—very different from 'Us'. Alternatively, the focus is placed on cruel and exotic customs and practices involving animals in faraway lands.

This backgrounding of 'Our' animal abuse and the foregrounding of deviant 'Others,' is at the core of *speciesism*. The term was coined by animal rights advocates in the early 1970s as a parallel to racism and sexism (Ryder 2005). Where racists and sexists discriminate on the basis of race/ethnicity and sex/gender, respectively, speciesists arbitrarily discriminate against other species. And just like racism and sexism, speciesism rests on dubious grounds. Many nonhuman animals are conscious, sentient beings with lives of their own which matter to them regardless of what use humans or human corporations may have of them. Like us, they can experience pain and suffering as well as joy and well-being. And like us they can be robbed of all future positive experience by premature death. Furthermore, there seems to be no single trait or capacity that sets humanity apart from the animal kingdom, which would justify our violent subordination of all other life-forms. Traditional arguments from rationality, intelligence, language, culture, etc. have fallen short with the realization that these capacities do not neatly follow species boundaries: some animals display them, while some humans do not. The argument that only humans

have rights and stand in a superior position because of one or the other of these traits is thus tantamount to saying that less rational, less intelligent humans have no rights and are inferior (Singer 2002, 2006, Regan 2004, Dombrowski 1997).

Rather than reflecting a natural ‘fact’ of human superiority then, animal rights philosophers and activists have long argued that speciesism works as a device for the normalization and de-politicization of asymmetrical and violent power relations (Dunayer 2004, Francione 1996, 2000, 2008, Nibert 2002, Patterson 2002). On these grounds, animal rights advocates call for radical change in attitudes and practices involving animals—including, but not limited to, the adoption of a vegan lifestyle and the dismantling of the animal-industrial complex.

While the philosophical critique of speciesism has been developed in a flood of books and articles since the 1970s and while pro-animal activism has grown in many countries, the social and political sciences has only recently begun to address speciesism as a worthy topic. For example, according to criminologist Piers Beirne (1999) the first article on the matter in a journal of criminology was published only in 1997. But given the scale of the problem and the intensity of animal suffering, the issue should no longer be ignored by conscientious academics in other disciplines.

This article aims to contribute to a political history of speciesism. It deals with the political debates on animal protection in Sweden 1844-1857, which led up to the country’s first anti-cruelty law in 1858. Following a discourse theoretical and psychoanalytical approach to social ideology, the focus will be on how the human-animal relationship was constituted in the debates in the Swedish riksdag. More specifically, the aim here is to study the *problem representations* offered throughout the debates. What was the problem of the human-animal relationship represented to be? And who was to blame for this problem?

The first part of the article recounts the debates in the riksdag 1844-1856, while the second part offers a discourse theoretical and Lacanian psychoanalytical account of the reproduction of speciesist attitudes and practices in the political debates. It is concluded that, much like today, the problems of animal abuse and animal cruelty were displaced from the everyday behavior of the ‘normal’ population, and condensed into a deviant ‘Other’: in this case mainly the carters and carters’ servants in the streets of Stockholm. It is also shown how the commitment to animal protection was co-articulated with efforts for social control and the dissemination of elite values.

The 1844 debate

Animal protection in a ‘modern’ sense—i.e. predicated on an explicit recognition of individual interests in nonhuman animals—was probably first debated in the Swedish riksdag of estates in 1844 (Alexius Borgström 2009:51). That year, a motion was raised in the noble estate by Nicolaus Torsten Roos. Roos argued that there had been long-standing complaints against the mistreatment of animals. However, these justified complaints had not led the legislator to take any precautions. Roos speculated that the negligence on the part of the lawmakers might have sprung from their assumption that ‘the private interest [of the animal owners] alone would be sufficient to effect a mild and caring treatment of the domestic animals, which man breed and maintain for utility or pleasure’ (Motion, noble estate, 17 August 1844, book 1, p. 293). But experience had put all such assumptions to shame. In Roos’s problem representation, mistreatment of

nonhumans was rather to be seen as a widespread phenomenon, at least among certain people which he quickly moved to define.

I do not want to speak here of the educated classes. Among their members one ought to be able to assume so much sensibility, that they would not torment a domestic animal over its capacity, even though it is not unheard of that individuals who claim education in irresponsible rashness let their animals pay for a passing fancy or an ill-considered whim on the part of their masters. But it is now mainly my intention to draw attention to the social classes, which in return for payment supply animals as beasts of burden. These people appear most often more keen on their monetary profit for the day, than on a caring treatment of the animals. It is a painful grievance to see, what I in my hometown almost daily have to witness, how carters and carters' servants in the most barbaric way, and with the roughest weapons torment the draught animals, who have been loaded above their capacity, and how these poor animals in a violent way are driven to pull the load uphill, since the driver is too lazy to take a more even, but a few steps longer detour. It is in an attempt to bring about a corrective to a savageness which ought to be alien to an era bearing the name of education and enlightenment, that I now venture to propose provisions of responsibility for those who, by slashing and beating, starvation, or other abuse, are found to mishandle so called domestic animals of whatever kind. And while I do not wish to forego the consideration of the esteemed Law Committee, I ought to be allowed to mention, that since the fines for excessive driving and hard riding in the streets and public places of the capitol are set to 3 r:dr 16 sk. b:co, a lesser responsibility could or should not be established for mistreatment of animals, on first occasion; but with iterated offences, to be increased.

(Motion, noble estate, 17 August 1844, book 1, p. 293)

This passage articulates, in concentrated form, many of the core features of animal protectionist discourse as it appears in the mid-nineteenth century: If the human-animal relationship was troubled, it was because of uncivilized, violent behavior on the part of the lower classes—in particular the carters who were active transporting goods by horse in the streets of the capital city.

In its short (one page) memorial, the law committee repeated the motion's problem representation in slightly different wording, but came to the conclusion that changing the law was uncalled for. The committee argued that while it is not uncommon that 'owners of animals frivolously or in rashness gratuitously mistreat the same,' there was still some room for legitimate physical force, considering first the 'different degrees of sternness, whereby certain animals must be treated in order to bring them to obedience,' and second, 'the specific conditions, which, during their [the animals'] employment may be at hand, and which render the exception from ordinary care excusable' (LU 1844:2, p. 1–2). These considerations led the committee to the conclusion that it would be 'near impossible, without the peril of mistake, by law to decide the limit, concerning the treatment of animals, at the transgression of which an owner should be regarded as lapsed into criminal responsibility' (*Ibid.*, p. 2). Instead, the committee argued that a corrective of the situation at hand had to be sought in 'a higher sense of morality, the awakening of which is not the purpose of criminal legislation' (*Ibid.*).

One law committee member, the reverend Säve, disagreed with the committee's proposal to disregard Roos's motion. Claiming support from 'common morality, Christendom [and] the mere sense of humanity,' Säve argued that the old legislation from 1734 was not fit to preserve animals from their owners' ill-treatment, no matter if these actions issued from 'private interest or drunken hubris or vindictiveness'. It was 'the legislators noble calling to stave off crimes which so violate the sense of morality' (*Ibid.*). Säve held that it would not do to sit idle and await the advancement of enlightenment and milder customs—especially since 'most educated Nations' had already issued criminal laws against the mistreatment of animals. Here, he cited Norway's recently adopted penal law (where cruelty to animals was punishable by fines), and repined that 'May the Swedish people not be the only people to neglect in this regard what true humanitarianism, no less than Christendom, demands of it' (*Ibid.*). On Säve's account, the risk for mistakes could be avoided by stating the law in general terms, as had been done in Norway, and leave it up to the court judge to apply the principles to concrete cases.

When the law committee's memorial was debated by the clergy estate on 25 September 1844, the bishop Agardh entered the debate with another articulation of the need for animal protection:

To my mind, it is not so much because of the animal, but rather for humanity, I believe the present law ought to be adopted. For when the animal is mistreated by a human, the human herself is barbarized, and sinks closer to the animal which she pursues. If one leaves her this right, one thwarts the lower classes' betterment and their elevation from the state of savageness, as well as the education one wishes to prevent this cruelty. Furthermore, this affects the public, who, being daily witnesses to the exercise of the wild cruelty, in the end come to regard it with indifference, and become themselves cruel and savage. Also for those, who while they make use of the animals, are forced to witness their mistreatment without being able to prevent it, the lack of punishment is a cruelty. We find examples of this at our travel stations, where horses, horribly wounded, are fitted with harnesses which incessantly chafe the wound, and for the prevention of which there is no law. In England, in Norway, such crimes have been rejected with horror; and the Committee's allegation that it is not possible to legislate, is even less applicable, since the Judge according to our Law has more authority than in other countries.

(Protocols, clergy estate, 25 September 1844, book 3, p. 265)

Another speaker was doctor Reuterdahl, who agreed with bishop Agardh on the principle that 'mistreatment of animals contradicts the humanitarianism, which ought to be expected in civilized countries'. Still, he claimed that 'such a humanitarianism is more to be expected from education than from legislation' (*Ibid.*). Therefore the proposed law would be futile. The estate decided in favor of Wallman's petition for reconsideration.

The law committee memorial was debated in the burgher estate on the 23 September 1844. In favor of the motion, Mr. Waern argued that it would be consistent to

extend the protection that the law has already given domesticated animals against acute mishandling by strangers, to protect them also from the person chance has appointed as their owner. In both cases, the beast is tormented by a

mean, hardhearted man, whose rampage, when left unrestrained, will soon transform into corresponding savage conduct towards his likes.

(Protocols, burgher estate, 23 September 1844, book I, p. 364)

Against the law committee memorial, Waern claimed that legislative action was in fact well suited to awaken moral sentiments by shaming the perpetrators to change their ways. 'Regarding these cases,' he argued, 'it would not so much because of the low fines, but because of the shame in having been publicly proclaimed an animal abuser, that one could hope for afterthought and mercy to make their mark' (*Ibid.*). On these grounds, Waern petitioned for reconsideration of the motion, and was supported by several of the estate's members. Still, the law committee's proposal was passed.

In the peasant estate, the law committee's consideration to reject Roos's motion was approved, without debate, on the 21 September 1844 (Protocols, peasant estate, book IV, p. 185).

The 1856 debate

The attempts to legislate for the protection of animals in the 1840s failed when the estates decided to follow the law committee's recommendation. It was not until 1857 a law was passed making mistreatment of nonhumans a criminal offense (1857:61). The process leading up to this law was initiated by several from 1856.

On 19 November 1856, Pehr Östman from Wester-Norrlands county (peasant estate) demanded criminal responsibility for the mishandling of animals:

By her reason, humans are appointed to rule over the animals; but this reason, where it is not led astray, tells her also, that she may not use her power to needlessly torment or mistreat the animals, but only employ them for her utility. Yet, one can daily witness how people, because of self-interest, anger, or mere cruelty, transgress this law of nature. And how common is it not to see emaciated horses, gasping under the burdens put upon them, beaten with sticks or whips, designed by cruelty to appall, pushed to strain their last powers in order to reach their destination a few minutes earlier, where they are often left for hours beneath the open sky and without the slightest shelter, to endure the wind, rain and cold; or horses ground down by work, sometimes even to the extent that they are flayed all across the side after the length of the hame, who are nevertheless harnessed in order to serve self-interest, or emaciated oxen who are under the yoke in the Spring and Autumn, mercilessly beaten to perform work beyond their strength, or, at markets, horses, all but skin and bone, whom nevertheless are stimulated by every mistreatment to exhibit a liveliness long ago dispelled by starvation, overwork or age, and lively colts on which the owner, his passions excited by drunkenment, try to impose a training, as incomprehensible to the animal, as unnatural: to make the animal stand still by beating it. Do we not also often witness, as a result of the animal's putative disobedience, the owner's wounded pride erupt in wrath resulting in the cruel tormenting of the animal? Is it not also often experienced how beasts have had their neck tendons, ears, tails, and more cut off, only to satisfy the owner's vindictiveness or hatred? Are there not, lastly, who only to watch the beasts anguish and agony under the torment, do not hesitate to subject the animal to torture and suffering?

(Protocol, peasant estate, 19 November 1856, p. 467)

On Östman's account, people got habituated from early on to seeing animals mistreated. This had led to a laxing of the masses' sensibilities, resulting in indifference to animal suffering.

On the 29 November the same year, Gustaf Johansson from Kronoberg's county presented a similar proposal. 'There can hardly be anyone who has not witnessed, with disgust and resentment, how domestic animals and beasts of burden in particular are tormented and whipped, in order to complete the most unreasonable tasks,' Johansson argued. And since there was no law to prevent such treatment in Sweden, a person could easily escape responsibility for 'letting their horse freeze and starve to death, or by some other unmerciful treatment torment the same to death' (Protocols, peasant estate, 29 November 1856, p. 343).

A few days later, a third proposal was presented by Sven Ersson from Kopparberg's county, who stated: 'To my knowledge, there is as of yet no protection in the Swedish law for our domestic animals in general, or even for the noble and human-serving horse in particular, against the violence and the mistreatment for which these animals could be exposed by a misused human dominion' (Protocols, peasant estate, 3 December 1856, p. 41). One might hope, Ersson argued, that a Christian society characterized by a Christian mindset, humanitarian sensibilities and a commitment to reason, would secure protection for these animals— even the private self-interest itself would seem to speak for humane treatment. However, experience had shown

that there are people who, even though they are acknowledged as fellow members of the Christian community, are so alien not only to the Christian spirit, but also to all humanitarian sensibility and the reasonable exercise of human dominion over animals, that they degrade themselves in savageness and wildness not only below the darkness-dwelling heathen, but below the soulless animals who are so often the subject for their remorseless mistreatment.

(Protocols, peasant estate, 3 December 1856, p. 41-42)

According to Ersson, it was well-known that such mishandling occurred regularly also in Sweden, and he wanted to draw special attention to the treatment of animals in markets and on public roads, where it was common to see 'horses and other draught animals being whipped and having their powers, sometimes already depleted by starvation, overstrained' (*Ibid.*, p. 42).

Unlike the other political proposals from this time, Ersson also explicitly placed responsibility on those wealthy enough who make use of the services offered by animal owners, especially while travelling:

That such cruelty is exercised also by people, who in their capacity as travelers use the property of others for their conveyance, is so much more reprehensible, seeing that they usually have been in a position to enjoy more education than is allotted to the common people, and since they rarely fail to claim to be held in esteem and treated as 'better people' by the same commoners. Such claims ought, however, truly not to protect them from legal rebuke of meanness in conduct and action.

(Protocols, peasant estate, 3 December 1856, p. 42)

At the same time, Ersson tried to steer clear of demanding too much. Legal intervention against animal cruelty should not be allowed to trespass on ‘anyone’s lawful use of their property,’ and especially not so for his own estate, dependent as it was on animal agriculture. Therefore, he clarified that his proposal did not intend ‘any such disposed charity towards animals useful for work, that their strength should, after their ability, be more spared than the working man’s’ (Protocol, peasant estate, 3 December 1856, p. 43). Fortunately, a compassionate Christian attitude towards animals was likely to pay off financially as well— well treated animals would also allow for the extraction of more labor power.

To Ersson, animals could be mistreated in two main ways: by physical force and by starvation. Concerning the latter, he was the only one in the contemporary debates to note that ‘this kind of mishandling can often be involuntary, and is usually due to the owner’s own poverty, because of which he lacks opportunity to provide for his animals a better situation, than the one he enjoys himself’ (Protocols, peasant estate, 3 December 1856, p. 43). In such cases, financial punishment in terms of fines would only make the situation worse by adding to the poor man’s burden. Furthermore, since the owner’s self-interest in feeding the animals to make them work better would regulate this problem for the best, there was no need to include punishment for starving animals in a new law. Physically mistreatment of animals, on the other hand, could ‘have no excuse either in poverty or riches’ (*Ibid.*).

The next day Paul Fritz Mengel from Uppsala county delivered yet another proposal for an anti-cruelty law. Like several proposers before him, he noted that ‘most educated nations,’ had already introduced such legislation, while in Sweden ‘our learned law scholars and legislators, who surely are not guilty of animal cruelty themselves,’ still seemed bent on ‘reserving this right for others’ (Protocols, peasant estate, 4 December 1856, p. 245). Christianity and humanitarianism, however, demanded change in this respect. ‘Daily experience proves that despite a more general dissemination of enlightenment, many, especially in the cities, make themselves guilty of savage and inhuman domination over animals’ (*Ibid.*).

In the noble estate, Mr. Joh. Jakob Hagströmer presented a written statement demanding a new law on 26 November 1856.

I hope and believe that I do not have to present any motives for the necessity of the introduction of such a law. It is my conviction that few, perhaps no one, have never been in the position to be upset over how old and starved horses are forced to pull loads beyond their ability, how they are whipped and mishandled by their drivers, many times for no other reason than that the scoundrel into whose hands the animal is abandoned, have not had anyone else on whom he could or dared vent his rage. Hitherto he has also been able to do this without consequences, since to my knowledge there is no section of the law to punish such a base and cowardly behavior. I have here only presented one example for the necessity to introduce a law to protect the poor animal from the raw and inhuman treatment it often suffers from men. This example is far from the worst that could be produced, but I have chosen it, while I consider it the most common, even though I petition that the law I wish to have laid down, should not be limited to the horse, but that this law also may prescribe punishment for mishandling of all our domestic animals.

(Protocols, noble estate, 26 November 1856, p. 407)

Hagströmer also repeated the argument from 1844 that an animal protection law had already been passed in England and that Sweden risked lagging behind ‘every noble nation’ (*Ibid.*).

On 3 December 1856, the parson Carlander spoke on the same matter in the clergy estate. Carlander declared that he had been urged by several esteemed persons both within and without the system of representation to address the issue of animal cruelty. His target was ‘the barbaric mishandling, which domestic animals, in particular the most indispensable and useful among them, the draught animals, are subject to’ (Protocols, clergy estate, 3 December 1856, p. 616). Carlander’s motion was seconded by doctor Sandberg, who added that the proposal was important ‘not only to ease the mute suffering of the poor brutes, but also, should it be possible through such legislation prevent the savageness and cruelty, which appear in several people’s minds, and is nurtured and developed by the rough and barbaric of the animals under their dominion. — It is thus for the sake of animals as well as humans, that such mischief ought to be prevented’ (*Ibid.*).

The law committee delivered its memorial on 28 May 1857. In it, the committee stated that while there was already a law from 1734 applying to anyone who ‘intentionally injures the cattle of another’ [*sargar annans fä*], this regulation had ‘clearly as its only goal to prevent damage of that which belongs to another,’ and if no permanent damage was done there could be no legal responsibility (LU 1857:37, p. 2, Byggningsbalken 1734, ch. 22, §2). However, this state of affairs was not to the satisfaction of the committee.

Cruelty in the treatment of animals speaks of a savage and inhumane mind, from which, if left unchecked, the most dangerous eruptions are to be expected. It violates the better sensibility inherent in man and is incompatible with milder customs. Therefore, legislators in other countries have also found such cruelty a criminal expression of man’s freedom and consequently incorporated it among punishable actions.

(LU 1857:37, p. 2)

The committee noted that Norway had long since criminalized animal cruelty and that Denmark had passed a similar law earlier in 1857, and ‘daily experience’ had shown that such a law was needed in Sweden as well. The committee also remarked that an attempt to pass a law had been carried out in 1844, but that ‘the issue fell, among other things, on the fear that it was not possible to clearly establish the limit at which the moderate, often necessary, corporal punishment could be regarded as exceeded into punishable mishandling’ (*Ibid.*). But this problem could be solved, like in so many other cases, by leaving the interpretation of the law and the final decision to the judge. ‘To him it belongs to discern whether the animal has been treated in a sensible way or if the purpose could not have been achieved by other means, not offending to the sensibility.’ (*Ibid.* p. 3)

Mediating between the different proposals of 1856, the committee opted for a law to cover ‘all animals cared for in the home’ (*Ibid.*). However, it did not sponsor the proposal that any citizen ought to be able to interdict a suspected felon. The committee considered it alien to the judicial order that individuals should be able to act as prosecutors in cases where they were not also plaintiffs. Thus, the committee settled on this final formulation of the law: ‘If someone exhibits obvious cruelty in the

treatment of [his] own or others' animals; to be punished with fines from Five to and including One Hundred Riksdaler Riksmünt' (*Ibid.*). The law came into force on 21 December 1857 (Regulation 1857:61, see also Striwing 1987:20).

The ideological fantasy of the animal abuser

How was the problem of the human-animal relationship represented in the debates leading up to the first Swedish anti-cruelty law in 1857? We can begin by noting that there was a broad consensus on the existence of *a* problem. No participant in the debates dismissed animal cruelty as a *possible* social ill, even though some argued that the problem was not best solved by legislation. At the same time, those in favor of legislation were also very active in shaping the problem—above all containing it in a manageable form that did not seriously impinge upon speciesist norms, practices and industries. Therefore, I believe we need to read the challenge for the animal protection reformers like this: How to incorporate a refutation of the excesses of speciesist society, while avoiding to put its entire foundation into question? How to display political resolve in the face of a publicly recognized social ailment, while simultaneously containing the scope of the issue? How to demand and effect change, but not at the price of discursive dislocation? There were many interconnected strategies and techniques for managing this negotiation of the political problem, but here we will only concentrate on the persistent efforts to displace the problem onto an 'Other'.

A modern reader cannot fail to notice the heavy emphasis on the lower classes' treatment of animals throughout the debates of the 1840s and 1850s. In this, the Swedish debate was not unique. Throughout contemporary Europe, there was a strong co-articulation of animal protection discourse with social discipline. As Kathleen Kete argues,

the transmission of bourgeois values was openly a goal of legislation prohibiting public violence to animals on the streets of urban Europe. Kindness to animals came to stand high in the index of civilization. It formed part of the project of civilization. The barbarian others—the urban working classes, continental peasants, southern Europeans, Irish Catholics, Russians, Asians, and Turks—were defined in part by their brutality to beasts.

(Kete 2002:26)

Already in the first motion by Roos in 1844, it is evident that class ideology provided crucial symbolic coordinates to draw up a sharp distinction between the animal friendly upper classes and the animal abusers among the common people: 'I do not want to speak here of the educated classes. Among their members one ought to be able to assume so much sensibility, that they would not torment a domestic animal over its capacity [...]' (Motion, Noble estate, 17 August 1844, book 1, p. 293).

While Roos could not entirely omit the fact that educated people did sometimes harm animals, this acknowledgement was politely hedged: '[E]ven though it is not unheard of that individuals who claim education in irresponsible rashness let their animals pay for a passing fancy or an ill-considered whim on the part of their masters' (*Ibid.*). Being educated, the higher social classes were assumed to have enough sense to refrain from harming animals. If this social category sometimes treated animals badly, it was only because of temporary irresponsibility. Some of them might, on occasion, fall prey to a passing fancy or irrational whim. But this was not

representative of their educated character. Rather, such behavior appeared only as an anomaly, as a regrettable deviation from the virtues proper of their class.

In Roos's motion, as well as in many of the following, the substantial problem was instead localized in those lower class elements which supplied working animals in exchange for payment. Carters and carters' servants were explicitly foregrounded as culprits, and their horses as victims. The critique of these perpetrators was articulated in a harsh moralist register. They lacked education and enlightened habits, while exhibiting all the opposite qualities: self-interest, profit hunger, laziness, meanness, savageness, vengefulness, hard-heartedness, barbarism, cruelty, lack of self-control, and a proneness to violence. They were aroused by alcohol and disregarded the biddings of Christendom, morality and humanitarianism proper to a civilized nation. Finally, their behavior contributed to humanity's brutalization by habituating both the animal abuser and the general public to aggressive behavior which would result in further crimes against humans.

Post-Marxist political theorists Ernesto Laclau and Chantal Mouffe emphasize how social and political consensus is created by hegemonic discourses. Discourses can be thought of as historically specific systems of signifying practices, which impart meaning or identity to objects as well as subjects. The point here is that social identities and relations are not naturally given, but rather constructed in meaningful interaction between people. Laclau and Mouffe stress the *political* character of discourse: any stable system of meaning must be formed by expelling alternative representations—that is to say, there is always an element of force involved. Competing social forces are always engaged in a struggle for *hegemony*, i.e. to have their own world-view accepted as the 'natural' and 'objective' one. To achieve this, the flow of signification has to be halted and meaning fixed in a stable order. This is done by the association of signs into 'chains of equivalence', organized under 'nodal points' or privileged signs which confer a metaphorical surplus value to all the terms in the chain. Social and political struggle is therefore to a large extent a struggle to capture socially important signs and mobilize them for one's own political project. (Laclau and Mouffe 2001, Howarth and Stavrakakis 2000.)

I believe we can view the representations of animal cruelty in the riksdag in the mid-nineteenth century precisely as attempts to hegemonic intervention, drawing up a political frontier between animal protection and animal abuse (see table 1). On the one side of the frontier, upper class values like Christendom, enlightenment, education, progress, civilization and mild customs, became equalized under the nodal point of animal protection—they all come to 'belong' to animal protection. On the other side of the frontier, all the negative characteristics of those who mistreated animals formed another chain of equivalence, crystallized in a specific personality: the lower class animal abuser. At the same time, all terms in a particular camp were partly emptied of their specific content so that they all could stand in for each other in relation to their constitutive outside, their common enemy. That is to say, the terms 'lazy', 'cruel' or 'vindictive', in this context, were all equally opposed to terms like 'education', 'enlightenment' or 'milder customs'. Affirming and maintaining this frontier was a central preoccupation for many of the participants in the mid-nineteenth century debates.

Table 1. Discursive polarization between animal protection and animal abuse.

Animal protection	Animal abuse
Upper classes	Lower classes
Educated	Uneducated
Enlightened	Unenlightened
Rational	Irrational
Christian	Failing to be (fully) Christian
Moral	Immoral
Compassionate	Savage/Barbaric/Hard-hearted/Violent
Sensible/Moderate	Greed/Profit-hungry/Self-interested/Lazy
Self-control	Excess of drives

In psychoanalytical terms, what this amounts to is a dual movement of *displacement* and *condensation* (the very processes on which Sigmund Freud based his *Interpretation of Dreams*, [1900] 1987). What happens here is that the social problem *as such* (speciesist exploitation) is displaced to the figure of an Other (the lower classes, the carters and their employees). This Other simultaneously becomes the condensation point of all immoral behavior and all disagreeable traits. While no real, empirical person could possibly host all the qualities attributed to the uneducated animal abuser, the hegemonic operation makes it appear as if the observable behavior of empirical individuals was only a contingent expression of one common, unifying essence. The typical ‘listing’ of (im)moral qualities we find in many of the statements attest to this. Stringing agreeable or disagreeable moral characteristics together directs our perception to some identity they putatively have in common, some centre they all emanate from, or some general equivalent for which they all stand in as particular manifestations. In short, a multitude of social situations and relations became condensed into one single problem, the problem of the lower class animal abuser.

The tone of moral indignation over lower class behavior which rings through many of the representations is also important. In Lacanian terms, I suggest that we can read this indignation as indicative of both acute fascination and intense disgust in the face of the Other’s *jouissance*. As Lacanian philosopher Slavoj Žižek notes, the Other always seems to be driven by a perverse enjoyment, finding his pleasure in things we find repugnant: ‘In short, what really gets on our nerves, what really bothers us about the ‘other’, is the peculiar way he organizes his *jouissance* (the smell of his food, his noisy songs and dances, his strange manners, his attitude to work—in the racist perspective, the ‘other’ is either a workaholic stealing our jobs or an idler living on our labor).’ (Žižek 1991:165) In our context, the crude behavior attributed to the lower classes was likely to provoke a similar uneasiness among the privileged classes.

But the threat from the Other does not end with his being merely different. More important is that the presence of the Other ‘blocks’ our own identity. The Other hinders us from being totally ourselves by preventing closure of society as a harmonious totality (Laclau and Mouffe 2001:125). The response to this antagonism (an antagonism which is really inherent to any identity, subject or social order) is what Žižek calls *ideological fantasy* (1989:126). Fantasy works to cover over the traumatizing *lack* of all discourse, it prevents the realization that all systems of meaning are purely negative and therefore can never deliver reality ‘as it is’ to us. Reality, in other words, is always ‘blocked’ to us, but fantasy ingeniously works around this trauma by *externalizing* the blockage, by *positivizing* the internal negativity into *the figure of an outside enemy*. Thus, the Other is not only feared because he finds his enjoyment elsewhere—what *really* scares us is that he also seems intent on sabotaging our way of life, destroying our harmony, stealing our *jouissance*. In response to this, the promise held out by ideological fantasy is that if we only can get rid of the figure of the thief/saboteur, then society will reach harmonious reconciliation (return to what it once was/become what it is meant to be) (see fig. 1).

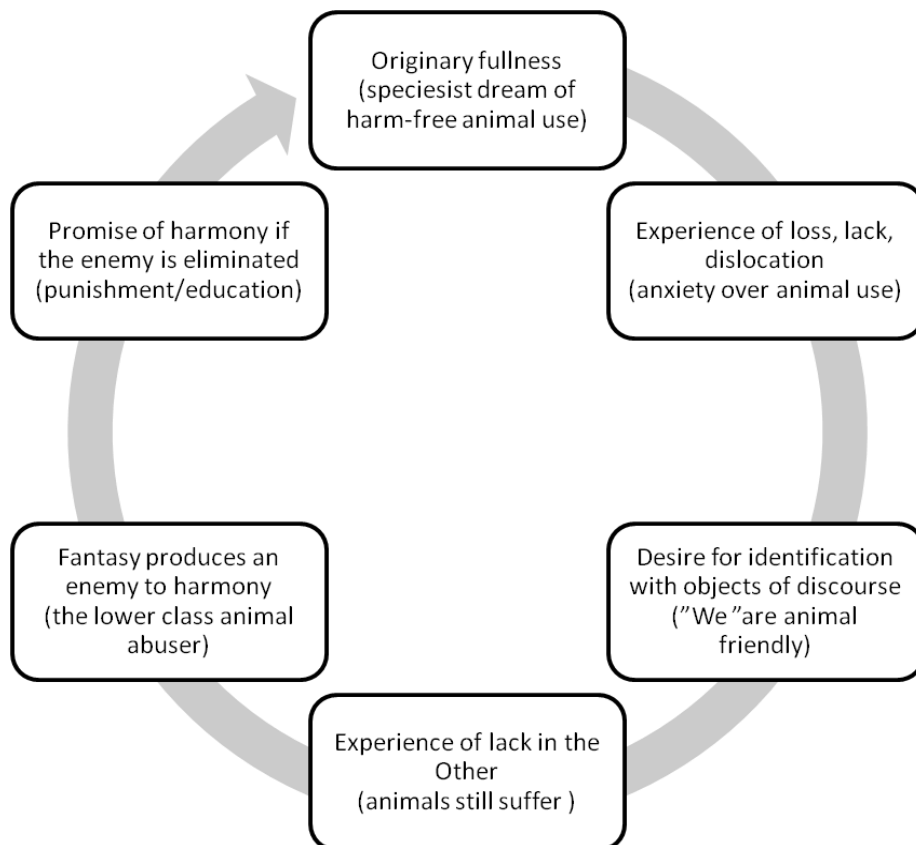

Fig. 1. The circle of ideological fantasy.

At the same time, the constant efforts to shame the lower classes betrays a voyeuristic fascination with them, what Lacan called a relation of extimité (a combination of ‘exteriority’ and ‘intimacy’) to the Other, a feeling of ‘something strange to me, although it is at the heart of me’ (Miller 1994). What the upper classes saw in the ‘savage’ masses was a pulsation of wild drives and excess—i.e. precisely what the civilized man had to forego in order to constitute himself, to raise his head up from the famed ‘state of nature’ (Hobbes, Locke) or differentiate himself from the ‘primal horde’ (Freud) (see Daly 1999:226). This, of course, is not to say that common people

at the time were really so wild and uncontrolled in their dealings with nonhuman animals (see Cserhalmi 2004, who argues that the rural population in Sweden in the late nineteenth and early twentieth century fostered quite generous ideals in relation to animals). Rather, the point is that the voyeuristic fascination with lower class excess reveals that upper class identity is always parasitic on the existence of an Other. And not only in the simple sense of the latter being the constitutive 'outside' of the first (as is the case with any identity), but in a far more sinister sense. By monitoring and criticizing the behavior of the lower class Other, the upper classes could actively keep the former in a permanent symbolic 'debt', a debt that would justify all attempts of the privileged to seek recompense for the loss of social harmony from the underprivileged (Daly 1999:226-227). The scandalized fascination with lower class behavior, then, should not be read only as general interest or curiosity, but as performing important work of social control.

In context studied here, I believe we can see quite clearly how the responsibility for the perceived crisis of the human-animal relationship was exclusively attributed to the lower classes: *If only* they did not find their enjoyment in money, *if only* they were not so lazy, *if only* they did not resist enlightenment and Christendom, *if only* they did not so easily succumb to the bottle, *if only* they were not so impulsive, *if only* they did not try to satisfy their lust for revenge by beating animals, *if only* they did not... — *then* all would be well. What this ideological fantasy conceals, is the basic antagonism of speciesist society where nonhuman animals are reduced to resources and property. It covers over the fact that there can be no harmony of interests between exploiter and exploited, while setting up identifiable scapegoats for a specific set of 'excesses' which in fact represent nothing but the normal, everyday functioning of the (speciesist) social order. Pushing the Freudian analogy, we could perhaps speak of an *ideological waking dream*, where the manifest dream content—i.e. the concrete animal cruelty of the lower classes—is merely a stand-in for the latent, unconscious content, that is to say, the repressed trauma of complicity in animal oppression.

It is also important to note that the 'utopia' hinted at by the politicians from the higher social classes did not in any way represent the abolition of animal use. What they envisioned was rather a harmonious symbiotic-organic relationship between animals and humans, a speciesist order exorcised of conflict and distressing responsibility where the real blockage of their full, sutured identity would be overcome. And it is precisely this traumatizing impossibility of a utopian order that invites fantasy to stave off dislocation by producing an arch-enemy to account for persisting disorder—in this case, the lower class animal abuser.

In this context, it is noteworthy that while many negative comments were delivered about carters mistreating their horses in order to make money, no disturbing questions were asked about who paid for the carters' services. After all, they were hardly transporting their own possessions up and down the streets of Stockholm, were they? So who ordered their goods to be delivered this way? Who benefited from this system of transport? Mostly everyone involved in the economy, we can presume—but surely the upper classes disproportionately so. Still, in the political debates there was a near complete elision of the concrete social actors benefitting from the use of animals. If anything, these other actors were represented as *victims*, in the sense that they were forced to experience 'painful grievance' as 'daily' witnesses of animal cruelty (Roos, noble estate, 17 August 1844, book 1, p. 293). In the words of the bishop Agardh, they risked being brutalized by these daily scenes so that they

would 'in the end come to regard it with indifference, and become themselves cruel and savage' (Agardh, clergy estate, 25 September 1844, book 3, p. 265). Therefore, it was necessary to set a limit 'to those acts of mistreatment, which are lamentable also in the regard that they contribute to the brutalization of milder human sentiments' (Wallman, clergy estate, 25 September 1844, book 3, p. 266). On this articulation of the problem, both animals and educated humans of milder customs were rendered victims of lower class savageness.

As noted above there was only one motion, by Sven Ersson of the peasant estate in 1856, which questioned upper class complicity in animal abuse. According to Ersson, the wealthy classes had a special responsibility not to contribute to the suffering of horses employed in the travel station system of the time. This was because this social group had enjoyed 'more education than is allotted to the common people', and therefore ought to know better (Protocol, peasant estate, 3 December 1856, p. 42). It is hardly a coincidence that this remark came from a member of the lowest social estate (if still a highly privileged one, measured by the general standards of the peasantry).

All in all however, beyond blaming the 'usual suspects' from the lower classes, there was silence about human responsibility. The everyday consumers of animal products and beneficiaries of nonhuman labor were carefully kept in the background. This move significantly diminished the scope of the problem and contained it in a manageable, speciesist form—a form which is largely preserved even to this day: 'We' never hurt animals, only 'They' do.

References

Laws

Byggningsbalken 1734

Documents from the riksdag

Noble estate: Protocols 17 August 1844, 26 November 1856

Clergy estate: Protocols 25 September 1844, 3 December 1856

Burgher estate: Protocols 23 September 1844

Peasant estate: Protocols 21 September 1844, 19 November 1856, 29 November 1856, 3 December 1856, 4 December 1856.

Law committee memorials: LU 1844:2, LU 1857:37

Literature

ALEXIUS BORGSTRÖM, K., 2009. *Djuren, läkarna och lagen – en rättslig studie om djurförsöksetik*. Uppsala: Iustus förlag.

BEIRNE, P., 1999. For a non-speciesist criminology: Animal abuse as an object of study. *Criminology*, **37**(1), 117-147.

- CSEERHALMI, N., 2004. *Djuromsorg och djurmisshandel 1860-1925: Synen på lantbrukets djur och djurplågeri i övergången mellan bonde- och industrisamhälle*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- DALY, G., 1999. Ideology and its paradoxes: dimensions of fantasy and enjoyment. *Journal of Political Ideologies*, 4(2), 219-238.
- DIRKE, K., 2000. *De värlösa vännerna: Den svenska djurskydds rörelsen 1875-1920*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- DOMBROWSKI, D.A., 1997. *Babies and beasts: The argument from marginal cases*. Urbana: University of Illinois Press.
- DUNAYER, J., 2004. *Speciesism*. Derwood, Md.: Ryce Pub.
- FRANCIONE, G.L., 2008. *Animals as persons: Essays on the abolition of animal exploitation*. New York ; Chichester: Columbia University Press.
- FRANCIONE, G.L., 2000. *Introduction to animal rights: Your child or the dog?* Philadelphia: Temple University Press.
- FRANCIONE, G.L., 1996. *Rain without thunder: The ideology of the animal rights movement*. Philadelphia, Pa.: Temple University Press.
- FREUD, S., [1900] 1987. *Drömtydning*. Stockholm: MånPocket.
- HOWARTH, D. and STAVRAKAKIS, Y., 2000. Introducing discourse theory and political analysis. In: D. HOWARTH, A.J. NORVAL and Y. STAVRAKAKIS, eds, *Discourse theory and political analysis. Identities, hegemonies and social change*. Manchester: Manchester University Press, pp. 1-23.
- KETE, K., 2002. Animals and ideology: The politics of animal protection in Europe. In: N. ROTHFELS, ed, *Representing animals*. Bloomington: University of Illinois Press, pp. 19-34.
- LACLAU, E. and MOUFFE, C., 2001. *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. 2. edn. London: Verso.
- MILLER, J., 1994. Extimité. In: M. BRACHER, M.W. ALCORN, R.J. CORTHELL and F. MASSARDIER-KENNEY, eds, *Lacanian theory of discourse*. New York; London: New York University Press, pp. 74-87.
- NIBERT, D.A., 2002. *Animal rights/human rights: Entanglements of oppression and liberation*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- PATTERSON, C., 2002. *Eternal Treblinka: Our treatment of animals and the Holocaust*. New York: Lantern Books.
- REGAN, T., 2004. *The case for animal rights*. Berkeley: University of California Press.
- RYDER, R.D., 2005. All beings that feel pain deserve human rights. *The Guardian*, 6 August 2005.
- SINGER, P., 2006. *In defense of animals: The second wave*. Malden, MA: Blackwell Pub.

- SINGER, P., 2002. *Animal liberation*. New York: Ecco, Harper Collins Publishers.
- STAVRAKAKIS, Y., 1999. *Lacan and the political*. London: Routledge.
- STRIWING, H., 1987. *Djurplågeri: En studie i lagstiftning och rättsfall*. Stockholm: Norstedts.
- ŽIŽEK, S., 1991. *Looking awry: An introduction to Jacques Lacan through popular culture*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- ŽIŽEK, S., 1989. *The sublime object of ideology*. London: Verso.

Morten Tønnessen

The legality and ethical legitimacy of wolf hunting in Scandinavia¹

Abstract

Unlike illegal hunting, legal wolf hunts have the sanction of the law. But how different are they? For a wolf, a bullet might just be a bullet – though there are differences as to how hunts are carried out, what motivates them, how the animals to be targeted are chosen, and who hunts. These differences concern not only legal/illegal wolf hunts, but further Norwegian and Swedish wolf hunts respectively sanctioned by the law. Both countries, however, are motivated by attempting to negotiate goodwill with opponents of conservation policies. From a pragmatic standpoint, conducting or allowing wolf hunts does not seem to have had much effect on the level of illegal hunting. Rather than working so as to combat illegal hunting, one could claim that current management strategies rather legitimize wolf hunting as a phenomenon in general.

In this paper, I observe that laws and standards regulating illegal hunting of big carnivores are generally not being enforced. I depict the history of management policies from the extermination campaigns of the 1800s to today's conservation regime, and the likely extent of illegal hunting today. Further, I dwell into various perceptions of wolves and of management policies, not least those of opponents of wolf conservation. The hunting ethics of legal and illegal hunters is considered, and I explain why illegal hunting of wolves, or other big carnivores, does not qualify as civil disobedience, despite the in part good intentions of the lawbreakers. In conclusion I formulate two lessons drawn from the ecology of law, and characterize what has gone wrong in Scandinavian wolf management.

Introduction

In Norway, wolves have had the status of a protected species temporarily since 1971 and permanently since 1973. But conservation policies remain controversial – and are regularly sabotaged by means of illegal hunting. The same goes for Sweden, which in January orchestrated the first legal wolf hunt for more than a generation.

In this paper I will analyze the legality and ethical legitimacy of wolf hunting in Scandinavia. How do legal and illegal wolf hunting compare, in terms of what is justifiable in light of sustainable development etc.? The centrality of this question is evidenced by the fact that perhaps as much as a majority of Scandinavian wolves today die in the encounter with a bullet – at times fired legally, other times illegally (in the case of illegal hunting various other methods are in use as well).

From a criminological perspective, illegal hunting of big carnivores is of interest for several reasons, one being the aforementioned high occurrence of it. Subsequently, the phenomenon of illegal hunting is central with regard to the viability of certain carnivore populations, and the practicability of official conservation policies. To the extent that illegal

hunting represents a deliberate sabotage of a national and/or international conservation regime, illegal hunting further raises democratic issues – for instance related to the power balance between local and central authorities. Though acts of illegal hunting are typically performed by individuals, or small groups, these individual lawbreakers often have widespread support in their local communities.

Under the headline "Kriminologiska perspektiv på jaktbrott", Mikael Pyka et al. (2007: 18-21) refers to a preliminary work partaking in the same study which claims to represent the first criminological analysis of illegal hunting of big carnivores in Scandinavia. I will return to their treatment of the particular motives of illegal hunters. In numerical terms, they conclude (p. 8) that whereas around 200 wolves, lynx and wolverines are estimated to have fallen prey to illegal hunting during one year only in Sweden², only 21 persons have been convicted, for involvement in altogether 19 crimes in the period 1995-2005. During these 11 years, 344 incidents of suspected illegal hunting were reported to the police. Sentences thus account for only a few percentages of the reported cases, and in addition many events of illegal hunting appear to go unnoticed. Compared with the number of these big carnivores that are estimated to be killed by illegal hunters, write Pyka et al., the number of convicted felons is >1% (ibid).³

An initial conclusion is that laws and standards regulating illegal hunting of big carnivores are not being enforced. In Norway as well as in Sweden, there are probably at least two significant explanations: First, these crimes are typically carried out in secrecy in sparsely populated, remote places, and potential witnesses are seldom willing to make statements.⁴ Second, the authorities are motivated for inaction by their attempt to negotiate goodwill with opponents of governmental policies by avoiding provocations (and by having low standards for evidence in cases of alleged carnivore kills of livestock, which trigger economical compensation). One could argue that by negotiating goodwill on the countryside in this manner, central authorities are in effect legitimizing their opponents' defiant resistance to official conservation policies. Laws which are not being enforced constitute rather weak signals, as far as behavioral guidance is concerned. Current government policies can – as a whole – be seen as self-contradicting, thus undermining the conservation principles on which they are allegedly based. A pragmatic analysis of government policies, in short, is a whole other story than a study of the letter of the law.

Green criminologists are sometimes faced with accusations that they naively believe harsher penalty, or more rigorous law enforcement, will solve any ethical problem. A disclaimer is therefore in place: I actually do not believe in penalty at all, nor am I an admirer of eco-fascist utopias/dystopias based on any kind of all-powerful, 'centralized management regime'. My observations that certain conservation regulations are not being enforced, or are being enforced in a way that invites to law-breaking, are not by any necessity to be taken as support for calls for harsher penalties, or even for more rigorous law-enforcement. They are simply part of an analysis of the pragmatics of law – or, as we could call it, the ecology of law (how laws and regulations are reflected *qua actual behaviour* on the human side, and how human behaviour is in turn triggering behavioural responses in other species). Undeniably, my critical observations do point to a contradiction between the intention of the law and the law as it is being practiced and perceived. But there are different ways to deal with such a contradiction: a) to adjust enforcement, b) to adjust the letter of the law, c) to adjust the way regulations are communicated to the public

(rhetoric), d) to handle conflicts by either avoiding them or by engaging actively in them (with a sense of priority), e) to acknowledge that the contradiction is unfortunate but unavoidable, and so on (if I were to recommend but one of these strategies, I would address d) – as Gandhi the lawyer said at such occasions: *Seek the core of the conflict!* Cf. Galtung and Næss 1994).

From extermination campaigns to conservation policies

Poaching, be it of big carnivores or other animals, or plants, is by definition illegal. Wolf hunting sanctioned by the law is therefore a whole different matter – at least as far as the legality of it is concerned. In this article, however, I will also look into the ethical legitimacy of these two categories of wolf hunting, by comparing how they are enacted and motivated.

Since hunting of wolves were for a very long time rewarded, the history of illegal wolf hunting is quite short. Only for around 40 years has it been illegal to kill wolves in Scandinavia. Today, international conservation agreements, such as the Bern convention (approved by the Norwegian government in 1985, and by the Norwegian parliament in 1986), constitute an important framework for national legislation – but in the long run, they represent fairly recent innovations.

In legal terms, we can talk about three kinds of wolf hunting in modern Scandinavia:

1. Wolf hunting rewarded by bounties (1845-1966/1971)
2. Legal hunting since 1966/1971
3. Illegal hunting since 1966/1971

In Norway, the extent of legal hunting has spiraled as the wolf population has grown from a very few individuals in the 1980ies towards today's level of around 40 wolves (border wolves included)⁵ – but even up to 1987, 4 wolves were shot legally (Wålberg 1987: 81). In comparison, there are around 200 wolves in Sweden (a moderate number in the European context). There is not much doubt that stricter Norwegian policies have led to there being many more wolves in Sweden than in Norway, most of which would be suitable wolf territory in ecological terms (sheep grazing and reindeer husbandry aside). A few years back, licensed Norwegian hunts would provoke a feeling of being let down, and a sense of Norwegian non-cooperation, in Sweden (in Norway, many still opine that another country – Sweden, or ultimately Russia, should take responsibility for the wolves). After this winter's mass hunt, however, Norwegian and Swedish management regimes may appear to have realigned somewhat. Differences such as Norway's zoning policy, however (inside the 'wolf zone' the presence of wolves are most often tolerated, outside of the zone it is most often not tolerated), remains (for a general history of the Norwegian-Swedish management cooperation, see Bore 2005).

When the legal status of wolves went from prosecuted objects to objects of preservation, there was also a financial side to the story. Whereas before shooting or killing a wolf by other means would be rewarded by a bounty, today the damages done by wolves on livestock is routinely compensated by the authorities.⁶ In Norway, the bounty policy was for more than a century regulated by the tellingly named “Lov om Utryddelse af Rovdyr og Fredning af andet Vildt” (Law on Extinction of Carnivores and Protection of other Wildlife), which was enforced from 1846. On the Scandinavian Peninsula a total of 12,645 bounties were paid for killing wolves in the

periods 1827-1966 in Sweden and 1846-1971 in Norway (cf. Sølbye 2004). Most of these, though not all, were likely actual wolf kills (cf. Sølbye 2000).

These numbers are of interest because they represent fairly concise statistics year-on-year on claims to have killed wolves, but they do not sum up all bounties paid for killing wolves in Scandinavia. Prior to the 'nationalization' of wolf bounties, other arrangements had been in place, and even after nationalization some municipalities, regional bodies and NGOs paid additional bounties for killing wolves. Bounties have been paid at least since 1647 in Sweden, and since 1730 in Norway (Wålberg 1987).

The number of bounties paid after the mid-1800s were quite similar year-on-year in Norway and Sweden, with an early peak lasting until the 1860ies. The extent of bounties became miniscule in Norway around 1920 (ever since the 1860ies dominated by Northern Norway) and in Sweden around 1950. Unlike the bounty-rewarded (category 1 above) and the latest legal hunts (category 2), the number of wolves killed in illegal hunting (category 3) is hard to specify. According to a broad review of mortality studies (Woodroffe and Ginsberg 1998), however, illegal hunting accounts for 35-75 % of deaths among a number of big carnivore species in protected areas around the world. A recent study (Liberg et. al. 2008) found that less than one out of five wolf deaths in Norway/Sweden are natural – four fifths are caused by legal and illegal hunting as well as traffic accidents. According to this report (p. 26), an increase in illegal hunting is the most likely explanation for the jump in Scandinavian wolf mortality from 21% to 31% annually from 1992-1998 to 1999-2007. The authors of the study estimates that illegal hunting now accounts for every second wolf death. If that estimate is accurate, it means that a similar number of wolves are killed illegally in Scandinavia every year as were killed in Sweden's mass hunt this winter.

Between 1985 and 2007, 17 cases of concealed illegal hunting, in which wolf carcasses were typically retrieved, have been documented. Further evidence of illegal hunting is reflected in the fact that three of the wolves killed in traffic in Olsen's (2003) mortality survey had old gun wounds. Liberg et al. (2008: 5) report 11 similar cases among retrieved dead wolves. While legal hunts are almost without exceptions successful, that is evidently not the case for illegal hunts.

Perception and symbolism

The politics of wolves and sheep is an area laden with symbolism. For conservation advocates, the wolf symbolizes 'the wild' and 'the free', for opponents it symbolizes everything from 'urban elites' to the hardship of modern Western small-scale agriculture. From a phenomenological point of view, it is no wonder that many farmers and hunters think the wolf 'does not belong in Scandinavian nature', since as a matter of fact it has been functionally extinct in most of Scandinavia for generations. After the extermination campaigns of the 19th century, farmers adapted to a landscape with no wolves. Now that the wolf is back, there is a dissonance between rural perceptions of what is 'natural' and official conservation policies.

In a nutshell: Whereas the wolf went functionally extinct in Scandinavia, the perceptions accompanying the extermination campaigns did not. And attitudes matter. It was our attitudes that once motivated us to drive the wolf away from our land, and it might be the way our attitudes as a society develops that will determine whether or not the Scandinavian wolf population will be viable in the long run. Fiction and fairytales are political to the extent they have political effect – and in

today's wolf debates, they clearly play a role, as do conspiracy theories. Here, 'Projekt Varg' (Project Wolf) should be mentioned. Conceived in the early 1970ies as a plan to reintroduce wolves in Scandinavia, the project, which involved breeding wolves of Scandinavian origin in zoos, was cancelled shortly thereafter, when it became clear that there was more than one wolf left in the wild. Many opponents of wolf conservation honestly believe that current Scandinavian wolves are the result of a planned, secret (and officially denied) reintroduction scheme, despite evidence to the contrary (see Vilà et al. 2003 and Linnell et al. 2005).

There are many ways to approach 'the wolf wars' criminologically, and plenty of material even for a narrow approach. Death threats have been reported in both camps – against wildlife managers, and against hunters partaking in the recent Swedish hunt. Ironically, while no Scandinavian person has been physically wounded by a wolf for generations, the poisonous atmosphere of the ongoing 'debate' has made threats of violence and murder abound. As for the illegal hunting, there may be reason to characterize some acts as hate crimes, as when wolves are found with their heads cut off, as reported in Olsen (2003: 11), or in other words killed ritually. Expressed support or encouragement to hunt wolves or other big carnivores illegally is also in principle against the law, though such expressions of opinion has to my knowledge never been prosecuted.

Before concluding this paragraph by providing an indicator of the motivation behind current management policies, let me mention one element of the wolf's perceptual take on all this. What ignites people in the wolf debate is especially the fact that occasionally some wolves eat some sheep, and tend to attack and kill more than they eat, at that (it should be noted that sheep constitute a miniscule part of Scandinavian wolf diet, cf. Müller 2006). The common human perception of such incidents of overkill is that the wolf must be cruel, since it kills without even needing the meat for food. From the wolf's perspective, however, the overkill is triggered by the ecologically unnatural abundance of sheep (such densities of animals are hardly ever found in the wild). Furthermore, the wolf is as a rule chased from the area, and the sheep carcasses removed, so that the wolf has no chance to return to eat more over the next days or weeks, as it would in the case of wild prey.

As mentioned, both Norwegian and Swedish authorities are motivated by a desire to negotiate goodwill with rural opponents of official conservation policies. This was stated explicitly when Susanna Löfgren of the Swedish Environmental Protection Agency were to announce the quota for this winter's wolf hunt. "The main reason for the decision" to orchestrate a mass wolf hunt, she told AFP, "is to raise the (public's) acceptance of wolves" in Sweden by limiting their number. Several similar quotes from policy and management documents could have been provided.

Hunting ethics

The recent Swedish hunt differed from typical Norwegian wolf hunts sanctioned by the authorities in various respects:

1. It was of a mass scale (28 wolves were shot – permission was given for 27).
2. The criterion for choosing what animals to shoot was statistical, rather than personal (hunting permits were given in all regions where wolves had reproduced in the last three years).
3. Any hunter could register for the hunt.

In contrast, Norwegian wolf hunts are either carried out by a farmer (or its representative) whose livestock have fallen prey to wolves, or by a specialized hunter on the management side with a license for the purpose, and permissions are given when incidents with livestock occur and/or when there are severe complaints about particular wolves or wolf packs. On the Swedish side of the border, 12.000 common hunters registered for the hunt, and 4.500 of them actually took part. This was clearly a populist move.

Whereas the Swedes decided to kill wolves in various different regions in order to halt population growth, Norwegian hunts have typically been aimed at troublesome individuals. On the other hand particularly valuable individuals in genetic terms have mostly been exempted from hunts. Though Norway and Sweden now both operate with population targets, these two contrasting policies differ in how they relate to the extent of illegal hunting. With the Swedish approach, each wolf killed by illegal hunting should in principle be offset by one less wolf killed legally, since the overall number of wolves and of packs is what determines the extent of legal hunting. Troublesome individual wolves are more likely to be targeted by illegal hunters than by legal ones. With the Norwegian approach, however, troublesome individuals are being targeted by legal and illegal hunters alike, and the illegal taking of the life of any one wolf is not automatically offset by reduced legal hunting. Genetically valuable individuals, on their hand, will in both countries be subject to a race between conservation authorities (which want to protect them) and ideologically motivated illegal hunters (who want them dead).⁷

We must assume that the hunting ethics of legal and illegal wolf hunters diverge. The substance of it is best reflected in the pragmatics of the various hunts. Legal hunters are required to use specific weapons, bullets etc. – and in Norway, they frequently make use of helicopters in order to get the upper hand. Illegal hunters, on their hand, are free to choose their desired weapon, trap or poison. Still, the methods used are in some cases identical. The Norwegian wolf being killed is typically conceived of as a wrongdoer, though it is most often a quite normal animal (in exceptional cases wolves with abnormal behaviour appear, of course). We may at least in some cases conclude that for the wolf, a bullet is a bullet – and the motivation behind the bullet totally unknown and unintelligible to it. Nevertheless, as we have seen, there are systematic differences between legal and illegal wolf hunts, and how they are manifested.

One crucial difference is that legal hunts take place in openness, whereas illegal hunts are typically hidden and concealed. As for motivation, the state-licensed Norwegian hunter may or may not be motivated in any way relevant for the job he/she is doing – motivation is simply irrelevant, from a legal point of view. The illegal hunter, however, is not only personally motivated, but *convinced* he/she is doing the right thing exactly because of his/her motivation to go hunting illegally. This kind of firm and reflected conviction is one of the criteria for what counts as civil disobedience. But illegal wolf hunting does not at all qualify as civil disobedience.⁸ It is a plain fact that the typical illegal wolf hunter believes he/she is doing what is right – for the sake of his/her family, or local community, perhaps. But for an act or campaign to qualify as civil disobedience, there are additional criteria: Openness, nonviolence and that other, ‘softer’ means have already been taken. This last point might be where authorities should put in their best effort, with an aim to minimize illegal hunting (authorities should, in other words, facilitate democratic participation, and encourage open debate). But even the ethically purest illegal wolf hunter will violate one, if not two of the fundamental principles of civil disobedience: First, that of being

nonviolent, and second (unless the hunter wishes to break the law in full openness), that of being open about your actions, and taking responsibility for them.

Concluding observations

From the perspective of what I have loosely called the ecology of law, there are two lessons of a quite general nature to be drawn about laws and regulations that concerns human-nature relations:

1. In designing and enacting them, one must take into account what perceptions people have in various layers of society (including on an urban-rural axis) – and that perceptual development (qua cultural phenomenon) has its own dynamic, and may span over generations.
2. In designing and enacting them, one must further estimate and evaluate the character of the behavioral responses of other relevant species.

Due to its emphasis on avoiding explicit conflict, the current management regime for wolves in Scandinavia has tended, particularly in Norway, to be driven by ad hoc-measures and decisions rather than a systematic enforcement of conservation laws and regulations. The Scandinavian management regime at large appears to be bent first of all on negotiating agreement along the urban-rural axis. Its 'blend of good causes', however, has proven to be a failure, at least if we are to judge by perceptions exactly along this conflict axis. The authorities have no doubt underestimated the power of, and role of, symbolism in carnivore politics.

Footnotes

1. This work has been carried out partaking in the research projects The Cultural Heritage of Environmental Spaces: A Comparative Analysis between Estonia and Norway (EEA–ETF Grant EMP 54), Dynamical Zoosemiotics and Animal Representations (ETF/ESF 7790) and Biosemiotic Models of Semiosis (ETF/ESF 8403). The research was further supported by the European Union through the European Regional Development Fund (Centre of Excellence CECT).
2. Note that of these animals wolves are the least numerous.
3. This might represent a slight exaggeration, since population numbers for some of the big carnivore species (notably wolves) have been increasing significantly in the period 1995-2005. In effect, recent figures cannot be extrapolated backwards in time.
4. The latter observation – or more precisely the fact that very few are sentenced due to 'outsiders' – is affirmed by the fact that according to Pyka et al. (p. 10), 10 out of the 19 sentences referred to were the result of either the illegal hunter him-/herself stepping forward, or a fellow hunter reporting it to the police.
5. Estimate given in letter from P. Wabakken and T. H. Strømseth, Hedmark University College, to The Directorate for Nature Management, January 4, 2010 (39-45, including 2 wolves that were shot during the winter of 2009/2010).
6. In 2006, a court case after 73 sheep had been killed by wolves in a single day in Rendalen, Hedmark (Norway) in 2002 got to the Supreme Court (sentence HR-2006-1551-A – Rt-2006-1105). The sheep farmers, whose sheep had then been barred from grazing, were granted full compensation from the government, and the ban from grazing was deemed to have been unfounded.

7. Given the authorities' at best indirect methods of dealing with illegal hunting, we could ask whose responsibility it is. Due to the governmental inaction, and neglect of the law, some conservation groups now conceive of it as their responsibility. And thus the two respective camps track each other in much the same way as wildlife managers track wolves and other wild animals.

8. These reflections were initially triggered by the public statement of some organized Norwegian sheep farmers, who at an assembly broadcasted on television this spring threatened that if certain permits to hunt brown bears were not given, they would encourage illegal hunting in their place. The spokespersons characterized their stand as an example of 'civil disobedience'.

References

- Bore, Ragnhild Rein (2005): "Ulven – den siste unionist?", Statistisk sentralbyrå (i *100 års ensomhet? Norge og Sverige 1905-2005*).
- Galtung, Johan and Arne Næss (1994): *Gandhis politiske etikk* [Gandhi's political ethics]. Third edition. Oslo: Pax forlag.
- Liberg, O., Sand, H., Wabakken, P. and Pedersen, H. C. (2008): *Dødlighet och illegal jakt i den skandinaviska vargstammen* [Mortality and illegal hunting of the Scandinavian wolf population]. Viltskadecenter Rapport nr. 1-2008.
- Linnell, John D. C., Henrik Brøseth, Erling J. Solberg and Scott M. Brainerd (2005): "The origins of the southern Scandinavian wolf *Canis lupus* population: potential for natural immigration in relation to dispersal distances, geography and Baltic ice". *Wildlife Biology* 11 (4): 383-391.
- Müller, Sabrina (2006): "Diet composition of wolves *Canis lupus* on the Scandinavian peninsula determined by scat analysis". Student paper. Munich: Technical University of Munich.
- Olsen, Marianne Linder (2003): *Causes of mortality of free-ranging Scandinavian grey wolves 1977-2003*. Project paper. Tromsø: The Norwegian School of Veterinary Science.
- Pyka, Mikael, Anette Nyquist, Therese Monstad, Johanna Hagstedt and Lars Korsell (2007): *Illegal jakt på stora rovdjur: Konflikt i lagløst land?* Rapport 2007:22, Brottsförebyggande rådet (Brå).
- Søbye, Espen (2000): "Ulvejakt, mot og svindel", Statistisk sentralbyrå.
- Søbye, Espen (2004): "Rovdyrstatistikk 1846-2004: Fra skuddpremier til fredning og irregulær avgang", Statistisk sentralbyrå.
- Vilà, Carles, Anna-Karin Sundquist, Øystein Flagstad, Jennifer Seddon, Susanne Bjørnerfeldt, Ilpo Kojola, Adriana Casulli, Håkon Sand, Petter Wabakken and Hans Ellegren (2003): "Rescue of a severely bottlenecked wolf (*Canis lupus*) population by a single immigrant". *Proceedings of The Royal Society London* 270: 91-97.
- Woodroffe, R., and Ginsberg, J. R. (1998): "Edge effects and the extinction of populations inside protected areas". *Science* 280: 2126-2128.
- Wålberg, Kjell I. (1987): *Ulven* [The wolf]. Oslo: Grøndahl & Søn Forlag.

Global kriminologi

Sigmund B. Mohn

Flyktningers opplevelse av menneskesmugling

Mobilitet, migrasjon og asylsystemer er fenomener som stadig knyttes til kriminalitet, strafferett og repressiv kontroll (se Aas 2007, Banks 2008). Som et spesifikt og tydelig eksempel på et ledd i denne sammenkoblingen står begrepet menneskesmugling, gjerne definert som hjelp til å krysse internasjonale grenser irregulært.¹ Jeg vil her presentere noe av materialet fra min masterstudie, gjennomført 2007-2008, om de mange tvetydige forståelsene av og funksjonene til dette fenomenet, med hovedfokus på intervjuer jeg gjorde med flyktninger som på ulike måter hadde reist irregulært til Norge og blant annet fått hjelp til dette mot betaling.² Men før jeg tar for meg opplevelsene til de reisende vil jeg først gi et bilde av feltet og konteksten rundt, samt en kort metodologisk redegjørelse.

Menneskesmugling, asylmigrasjon og muren rundt Vesten

I Norge, som var et naturlig utgangspunkt for min studie, har former for *medvirkning til brudd på innreisebestemmelsene* blitt sterkt oppkriminalisert rundt slutten av 1990-tallet. Fra å ikke engang være nevnt før utlendingsloven av 1989, inneholder den nye utlendingsloven av 2008 straffeklausuler for ubetalte så vel som ”organiserte” former for slike handlinger og strafferammer på opp til 6 år.³ Det vil si at selv råd og økonomisk støttet fra familie, til humanitær hjelp til flyktninger vil kunne bestraffes etter dagens lovgivning. I motsetning til hva en kunne komme til å utlede fra dette, er heller ikke utbredelse av slik virksomhet i organiserte og profesjonaliserte former noe nytt for de siste 20-årene, men har oppstått i alle tider da sterke ønsker om å reise har blitt møtt med enda tyngre grensekontroll, dvs. særlig fra starten av 1900-tallet. Smuglingskribenten Goeffrey Pinnock omtaler fenomenet som ”the human contraband” i en bok fra 1938, og en us-amerikansk innvandringskommisær beskrev det på 1920-tallet som en ”business [so profitable] that there is reason to believe that some of the organizations are international in their scope, and that their tendrils reach out and embrace practically all of the European countries” (fra Stockwell 1927: s. 751). Smuglingen av us-amerikanske slaver til Canada og nordstatene (*the underground railroad*) og av jøder og andre flyktninger under 2. verdenskrig (*schleuser* i Tyskland, *grenselos* i Norge) har i sin etertid også oppnådd ren heltestatus.

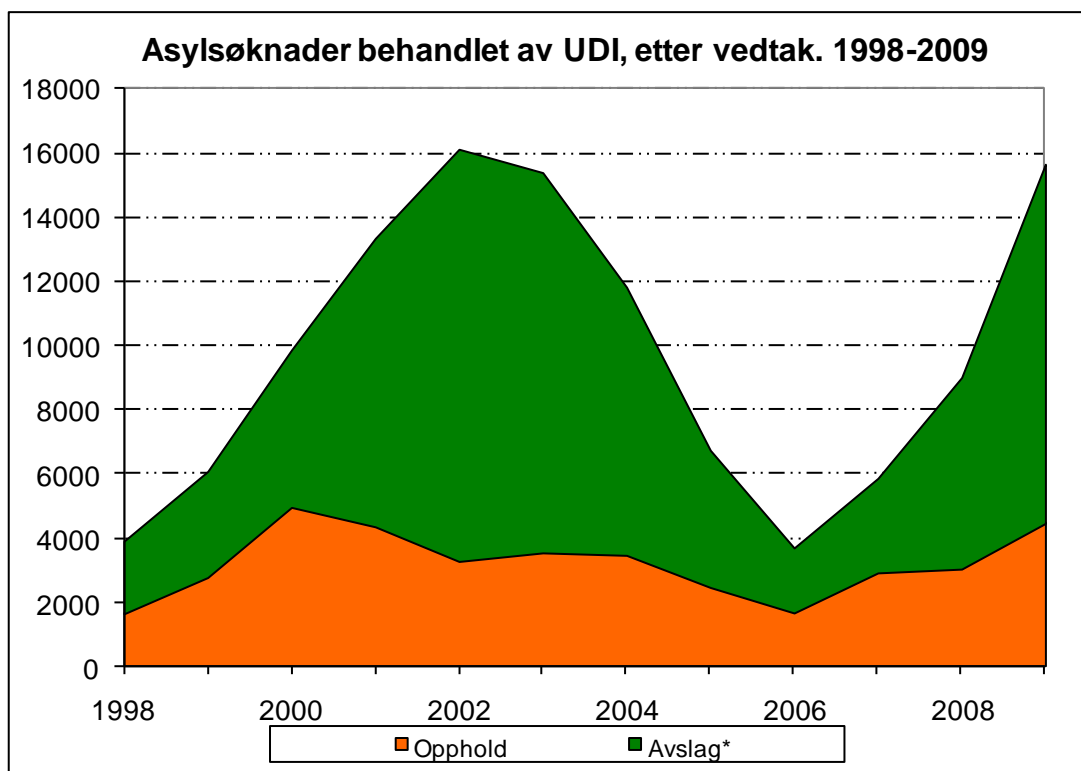
¹ En rekke ulike definisjoner florerer (se eks. von Liempt 2007), men de fleste sentrerer rundt disse elementene, ofte med et tillegg om at hjelpen må være ”profesjonell”, altså betalt, for å regnes som menneskesmugling (se også UNODC 2000). Begrepet ”irregulært” blir her brukt istedet for ”ulovlig”, da det kan være ulike grader av hvor ulovlig eller kriminelt grensekryssing som skjer uten formaliserte godkjenninger alltid er (for eksempel i forhold til flyktningekonvensjonens postulat om at flyktninger ikke skal straffes for å bryte innreiseregler for å komme seg til et trygt land: UNHCR 1951/1967).

² Begrepet ”flyktninger” blir her brukt i vid forstand om asylsøkere og andre former for mer eller mindre tvungen migrasjon. Dette kan være problematisk, først og fremst rent juridisk/byråkratisk, men er også en del av den videre diskusjonen og vil ikke bli brukt mer plass på her.

³ Et regjeringsoppnevnt utvalg har også påpekt at avlytting kan (og burde?) innføres som et redskap i omfattende menneskesmuglingssaker, da disse kan anses som en særlovsversjon av straffelovens §60 a om ”organisert kriminalitet” (NOU2009-15).

Som Per Ole Johansen (1996) har bemerket, kan enhver form for ”organisert” kriminalitet, i betydningen etterspørseldrevet, ses som et resultat av markedets jernhånd og på mange måter som et speilbilde av samfunnet. Slik sett har menneskesmuglingen de siste 20-årene også helt spesielle og historisk unike trekk, definert av den massive ”muren” - eller ”fattigdomsfilteret” i og med dens selektive og elastiske utforming – rundt de rike festningskontinentene Europa, Nord-Amerika og Australia. Sammen med økende trafikk av mennesker, varer og ideer over hele kloden, har disse innovative grensekontrollene skapt både tilbud og etterspørsel for et helt spekter av vel så innovative unnvikelses- og gjennomtrengelsesstrategier (Andreas og Snyder 2000, Kyle og Koslowski 2001, Zhang 2008).

Det som allikevel kanskje karakteriserer denne senmoderne menneskesmuglingen mest, er den massive oppmerksomheten og diskursive produksjonen som til tider er blitt viet virksomheten og som den norske lovgivningen kan sees som et delvis resultat av. Fra begynnelsen av 1990-tallet har menneskesmugling gjennom FN (UNODC 2000), G8 og EU blitt fremhevet og institusjonalisert som sikkerhetstrussel og ”Transnasjonal Organisert Kriminalitet” (se også Morrison og Backer 2001, Aus 2007). I disse prosessene har menneskesmugling også blitt tett knyttet til merkelappen ”menneskehandel”, brukt om bortføring, utnyttelse og svindling av mennesker for å tjene penger på dem. Dette har også sammenheng med et mediebilde preget av sensasjonelle ulykker, som Dover-ulykken i 2000, der 58 kinesere ble funnet døde i en konteiner på vei til England, og Golden Venture-forliset utenfor NYC i 1994 der ti av cirka 300 passasjerer druknet. Etter hvert har også de flere tusener ”båtflyktingene” som hvert år dør på vei fra Nord-Afrika eller Cuba og Haiti blitt knyttet til smuglervirksomhet. Kampen mot menneskesmugling har med dette fått et sterkt preg av å være ført i de reisendes interesse, for å hindre antatt utnyttelse og overgrep mot disse (Mohn 2008).

(Kilde figur: UDI. *Med ”avslag” regnes her alle som ikke har fått opphold, inkludert utsendelser i henhold til Dublin-forordning, andre tilbakesendelsesavtaler og anker til UNE.)

Mens det etter hvert også har vokst fram en betydelig flernasjonalt forskningslitteratur på dette feltet, både empirisk og teoretisk, har de nordiske bidragene vært nesten totalt fraværende, med noen hederlige unntak av mer journalistisk sort (se for eksempel Nome 2005, Ramqvist og Wirtén, 2006, Hatem 2007). Dette tross den massive oppkriminaliseringen av disse handlingene, oppmerksomheten rettet mot asylsøkere i den offentlige debatten, samt den tydelige forbindelsen mellom menneskesmugling og asylsystemet: Mens asylretten først inntreffer når en person oppholder seg i Norge, blir paradoksalt nok, om ikke overraskende, personer og nasjonaliteter med sterkest behov for å reise også systematisk nektet denne rettigheten (Bø 2004). Norsk politi antar også at nesten alle som søker asyl i Norge har fått hjelp av ”profesjonelle” menneskesmuglere i løpet av reisen. Offisielle tall på asylsøknader viser at denne gruppen utgjør et betydelig, om enn ustabilt antall personer hvert år - de siste årene over ti tusen (se figur). Et noe jevnere antall av disse søknadene igjen - rundt tre tusen årlig - blir også innvilget og flyktningene utgjør etter hvert en liten, men betydelig del av den totale innvandringsbefolkningen i Norge (UDI, SSB).

Intervjuer med flyktninger

Et viktig moment i arbeidet med min masteravhandling ble å få et inntrykk av de reisendes egne opplevelser av ”profesjonell” menneskesmugling. Hvorfor og hvordan etterspør de hjelp av menneskesmuglere? Hva slags relasjon hadde de til smuglerne og hvordan så de på disse menneskene før og etter reise? Og hva slags rolle spilte disse personene for dem i de ulike delene av reisen? Bilger og van Liempt (2008) beskriver hvordan studiet av menneskesmugling fra slutten av 1990-tallet var sterkt preget av et kontrollmandat og et fokus på økonomiske og organisatoriske aspekter ved virksomhetene (Salt og Stein 1997). Mens kriminalitetsfokuserte ”innenfra”-studier basert på etterforskningsinformasjon (som Neske 2006) og feltintervjuer med smuglere (som Chin og Zhang 2002) kunne korrigere noe av troen på store hierariske bedrifter som monopoliserer migrasjonsruter, beholdt slike empiriske tilnærminger myndighetenes ”ovenfra”-perspektiv på menneskesmugleren som den handlende enheten. Bilger og van Liempt peker i stedet på intervjuer med de reisende og deres livshistorier som viktige empiriske utgangspunkt for å endre perspektivet til grunnlaget for virksomheten, deres delaktighet i organiseringen og den opplevde virkelighet av menneskesmugling sett ”nedenfra” (se også van Liempt 2007).

De etiske og metodiske problemene knyttet til å utføre og tolke intervjuer med irregulært reisende er imidlertid vel så massive som problemene de løser. Dette gjelder gjennom hele studieprosessen, fra tilgang til feltet, sårbarhet og maktforhold i intervju situasjonen og problemer knyttet til kommunikasjon og språk, til tolkning og gjengivelse av intervju personenes fortellinger og (re)presentasjon av seg selv i forhold til den situasjonen de befinner seg i. Generelt ble disse problemene forsøkt løst ved hjelp av et så uformelt forskningsdesign som mulig. Rekruttering ble gjort utenfor selve asylsystemet, dels gjennom hjelpeorganisasjoner og dels gjennom personlig nettverk. Selve intervjuene ble gjort med utgangspunkt i at de intervjuede kunne snakke fritt om sine opplevelser ut ifra hva de var opptatt av og følte komfortabelt å fortelle om. Og tolkningen av intervjuene ble forsøkt gjort uten for ”store” tolkningsmodeller, men heller ved å ta utgangspunkt i intervjuene som beskrivelser av de reisendes egne meninger og presentasjoner av sine historier, og å se på nettopp disse meget subjektive dataene som verdifulle i seg selv. For dette formålet ble det heller ikke nødvendig med et utvalg som representerte en bestemt gruppe, men heller

å få fram variasjonen og ulikhetne ved å finne personer med ulik bakgrunn og sosial posisjon. Til sammen ble ti personer intervjuet, hvorav ni hadde søkt asyl i Norge og en kommet lovlig fra Spania etter å ha fått invilget amnesti der. Det var en kjønnsfordeling på fire kvinner og seks menn, og en aldersspredning mellom 18 og 50 år. Geografiske/kulturelle bakgrunn var også spredt, mellom kurdisk Iran, Etiopia, Vest-Sahara, Somalia og Tsjetsjenia, som igjen gjenspeiler noen av de største gruppene av asylsøkere i Norge (UDI, SSB). Deres nåværende situasjon var spredt fra personer med oppvekst og høyere utdanning i Norge, til nylig ankomne uten endelig avgjort asylsøknad.

Tre reiser, tre bilder

For å gi et innblikk i variasjonen mellom historiene til intervjupersonene mine vil jeg her presenter tre reiser. De er ikke ment som uttømmende beskrivelser, eller som idealtyper, men heller som inngangsporter til å se noen ulikheter og antydninger til tendenser.

Aslan og Satsita (Tsjetsjenia): Mannen i et tjetsjensk ektepar jeg snakket med var knyttet til personer i den anti-russiske motstandsbevegelsen og hadde lenge måtte leve i skjul før det ble snakk om å komme seg bort fra landet. Det var først når broren ble drept og konen Satsita ble truet på livet at begeret av et liv med krig som hverdag randt over. Den relativt velstående familien hadde imidlertid null kjennskap til hvordan man skulle komme seg ut av Russland og til et trygt land eller flyktningleire, annet enn løse rykter om smugleroperasjoner. Etter flere dagers leting fikk til slutt en slektning napp i nabolandet Ingusjetia og en lengre planleggingsfase med ordning av russiske pass og salg av eiendeler kunne begynne. "Vi var heldige at hun fant dem så fort," uttrykker Satsita. Først nå ble det også spørsmål om hvor de skulle reise hen, og ut ifra løse rykter valgte de Norge - de hadde knapt noen som helst kunnskap om Vest-Europa. "Man måtte velge", forklarer Satsita "De spør hvilke land man skal til. Det betyr at, viss jeg oppfatter det på riktig måte, at de har sine veier, ikke sant." Men hvor forferdelig denne veien skulle bli skjønnte de ikke før de befant seg gjemt i en lastebil. Ingusjeteren de først hadde kontakt med virket tillitsfull og betrygget at dette var levebrødet hans, men etter at han hadde kjørt dem et stykke var de i hendene på en helt fremmed lastebilsjåfør og bedt om å kripe inn bak. Uten å kunne se og med streng beskjed om å ikke gi tegn fra seg satt de inne i lasterommet i hva som kan ha vært dager uten å vite hvor lenge det skulle vare. Sammen med de fysiske påkjennelsene skaper frykten for smugleren en nærmest uutholdelig følelse av usikkerhet, angst og utmattelse. Og spesielt siden de hadde med barna sine. Aslan tenkte at smuglerne kunne drepe dem for å ta penger eller hva som helst:

"Det var veldig vanskelig. Jeg spurte meg selv hvorfor jeg gjorde alt dette. Hvorfor ble jeg ikke hjemme? Det er barna ikke sant. Jeg tenkte ikke på meg selv. Nei. Jeg tenkte på dem. Hvorfor er det jeg har gjort sånn?"

Etter å blitt loset ut av Russland og inn i vestligere Europa, delvis til fots, foregikk smuglingen etterhvert på egenhånd og mindre traumatisk, ved hjelp av allmenn kollektivtransport og kontaktpersoner ved hver stopp. De føler det derfor også meget fortvilende å bli forlatt på bussterminalen i Oslo, i en fremmed verden uten annen instruks enn å si "asyl".

Yasmin (Iran): Yasmin er en av to unge iranske kvinner jeg snakker med som hadde meget sterke familieband til Norge. Moren hadde fått asyl der og hun følte seg, uten å

utdype dette mer, helt nødt til å komme seg til henne. Det var altså ikke noe spørsmål om hvor hun skulle reise, men hvem som kunne hjelpe henne best. Hun forteller at i de grensedelte kurdiske samfunnene, er smuglingsvirksomhet muligens uglesett, men på ingen måte noe mystisk. Hun nesten ler når jeg flere ganger maser om hvordan det er mulig å få kontakt. ”Viss du har penger er det lett å finne.” Det er til og med de som annonserer i avisene. Og man kjenner alltid noen som kjenner noen. Samtidig er hun fullt klar over farene ved å reise med dem og har hørt grusomme historier om jenter som har forsvunnet. ”De kan gjøre hva som helst”, forteller hun. ”Man kan velge, men alle er nesten like”. Men uten andre muligheter til å få innreise til Norge tegner hun bildet av menneskesmugleren som et strengt nødvendig onde:

”Det er som hvis man holder på å drukne. Kommer det et udyr og kan redde deg, så gir man hånden til udyret. Enten drukner man eller så får man ta hjelpen. Man må stole på udyret uansett.”

Hvordan man reiser, kommer an på pengene man har, sa hun, men tydeligvis også om kontakter: Med den erfaringen hun fikk i løpet av reisen kunne hun gitt 12 000 US-dollar til en flyansatt for å bli med et fly til Norge, og et opplegg for ekte visum for kun 2000. Selv endte hun opp med en gruppe som skulle ha 7000 U.S.-dollar for å ta henne helt til Norge. Men ”det ble kaotisk”, som hun uttrykte det, og i Tyrkia måtte hun finne en ny gruppe. Der betalte hun 4000 U.S.-dollar for å komme til Norge, men ble stoppet på flyplassen i Tyskland. Etter et lenger opphold der kom hun i kontakt med en person som kunne kjøre henne for 1000 U.S.-dollar til Norge, hvor hun søker asyl. En planlagt ”pakkereise” fra Iran til Norge ble altså til 9 måneder med oppbrudd, søk etter nye menneskesmuglere, forhandlinger, opphold og stadig flere utgifter.

Ahmad (Vest-Sahara): Ahmad har klart seg alene og med hjelp fra venner siden han var liten. Å unngå kontroll og reise på de mest farefulle og vanvittige måter, under biler og som blindpassasjerer på båter var så og si en del av oppveksten hans. Vest-Sahara er i krig med den Marokkanske okkupasjonsmakten, og han hadde ingen tillit hverken til statsmakten eller internasjonale organ, men nevner ikke dette som grunnen til at han drar. Han forteller i stedet om spenningen i reisen og forlokkelsen av Europa som fikk ham til å kontakte en smugler, *haraga*, som mot en betydelig sum tok Ahmad med til Frankfurt i dekk av å være hans barn. Han mener smuglerne er smarte folk, som ikke lar deg vite noe, men ”de er hyggelige folk”. ”De lurer ikke sånn, han veit du er fattig og ikke har noen ting”, forteller han. I Europa klarte han seg på egenhånd, med gateerfaring, et ungt uskyldig utseende og en makeløs evne til å forstå systemet, spille naturlig og bli venner med folk: ”Når jeg er i Europa bruker jeg ingen ting. Jeg reiser uten falske pass, bare med billett. Noen ganger betaler jeg ikke billett engang.” Denne evnen utvikler seg etter hvert til et nivå hvor selv det å reise internasjonale flyreiser uten papirer blir mulig. Ahmad hadde opprinnelig en ide om å komme seg til Nord-Amerika, men det ble ufrivillige stopp på veien, og Norge var ikke det første. For denne er møtet med den indre kontrollmakten i Nord-Europa den tøffeste påkjenningen, med arrest, politiavhør og opphold på institusjoner. Og ikke minst det å bli sett på som en ikke-person, det å ikke bli trodd:

”Jeg er blitt sliten i Norge. Det er ikke sykehus der jeg ble født. Men de tror ikke på deg. Det er ikke min feil. Det er politikernes feil. Men jeg har ikke papirer, så hva skal jeg gjøre? Skal jeg drepe meg selv?”

Tross i at han etter hvert også får oppholdstillatelse i Norge, synes han det er letter å "leve svart" enn å "leve hvitt" som han kaller det. Det er mye å forholde seg til, regler og prosedyrer, og mangel på fødselspapirer hindrer ham i å komme helt innenfor. Det er fordeler i det hvite livet og, roligere og tryggere. Men en dag, sier han, drar han kanskje videre uansett legal status.

Kostbar mobilitet

Med bakgrunn i de tre eksemplene vil jeg her forsøke å belyse noen sider ved den rollen menneskesmugling utgjør i slike migrasjonsprosesser. Det gjelder først hvordan man kan se smuglerne som en muliggjørende strategi for de reisende, men videre også hvordan en slik strategi kan føre til opplevelse av utsatthet og store påkjenninger.

Det første punktet er knyttet opp til migrasjonsteori, forklaringstyper og klassifisering av innvandrere. Jeg mener fortellingene til intervjupersonene mine bygger sterkt opp under forståelsen av de komplekse migrasjonshistoriene som vanskelig passe inn i juridisk-byråkratiske båser for migrasjonsstatus (se for eksempel Fuglerud, 2001, Castles og Loughn, 2005). Eksempelet med Satsita og Aslan fra Tsjetsjenia viser den vanligste tendensen blant de jeg snakket med. For de kan årsaken til at de måtte reise passe inn i en klassisk juridisk godkjent "flyktninggrunn" (dvs. individuell forfølgelse, jf. Flyktingekonvensjonen: UNHCR, 1951/1967). Deretter – og i andre eksempler var det snakk om lange tidsrom og opphold i andre land – kom ønsket om å finne det beste stedet å reise til med tanke på sosial, politisk og økonomisk sikkerhet. Her kan nok også smugleren tillegges en viss betydning for hvor de reisende ender opp, da deres råd ofte kan være det beste man har, eller at smugleren har en bestemt rute som den reisende er nødt til å følge. Dette i kontrast til historien til Yasmin, som var fast bestemt på å komme til Norge. Historien hennes viser imidlertid også hvordan (morens) flukt på grunn av beskyttelsesbehov kan være sammenflettet med "sosial flukt" i hva som kan ses som en slags irregulær familiegjennflytning. Til slutt viser Ahmad en slags andre enden av skalaen, hvor intensjonen var å få et godt liv, men hvor situasjonen i hjemlandet vel så mye kan beskrives som grunnlag for behov for beskyttelse. Til sammen utgjør de ulike kombinasjoner av de populære begrepene flyktning-lykkejeger, ofte brukt for å beskrive skillet mellom de rettmessig trengende og de "falske" flyktningene som "utnytter" og "undergraver" asylsystemet.

I gjennomføringen av disse ønskene om innpass i en "velstandsstat" kreves det videre betydelig mengder med ulike former for resurser, eller *kapital*, enten det er egen kunnskap og ferdighet, sosiale nettverk eller penger. Menneskesmuglingsvirksomhet blir ofte forstått som årsaken til irregulær migrasjon, som *proaktive* i sin iver etter å vinne flere kunder (eks. Koser, 2001). Her er ikke mine data nyttige for å konkludere med noe, men det gir i hvert fall et innblikk i hvordan menneskesmugling kan fungere uten å behøve "lokke til seg" kunder. Menneskesmuglerne er et sterkt ønsket onde, og bedre å forstå som en forlengelse av de ulike ressursene en trenger for å komme seg forbi "muren rundt Vesten". Det er et punkt der vanlige nettverk ikke er nok for å gjennomføre en flytteprosess og overføringen av annen kapital til en helt spesiell kriminell kapital blir nødvendig. På grunn av dette må også de som klarer å komme seg over muren anses som et lite unntak av de potensielle flyktende, en slags overklasse av de utstøtte som klarer å kjempe seg gjennom de betydelige hindrene. Et begrep som kan beskrive denne situasjonen, er *tourist-vagabonder*, en sammenslåing av begrepene slik de opprinnelig blir brukt av Baumann (i Pickering og Weber, 2006). Det er en kombinasjon av å være utstøtt og ufrivillig på

vandring (vagabonden) og å ha en helt privilegert evne til å reise hvor en vill, overskride grenser og besøke fremmede steder uten å underlegge seg de lokale normene (turisten). Slik blir den nevnte *fattigdomsilen* som muren rundt de rike landene utgjør, ikke opphevet av menneskesmuglingsmarkedet, men heller vridd og korrumpert.

De tre historiene skiller seg her i ulike former for resurser som blir benyttet. Satsita og Aslan hadde nesten bare selvstendig økonomisk kapital å benytte seg av. Yasmin besitter noe mer kunnskap og kontakter, samt tilknytning til Norge. I lignende eksempler var det også familie i destinasjonslandet som betaler for smuglerne. For etiopierne jeg snakket med var også den etiopiske og til dels somaliske diasporaen i Europa en viktig resurs for å kunne låne id-papirer og få kunnskap om ulike forhold. Den profesjonelle menneskesmuglingen kan også ses som en gradvis videreutvikling av dette systemet, til dyrere mer avanserte tjenester som også krever spesialisert arbeidsdeling og dermed høyere priser. Det er et tydelig tegn i flere nettverksstudier av menneskesmugling at smuglerne også selv har blitt smuglet og er av samme etnisitet som de de hjelper (Neske 2006).

Ahmad har videre en type irregulær reisekunnskapsresurs som Yasmin etter hvert også utvikler noe av. En etiopier jeg snakket med, var også veldig opptatt av denne gate-kunnskapen som man bare kan tilegne seg ved å selv leve ute og ”i det”. Men for Ahmad er det nesten snakk om en irregulær *habitus* (Bourdieu, eks.1996), en ikke reflektert kunnskap som sitter i kroppen og bare føles som en naturlig del av en selv, en sånn-er-det-bare- og det-er-lett-jeg-bare-gjør-sånn-og-sånn-holdning. Han er slik sett også et ekstremt tilfelle av *tursit-vagabond*-typen, utstøtt, men med fenomenal evnen til å delvis overskride utstøtelsen.

Det er videre liten tvil om at reisen også fører til stor sårbarhet og traumatiserende situasjoner. Men som Koser (2000) har postulert, bør imidlertid denne utsattheten heller forstås som en funksjon av innvandringssystem og kontroll heller enn som et resultat av smuglerens virksomhet. Som sårbarheter nevner Koser først og fremst den resurstappingen slik reise også medfører, økonomisk, sosialt ved tap av bånd til venner og familie, og politisk ved fare for å havne feil sted eller bli hjemsendt før man er framme. I tillegg viser historiene ovenfor hvordan frykt, usikkerhet og farlige reiser er påkjenninger som de reisende føler sterkt på kroppen.

Kontroll-sårbarhetsrelasjonen kan da ses på flere plan. Den mest åpenbare formen er de reisendes utsatthet for fare og vold direkte utført av kontrollagenter. Jeg ble også fortalt om episoder av mishandling av arresterte flyktninger. Vel innenfor EU/Schengen er nok dette mindre utbredt, men som vist i Ahmeds historie kan politiintervjuer og utlendingsinternering virke vel så belastende. Den mest massive, om litt mer indirekte, formen av kontroll/sårbarhetsfunksjonen kan observeres i de store mengder dødsfall, først og fremst på havet, som finner sted langs Schengens yttergrenser. Sterk tilstedeværelse av overvåkningsbåter på havet utenfor Vest-Sahara og Marokko, har for eksempel ledet til at de små fiskebåtene brukt til smugleformål i stedet legger ut fra Mauritania og tar større og mer farefulle omveier til Kanariøyene og Kapp Verde.

Til slutt gjelder også kontroll/sårbarhetsfunksjonen i relasjonen mellom reisende og smuglere. De historiene jeg har fått kjennskap til er i tråd med en etter hvert bred enighet om at de fleste som reiser med menneskesmuglere ikke blir utsatt for utnyttelse, misbruk eller vold (Zhang 2008, Kyle og Scarcelli 2009). De reisende føler en stor og velbegrunnet usikkerhet, men klient/kunde-relasjonen til smugleren gjør

at denne stort sett har mest nytte av å behandle den reisende godt for å opprettholde et visst renome. Tillit er altså et helt nødvendig element for at et slikt tjenestebasert illegalt marked skal kunne fungere (se også Bilger m.fl. 2006). Men reell utsatthet for den reisende kan likevel oppstå som et resultat av det rettslige tomrommet de reisende befinner seg i. Det tydeligste eksempelet er når smuglingen mislykkes. Det ene eksempelet jeg fikk kjennskap til, gjaldt trusler og frihetsberøvelse (tett opp til hva man kunne betegne som kidnapping eller menneskehandel), fant sted da en smuglerbåt ble stoppet av kystvakten. Smuglerne ville så ha pengene sine, tross i en avtale om å betale når den reisende var vel fremme. Kyle og Scarcelli (2009) viser også hvordan slik parasittær utnyttelse vel så mye kan være resultat av at tredjeparter, som andre kriminelle grupper eller korruperte kontrollmyndigheter benytter seg av den rettsløse situasjonen de reisende er i.

Som en følge av de ovenfor nevnte elementene, de muliggjørende strukturene og den økte utsattheten, blir også menneskesmugleren en veldig ambivalent skikkelse for de reisende. Menneskesmugling blir i en kriminaliseringsdiskurs ofte fremstilt som kyniske skurker som utnytter og lurert de reisende, både til å reise og under reisen. I en del forskningslitteratur blir det også konkludert som en antitese, at dette er ”feil” og at de reisende heller har et godt forhold til smuglerne. Jeg vil imidlertid trekke fram den store ambivalens og dobbelheten som det vesentligste for de jeg snakket med, som Shirin fra Iran her:

”På en måte, hvis det ikke hadde vært dem, så kunne jeg ikke kommet til Norge. På en måte så var dem hjelpsomme, dem hjalp meg veldig mye for å komme hit, men... På en måte var dem jo veldig forferdelig.”

Her er det imidlertid også store forskjeller fra person til person, blant annet på grunn av relasjonen de har til smugleren sin fra før. For somaliske Salma var det for eksempel en god bekjent av familien som gjennomførte smuglingen. Tidligere positive eller negative erfaringer kan også påvirke i den ene eller andre retningen. Den figuren Shirin og Yasmin portretterer har jeg kalt *de onde hjelpere* (Mohn 2008), en slags sammensmelting av en Robin Hood- og en Jack the Ripper-skikkelse. Men for andre er det mer snakk om *gode profitører*, en illegal foretningmann, kun ute etter profitt, men som gjennom sin virksomhet er til stor nytte. Her i beskrivelsen til Kelile fra Etiopia:

“The state punish them. And that’s not a good thing. Because they help me voluntary. You think he is not helping. I accept it. He did a job for me. Mostly for their own business. But indirectly helping.”

Menneskesmugling framtrer her som en *sosial kriminalitet* (Lea 1999), en overlevelsestrategi for marginaliserte befolkningsgrupper. Den mest påfallende beskrivelsen blir kanskje gitt av Aslan fra Tsjetsjenia, som ikke vil høre noe om at dette er humanitære handlinger. Og hans utsagn for stå igjen som et bilde på den sosiale knuten menneskesmugling og asylmigrasjon framtrer som, hvis man løfter blikket fra et rent nasjonalt strafferettslig plan:

“Det er bare kriminalitet... [Men] jeg har større sympati for kriminalitet enn politi i Russland. For eksempel, politiet stopper deg gang på gang og tar penger fordi du er tsjetsjener. Med kriminalitet betaler du bare en gang. Kriminaliteten er rettferdig.”

Referansliste

- Aas, Katja Franko, (2007), *Globalization & Crime: Key Approaches to Criminology*, London: Sage Publications.
- Andreas, Peter og Timothy Snyder red., (2000), *The Wall around the West: State borders and immigration controls in North America and Europe*, Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Aus, Jonathan P., (2007): *Crime and Punishment in the EU: The Case of Human Smuggling*, ARENA report, nr. 6/07. Oslo: ARENA. Tilgjengelig på: <http://www.arena.uio.no/publications/reports/2007/06.pdf>
- Bourdieu, Pierre, (1996): *Symbolsk makt: artikler i utvalg*. Oslo: Pax.
- Bø, Bente Puntervold, (2004): *Søkelys på den norske innvandringspolitikken: Etske og rettslige dilemmaer*, Kristiansand: Høyskoleforl.
- Banks, James, (2008): "The Criminalisation of Asylum Seekers and Asylum Policy" i *Prison Service Journal*, no 175, HM Prison Service. Tilgjengelig på: <http://www.hmprisonservice.gov.uk/resourcecentre/prisonservicejournal/index.asp?id=7778,3124,11,3148,0,0> [nedlastet 7. mai 2010].
- Castles, Stephen og Sean Loughna, (2005), "3. Trends in Asylum Migration to Industrialized Countries: 1990-2001" i George J. Borjas og Jeff Crisps (red.) *Poverty, International Migration and Asylum*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Fuglerud, Øyvind, (2001), *Migrasjonsforståelse: Flytteprosesser, rasisme og globalisering*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hatem, Nadja (2007): "Reseledarna" i *Arena*, 27. august. Tilgjengelig på <http://www.tid.skriftenarena.se/text/2007/08/reseledarna> [utskrift: 16. november 2007].
- Johansen, Per Ole (1996), *Nettverk i gråsonen: Et perspektiv på organisert kriminalitet*, Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Koser, Khalid, (2000), "Asylum Policies, Trafficking and Vulnerability" i *International Migration*, special issue, nr 1, s. 91-111. Oxford: Blackwell / International Organisation for Migration.
- Koser, Khalid, (2001), "2: The smuggling of Asylum Seekers into Western Europe: Contradictions, Conundrums, and Dilemmas" i David Kyle og Rey Koslowskis (red) *Global human smuggling: comparative perspectives*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Kyle, David og Rey Koslowski red., (2001), *Global human smuggling: Comparative perspectives*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Kyle David og Marc Scarcelli, (2009), Migrant smuggling and the violence question. *Crime, Law and Social Change*, vol 53, nr 3, Dordrecht : Kluwer.

- Lea, John, (1999), "Social Crime Revisited" i *Theoretical Criminology*, vol 3, nr 3, 1999 s. 307-325, London: Sage.
- Liempt, Ilse van, (2007), *Navigating borders: Inside perspectives on the process of human smuggling into the Netherlands*.
- Nome, Frida, (2005), *Langs smuglerruta: En reise blant flyktninger, lykkejegere og menneskesmuglere*, Oslo: Cappelen.
- Neske, Matthias, (2006), "Human Smuggling to and through Germany" i *International migration*, vol. 44 (nr. 4), s.121-163, Oxford: Blackwell / International Organization for Migration.
- NOU - Norges offentlige utredninger - 2009:15, *Skjult informasjon – åpen kontroll: Metodekontrollutvalgets evaluering av lovgivningen om politiets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling av informasjon i straffesaker*, Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning. Tilgjengelig på: <http://lenkeserv.bibsys.no/lenkeserv/action/serv?id=090208386&bib=99>
- Mohn, Sigmund Book, (2008), *De onde hjelperne: Opplevelser og forståelser av menneskesmugling og personer som søker asyl i Norge*, masteroppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og rettsosiologi, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.
- Morrison, John og Sharone Backer (2001): "Commentary" (henholdsvis "Refugees: 'The dark-side of globalisation': the criminalisation of refugees." og "Risking it all: the implications of refugee smuggling") i *Race & Class*, vol.43 (nr.71), London: Sage Publications / Institute of Race Relations.
- Pickering, Sharon og Leanne Weber (2006): "Chapter 1: Borders, Mobility and Technologies of Control" i *Borders, Mobility and Technologies of Control*. Dordrecht: Springer.
- Pinnock, Geoffrey (1938), *Dark Paths: The Story of Modern Contraband Running in Europe*, London: Nicholson and Watson Limited.
- Ramqvist, Karolina og Per Wirtén, (2006), "Amir Heidari - Sveriges fiende?" i *Arena*, 31. august 2006 (originalt i *Arena* 6/2004). Tilgjengelig på <http://www.tidskriftenarena.se/presentation/karolinaramqvist/2006/08/amir-heidari-sveriges-fiende?blogtexttype=0> [utskrift 16. desember 2007].
- Salt, John og Jeremy Stein (1997), "Migration as a business: the case of trafficking", *International Migration*, vol. 35 (nr.4), s. 467-494, Oxford: Blackwell / International Organization for Migration.
- SSB – Statistisk sentralbyrå, *Befolkningsstatistikk. Personer med flyktningbakgrunn*: <http://www.ssb.no/flyktninger/>
- Stockwell, Alcott W. (1927), "Our oldest national problem" i *American Journal of Sociology*, vol. 32 (nr 5), s. 742-55, Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Utlendingsloven* (2008), "§108. Straff". <http://www.lovdata.no/all/tl-20080515-035-014.html#108>

Zhang, Sheldon. X. (2008), *Chinese human smuggling organizations: Families, social networks and cultural imperatives*, Stanford, Cal.: Stanford University Press.

UDI – Utlendingsdirektoratet, ”Asylvedtak fordelt på statsborgerskap 2009” og ”Vedtak om asyl, opphold på humanitært grunnlag og avslag” i *Statistikk*: <http://www.udi.no/Oversiktsider/Statistikk-og-analyse/Statistikk-/>

UNHCR, (1951/1967), Flyktningekonvensjonen - Convention and the protocol relating to the status of refugees, The UN Refugee Agency: Geneva. Tilgjengelig på <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>

UNODC, (2000), *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Tilgjengelig på henholdsvis <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-05/smuggling-migrants.xml> og <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-05/transnational-organized.xml>

Kjersti Lohne¹

Abstract

This paper takes the brutal civil war in Northern Uganda as a point of departure for exploring the development within transitional justice to consider criminal trials as the centerpiece of social repair. I suggest that attention must be given to human rights organizations as an animating force behind this development, as constitutive of an intermediary role between the local and the global within international criminal justice. The first part provides an introductory to the predicaments of international justice through an account of the situation in Northern Uganda following the involvement of the International Criminal Court. Next, an outline of the developments within international criminal justice will be elaborated, questioning the universal potential of the liberal legalist tradition as opposed to restorative justice. The third part expands on the role of human rights organizations within this development, suggesting different avenues for unpacking their position within the field. Human rights organizations are typically perceived to be apolitical, representing universal ideas of the innate dignity of the person for those who have no voice of their own. This paper calls this perception into question and presents alternative modes of interpretation.

Framing International Justice: the Contribution of Human Rights Advocates

When the International Criminal Court issued arrest warrants for the five top commanders of a rebel group in Northern Uganda, Richard Dicker from Human Rights Watch exclaimed that “The ICC has opened the door for justice to be done”.² The creation of an international and permanent criminal court is indicative of two aspects within international criminal justice, namely a commitment to a universal system of justice and a confidence in the liberal legalist tradition of criminal law to embody the centerpiece of such a pursuit. This paper aims to suggest avenues for a further research agenda on the underlying causes of this progress, suggesting that attention must be given to the role of human rights organizations as instigators of this development. Studies on non-governmental organizations (NGO) will enrich our understandings of the global flows of governance; in this respect, how discourses on justice is carried and reproduced. An accelerating growth in NGOs taking on a variety of different functions as a result of shifting political conditions brought about by globalization and the changing formations of the state, has likewise led to a critical literature on the perceived emergence of the global civil society that these organizations represent.³ Similarly, questions have been raised over the legitimacy of

---

¹ This paper will be based upon the Master Thesis: *Universalising Justice: an inquiry into discourse on international criminal justice for Northern Uganda*, submitted 2009, University of Oslo.

² Human Rights Watch, October 14th, 2005: 1.

³ For instance, Anderson and Rieff (2005), Buchanan (2003), Charnovitz (2006).

these organizations⁴, none the least with regards to their prevalence in the development industry as well as the NGO business in itself.⁵ Building on this literature, this paper will argue that as intermediaries between the local and the global, human rights organizations have become key representatives of prosecutorial justice understood through the liberal legalist tradition of international criminal law.

By exploring the research question “how does the human rights industry contribute to the development within international criminal justice?” this work in progress seeks to unpack this role as seen through the lens of critical criminology and legal studies. As the current situation in Northern Uganda is a topical expression of the debate on peace versus justice, restoration versus retribution, the agency of human rights organizations represented by Amnesty International and Human Rights Watch will be reviewed through identifying particular discursive strategies departing from their engagements within this conflict.

The first part of the paper will give a brief overview of the situation in Uganda as an expression of transitional justice disputes on retribution and restoration, including the implications such contestations may have for those at the receiving end of international criminal justice. Next, an outline of the developmental history of international criminal justice and the responses to mass violence and state transitions will be presented. The third part will account for the paper’s main objective of exploring the role of human rights organizations within this development, questioning its universal potential by reference to its institutional practice and philosophical foundation. Finally, some preliminary conclusions will be drawn upon in order to delineate a further agenda for research within this field.

Background: Contesting Justice in Northern Uganda

The ICC statutes link prosecution with “peace, security and the well-being of the world”, as well as the “enforcement of international justice”.⁶ However, the Court’s intervention in Uganda has been accused of being an impediment to what it is intended for, obstructing peace talks as the rebel leaders refuse to come to the negotiating table when sure to be arrested upon attendance. The Court’s unsealing of five arrest warrants in 2005 for the top commanders of the Lord’s Resistance Army (LRA) meant an abrupt end to the most promising attempt to end the decades-long war, namely the Juba Peace Talks. The situation in Uganda has therefore come to epitomize a polarization of peace and justice, understanding the latter to be the result of criminal proceedings. This dichotomy is further reflected in the scholarship on transitional justice where questions of how to do deal with the aftermaths of mass atrocity are confined by contestations over retribution and restoration.

As for the population in Northern Uganda, the ramifications of this dilemma cannot be more precarious. The LRA attacks on the civilian population are random and ravaging, infamous for their barbaric practices of kidnapping children, forcing them to become soldiers or sexual concubines. Although estimates vary, as much as 90 percent of the LRA ranks are children, moulded into effective killing machines and forced to kill and mutilate their friends and family in order to ensure their ‘loyalty’ to

---

⁴ For instance, Kennedy (2002).

⁵ For instance, De Wall (2003), Fisher (1997), Sandvik (2010).

⁶ *The Rome Statute of the International Criminal Court*, July 17th, 1998 (entry into force July 1st, 2002); available at www.icc-cpi.int.

the LRA.⁷ Over the course of the conflict, 30 000 children have been abducted by the LRA.⁸ What is more, the conflict's atrocities are exacerbated by additional abuses by the government army, who has not only been unable to secure the population, but are themselves ill-reputed for pervasive abuses, beatings, rapes and even killings of civilians. As much as 90 % of the civil population lives in displacement camps where the failure to provide food, medicine, decent housing and not least security has led to a situation characterized by former UN Secretary-General for Humanitarian Affairs, Jan Egeland, as "the biggest neglected humanitarian emergency in the world"⁹ and "an epicenter of terror"¹⁰.

Background: Justice as transnational process

It is against the backdrops of terrains such as these that international justice operates, striving for this absent meaningfulness to burgeon into a cosmopolitan justice of common suffering and relief. The creation of the ICC is therefore a significant step towards the realization of a global judiciary, whose permanent mandate is to protect the universality of humanity. The trials at Nuremberg following the Second World War was a turning point in this respect, establishing a category of crimes transcending nation state sovereignty by nature of being so egregious that all of humanity is offended by them, therefore in need of universal condemnation and prosecution.

Nonetheless due to Cold War *realpolitik*, the institutionalization of this aspiration was first substantiated in the early 1990's through the United Nation's *ad hoc* tribunals following the Yugoslav war and the Rwandan genocide in 1994. In spite of creating precedent for future legislation within international criminal law, the ICTY¹¹ and ICTR¹² has been subject to extensive criticism, particularly for being perceived by the local communities as *by the West and for the rest*. This is due to the exclusion of local actors as well as the geographical locations of the courts. ICTY is situated in The Hague, the Netherlands, while the tribunal for Rwanda is set up in Aruza, Tanzania. The latter decision led the Rwandan government to veto the Security Council's resolution on the establishment of the tribunal, choosing to pursue domestic prosecutions on their own accord instead. Furthermore, while many of the tribunals' activities remain invisible to the local populations due to geographic and cooperative distance, many view them as being a *winner's court*, fuelling tensions among ethnic groups in the regions.¹³ The tribunals have also been criticised for playing ducks and drakes with their money, draining resources that would have been better off invested into the construction of national judicial mechanisms. However, a backlog of cases has in recent years resulted in the tribunals transferring cases to local judicial communities, and even to foreign states under the principle of universal jurisdiction.

Interestingly, in 2006, Norway was intended as a Referral State for ICTR, meant to prosecute Michel Bagaragaza for participating in the Rwandan genocide.¹⁴ However,

---

⁷ Branch 2004.

⁸ Baines 2007.

⁹ UN IRIN, 'Uganda: Northern conflict an 'epicenter of terror' – Egeland', April 3rd, 2006; available at www.globalsecurity.org.

¹⁰ Uganda Watch, 'UN warning: N Uganda most neglected humanitarian crisis in the world – 20'000 children suffering', October 23rd, 2004; available at www.ugandawatchblogspot.com.

¹¹ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.

¹² International Criminal Tribunal for Rwanda.

¹³ Sieff and Vinjamuri 2002.

¹⁴ Lohne 2008, 'Kosmetisk rettferdighet?', available at www.kriminalpolitikk.uio.no.

the request of the referral was dismissed because Norwegian jurisdiction did not have any provisions for genocide in its law.¹⁵ At the time, that is. On March 7th 2008, a new chapter in Norwegian penal law dealing with the crimes of genocide, war crimes and crimes against humanity came into force. This legal amendment also included a substantial increase in the maximum penalty from 21 to 30 years; indicative of this development's normative authority as the latter was not a requirement to Norway's cooperation with the ICC. Nevertheless, Norway has not received a new referral request from the ICTR since then, yet, presumably conscious of duty, the Norwegian government convicted a state citizen and a former Bosnian of war crimes under the new penal clauses and the principle of universal jurisdiction. The crimes took place fifteen years earlier in the former Yugoslavia, and the court in Oslo meted out justice to the victims and witnesses through high tech video transfers.

Questioning the Universal Potential of International Criminal Law

Notwithstanding the temptation of asking who this justice is for, this paper will rather suggest ways to understand this development. For instance, why does not any of the tribunals detailed above discuss or even recognize addressing mass atrocity through transformative or restorative justice? What can account for this deep-seated faith in prosecutorial justice to embody the centrepiece of social repair?

In any society striving towards a new beginning, questions of how to deal with the past are destined to be posed. Should one remember, or should one forget? In Priscilla Hayner's judgement, the answers are not found from choosing between mutually exclusive imperatives.¹⁶ Perhaps one must remember in order to forget?

The Truth and Reconciliation Commission in South Africa is the most widely known truth commission to date, not only documenting over 21 000 testimonies, but also with the ability to grant individual amnesties from prosecution in exchange for truth.¹⁷ Although a controversial issue, this ability was defended by Desmond Tutu, head of the commission and later Nobel Peace Prize winner, amongst other things because of the awareness that most of the crimes were committed without sufficient evidence that would hold up in court. Not only were the perpetrators the only victims still alive in many cases, but the perpetrators were often government representatives, enabling them to use state resources to cover up their acts. Thus, those who admitted to crimes of a political nature, disclosing the full story of these crimes to those left to mourn, could apply for amnesty.¹⁸ Although while some view the South African transition as "a Faustian bargain in order to secure majority rule"¹⁹ and a trade of amnesty for peace, others look upon the achievements of restorative justice in South Africa as a milestone in transitional justice.

Restorative justice has also become a considerable force on the global market of domestic crime policies. Already in 1999, the European Council passed a recommendation act on mediation at all levels of the criminal justice process²⁰, and in 2002, the United Nations set up the *Basic Principles for Restorative Justice*,

---

¹⁵ Yarwood and Dold 2007.

¹⁶ Hayner 2001.

¹⁷ Hayner 2001.

¹⁸ Tutu 2000.

¹⁹ de Lange in Gibson 2002: 541.

²⁰ *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, Departement of Justice, St.meld. no. 37 (2007-2008).

articulating several guidelines for its use. More than 40 countries sponsored this resolution, indicating a substantial interest on account of restorative justice. Van Ness shows how this interest is reflected in domestic legislation across the world as well.²¹ In Canada, expanding the use of restorative justice and its principles in sentencing is an articulated aim in the country's legislation. So is the case in South Africa, relating to juvenile crime. Juveniles in Austria have likewise been diverted into mediation programmes since the Juvenile Justice Act of 1988. Today, so are adults.²² On the UK home office web page, it states that the government is "aiming to offer 75% of all victims of youth crime participation in restorative processes".²³ Likewise, in the Norwegian government's report to the Parliament relating crime policy last year, the Department of Justice confirms the central role of restorative justice in future reactions to lawbreaking offences.²⁴

This development within domestic crime discourses is indicative of a growing realization of the 'traditional' criminal justice system's shortcomings. With this in mind, why has not restorative justice become institutionalized in the same manner as criminal trials within transitional justice? While gaining influence as a domestic crime policy, restorative justice seem to lose terrain as a transitional approach, branded as no more than a type of secondary justice where trials are politically untenable.

This paper suggest that one possible explanation is that restorative justice does not have the same universal potential as prosecutorial justice, the latter understood through the liberal legalist tradition. Restorative justice is characterized by a contextual approach to conflict. This sensitivity of context, in addition to a foundation upon principles rather than set procedures, is what makes restorative justice such a valuable approach. However, these characteristics likewise complicate standardization and homogenization, elements that are essential in establishing global solutions. It may be that the demands of institutionalization runs counter to the principles of restorative justice, and consequently, that effort to systematize and regulate these principles may be tantamount to its uselessness. Restorative justice values complexities and qualitative narratives, qualities that are unfit for being universalized. Prosecutorial justice, on the other hand, fits like hand in glove!

Adminstrating Justice through Global Civil Society

Criminal law is increasingly becoming universalised through "treaty regimes whereby international authorities exercise regulatory power that interferes with [state] sovereignty".²⁵ This paper propose that this judicialization of world politics may be further unpacked through inquiring into the role of the NGO development, and in particular the human rights industry, as a carrying force within this evolution.

The human rights movement and the growth of NGOs are frequently described as constituting the new *global civil society*, or, as former UN Secretary-General Kofi Annan pronounced: *the new global people-power*.²⁶ Since the end of the Cold War,

---

²¹ 2002.

²² Van Ness 2002.

²³ <http://www.homeoffice.gov.uk/crime-victims/victims/restorative-justice>. Read Sept. 7th, 2009.

²⁴ *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, Departement of Justice, St.meld. no. 37 (2007-2008).

²⁵ Aas 2007: 147.

²⁶ Charnovitz 2006.

human rights organizations have mushroomed to the extent that their impact on the legal development is an enterprise in itself.

Although not undermining the effects of NGOs such as, for instance, the Anti-Slavery Society and the International Labor Organization, it is not until the recent decade or so that the contributions of NGOs to international law has become increasingly transparent.²⁷ They are allowed to come before courts under a legal ‘vehicle’ known as *amicus curiae* – Roman for *friend of the court*, allowing non-parties in litigation to come before the court and give advice upon a matter of concern.²⁸ In addition to providing international courts with background information, comparative legal analysis or interpretations of the law, “NGOs have fostered treaties, promoted the creation of new international organizations, and lobbied in national capitals to gain consent to stronger international rules”.²⁹ For instance, Amnesty International’s contribution to the international legal standards prohibiting torture awarded the organizations with its Nobel Peace Prize in 1977.³⁰

Likewise, the importance of human rights organization to the development of holding perpetrators of international crimes individually accountable cannot be underestimated. Human Rights Watch has been a pioneer in this regard, spearheading advocacy to end impunity. This is affirmed by its former executive director and co-founder Aryeh Neier who has asserted that “the fight against impunity has been central to the international human rights movement in recent years”.³¹ On the situation in Uganda, Human Rights Watch and Amnesty International reveal themselves to be more assertive in their fight against impunity than the Court itself. The concept of impunity is continuously addressed as something that should be fought vehemently; the organizations use language such as fighting, challenging, combating, ending, and the dangers of impunity; associative language used to present the war on impunity as commonsensical and imperative.

The organizations maintain this view although large segments of the Ugandan population disagree. While the Refugee Law Project at Kampala University claims that the ICC’s intervention “delays a peaceful resolution of the conflict”³², Human Rights Watch nevertheless asserts that:

“Regardless of victim and community attitudes, however, Human Rights Watch considers that those most responsible for war crimes and crimes against humanity should be investigated and prosecuted.”³³ (italics added)

It is this author’s view that such a school of thought may be problematic with regards to the debt of which the organizations engage themselves within this field. As privileged access to discourse and communication is one of the main social resources upon which power and dominance is based, it is in particular the intermediary role between the local and the global that warrant further study. For instance, Amnesty International and Human Rights Watch work directly with the war affected populations in Uganda as well as with ICC representatives in The Hague; sometimes acting as the connecting link, the intermediary

---

²⁷ Bianchi 1997.

²⁸ Shelton 1994.

²⁹ Charnovitz 2006: 1.

³⁰ Bianchi 1997.

³¹ Fletcher and Weinstein 2002: 575.

³² Okello 2007: 2.

³³ Human Rights Watch, September 2005: 60.

between the two as providers of information in both directions. Human Rights Watch also offers a guide, a guide to *How Non-governmental Organizations can Contribute to the Prosecution of War Criminals*, in particular by: “Telling others about the Court”, “Providing Information to the Court”, and “Serving as a Link between the Court and Victims and Witnesses”.³⁴

Questioning Humanity

The influence of human rights organizations to the field of international criminal justice is thus becoming more and more evident, yet by what means can they claim such depth within the field? What is the currency of their power? What are the strategies employed in sustaining their position?

In part, I think it is the claim to speak for humanity, the same humanity that the ICC seeks to prosecute crimes against. The actors are united in this ideology of humanitarianism, and in theory, this united them with the suffering of the population in Northern Uganda, although their solution have provided neither enthusiasm nor relief. The ideology of humanitarianism rests on the concept of human rights, that by nature of being human we are entitled certain rights implying that we all have the same needs, desires, and traits. However, if these rights are so natural and evident, why would they need to be institutionalized, protected, enforced?

According to Costas Douzinas, this humanitarianism lies in the western world’s growing involvement with the internal affairs of developing nations, a globally legit rhetoric of liberation. During the Cold War, however, the concept of human rights was a highly contested concept. Socialist states claimed that it represented a bourgeois version of freedom and justice, and non-Western developing economies argued that the concept was at odds with the primacy of communal values.³⁵ This criticism is now at large gone: human rights have become a global norm of evaluation, the preferred type of vocabulary, the *lingua franca* of the new world order. Amnesty International and Human Rights Watch may therefore legitimately claim an apolitical profile, seen as representing universal ideas of the innate dignity of the person, rather than as contemporary secular movements rooted in the philosophical tradition of John Locke.

Law-making has become a business of human rights, a development the same Douzinas recognizes as a new form of positive law, claiming that “if God, the source of natural law, is dead, he has been replaced by international law”.³⁶ International justice has as follows become an industry of dogmatism and good-will bureaucracy.³⁷ Although surely having done much good, the elites that we collectively refer to as the ‘international community’ has “provided thousands of professionals, many of them lawyers, with a sense of dignity and confidence that one sometimes can do well while doing good”.³⁸

As such, the human rights movement is driven by the lawyer’s worldview³⁹, carrying with it both structural and structuralizing outcomes, none the least for the nature of the organization’s reporting who use the law in ways that help the case as from the

---

³⁴ Human Rights Watch, September 2004: 14.

³⁵ Manokha 2009.

³⁶ Douzinas 2007: 24.

³⁷ Sandvik 2006.

³⁸ Kennedy 2002: 101.

³⁹ De Wall 2003.

position of a partisan legal advisor more so than a judge or neutral academic writer.⁴⁰ All the same, penal clauses and legal polemics can be dull reading for non-jurists, and for certain, is not ideal for soliciting members and supporters. Most human rights reports are therefore loaded with elaborate legalities and references in extensive footnotes. What mobilises support among members and potential new ones, are the emotional aspects of the reports, in the same manner that the emotional call is what drives the organization in the first place. As Ron Dudai reveals:

*“Everyone who wrote a human rights report would recognize it: the stage when you look for the most emotive testimonial passage, to insert between Geneva Convention this and International Conventional that”.*⁴¹

As such, this particular kind of advocating is characterised by seeking to project objective and non-political accounts of reality, and to speak on account of human rights and not ideology. The language of human rights is aimed at our sentiments of solidarity, claiming to speak on behalf of a common humanity, a humanity which function “lie not in a philosophical essence but in its non-essence”, loaded with symbolic capital through “a surplus of value and dignity endowed by the revolutions and the declarations and augmented by every new struggle that adopts the rhetoric of human rights”.⁴²

Concluding remarks

The situation in Uganda is precarious, at best. Nearly five years have passed since the arrest warrants were unsealed, since the door opened for justice to be done. The ICC may be the right way to proceed. Or it may not. The intention has been to show that these concepts of justice, peace, humanity; these notions of common values are oversimplified. Their judicialization results in them being monopolized within international discourse where local notions of justice, peace, and societal reconstruction may be rejected.

Modern theories of cosmopolitanism accept the need for global institutions, legal frameworks and judiciaries such as the ICC. Consequently, the methodological frames of critical criminology and sociology of law must be reconsidered, along with the conception of being in opposition as its state watching role reshapes as that of institutions of global governance expands. In an aspiration to delineate a further research agenda on these new forms of global governance, I suggest to include the practices of NGOs as constitutive of politics on crime and social control, of hegemonic claims to define the frameworks of the ‘international’ community. Which voices are listened to, which ones cannot be heard? And who speaks *their* cause in addressing the wounds of mass atrocity, when organizations of human rights speak their own?

---

⁴⁰ Dudai 2006: 789.

⁴¹ Dudai 2006: 791.

⁴² Douzinas 2007: 56-57.

References

- Aas, K. (2007) *Globalization & Crime*, London: Sage Publ.
- Baines, E. (2007) 'The Haunting of Alice: Local Approaches to Justice and Reconciliation in Northern Uganda', *The International Journal of Transitional Justice*, Vol. 1, Oxford University Press.
- Bianchi, A (1997) 'Globalization of Human Rights: the role of non-state actors', in G. Teubner (ed) *Global law without a state*, Aldershot: Dartmouth.
- Branch, A. (2004) 'International Justice, Local Injustice', *Dissent*, vol. 53.
- Charnovitz, S. (2006) 'Nongovernmental Organizations and International Law', *The American Journal of International Law*, Vol. 100, No. 2.
- De Wall, A. (2003) 'Human rights organizations and the political imagination: how the West and Africa have diverged', *Journal of Human Rights*, Vol. 2, No. 4.
- Douzinas, C. (2007) *Human Rights and Empire: The political philosophy of cosmopolitanism*, Abingdon: Routledge-Cavendish.
- Dudai, R (2006) 'Advocacy with footnotes: The human rights report as a literary genre', *Human Rights Quarterly*, no. 28, vol. 3.
- Fletcher, L. and Weinstein, H. (2002) 'Violence and Social Repair: Rethinking the Contribution of Justice to Reconciliation', *Human Rights Quarterly*, no. 24. The Johns Hopkins University Press.
- Gibson, J. (2002) 'Truth, Justice, and Reconciliation: Judging the Fairness of amnesty in South Africa', *American Journal of Political Science*, Vol.46, No. 3, Midwest Political Science Association.
- Hayner, P. (2001) *Unspeakable Truths: Facing the Challenge of Truth Commissions*, New York: Routledge Publ.
- Human Rights Watch, *The International Criminal Court: How Nongovernmental Organizations Can Contribute To the Prosecutions of War Criminals*, New York: Human Rights Watch, September 2004.
- Human Rights Watch, *Uprooted and Forgotten: Impunity and Human Rights Abuses in Northern Uganda*, New York: Human Rights Watch, September 2005.
- Human Rights Watch, *ICC Takes Decisive Step for Justice in Uganda*, New York: Human Rights Watch, October 14th, 2005.
- Kennedy, D. (2002) 'The International Human Rights Movement: Part of the Problem?', *Harvard Human Rights Journal*, Vol. 15.
- Manokha, I. (2009) 'Foucault's Concept of Power and the Global Discourse of Human Rights', *Global Society*, Vol. 23, No. 4.

- Okello, M. (2007) 'The False Polarisation of Peace and Justice in Uganda', International Conference, Nuremberg: International Centre for Transitional Justice (ICTJ), 25-27 June 2007.
- Sandvik, K. (2006) 'Internasjonal strafferett: Rettferdighet som tilskuersport?' *Samtiden: Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål*, vol. 3.
- Shelton, D. (1994) 'The Participation of Nongovernmental Organizations in International Judicial Proceedings' *The American Journal of International Law*, Vol. 88, No. 4, American Society of International Law.
- Sieff, M. and Vinjamuri, L. (2002) 'Prosecuting war criminals: the case for decentralisation', *Conflict, Security & Development*, 2:2. London: Routledge Publisher.
- Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, Departement of Justice, St.meld. no. 37 (2007-2008).
- Tutu, D. (2000) *Ingen fremtid uten tilgivelse*, Valdres: Pax Forlag.
- van Ness, D. (2002) 'The shape of things to come: a framework for thinking about a restorative justice system', in Weitekamp, E. and H. Kerner (eds.) *Restorative Justice, Theoretical foundations*, Cullompton: Willian Publ.
- Yarwood, L and Dold, B (2007) 'Towards the End and Beyond: The "Almost" Referral of Bagaragaza in Light of the Completion Strategy of the International Criminal Tribunal for Rwanda' *Chinese Journal of International Law*, vol. 6. Oxford University Press.

Rannveig Þórisdóttir

In recent years percent of foreigners has increased considerably in Iceland. This has raised debate regarding the immigration-crime relationship. According to police data there is a weak correlation between offences against the penal code and percent of immigration in Iceland. Still percent of immigrants suspected of offences against the penal code has increased more than percent of immigrants of the population. The data used here cannot explain this trend but focus of the police and in the society on immigrants might explain this partly as well as demographic composition of the immigration group after 2004.

Crime and social change: The case of immigration and crime in Iceland

In the past decades Iceland has gone through vast social change due to global and internal factors such as increased international co-operation through the EFTA agreement and the European Union, huge constructions regarding hydropower plant and a big aluminum smelter in the East coast of Iceland.

One of the largest change following this shift was a huge increase in percent of immigrants of the total population in Iceland, going from around 2 percent in 1998 to close to 8 percent in 2009¹.

In the beginning of the period majority of those who immigrated to Iceland were females in their 20's and 30's but following huge construction projects after 2004 the proportion of males in their 20's and 30's increased. Most of those immigrating to Iceland came here to work, first in the fish factories but later as workers in the construction industry. Unemployment amongst immigrants has therefore been very low² as has been amongst the general public in Iceland³.

Following increased numbers of immigrants in Iceland media coverage on this group increased quite heavily. A media analysis from 2008 of all news in Iceland where immigrants were part of the topic did for example show that close to third of articles were related to police and the courts, most of them being negative or neutral⁴. A large part of media coverage related to immigrants was thus focused on crime and alleged criminal activity. Headlines like "the East European mafia is here" and "foreigners take over the drug market in Iceland" being common.

Although some criminological theories suggest that there is a positive relationship between rising levels of immigration and crime⁵ recent research is not very clear on this matter. A study on the link between recent immigration and aggregate levels of

---

¹ Statistics Iceland (Hagstofa Íslands).

² Directorate of Labour (Vinnumálastofnun).

³ Statistics Iceland (Hagstofa Íslands).

⁴ Magnús Heimisson og Einar Sigurmundsson (2008).

⁵ See for example Shaw and McKay, 1942.

crime in metropolitan areas did for example indicate that the former decreases the latter⁶. This relationship can however change over time since research indicates that during the periods where there is a link between immigration and crime this can be explained by reference to demographic composition⁷ hence that larger proportion of young males amongst the immigration group could lead to growth in crime levels.

Here I look into police data on offences against the penal code in Iceland in 1998 to 2009, changes in that period and how demographic factors such as age and gender influence the development in this period.

Data and method

The data used here is based on police records and information from Statistics Iceland. Data from the police was collected in January 2010 and is based on all recorded incidents known to the police. Here I look into data from 1998 to 2009 to be able to see the development for the past decade. Due to the fact that the police changed it's recording system in 2005 figures before 2005 and after 2005 are not fully comparable, particularly figures for number of cases since the old system was based on statistical categories but categories in the new system are based on legal definitions.

Here I only use data on offences against the penal code which are the most severe offences. Most of them are though thefts (including thefts from shops and burglary), violence (mostly minor) and vandalism.

Here I do not only look into number of reported offences, I also look into number of suspected offenders (that is suspected for offences against the penal code). A person can be registered as suspected for a criminal activity although no formal charges have been made or will be made. For example a person might be suspected of a theft but due to lack of evidence the prosecutor decides not to investigate the offence further.

In some cases the same person is suspected of many offences each year. Here I only count each person once each year.

Using official data is of course problematic since the police knows only part of criminal incidents and we know it is not random what is reported neither who are reported⁸.

Definition of foreign citizens is also problematic since the data only gives information on citizenship. This approach puts all foreign citizens under the same hat ignoring for example possible differences between those immigrating and those who are only staying in the country for a short period to work or travel.

The information should never the less give insight into the changes that have taken place in the last years and if these changes are different by citizenship.

---

⁶ Reid, Weiss, Adelman and Jaret, 2005.

⁷ Waters, 1999. (see in Dinovitzer, Hagan and Levi, 2009).

⁸ Mike Maguire, 2007.

Findings

First few remarks on crime in general. Following this work I looked into criminal activity by citizenship discovering that there is no difference in types of offences against the penal code by citizenship. Most typical type of offences is property crimes like theft and burglary, embezzlement and minor violence.

As shown in figure 1 number of offences against the penal code has been increasing in the past years after a rapid decrease in 2005 (partly due to the introduction of a new registration system to the police).

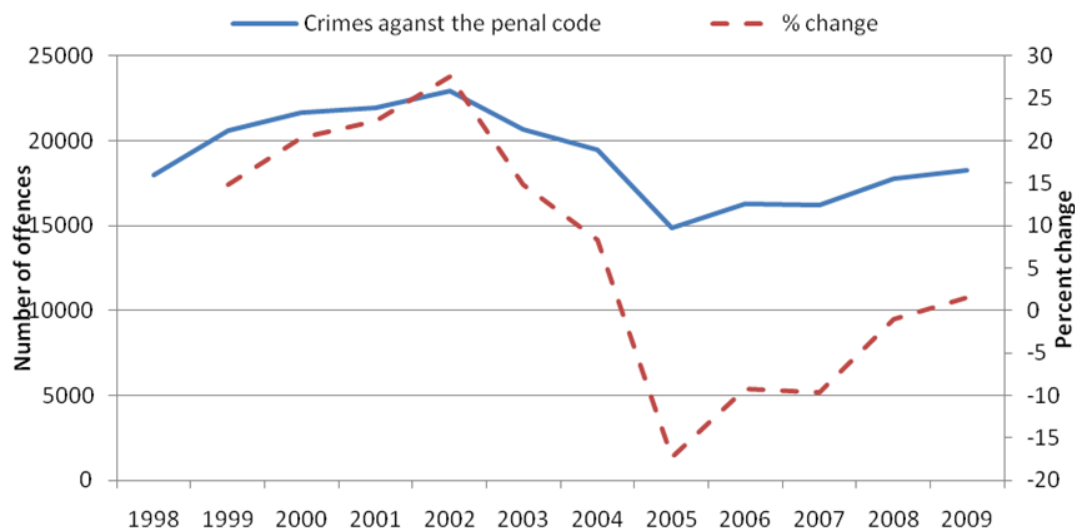

Figure 1. Number of offences against the penal code in Iceland in 1998 to 2010 and percent change from 1998.

Most of those suspected of crime in Iceland have Icelandic citizenship. As shown in figures 2 and 3, percent of those suspected of crime who do not have Icelandic citizenship has been increasing in the past years but number of those with Icelandic citizenship has at large stayed the same through the period. For example looking at percent change from 1998 offences against the penal code had increased 1.5 percent in 2009, suspected offenders with Icelandic citizenship had increased a little bit over eight percent but number of those with other citizenship than Icelandic that were suspected of offence against the penal code had increased almost 650 percent since 1998.

Figure 3 shows this even better looking into percentage changes from 2006 (after the police changed it's registration system) showing that while number of offences against the penal code reported to the police increased 12 percent from 2006 to 2009 percent of immigrants suspected of offences against the penal code increased 57 percent.

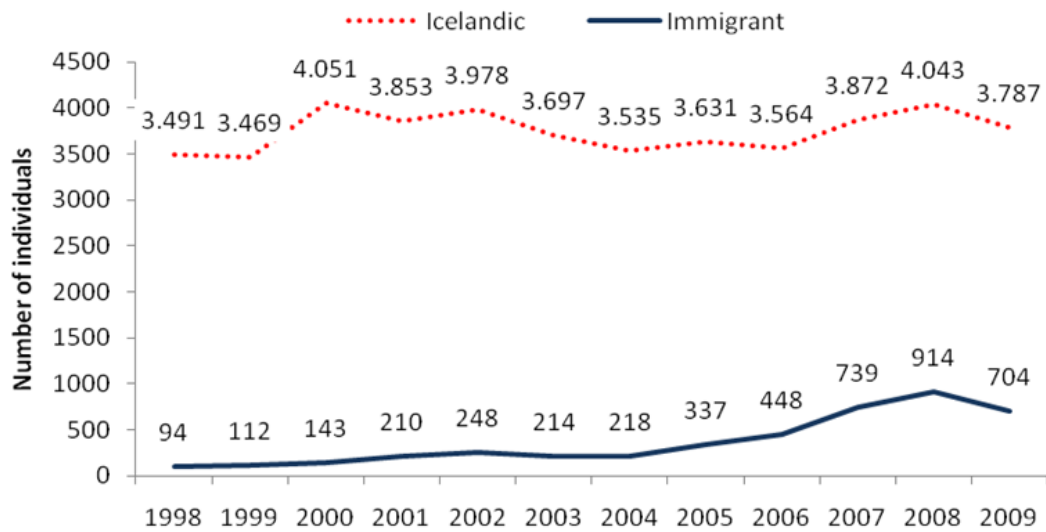

Figure 2. Number of those suspected of offences against the penal code in Iceland in 1998 to 2009 by citizenship.

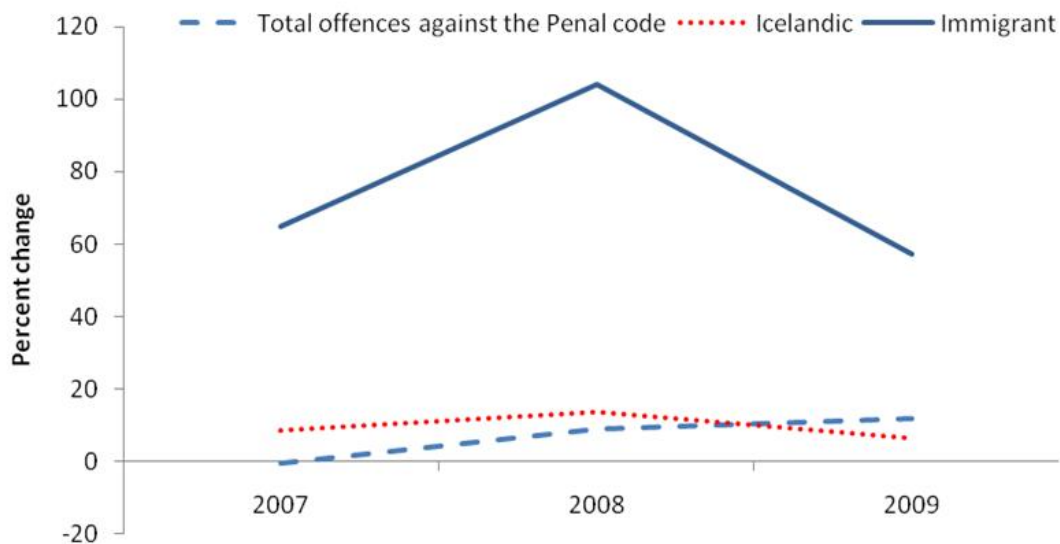

Figure 3. Percentage change from 2006 of total offences against the penal code and number of suspected offenders by citizenship.

One might assume that this could be explained with the growth of immigration in Iceland. Partly it is so but as shown in figure 4 growth of immigrants suspected of offences against the penal code is more than the growth of number of immigrants in Iceland. In 1998 1.3 percent of Icelandic citizens were suspected of one or more offences against the penal code and 1.7 percent of those with other citizenships than Icelandic. Amongst those with Icelandic citizenship this percentage has stayed more or less the same from 1998 to 2009 but amongst those with other citizenships than Icelandic percentage of those suspected of one or more offences against the penal code stayed more or less the same from 1998 to 2003 but in 2004 it grew to more than three percent and went as high as four percent in 2007. Indicating that those with other citizenships than Icelandic were twice as likely to be suspected of offence against the penal code as those with Icelandic citizenships.

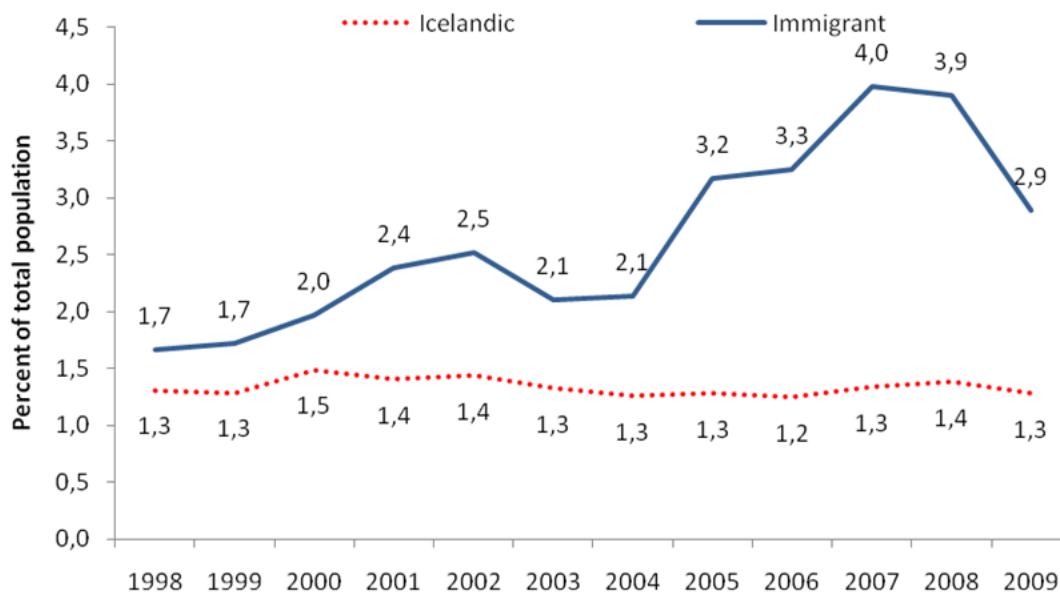

Figure 4. Percentage of those suspected of one or more offences against the penal code in 1998 to 2009 by citizenship.

One possible explanation could then be demographic combination of immigrants moving to Iceland. Table 1 shows for example that immigrant males were more likely than Icelandic males to be suspected of offences against the penal code. The same difference does not appear to be amongst females. As shown on table 1 in 1998 0.7 percent immigrant females were suspected of an offence against the penal code and 0.4 percent Icelandic females. Although offences amongst immigrant females grew somewhat more than amongst Icelandic females the difference still was not large in 2009. Looking into percent of suspected offenders amongst males the picture is quite different. As shown in table 1 2.8 percent of immigrant males were suspected of offence against the penal code in 1998 but 4.4 percent in 2009. Amongst Icelanders 2.2 percent were suspected of one or more offence against the penal code in 1998 and 2.1 percent in 2009.

Table 1. Percentage of suspected offenders in 1998 to 2009 by population, citizenship, year and gender.

	Immigrants		Icelandic	
	Male	Female	Male	Female
1998	2.8	0.7	2.2	0.4
1999	3.1	0.5	2.2	0.4
2000	3.4	0.7	2.4	0.6
2001	4.0	0.9	2.2	0.6
2002	3.6	1.3	2.2	0.7
2003	3.5	0.9	2.1	0.5
2004	3.3	1.1	2.0	0.5
2005	5.0	1.4	2.0	0.5
2006	4.9	1.2	2.0	0.4
2007	5.6	1.4	2.2	0.5
2008	5.5	1.3	2.2	0.6
2009	4.4	1.2	2.1	0.6

Looking at demographic factors it's obvious that age is also a possible cause of higher rate of suspected offenders amongst immigrants than amongst Icelanders. Especially since the increase amongst immigrants after 2004 was mostly amongst young adults. As shown in figure 5 age distribution amongst those suspected of offences against the penal code is not the same amongst Icelanders and immigrants. Amongst Icelanders most suspected of crime are between 15 and 20 but amongst immigrants most were between 22 and 29.

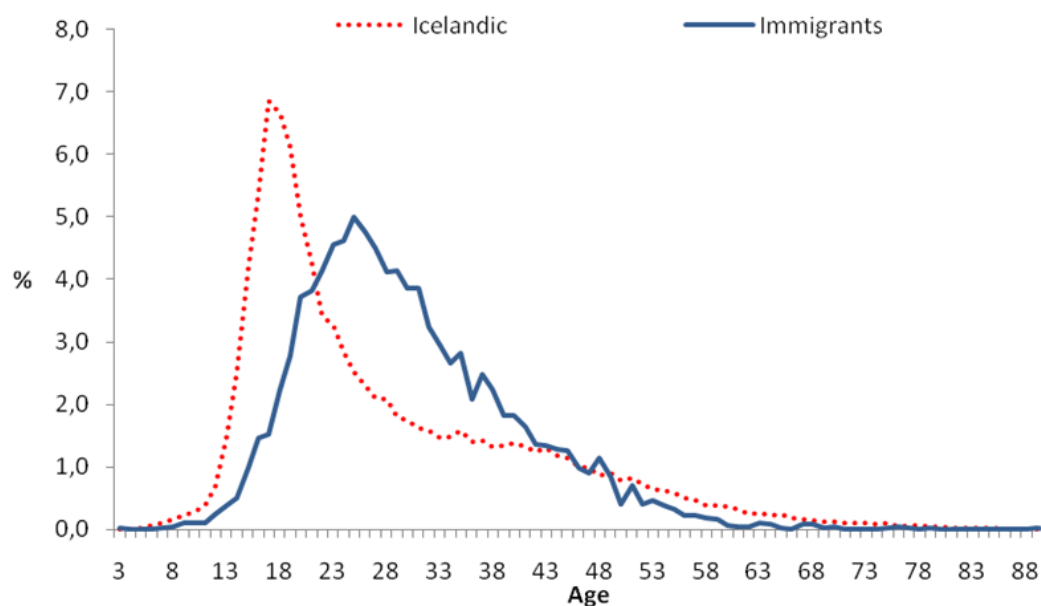

Figure 5. Age distribution of those suspected of offence against the penal code in 1998 to 2009 by citizenship.

Looking at the same figures, now divided for males and females and age groups (figures 6 and 7) the change in percent of those charged in 2004 is obvious for males (figure 6). Showing that when we look at the difference between offences that Icelanders and immigrants were suspected of little difference was between percent of suspected in all age groups, at least those younger than 39 until 2004. In 2005 difference between percentage of those suspected amongst Icelanders and immigrants increased in all age groups. As before this trend does not apply to females (figure 7).

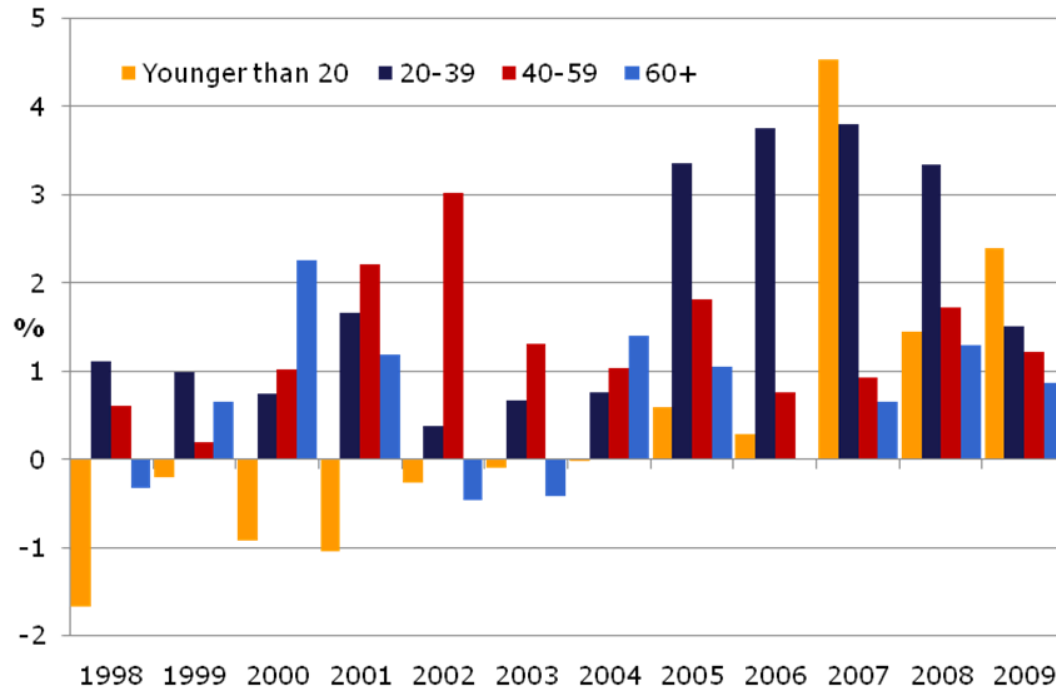

Figure 6. Percent difference between immigrant and Icelandic males suspected of offences against the penal code in 1998 to 2009 by age.

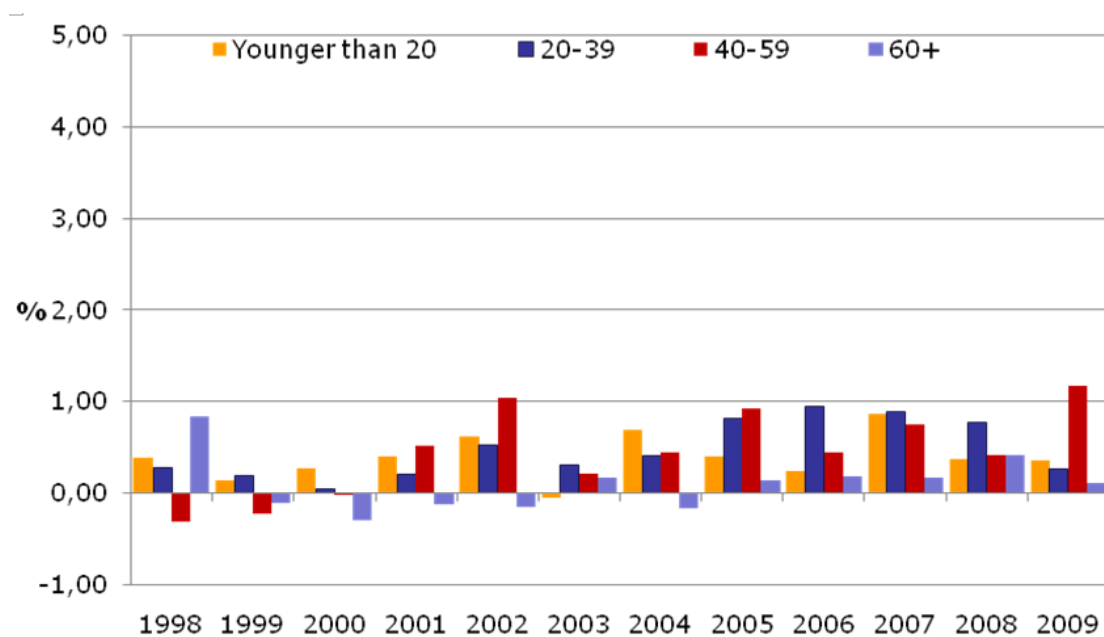

Figure 7. Percent difference between immigrant and Icelandic females suspected of offences against the penal code in 1998 to 2009 by age

Discussion

In the past decade percent of immigrants living in Iceland went from two percent in 1998 to eight percent in 2009. At the same time number of offences against the penal code stayed more or less the same but percent of immigrants suspected of offences more than doubled. This does though only apply to males since the same changes do not appear for females immigrating to Iceland. Growth in percent of immigrants suspected of crimes against the penal code in Iceland can partly be explained with changes in demographic composition of foreign citizens in Iceland. Still the data used here shows that even when age and gender are taken into account offences amongst immigrant males are more common than amongst Icelandic males.

It's difficult to explain the remaining difference using only official data since there are other factors such as economic status that are missing here. Though one has to keep in mind that registered unemployment amongst immigrant has been very low in Iceland during the period. But there are not just individual factors that explain the remaining difference since it's very likely that attitudes towards immigrants as portrayed in the media also explain part of this difference. Headlines in the media indicating that immigrants are taking part in criminal activity in Iceland might for example put focus on this group by the police, security guards and others so those with foreign citizenship are less likely to get away with offences than are those with Icelandic citizenship.

References

- Dinovitzer, Ronit, Hagan, John and Levi, Ron. (2009). *Social Forces*, 88(1), 337-372,
- Directorate of Labour (n.d.). Retrived from <http://www.vinnumalastofnun.is/>
- Magnús Heimisson og Einar Sigurmundsson. (2008). Greining á umfjöllun um innflytjendur og erlent vinnuafli í dagblöðum og ljósvakamiðlum á árinu 2007 (Media analysis regarding immigrants and workers in the Icelandic media in 2007). Reykjavík: CreditInfo Ísland.
- Maguire, Mike. (2007). Crime data and Statistics. In Mike Maguire, Rod Morgan and Robert Reiner ed, *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford:Oxford University Press.
- Shaw, C.R. and McKay, H.D. (1942). *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Statistics Iceland. (n.d.). Retrieved from <http://www.statice.is>
- Reid, Lesley Williams, Weiss, Harald E., Adelman, Robert M. and Jaret, Charles. (2005). The immigration-crime relationship: Evidence across US metropolitan areas. *Social Science Research*, 34, 757-780.

Minna Viuhko

The boundaries of exploitation?

Transnational trafficking in persons from Russia and the Baltic States into Finland

The presentation deals with the research plan of my doctoral thesis. The study analyses transnational human trafficking and related exploitation, particularly that coming into Finland from Russia and the Baltic States. In the study, human trafficking refers to different forms of trafficking for sexual exploitation (mainly prostitution-related trafficking) and trafficking for labour exploitation. Trafficking is seen as a process that contains several different phases, actors and methods, which vary between different cases, organisations and contexts.

The perspective of the study is especially on the exploitation processes, on their dynamics and on the organisation of the (criminal) activities. Furthermore, the study sheds light on the roles of different actors involved in exploitation, on the characteristics of the victims of exploitation, and on the factors affecting the victimisation (so-called push and pull factors). Finland is examined as a country of destination for trafficking, that is, as a country where the exploitation takes place.

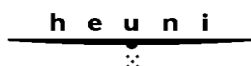
The boundaries of exploitation?

Transnational trafficking in persons from Russia and the Baltic States into Finland

---

Minna Viuhko
Researcher

European Institute for Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations (HEUNI)

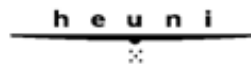

Background of the study

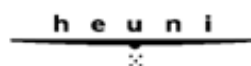
- Relevance of the topic, lack of research
- Not only a judicial/legal concept (not only a crime, but a social phenomenon/problem)
- Also "related" crimes/phenomena
- Terminology and definitions not clear etc.
- Background projects

Research questions

- **What kind of exploitation the migrants coming to Finland (legally and/or illegally) from Russia and the Baltic States experience (particularly in the situations aiming at earning a living) and what are the situations of exploitation like?**
- Does the exploitation include elements of human trafficking?
- How to determine the boundaries between human trafficking and other exploitation?
- **How the transnational human trafficking processes are built up and how the activity is organised?**

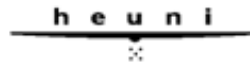

Research questions

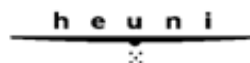
- Who are the different actors (criminals, facilitators and legal actors) involved in the activities and what are their roles in the activity?
- **What kinds of means of control are used against the (potential) victims of trafficking/exploitation by the traffickers/procurers/employers?**
- Who are the victims and do they consider/identify themselves as victims?
- What kinds of factors affect the exploitation? What are the push and pull factors leading to the victimisation?

Theoretical framework?

- Human trafficking studies
- Migration studies
- Organised crime studies
- Control, force, violence, coercive circumstances
- Conceptual frame, definitions??

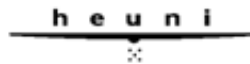

Data and methods

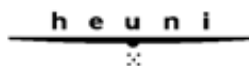
- Expert interviews
- Victim interviews
- (Perpetrator interviews?)
- Judgements
- Pre-trial investigation material
- Media reports (a background material)
- Method of analysis?

Ethical issues and challenges of the study

- Small amount of identified/detected cases
- Availability of the data, confidential information
- Challenging and sensitive topic
- Finding the interviewees, getting their permission
- Anonymity
- Lack of common language, use of interpreters
- Safety of the researcher and interviewees
- Potential negative outcomes of the study?
- Etc.

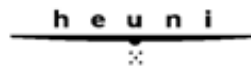

Articles (a tentative plan)

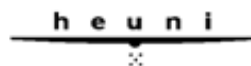
- Human trafficking for sexual exploitation and organized procuring in Finland, *European Journal of Criminology* 1/2010
- Human trafficking for labour exploitation in Finland
- “Boundaries, differences and commonalities between human trafficking for sexual and labour exploitation” (a tentative title) – a comparative perspective
- “Studying human trafficking and exploitation - Methodological, conceptual and ethical challenges” (a tentative title)

Thank you!

If you have further questions,
please contact:
minna.viuhko@om.fi or
minna.viuhko@helsinki.fi

Aktuel forskning

Electronic surveillance in the workplace

Introduction

In recent years, the growth of workplace surveillance practices has become an issue of public concern. New workplaces have been referred to as environments that fall just short of the dystopia depicted in Nineteen Eighty-Four. Concerns have been expressed that persistent, intrusive surveillance of the workforce can lead to a sense of insecurity, loss of trust, inhibition, stress and discontent. The other view of workplace surveillance is that employers have a legitimate right to conduct surveillance for the benefit of themselves, for purposes such as the detection of fraud and other crimes, the deterrence of criminality, and in order to comply with laws such as discrimination law. After Sept. 11, employers more than ever want to make sure that employees are not engaging in any type of criminal activity in the workplace.

In this paper, we will provide an introduction to different perspectives on surveillance and control in the workplace. This is not intended as a proper academic paper but rather a discussion paper that will open up perspectives on the motives, practices and outcomes of using electronic surveillance in the workplace. Furthermore, our aim is to scrutinize the pros and cons of such systems from the point of view of both employees and the employer. These perspectives are the background ideas of our ongoing research project, which will be introduced shortly in the last section of this paper. Our research aims at mapping the prevalence and quality of electronic surveillance systems in Finnish workplaces. The relevant literature for this idea-paper is listed in the end.

The nature of surveillance and control in the workplace

Surveillance and control are integral to Taylorist work organization in which planning work and carrying it out work are separated. According to Taylorist principles, the management is responsible for planning and allocating work and workers simply fulfil the tasks assigned to them. This naturally requires supervision and surveillance, since with no intrinsic motivation to work the workers would be inclined to exert only minimal work effort (or none at all). Another central characteristic of Taylorist work organization is the extended division of labour. Production is split into smaller and smaller routine-like tasks, which also makes them easy targets of direct supervision.

In current knowledge societies the nature of work has changed but perhaps not so drastically as sometimes has been suggested. One indication of this may be that surveillance and Taylorist principles have not vanished but merely changed form. Work tasks, even in production, have become less routine-like, less restricted to a certain delimited time and space and more knowledge-intensive. When work is done in many different ways, in many different places at different times and increasingly within the human brain, it is obvious that direct supervision is much less feasible

than it used to be during early industrialization. On the other hand, new technologies have provided means for levels of surveillance that hitherto had not been possible. Much of the surveillance can be automated and there is thus less need for supervisory posts in the work organization. Dependence on the use of computer based information systems also imposes controls and standardizes the work process. They often enable such an easy access to quantitative measurement and surveillance that traditional supervision of work becomes redundant.

In addition to simply supervising that work is carried out the way it has been designed, workplace surveillance can have multiple different goals or targets. Most common such goals are listed below. It is worth emphasizing that although these are commonly used as arguments in favour of increasing surveillance, the empirical evidence on whether increased surveillance actually fulfils these functions or more or less controversial.

- **Productivity and organizational efficiency.** Surveillance can contribute to productivity in many ways. Often expressed argument is that workers will tend to work harder, when they know that they are being monitored.
- **Monitoring the quantity and quality of production.**
- **Evaluation of worker performance.** Monitoring is argued to function better in motivating workers when it is combined with feedback and/or incentives/sanctions based on performance. With electronic surveillance this evaluation often equals quantitative measurement of inputs and outputs.
- **Organizational co-ordination.** Increasing complexity of modern organizations has meant increasing difficulty in co-ordinating multiple organizational processes. Electronic surveillance and centralized information systems can enable real-time access to company wide information of production processes and help in identifying potential problems for uninterrupted production.
- **Legal concerns.** Surveillance can help organizations in complying with laws such as discrimination law and laws regulating the duties of the employer e.g. regarding safety at work or the duty to keep track of working hours.
- **Flexibility of work.** Use of electronic surveillance systems can enable monitoring of workers that are increasingly mobile in terms of time and space, thus contributing to flexibility of work arrangements.
- **Mining of tacit knowledge.** Electronic monitoring can be used in "mining" individual or collective *tacit* knowledge, i.e. skills or practical knowledge that is often automated and cannot easily be transmitted by means of writing or verbalising.

- **Security issues.** Electronic surveillance systems such as cameras or motion detectors are important in protecting the physical boundaries of an organization.
- **Prevention of misuse of organization resources.** This can refer to for example the use of organization property such as computers for personal gain, petty theft of e.g. office supplies or use of work time for personal purposes.
- **Complying with workplace rules** (prevention of employee deviance).
- **Information security.** Electronic surveillance is often needed to protect intellectual capital of an organization. This includes prevention of information leaks by company employees and protection against industrial espionage.
- **Safety at work.** Surveillance systems are also important in preventing accidents at work and in protecting employees against external risk such as violence by customers.

This paper is about *electronic surveillance* or *monitoring*. It is considered an extension of or alternative to direct supervision. The question we should ask is: How is electronic surveillance different from direct supervision? Or is it any different? This is an important question that is not too often addressed. Electronic surveillance is sometimes considered simply as a more cost efficient and easier alternative to direct supervision. Surveillance cameras or computer software can in principle replace hosts of supervisors and middle managers. It is important to understand that despite being used for similar functions the actual outcomes can be quite different.

The obvious advantage for the organization that advanced electronic surveillance systems have over personal supervision is that at best they can provide top management with real-time accurate information of what is going on in the organization. This information can also be stored and analysed later in detail. Electronic surveillance doesn't necessitate presence and can be managed from a distance. It also enables surveillance of basically any number of employees or work processes simultaneously. The downside is that the information tends to be numeric and overemphasize quantity against quality.

From perspective of the employee the most important difference is that electronic surveillance is often automated and hidden. Electronic surveillance systems are pervasive and ever-present but not necessarily visible. Workers often do not know when and by whom their work is being supervised, nor what kind of information is collected and how it will be used. This changes completely the employee experience of work and has raised concerns about employee privacy. Since employee privacy is reasonably well protected with legislation at least in Finland, it may be that there has been undue concern for privacy issues. There is also empirical research evidence that most employees are not very concerned about invasion of their private space. Instead we see it as very important to look at what kind of consequences extensive use of electronic surveillance systems have on organization culture as a whole. How does electronic surveillance change working atmosphere, employee-management

relationships and employees' attitude towards their work? These are mostly unintended consequences of electronic surveillance that have not been duly addressed in surveillance research so far.

Is workplace surveillance intensifying?

The nature of work in many current day jobs is such that it requires continuous adaptation, problem solving and knowledge production (innovation). The work process in such *knowledge work* can be quite erratic and as such not apt for direct surveillance or *measurement*. Such jobs require creativity and commitment which cannot be enforced by surveillance and control. Since knowledge work has been increasing it sounds unlikely that there would be need for intensifying surveillance at the workplace. There are, however, opposite pressures that work in favour of increasing surveillance and control at work. These pressures seem to outweigh the real needs of decentralized and knowledge-intensive work. There are indeed clear indications that electronic control and surveillance has increased more than traditional direct supervision has decreased. The real outcomes of this development are yet to be revealed, but it may well be that in many organizations there are likely to be proportionately more unintended negative consequences than articulated goals that are actually met.

What then are the developments that work in favour of increasing electronic surveillance systems? These are two-fold. First, there has to be a need - real or imagined - for increasing surveillance. Second, there has to be opportunities for use of and access to technologies enabling electronic surveillance. Both of these conditions have recently been met.

The most important argument organizations use to justify the use of surveillance systems is the need for continuous productivity growth due to intensifying (global) competition. Likewise in the public sector, the so called New public management - doctrine (NPM) calls for increased efficiency of public administration and services. The solution, according to NPM, is to be found in privatization of parts of the public sector and in restructuring the rest according to private sector organization models. This includes increased accountability and control which can be achieved by means of measurement and surveillance.

Second major reason for the allegedly increased need for surveillance is to be found in the changes that have occurred in the nature and organization of work itself. Current working life is characterized by:

- centrality of knowledge production and innovation
- networking and electronic means of communication
- large scale use of information technologies
- increasing demands for skills and competencies
- flexibility of working time and place
- flexibility in the use of labour
- post-bureaucratic decentralization of work organization.

In the conditions of highly flexible work arrangements, virtual collaboration and knowledge-based production, formal control and direct supervision are not viable solutions. In knowledge work, management that is based on coercion and control of the work process simply cannot be effective. When work is distributed and the production involves a great deal of knowledge processing and innovation (mental processes), it may not be possible at all. Therefore, in order for the work to be successfully carried out, a certain degree of *internalized control* is imperative. In principle at least, post-bureaucratic organizations strive for *self governance* and *responsible autonomy*.

Provided that there are at least some kind of implicit controls and checks on the work outcome (instead of work process), the formal work contract does function to produce a degree of self-governance. An extreme example of this is “management by fear”, which implies that the employee conformity to the organisation is achieved by the threat of redundancy (termination of work contact). In group and team work there still persists a “free rider” problem where lack of individual input can be difficult to observe since it is concealed within the group performance. A “rational” non-committed individual would then try to minimize personal contribution as far as it is possible without seriously hampering the group outcome. In these instances social control and pressure by the group can at least partially prevent outright negligence.

The above are examples of what could be called negative management of implicit control. At best they can ensure the survival of the organization. It is less likely, however, that they contribute to competitive organisational performance (innovativeness) or even less so, employee well-being. A more positive and potentially superior alternative is trust-based management and enhancement of employee commitment. To an extent, trust can be considered an alternative to control. Formal control and direct supervision can ensure minimal compliance that may be enough in highly standardized production of consumer goods or services (e.g. assembly line, fast food restaurants) but not so in knowledge intensive production (e.g. R&D). On the other hand, a work environment where employees trust each other and the management, in which they feel safe and to which they feel committed to, promotes self-directedness and extra-role behaviour. Instead of simply conforming to the rules and carrying out their specified work tasks, employees will attempt to see the big picture and help each other in achieving their collective goals even if it strictly speaking is not “their job” to do so.

In practice however it seems that the developments described above have not lead to large-scale adoption of trust-based management forms despite the academic discussion on social capital. Even though organizations may often enlist *trust* as one of their “corporate values”, direct supervision has been replaced by *electronic surveillance* systems and *social control* among the employees rather than trust based management. This may be somewhat contradictory but to an extent both result in a degree of internalized control.

The increased centrality of knowledge and intellectual capital, that is most often stored and transmitted in electronic form, has also created new types of security risks that call for electronic surveillance. Additionally, the increasing complexity of organizations creates new demands for real-time coordination of the various organizational processes. This cannot be achieved without some kind of automated or electronic surveillance systems which pool together information on the various processes of management, production, logistics etc.

The second condition, there has to be opportunities for use of and access to technologies enabling electronic surveillance, has also been met. Many of the new surveillance needs are at least partially results of technological development and use of information technology at work. The very same technological development also creates new possibilities for electronic surveillance that is effective, all-embracing (perhaps even omniscient) and, above all, cost-efficient. Surveillance tools (hardware and software) have become increasingly affordable even for small companies. Surveillance software are also marketed aggressively (e.g. <http://www.statlook.com/>). The expansion of electronic surveillance can be partially attributed to easy accessibility and marketing induced “needs” for controlling organizational life.

Although the pronounced reasons for increasing use of electronic surveillance systems lie elsewhere, the consequence is that also personal monitoring, measurement and control have increased. To understand the increase of control and surveillance, the analyses on the changes in crime control are useful. Criminologists have provided ample evidence of a general drift towards law and order societies in almost all western industrialised countries in the past quarter of a century. Tough campaigns against crime, such as “zero tolerance”, “three strikes and you’re out”, being “tough on crime and tough on the causes of crime” are illustrative examples of this drift. We also argue – as have many - commentators - that the events of 2001 (9/11) have given justification for a new type of *culture of control* which extends surveillance and control beyond what organizational needs would necessitate. Of relevance in analysing control in organizations is that contemporary crime prevention approaches include spreading the responsibility for crime control to agents outside the criminal justice system, including work-places. In any case, increased control at personal level can have consequences that are both unintended and function contrary to the pronounced goals for using such systems. This is what we will discuss in the next chapter.

Electronic surveillance systems

Electronic surveillance at work has been defined as employer's use of information technology such as computers and other electronic devices to collect data related to performance and behaviour of its workforce. This information is then used to try to improve productivity, protect employee safety, control the workforce and safeguard the employer from legal liability. We have adopted a slightly enlarged definition of the concept including also technologies used to monitor and protect, not only the workforce, but also the physical structures and the knowledge base of an organization. Various technologies can be used for surveillance. Some of the most common are described briefly below.

- **Physical access control systems.** Electronic access control enables managers or security officials to control who has access to certain limited areas, e.g. office buildings or factories or limited spaces or facilities within them. Access usually requires an electronic key (i.e. smartcard). Most often these access control systems also record entry and exit times (and identifiers) for later retrieval.
- **Surveillance cameras.** Surveillance cameras can be used in conjunction with access control systems to monitor the outer perimeters of company structures to prevent undesired access, but

cameras can have other uses as well for example to protect safety at work or to directly monitor workers. Personal monitoring is however restricted by legislation in many countries.

- **Electronic monitoring of working hours.** Various systems often integrated with access control can monitor overall working hours. Automatic or semiautomatic systems based on radio-frequency identification (RFID) tags can be used to monitor time allocation into different tasks (locations) at work.
- **Electronic systems or software monitoring computer activity.** These types of software can be used for example for tracking, activity recording, screen captures, and work time control.
- **Internet filtering software.** Software that monitors use of Internet and can be used to block access to certain Web sites.
- **Service observation.** Listening and/or watching and often recording employees' telephone conversations or other interactions with customers or other employees.
- **Electronic telephone call accounting.** Includes recording time, duration and destination of phone calls.
- **E-mail surveillance.** Employers can under certain conditions monitor e-mail identification information (i.e. control with whom their employees are in contact) and in some countries also read the contents of e-mail messages.
- **GPS-positioning.** Recently GPS-systems have been used in tracking the location of e.g. Vehicles, containers and even personnel (mobile phones or Smartcards).
- **Electronic performance measurement.** Various systems can be used to measure employee performance (including telephone tapping, computer activity monitoring etc.). Most information systems enable standardized (quantitative) measurement of employee performance (for example completed tasks).
- **Self reporting** of performance, work time etc. with computer software or mobile phones can often be considered electronic surveillance since the reports are most often stored in electronic databases for supervisory purposes.

Legislation and surveillance – protection of employee privacy

Electronic surveillance at work has undoubtedly increased at least in USA . This has raised privacy concerns. Numerous civil rights groups and privacy groups oppose surveillance as a violation of people's right to privacy. Whilst the workplace surveillance debate is generally viewed as a contest between civil liberties and technology or privacy versus

property rights, it can –and to some commentators argue it *should* - also be framed as an episode in an on-going conflict between employers and employees.

The legal protection of employee privacy varies largely across countries. Compared to for example USA, employee privacy is reasonably well protected in Finland. But even in Finland the application and enforcement of legislation is not without problems. Recently, there was a hectic debate of the so called Lex Nokia, which allows, under certain conditions, the employer to monitor the identifiers of employee e-mail.

Some examples of what is possible in Finland:

- *Tracking the location of employees* - requires always consent
- *Video surveillance* - employees have to be always informed, individuals may not be directly surveilled (but there are some exceptions)
- *E-mail (identifier) surveillance* - possible under certain conditions (suspicion of criminal or deviant activity)
- *Internet usage monitoring* - possible under certain conditions
- *Telephone traffic* - employer has the right to monitor, but not allowed to see 3 last numbers, has the right to look at what types of services employee has used

Intended and unintended consequences of surveillance

We discussed earlier organizational motivates for using electronic surveillance systems. We argued also that the real outcomes of the use of such systems may be quite different and more far-reaching than would have been expected. The potential benefits may be offset by unintended consequences of inappropriate monitoring for the specific context. Context – the type of production, formal structure and informal culture of the organization and employee expectations – is of particular importance here. Whereas certain types of surveillance may contribute to increased work effort in some types of workplaces, they may result in worker resistance and decreased effort in other types of working cultures.

It is also important to note that particular surveillance systems can be used as instruments of both “coercion” and “care”. No system as such is intrinsically good or evil. What matters is how they are used in particular contexts. It has been argued that there is usually an optimal level of surveillance and control which may vary across jobs and individuals. Too much surveillance is experienced as coercion and too little as indifference.

In the previous chapters we looked at surveillance primarily from the organization point of view. Often the assumption is that management requests more surveillance and workers tend to resist this as intrusions on their privacy. This however is not always the case. Surveillance at a correct level can have positive consequences for workers as well. Electronic surveillance systems may...

- ...help employees in setting boundaries between work and non-work.
- ...enable flexibility of work arrangements.

- ...help in preventing overload at work.
- ...improve safety at work and prevent accidents.
- ...improve fairness of rewards and incentives.
- ...help in revealing “free-riders” among workers.
- ...enable justified and accurate feedback and improve learning at work.

It is however true, that more often than not introduction of new surveillance systems leads to unexpected outcomes or side-effects that tend to be dysfunctional or negative in terms of the original objectives. Negative consequences can include for example some of the following.

- Electronic surveillance can be considered such an invasion of privacy that it could result in large-scale worker resistance which off-sets the positive impacts.
- Use of “hidden” surveillance can encourage unethical leadership style.
- Poorly functioning systems consume time that could be used for productive work.
- Increased surveillance and control can be interpreted as lack of trust by management. Reciprocally this undermines general level of trust in the organizations.
- Surveillance systems can induce increased employee competition and thus contribute to conflicts in the working community.
- Inconsistent use of surveillance may lead to experiences of injustice.
- Continuous invisible surveillance may lead to “panoptic” experience (cf. Foucault) that generates stress and anxiety.
- Workers may develop “mechanisms of resistance” or “displacement” as a response to negative experiences with surveillance. The focus at work may be removed from doing actual work into simply evading excessive surveillance.

Overall, if electronic surveillance is experienced as excessive or unjust, it will lead to decreased levels of organizational trust, social capital and commitment to work and organization. On individual level the negative outcomes include stress, decreased psychological well-being and eventually deteriorating health. The key here is the *experienced* procedural justification of surveillance. If an organization has had a strong organizational culture based on trusting relationships, commitment and self-governance, sudden introduction of increased surveillance with no prior consultation of employees, is bound to meet resistance and have a negative effect on working atmosphere.

Besides considering the fit of surveillance systems with existing management practices and organization culture, the other question organizations are faced with

when considering introduction of new surveillance systems, is whether the overall costs of the system exceed the potential benefits. Often it is very difficult to answer these questions in advance.

Ongoing research project (Finnish Institute of Occupational Health)

We are currently working on a research project on the use of electronic surveillance at work in Finland. We think the project is very important and relevant for a number of reasons. First of all electronic surveillance is relatively new phenomenon at workplaces and has not been under-researched so far in Finland. Research done on electronic surveillance in USA (of which there is plenty) is only partially applicable to Finnish or Scandinavian context because of very different legislative framework. Protection of employee privacy is on a totally different level in Finland as compared to USA. As we've discussed above surveillance systems can have a major effect on organization of work, productivity and employee well-being. To a significant degree these effects may be unintended. Therefore, we feel it is important to produce up to date research based knowledge on how widespread the use of different surveillance systems is and what kind of results their use has induced. Our ambition is also to offer new theoretical perspectives by combining the perspectives of sociology of work and criminology into the more prevalent management studies approach. Using – and developing – the perspectives presented above, as theoretical background ideas or frameworks for understanding our findings, the aims of the research are the following:

- Map the research findings on the pros and cons of electronic surveillance
- Map relevant Finnish legislation
- Map the prevalence, functions and quality of electronic surveillance systems in Finnish workplaces
- Scrutinize the pros and cons of electronic surveillance systems (employers and employees) from the point of view of
  - functioning of the organisation, productivity, employee well- being
  - unintended, negative effects (harms caused by control)

Our empirical data is three-fold. First part is a large representative employer survey (workplaces). Survey sample has a total of around 2050 Finnish private, public and third sector workplaces. All work organizations with more than 500 employees and a large sample of those between 50-499 employees are included. The survey questionnaire includes questions concerning the use of different surveillance systems and their functions. Secondly, we conduct interviews with employers' representatives in order to map their perceptions and experiences on the functions, pros and cons of electronic surveillance systems and their regulation. We also interview employees, and ask about their perceptions and experiences of electronic surveillance. Of special interest is to scrutinize the mechanisms of resistance against electronic surveillance. Thirdly, we will analyse the Work and health – survey, data collected by the Finnish Institute of Occupational health. This large-scale data enables us to look at effects of work-time monitoring on for example satisfaction at work and experiences of justice.

Relevant literature

- Allen, W, K & Coopman, S. & Hart, J. (2007) Workplace Surveillance and Managing Privacy Boundaries. *Management Communication Quarterly*, Nov. 2007, Vol. 21 Issue 2, 172-200.
- Aiello, J. R. & Kolb, K. J. (1995). Electronic performance monitoring and social context: Impact on productivity and stress. *Journal of Applied Psychology*, 80, 339-353.
- Alder G. S. (2001) Employee Reactions to Electronic Performance Monitoring: A Consequence of Organizational Culture. *Journal of High Technology Management Research* 12, 323–342.
- American Management Association (2007) *Electronic Monitoring & Surveillance Survey*. www.amanet.org.
- Angel, N.F. (1989) Evaluating employees by computer. *Personnel Administrator*, 67–72.
- Ariss (2002) Computer monitoring: benefits and pitfalls facing management. *Information & Management* 39, 553-558.
- Attewell, P. (1987) Big Brother and the Sweatshop: Computer Surveillance in the Automated Office. *Sociological Theory*, 5, 87–99.
- Ball, K. (2001) Situating workplace surveillance: ethics and computer-based performance monitoring. *Ethics and Information Technology*, 3(3), pp. 209–221.
- Barak, G. (1998). *Integrating Criminologies*. Boston: Allyn & Bacon.
- Blom, R. & Melin, H. & Pyöriä, P. (2001) *Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- De Boer, E. M. & Bakker, A. B. & Syroit, J. E. & Schaufeli, W. B. (2002) Unfairness at work as a predictor of absenteeism. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 181–197.
- DeTienne, K. B. (1993) Big brother or friendly coach? Computer monitoring in the 21st century. *The Futurist*, 27, 33-37.
- Dickinson, D. & Villeval M. C. (2004) *Does Monitoring Decrease Work Effort? The Complementarity Between Agency and Crowding-out Theories*. IZA DP No. 1222. www.iza.org.
- Elovainio, M. & Leino-Arjas, P. & Vahtera, J. & Kivimäki, M. (2006) Justice at work and cardiovascular mortality: a prospective cohort study. *Journal of Psychosomatic Research* 61(2), 271-274.
- Flanagan J (1994) Restricting electronic monitoring in the private workplace. 43 *Duke Law Journal*, 1256-1263.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control*. Oxford: Oxford University Press.

- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta (48/2008 vp) Henriques.
- Henriques, V. (1986a) Computer monitoring: boon to employee and manager? *Computer world* 20.
- Henriques, V. (1986b) In defense of computer monitoring. *Training* 23.
- Julkunen, R. (2008) *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- Johnston, A. & Cheng, M. (2003) *Electronic workplace surveillance*, Part 1: concerns for employees and challenges for privacy advocates. *Privacy Law and Policy Reporter*. <<http://www.austlii.edu.au/au/journals/PLPR/2003/5.html>> 5.1.2008.
- Kauppinen, T. & Hanhela, R. & Heikkilä, P. & Kasvio, A. & Lehtinen, S. & Lindström, K. & Toikkanen, J. & Tossavainen, A. (toim) (2007) *Työ ja terveys Suomessa 2006*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Keskuskaupakamari (2008) *Yritysten rikosturvallisuus 2008. Riskit ja niiden hallinta*. Helsinki: Keskuskaupakamari.
- Kidwell R. E. & Bennett N. (1994). Employee reactions to electronic control systems. The role of procedural fairness. *Group & Organizational Management* 19(2) , 203-208.
- Kivimäki M & Elovainio M. & Vahtera J. & Ferrie E.J. (2003) Organisational justice and health of employees: prospective cohort study. *Occup Environ Med* 2003, 60, 27-34.
- Kizza, J. & Ssanyu, J. (2005) *Workplace Surveillance*. Chapter 1, Idea Grop Inc.
- Kira, M. (2003) *Byrokratian jälkeen - kohti uudistavaa työtä ja kestävää työjärjestelmäkehitystä*. Työpoliittinen tutkimus 254. Työministeriö, Helsinki.
- Kuittinen, M. (2007) Kontrollista sitouttamiseen – uudet kontrollimuodot ja niiden vastustamiskeinot organisaatioissa. *Hallinnon tutkimus* 4:2007, 19-29.
- Kuokkanen, T. & Laitinen, A. & Kairinen, M. (2008) *Työelämän yksityisyyden suoja – Tutkimus päihteiden käyttötietojen ja kameravalvonnan sekä sähköpostiviestien suojasta*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 10/2008.
- Lyon, D. (2001). *Surveillance society. Monitoring everyday life*. Open University Press, Buckingham.
- Marx, G. T. (1999) Measuring everything that moves. The new surveillance at work. *Research in the Sociology of Work*, vol. 8, 165-189.
- Melin, H. & Mamia, T. (2008) *Tietoyhteiskunta ja työorganisaatioiden muutos*. Turku: Turun yliopisto, sosiologian laitos.
- Nebeker, D. M., & Tatum, B.C. (1993). The effects of computer monitoring, standards and rewards on work performance, job satisfaction and stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 23, 508-536.

- Pyöriä, P. (2007) *Understanding Work in the Age of Information. The Finnish model of an information society*. VDM Verlag Dr. Muller, Saarbrücken.
- Schulman, A. (2001) *The Extent of Systematic Monitoring of Employee E-mail and Internet Use*. Workplace Surveillance Project, Privacy Foundation.
- Sewell, G. & Barker, J. R. (2001) Neither good, nor bad, but dangerous: Surveillance as an ethical paradox. *Ethics and Information Technology*, 3: 183–196.
- Siltala, J. (2007) *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*. Mukana uudet huononnuksset. Helsinki: Otava.
- Slapper, G. and Tombs, S. (1999). *Corporate Crime*. Dorset: Longman Criminology Series.
- Smith, M. J. & Carayon, P. Sanders K.J. & Lim, S-Y & LeGrande, D. (1992). Employee stress and health complaints in jobs with and without electronic performance monitoring. *Applied Ergonomics*, Volume 23, Issue 1, 17-27.
- Stanton, J. M. (2000) Traditional and electronic monitoring from an organizational justice perspective. *Journal of Business and Psychology*, Vol. 15 Issue 1, 129-147.
- Vorvoreanu M. & Baton C. H. (2000) *Examining Electronic Surveillance in the Workplace: A Review of Theoretical Perspectives and Research Findings*. Conference Paper. Conference of the International Communication Association, June 2000.
- Wright C. & Lund J. (1996) Best-practice taylorism: “Yankee speed-up” in Australian grocery distribution 38(2) *Journal of Industrial Relations*, 196-212.

Ragnheiður Bragadóttir

Domstolenes strafudmåling i sager om seksualforbrydelser er blevet kritiseret i Island i de sidste to årtier og man mener at de straffes for mildt. Men kan denne kritik begrundes og har den haft indflydelse på dommernes strafudmåling? Forudsætningen for at man kan vurdere hvilken straf der er passende for seksualforbrydelser er, at der findes et helhedsbillede af straf for de enkelte forbrydelser og hvilke faktorer der er, der påvirker udmålingen af straffen i de enkelte tilfælde.

Ved lov nr. 61/2007 blev den islandske straffelovs kapitel om seksualforbrydelser revideret og der blev lovfæstet nye bestemmelser der har indflydelse på strafudmåling for seksualforbrydelser og derved den straf der udmåles i hvert enkelt tilfælde. Disse nyheder består i, at definitionen af nogle gerningstyper er blevet ændret, strafferammers maksimum er forhøjet og der er lovfæstet bestemmelser om strafforhøjelse, men også om strafnedsættelse og strafbortfald, når offer og gerningsmand er jævnbyrdige i alder og udvikling.

Forelæsningsens indhold er todelt. For det første er der gjort rede for ovennævnte lovændringer. For det andet beskrives den udvikling som har været i Højesterets strafudmåling i sager om seksualforbrydelser i perioden 1992 – 2009. Udviklingen i strafudmåling for voldtægt beskrives, både voldtægt der sker med vold eller trusler om vold og voldtægt der sker ved udnyttelse af ofrets mentale retardering, beruselse eller søvn. Derefter beskrives udviklingen i strafudmåling for seksualforbrydelser mod børn. Konklusionen er at den dømte straf er blevet hårdere, både når det drejer sig om voldtægt og seksualforbrydelser mod børn, og denne udvikling begyndte længe inden loven blev ændret i 2007.

Er straf for seksualforbrydelser blevet hårdere i Island – og hvis det er tilfældet, hvorfor?

I. Indledning

„Og de domme som disse mænd får! De er latterlige! De er det rene svineri. Disse mænd får ikke en dom i straffesystemet. De får et klap på skulderen.“¹

Citatet stammer fra romanen *Myrká*, som betyder den mørke elv, af den populære islandske krimiforfatter Arnaldur Indriðason. De forbrydelser som romanen handler om er voldtægtsfænomenet ‘drug-rape’, hvor gerningsmanden bedøver sine ofre med sløvende medicin, for at gøre forbrydelsen nemmere. På et sted i romanen snakker to kvinder sammen, ofret Nina og politikvinden Elinborg. Nina udtrykker sin vrede over den forbrydelse som hun er blevet udsat for og siger siden de ord, som jeg citerer her. De udtrykker en holdning som er forståelig hos et offer og man kan i realiteten sige at denne holdning har været den dominerende i Island helt fra den tid, da den offentlige

---

¹ Fra romanen *Myrká* af Arnaldur Indriðason, Reykjavík 2008, s. 216.

debat om seksualforbrydelser begyndte for godt to årtier siden.² Der har været røster fremme om, at seksualforbrydelser straffes for mildt, ikke mindst når ofrene er børn, og at straffen ikke er i overensstemmelse med borgernes retsbevidsthed, der kræver strengere straffe for den slags forbrydelser.

Det er meget vanskeligt at vurdere hvilken straf der er passende for seksualforbrydelser. Men forudsætningen for den slags vurdering er, at det er klart hvilken strafferamme der er for de forskellige forbrydelser og hvilke faktorer det er, der påvirker udmålingen af straffen i de enkelte tilfælde. Man burde dog undlade at drage omfattende, almene konklusioner af enkelte domme. Derfor måtte der forefindes en sammenfatning som kan give et helhedsbillede af de udmålte straffe for disse forbrydelser og hvilke faktorer der har størst vægt, når straffen fastsættes.

For 5 år siden blev det besluttet at revidere straffelovens bestemmelser om seksualforbrydelser og jeg fik den opgave at lave et lovforslag til ændring af bestemmelserne. Det blev så vedtaget som lov nr. 61/2007. Ved den nye lov blev størstedelen af straffelovens kapitel om seksualforbrydelser revideret med det princip for øje, at øge kvinders og børns retsbeskyttelse.³ Der lægges vægt på at sikre, såfremt det er muligt med lovgivning, at den enkeltes personlige frihed, selvbestemmelsesret, kønsfrihed og handlefrihed respekteres. I lovforslaget lægges der vægt på, at de foreslåede ændringer af bestemmelserne falder godt i tråd med det herskende regelsystem i straffeloven, både den almene del af loven og den specielle del. Endvidere lægges der vægt på, at selve lovbestemmelserne er enkle og klare, men at der medfølger udførlige forklaringer i bemærkningerne til lovforslaget, samt at bestemmelserne moderniseres.⁴ Min forelæsning er todelt: For det første vil jeg fortælle om de nye lovbestemmelser, som specielt angår udmåling af straf for seksualforbrydelser, men det er nødvendigt for at gøre sig klart hvilke faktorer der spiller en rolle ved udmålingen af straffen. For det andet beskrives de seneste års udvikling i Højesterets strafudmåling, dels for voldtægt og dels for seksualforbrydelser mod børn, d.v.s. i årene 1992-2009.⁵

II. Nye bestemmelser som er af betydning for udmåling af straffen

Blandt nyheder i loven fra 2007 er der bestemmelser der har indflydelse på strafudmåling for seksualforbrydelser og derved den straf der udmåles hver gang. Disse nyheder består i, at definitionen af nogle gerningstyper er blevet ændret, strafferammens maksimum er forhøjet og der er lovfæstet bestemmelser om

---

² Se debat om holdninger til straf bl.a. hos Helgi Gunnlaugsson: Afbrot á Íslandi (Forbrydelser i Island) (2008) og Svala Ísfeld Ólafsdóttir: Viðhorf dómara til fyrningar sakar í kynferðisbrotum gegn börnum (Dommernes stilling til forældelse af seksualforbrydelser mod børn), Stjórnmal og stjórnsýsla (december 2008).

³ Ændringerne omhandles i: Ragnheiður Bragadóttir: Seksualforbrydelser – Forslag til ændring af den islandske straffelov. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, nr. 2 august 2006. På det islandske justitsministeriums webside kan man se straffeloven i dansk oversættelse: <http://www.domsmalaraduneyti.is/log-og-reglugerdir/thydingar/nr/837>

⁴ Ragnheiður Bragadóttir: Seksualforbrydelser – Forslag til ændring af den islandske straffelov. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, nr. 2, 2006, side 116.

⁵ I godt et årti har jeg forsket i straffelovens bestemmelser om seksualforbrydelser, både selve lovgivningen såvel som dens anvendelse. Jeg har offentliggjort resultatet af mine undersøgelser i forskellige videnskabelige tidsskrifter og bøger. For godt 10 år siden oprettede jeg et nyt kursusfag ved det juridiske fakultet ved Islands Universitet sammen med docent Brynhildur G. Flóvenz. Kurset fik navnet voldsforbrydelser i kvinderetligt perspektiv. I 2005–2006 lavede jeg et udkast til lovforslag til ændring af straffelovens kapitel om seksualforbrydelser og det byggede bl. a. på den forskning jeg havde arbejdet med. Alt dette arbejde ligger til grund for nærværende forelæsning og i fornævnte værker henvises der til de primære kilder som de er baseret på.

strafforhøjelse, men også om strafnedsættelse og strafbortfald. Der bliver nu gjort rede for disse nyheder i følgende seks afsnit.

1. Udvidet definition af begrebet voldtægt:

Begrebet voldtægt er blevet udvidet meget ved lovændringen i 2007. Før lovændringen var samleje eller anden kønslig omgængelse mod ofrets vilje ikke voldtægt, undtagen at der anvendtes vold eller trusler om vold. Den såkaldte ulovlige kønslige tvang, d.v.s. trusler om alt andet end vold for at opnå samleje (den ældre § 195) og udnyttelse af ofrets svækkede sindstilstand, f.eks. mental retardering, og udnyttelse af en person, der befandt sig i en tilstand, i hvilken den pågældende var ude af stand til at modsætte sig handlingen eller forstå dens betydning, f.eks. fordi hun sov eller var beruset (den ældre § 196), var ikke defineret som voldtægt og straffedes med fængsel fra 30 dage og indtil 6 år. Det som er nyt er, at nu er disse forbrydelser defineret i loven som voldtægt og straffes som anden voldtægt, d.v.s. med fængsel fra 1 år og indtil 16 år, i stedet for 30 dage indtil 6 års fængsel før lovændringen.

2. Strafskærpelse:

Der er blevet lovfæstet en ny bestemmelse i straffelovens § 195 om tre punkter til strafs-kærpelse ved udmåling af straf for voldtægt, i tillæg til straffelovens almene bestemmelser derom. – Det første er at det skal tjene til strafs-kærpelse hvis ofret er et barn under 18 år. Med denne bestemmelse lægges der vægt på hvor alvorlige og forkastelige seksualforbrydelser mod børn er. – Det næste er at det skal tjene til strafs-kærpelse hvis gerningsmandens vold er grov. Med ændringen på definitionen af voldtægt er volden ikke længere det afgørende punkt ved voldtægten som tidligere. Eftersom volden ikke desto mindre er en forkastelig metode til at opnå samleje anså man for rigtigt at lovfæste en bestemmelse om, at det skal medvirke til strafs-kærpelse hvis der udøves grov vold ved forbrydelsen.⁶ – Det sidste er om strafs-kærpelse hvis forbrydelsen sker på en særlig smertefuld eller krænkende måde.

3. Gentagelse:

Der er blevet lovfæstet en bestemmelse om forhøjet straf i gentagelsestilfælde. Dette indebærer at hvis en person, der tidligere er blevet idømt straf for seksualforbrydelser bliver fundet skyldig i en ny overtrædelse af en af disse bestemmelser har dommen for den tidligere overtrædelse en strafs-kærpende effekt ved strafudmåling for den nye forbrydelse. Men eftersom strafmaksimum i bestemmelserne om seksualforbrydelserne for det meste er høj og at det er en sædvane i islandsk ret at fastsætte straffen nederst inden for de enkelte bestemmelsers strafferamme vil denne gentagelsesbestemmelse i virkeligheden først og fremmest virke til strafs-kærpelse inden for strafferammen for de enkelte seksualforbrydelser.

4. Strafferammen for samleje og anden kønslig omgængelse med et barn under 15 år er blevet forhøjet:

Det gælder både minimum og maksimum, og de er nu de samme som for voldtægt, dvs. fængsel fra 1 år og indtil 16 år. Dermed bliver der lagt vægt på, at disse forbrydelser er meget alvorlige, når de bliver begået mod børn.

---

⁶ Alþt. (Altingstidende) 2006 – 2007, A-deild (A-afdeling), s. 556 og Ragnheiður Bragadóttir: Kynferðisbrot (Seksualforbrydelser) (2006), s. 141-142.

5. Forhøjet strafmaksimum for seksual chikane mod børn:

Maksimumsstraffen for seksuel chikane mod børn er forhøjet med 2 år. I de tilfælde, hvor det drejede sig om 2 års fængsel er det nu 4 års fængsel, og 4 års fængsel er nu blevet til 6 års fængsel. Det bør dog understreges, at seksuel chikane kan være ubetydelig. Forhøjelse af maksimumsstraffen kan på den anden side give domstolene mere spillerum til at vurdere straffen i hvert enkelt tilfælde.

6. Strafnedsættelse eller strafbortfald når offer og gerningsmand er jævnbyrdige i alder og udvikling:

Der er blevet lovfæstet en ny hjemmel for strafnedsættelse eller strafbortfald når den som er skyldig i en forbrydelse mod et barn under 15 år er jævnbyrdig med barnet i alder og udvikling.

III. Straf for seksualforbrydelser

Disse nye bestemmelser har alle indflydelse på hvordan straffen for seksualforbrydelser udmåles. De har alle indflydelse i den retning at forhøje straffen, undtagen det sidste punkt om strafnedsættelse eller strafbortfald, som gælder når både ofret og gerningsmanden er børn. Al undersøgelse af domme i Island er meget svær. Landets befolkning er ikke stor, kriminaliteten er lav og dommene derfor få. Domme for seksualforbrydelser er så få, at det er svært at drage statistiske konklusioner om, hvorvidt straffene har ændret sig i perioden 1992 – 2009. Men jeg har dels kunnet undgå dette ved at lave en figur over domme, undersøge hver enkelt dom og sammenligne dem.

1. Straf for voldtægt

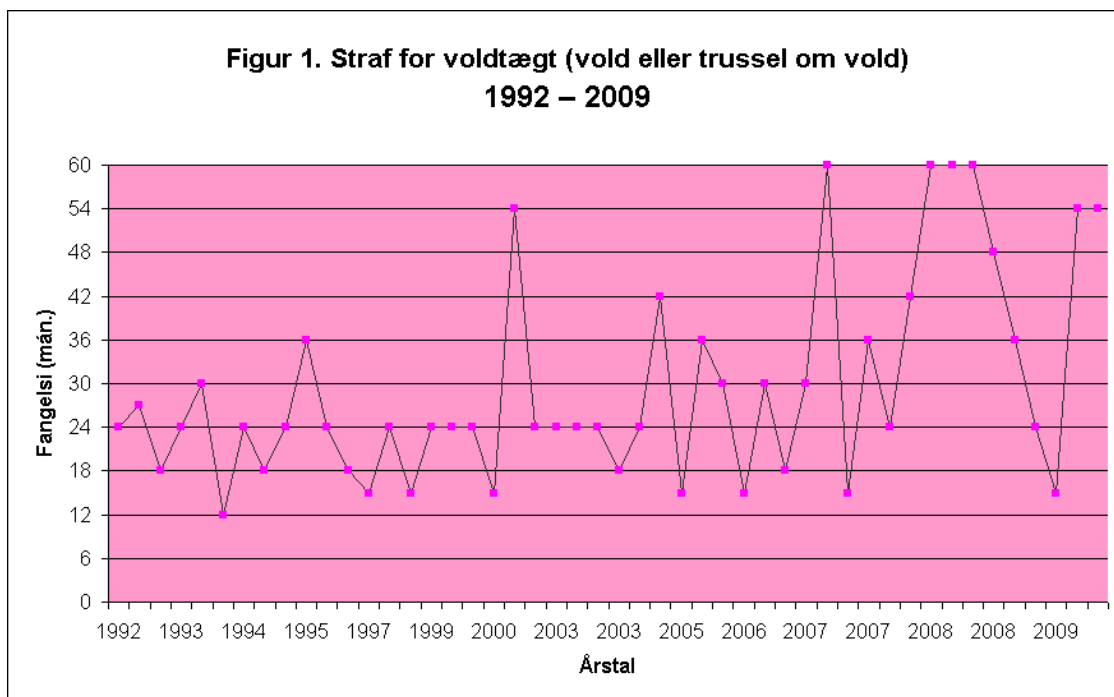
Behandlingen af straf for voldtægt bliver delt op i to dele. Først bliver der gjort rede for voldtægt der sker med vold eller trussel derom. Siden omhandles voldtægt der sker ved udnyttelse af ofrets mentale retardering, beruselse eller søvn. Denne inddeling lægges som grundlag, da der er gået så kort tid, siden ændringsloven nr. 61/2007 trådte i kraft, at få domme er faldet efter dens ikrafttræden. Inden loven trådte i kraft blev der, som før nævnt, skelnet mellem krænkelse af folks kønsfrihed afhængigt af, hvilken metode der anvendtes ved forbrydelsen. Det er endvidere oplysende at se den forskel, der var på idømte straffedomme afhængigt af, hvilken metode der blev anvendt ved forbrydelsen.

A. Vold eller trussel om vold

Jeg har undersøgt strafudmåling i Højesteretsdomme hvor der idømmes straf for voldtægt.⁷ Undersøgelsen viser at i tidsrummet 1977 – 2002 udmåltes straffen til mellem 1 og 2 års fængsel undtagen når der anvendtes megen vold eller der forelå andre skærpende omstændigheder. Det som jeg fandt kritisabelt ved domme fra denne periode var at ofrenes unge alder ikke havde større vægt som skærpende omstændighed. Alment kan man sige om voldtægtsdommene i de allersidste år at straffen for forbrydelserne er ved at blive hårdere. I perioden 2003-2006 er det alment at straffen for voldtægt er fængsel i 2 til 3 år og efter 2006 er straffen i 10 tilfælde ud af 15 fængsel fra 3-5 år.

---

⁷ Ragnheiður Bragadóttir: Ákvörðun refsingar í nauðgunarmálum. (Strafudmåling i voldtægtssager) Úlfjótur, 1. nr. 1999, s. 67-84 og Refsingar í nauðgunarmálum. (Straffe i voldtægtssager) Rannsóknir í félagsvísindum IV. Lagadeild. Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands 2003, s. 29-44.

I perioden 1992 – 2009, blev der afsagt 50 domme i Højesteret, hvor der blev dømt for voldtægt der blev udført med vold eller trussel derom. Straffen i 48 af disse domme vises her på figur 1. På figuren udelades der to domme, da der også blev dømt for andre alvorlige forbrydelser, der var afgørende for strafudmålingen. I den ene dom, H 1993:1947 (nr. 204/1993), var straffen 12 års fængsel, men det drejede sig om to voldtægter, legemsbeskadigelse og røveri. I den anden dom, H 2001:2091 (nr. 24/2001), var straffen 18 års fængsel for manddrab, to voldtægter og legemsbeskadigelse.

Til forklaring er det praktisk at dele disse 18 år, som figuren omfatter, op i to perioder. Den første periode er 1992 – 2003, dvs. tolv år. Da blev der fældet 27 straffedomme. Deraf vises 25 på figuren. Den sidste periode er årene 2004 – 2009, dvs. seks år. Da blev der fældet 23 straffedomme og deraf 15 i de seneste tre år. Af dette kan man se, at antallet af domme stiger meget. I den første periode bliver der fældet godt 2 domme i gennemsnittet om året, men i den sidste periode er de i gennemsnittet 4.

I den første periode, 1992 – 2003, er strafudmålingen betydelig mere homogen. I alle tilfælde, undtagen ét, er straffen 1 – 3 års fængsel. Der kan man se en klar normalværdi (= den mest almindelige straf), dvs. 2 års fængsel. Den strafudmåling bliver anvendt i 13 domme ud af 25, dvs. i godt halvdelen af alle tilfælde. I 4 domme bliver der idømt en strengere straf og i 8 domme en mildere. Straffen var i gennemsnittet i denne tolv års periode lidt under 2 års fængsel. Man kan derfor sige at i perioden 1992 – 2002 har straffen været 2 år +/- 1 år.

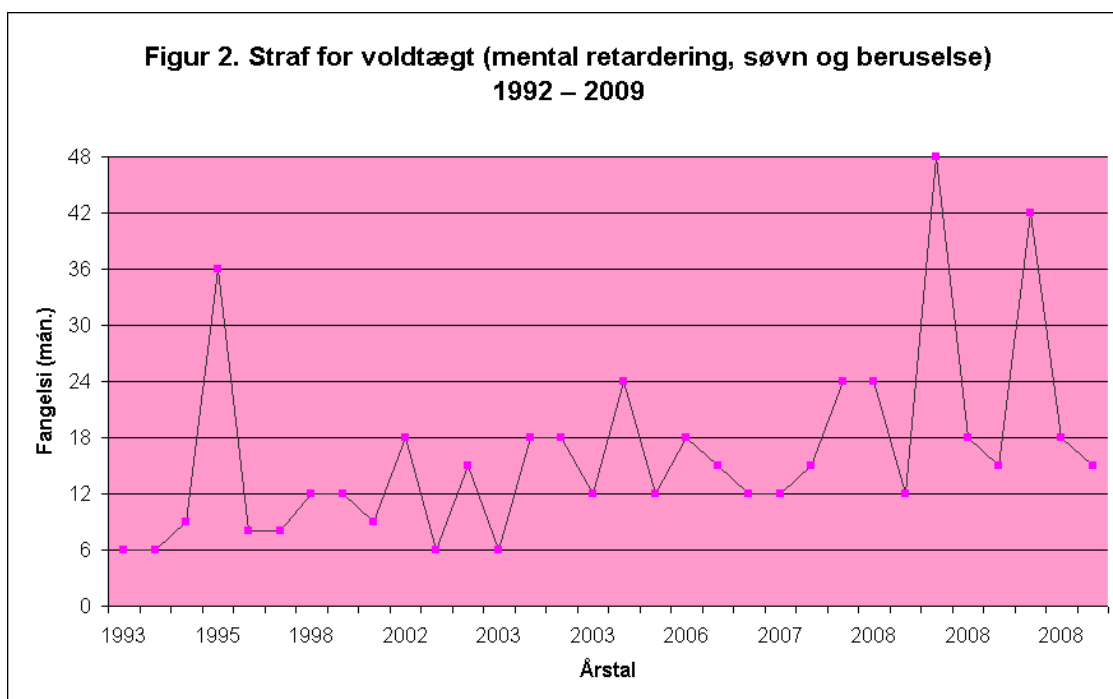
I den sidste periode, årene 2004 – 2009, er der større svingninger. Af 23 straffedomme er kun 3 på 2 års fængsel. 15 domme er hårdere end 2 års fængsel, deraf er 4 domme hvor straffen er 5 års fængsel. I kun 5 domme er straffen mildere end 2 års fængsel. De hårdeste domme stammer først og fremmest fra periodens sidste tre år, årene 2007 – 2009. Det drejede sig endvidere om meget alvorlige forbrydelser, hvor der blev anvendt meget vold eller at ofrene var børn. Den gennemsnitlige straf i denne seks

års periode er lidt under 3 års fængsel, men den gennemsnitlige straf i de domme, der blev afsagt i de sidste tre år, er knap 3½ års fængsel.

En sammenligning af beskrivelse af hændelsesforløbet i domme fra de førnævnte perioder peger til, at hårdere domme ikke kun kan forklares med at forbrydelserne er grovere. Straffen nu ser ud til at være hårdere end før for lignende forbrydelser, bl.a. fordi domstolene i større omfang ser ud til at være begyndt at udnytte strafferammen.

B. Udnyttelse af mentalt retarderede, sovende eller berusede mennesker

Inden kapitlet om seksualforbrydelser blev ændret i 2007 var strafferammen for samleje med et mentalt retarderet, sovende eller beruset menneske fra fængsel i 30 dage indtil 6 år. Straffen udmålte i den nederste del af strafferammen ifølge sædvane i islandsk ret. Inden årtusindeskiftet 2000 oversteg den ikke 12 måneders fængsel. En undtagelse herfra er en Højesteretsdom fra året 1995, H 1995:2351 (nr. 248/1995), hvor den tiltalte blev idømt 3 års fængsel for forsøg på overtrædelse af § 196 over for en mentalt retarderet mand, som var 75% invalid. Her drejede det sig endvidere om frihedsberøvelse, foruden at der blev set på den tiltaltes kriminelle løbebane, men han var 28 gange blevet dømt for forskellige forbrydelser, derunder seks gange for seksualforbrydelser mod børn eller unge. Fra årtusindeskiftet 2000 er straffene for disse forbrydelser blevet hårdere og det er interessant at lægge mærke til at dette sker inden lovændringen i 2007 og inden bestemmelserne om disse forbrydelser bliver ændret i den retning at de nu bliver regnet for voldtægt. I de seneste år er det almindeligt at straffen er fængsel i 15 eller 18 måneder eller 2 år, endda hårdere hvis strafskærper findes.

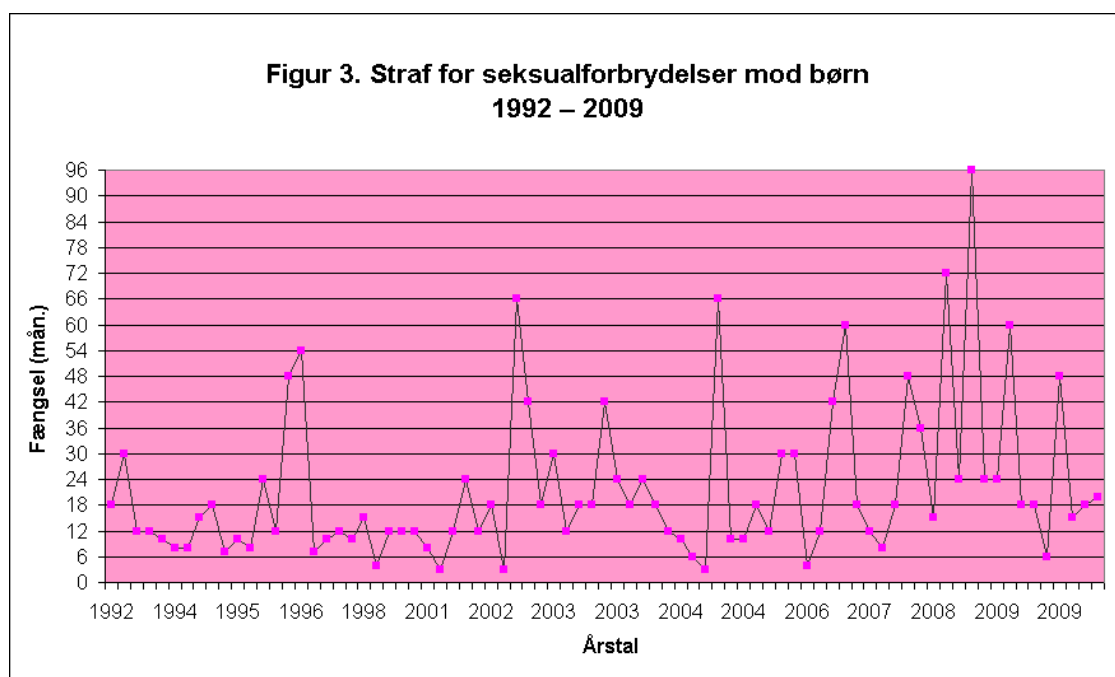

I perioden som her er til belysning drejer det sig om 32 straffedomme i en 18 års periode. Dommene er steget betragteligt i de seneste år. I perioden 1992 – 2002 bliver der afsagt 0 – 2 domme om året. I alt er der faldet 11 domme på disse 11 år, dvs. i gennemsnittet 1 dom om året. I 2003 sker der en betydelig stigning og dommene er 5 ialt. I en syvårig periode 2003 – 2009, falder der 21 domme eller i gennemsnittet godt 3 om året. Figuren viser at straffene bliver hårdere lidt efter lidt. Hvis man ser

på linjen mellem punkterne kan man sige, at i begyndelsen af perioden har straffen været omkring 8 måneders fængsel, men i slutningen er den steget til 21 måneders fængsel. Dette er endvidere fremtrædende når man ser på enkelte år. I de første år er straffen 6 – 9 måneders fængsel, men i de 5 domme der faldt i året 2003 er den gennemsnitlige straf knap 14 måneders fængsel. I årene 2006 og 2007 faldt der 6 domme, hvor straffen i alle tilfælde var mellem 12 – 24 måneders fængsel og i gennemsnittet 16 måneder. I årene 2008 og 2009 er dommene 8 ialt. I 6 af dem lyder dommen på 12 – 24 måneders fængsel, men i de øvrige 2 er straffen 3½ og 4 års fængsel. Den gennemsnitlige straf i disse 8 domme er 24 måneders fængsel. Det ser derfor ud til at straffen i dommene for denne forbrydelse nu ligger tæt på 2 års fængsel. De nærmer sig derfor åbenbart strafudmålingen for voldtægt hvor der anvendes mild vold eller trussel om vold.

C. Straf for seksualforbrydelser mod børn

I straffelovens kapitel om seksualforbrydelser er der tre bestemmelser der særskilt omhandler seksualforbrydelser mod børn. Dette er § 200 om incest som er uafhængig af alder⁸ og gælder derfor ikke kun børn, § 201 om brud på tillidsforhold og § 202 om forbud mod samleje eller anden kønslig omgængelse med børn under 15 år. Jeg viser Højesteretsdomme hvor der idømmes straf for disse forbrydelser på figur 3.

I perioden 1992 – 2009 blev der fældet 97 straffedomme for overtrædelse af straffelovens paragraffer om seksualforbrydelser mod børn. I de samme domme bliver der desuden ofte dømt for andre alvorlige forbrydelser som også har indflydelse på strafudmålingen. Hvis disse domme udelades og man kun undersøger de domme hvor forbrydelsen mod barnet er afgørende for strafudmålingen falder dommene til 79 og de bliver vist på figur 3.

⁸ Incest i strafferetlig betydning er samleje eller gerningsmandens anden kønslig omgængelse med sit barn eller en anden efterkommer og samleje eller anden kønslig omgængelse mellem søskende.

I en tiårig periode, fra 1992 til 2001, blev der fældet 26 straffedomme, deraf 21 (81%) med straf mellem 6 – 18 måneders fængsel, 4 domme med en hårdere straf og 1 med en mildere straf. Indtil året 2002 var dommene derfor forholdsvis få og homogene. Der sker en omfattende ændring i 2002. Dommene bliver flere og de bliver hårdere i gennemsnittet, samtidig med at der bliver flere svingninger. Af 53 domme i perioden 2002 – 2009 er der 28 domme (53%) med en strafudmåling mellem 6-18 måneders fængsel, 3 med en mildere straf og 22 med en hårdere straf. Det skal dog fremhæves at her kan det dreje sig om forbrydelser af forskellig karakter, fra kram og beføling til voldtægt.

IV. Konklusion

Antallet af straffedomme stiger hastigt. Ud af 186 straffedomme blev der fældet 71 domme over en tiårig periode, 1992 – 2001, eller 7,1 i gennemsnittet om året, men derimod blev der fældet 115 domme over en otteårig periode, 2002 – 2009, som er 14,4 i gennemsnittet om året. Hvis man kun ser på de seneste tre år er dommene i gennemsnittet 18,0.

Ved at stille dommenes konklusioner op i en figur, undersøge hver dom og sammenligne dem kan man se en bestemt udvikling i den retning at straffene er blevet hårdere. Disse ændringer er mest fremtrædende omkring og efter året 2002 eller omkring samme tid som dommene bliver flere. For seksualforbrydelser mod mentalt retarderede, sovende eller berusede er straffene støt og roligt blevet hårdere i den periode som her er til belysning, da især fra året 2003. Angående voldtægt, der bliver begået med vold eller trussel om vold, og seksualforbrydelser mod børn under 15 år, bemærker man især en ændring til strafskærpelse omkring og efter året 2002. Det er bemærkelsesværdigt at samfundets anmodning om hårdere straffe for seksualforbrydelser havde indflydelse længe inden loven blev ændret i 2007, således at man kan sige at lovændringen til en vis grad har været en bekræftelse af den udvikling som allerede havde fundet sted.

Helgi Gunnlaugsson

Iceland's Desolate Aftermath: The Truth Commission Report

Abstract

Ever since the dreadful days in October of 2008, when the Icelandic financial system collapsed, questions about the failure have dominated the public debate in Iceland. To many local observers this still remains a mystery, because the three largest banks apparently were all well financed in the summer of 2008, and then suddenly went bankrupt in the fall. How could this happen and why?

A detailed answer to this urgent question was expected to be answered in a report by an Icelandic parliamentary commission published in mid-April of 2010. The commission was set up in December of 2008 by the Icelandic parliament and was charged with investigating the causes of the banking collapse and identifying those individuals responsible in either pursuing financial wrongdoing, or allowing it to happen under their supervision.

The report was originally expected to be out in November of 2009 but was repeatedly postponed. This delay created enormous pressure and public speculations, about what might be expected in the report.

In the paper some of the commission's findings will be presented and evaluated, by giving insights to both global and local circumstances, which eventually might have led to the Icelandic demise.

Iceland's Banking Collapse

The Icelandic banks collapsed in October of 2008 in only a few days. This turmoil in early October of 2008 took us all by surprise, because the banks were thought to be well financed, generating high returns only in the summer prior to their downfall. Suddenly, Iceland, a small nation of only 320 thousand citizens in the North Atlantic, found itself in the world-wide mass media, but for all the wrong reasons – as the nation worst hit by the global crisis (Chartier, 2010). Our local currency was drastically devalued, but the banks still managed to continue operating as before.

Since the downfall, Icelanders have passionately debated the causes of this collapse; whether and how Icelandic officials and business community failed, and how much impact outside factors played in the crisis. Not surprisingly, key government figures and local business elites, all blamed outside affairs, such as the global crisis and the downfall of *Lehman Brothers* in the USA. Critics on the other hand, have focused on local responsibility, such as the faulty privatization of banks in 2002, and lax supervisory rules since by the government, in addition to greed and reckless behavior of local bankers and entrepreneurs. The answer to this dispute was not entirely clear, until a long-awaited report by an Icelandic parliamentary commission, finally came out in mid-April of 2010 (Truth Commission, 2010).

The Truth Commission Launched

This commission was set up in December of 2008 by the Icelandic parliament and was charged with investigating the causes of the banking collapse, and identifying those individuals responsible in either pursuing financial wrongdoing, or allowing it to happen under their supervision. The commission consisted of three people; a member of the Supreme Court and a former Professor of Law at the University of Iceland, who chaired the committee; the Parliament's Ombudsman and finally a faculty in Economics at Yale University ("A commission appointed", 2008).

In January of 2009 the Icelandic parliament appointed a working group of three people to evaluate whether the downfall of the banks could in some way be traced to unethical behavior, or to the morality norms, prevailing in both business and politics up to the collapse ("Investigating business conduct and ethics", 2009).

The report from the commission, and the ethics group, was originally expected to be out in November of 2009, but was repeatedly postponed, until it finally came out last month (April 2010). Ever since the commission was set up, great expectations were built up among the public, while key players, both in politics and in the local banking sector, anxiously awaited its outcome. In public debates, many repeatedly referred to the report by stating „Oh well, let's just wait for the findings of the commission“. This delay to some degree put an official lid on the debate on the causes of the collapse, but at the same time created enormous public pressure and speculations about what might be expected in the report. Would this report be a cover-up by the government? The, then Prime Minister, Geir Haarde, at the outset referred to the report as being a *White-Book*, which sounded to some as being a sort of white-washing of all responsibility for the collapse. Thus, from the beginning there were high hopes, but at the same time, mixed with suspicions that the whole thing was being rigged.

Obstacles Facing the Truth Commission

During the tenure of the commission several obstacles met them on the way. In June of 2009, one member of the commission was accused of being disqualified to execute their mission. This member had in an interview with a local student magazine at Yale University, where she was a faculty, expressed the view that the causes of the collapse in Iceland was due to both greed in the local business community, and lax supervision of government regulators. This accusation towards this member of the commission was made by the former director of FME, the Icelandic financial regulatory agency, who pleaded to the commission's chair that she be removed from the commission – because these statements were not based on facts, but filled with emotions and allegations, made by the media and some politicians ("Pressured to resign", 2009). This question of the removal of her from the commission was in turn forwarded by the chair of the commission to the President of the Icelandic Parliament to settle, and created there some up-roar. After some debate, it was decided that this decision was up to the commission itself to make. They finally (the two other members probably) decided to keep her on board, after she had publicly claimed, she could still continue her work, despite these allegations.

Just prior to the deadline of the report November 1 2009, the chair of the commission, made a remark in a public radio interview, that the report would bring the Icelandic people the worst news this nation had ever received with their findings. Not unexpectedly, this

comment made quite a stir in Iceland and magnified public expectations (“The bishop of Iceland asks priests to purchase a copy of the report“, 2010).

Later, or in January 2010, at a press conference, when the commission announced their second postponement of the report, one of the members of the commission claimed, that he had previously been involved in several investigations of major crime and bankruptcy cases in Iceland – but that this one had exceeded them all in gravity. Often times during their work, he had almost been in tears and very frustrated about what they had discovered (“Almost in tears over the report“, 2010). The magnitude of the problem at hand he claimed was not the commission’s fault: This whole affair would eventually become a major problem for the whole nation to resolve; what could best be described as a national disaster. Finally, the commission recommended that a public holiday should be declared for a few days to give all an opportunity to read and digest the content of the report (“Tryggvi Gunnarsson: Annoyed and frustrated over what he has discovered“, 2010). Understandably, comments like this from the commission’s members intensified public expectations and made everyone anxious to see the report’s findings.

In February of 2010, a press release from the commission announced that they had sent out a letter to a total of twelve individuals to respond to the allegations made against them in the report, and that this procedure, would postpone the outcome of the report for a few more weeks. These individuals turned out to be former ministers in the government just prior to the collapse; directors of the Central Bank and regulatory supervisors (“Twelve received letters of objection“, 2010).

Content of the Truth Commission Report

Finally on April 12 2010, the report finally came out. This was a 2,300 page report in nine volumes, based on interviews with almost 150 key actors, and a thorough review of documents from the financial system, which the commission had been granted full access to.

If we ever thought that this report would be a cover-up, it definitely did not turn out that way. In short, we can safely argue that the report was positively received by the public. In a way some sort of relief was felt by many. Accusations of misconduct had been flying around informally; now the evidence was standing there right in front of us.

The content of the report includes damning revelations; exposing deep failings in the financial system with senior politicians, regulators and bankers, all believed to be at fault with mistakes or negligence. The deepest criticisms were reserved for the three largest banks, which all had failed in a few days in early October 2008 (“Iceland negligent over banks“, 2010). These banks, which had grown up in a few years to be ten times bigger than the local economy, were said to have been effectively captured by some of their powerful majority shareholders, and their financial vulnerability been deliberately masked:

All of the banks were involved in a web of cross holdings of the owners and linked parties which were favorably treated by the banks they part-owned – and had been granted loans with a value of close to one-third of the equity of the banks by early 2008. Thus, rules about large risk exposures were not followed and difficult to see how the interests of the banks were protected (“How Iceland’s banking flaws brought down the country’s economy“, 2010).

Not only the owners and the CEO's of the banks were exposed and attacked in the report but also Iceland's most senior politicians and civil servants, for their role in presiding over an out-of-control banking system. The most high profile of them all was undoubtedly the chairman of Iceland's central bank at the time of the crash, who had shaped Iceland's economy as prime minister between 1991-2004, during which he was the driving force behind rapid privatization of the banking sector – namely David Oddsson.

The report delivers him and other senior political and regulatory authorities with „mistakes or negligence“ in conducting their official duties in protecting the interests of the financial system and the public.

Now it is thought likely that some of these accusations will form a basis for Iceland's parliament to convene a long-dormant constitutional court with powers to punish misdemeanors in public office. As of time of writing, we do not yet know what will come out of this. A new parliamentary commission has been set up to decide on future actions. (“An investigative commission appointed by the end of the year“, 2009).

As for the owners of the banks and their CEO's, a number of criminal cases are currently under investigation and some soon expected to end up in criminal indictments. How many it is difficult to say at this moment, but a few dozens quite possibly.

What Really Happened in Iceland?

Was this really a question of a few bankers who went berserk in their greed, or due to public servants, who simply did not perform their official duties on their supervisory shift? Things are not as simple as that. We need to dig deeper in the social and economic environment, both in Iceland, and abroad for more meaningful answers to this question. The truth commission gave this at least some lip service in their chapter on morals.

To speak out bluntly here; we can safely argue that an uncritical faith in the virtues of the market had captured the political and economic system in the western world – yet felt in grotesque dimensions and terms in the small economy of Iceland.

What we are referring to is a massive adoption of neo-liberal ideas by the ruling elites, with increased marketization, privatization of public assets, changing taxation policies favoring big businesses and the rich, growing materialism and an entrepreneurial spirit. All happening at a time when access to low interest loans was easily available on the international banking market; opening up routes for the notorious viking business raids, in Scandinavia and the UK in particular.

At the same time, and closely associated with the free market rhetoric, we had a laissez-faire government policy, based on the premise that an unrestrained market is best for all, and a naive belief in the self-regulatory potential of market forces. All of this turned out to be false, and ended up in a major wreck in Iceland, as we all know now.

Thus, we are not talking about 20-30 individuals who bankrupted Iceland as some local observers wanted us to believe (Iceland Review, 2008) and the commission seems to support, at least in part. We are witnessing a bankruptcy of a social and economic policy, favored by great many, not only in Iceland, but widely in the western world.

Instead of individual and piecemeal government actions directed against specific individuals, we need to implement a broader social policy change towards greater

protection of public interests in the private economy. In short, we need to save capitalism from itself - more welfare oriented policies, where market principles do not absorb everything else.

Iceland's Economic Situation

But what is the economic situation like in Iceland? Obviously, Iceland is experiencing its deepest crisis since the country's independence in 1944. A huge volume of financial assets was lost in the crash, our local currency took a huge dive, at the same time as interest rates sky-rocketed. A case in point, Iceland became the first western country to apply to the IMF for emergency financial aid since 1976.

These events have seriously affected financial resources of both central and local governments, which are experiencing major deficits and extensive cut backs. The University of Iceland for instance, needs to cut back their budget for 2011, by 7 percent. Our inflation stands at 8-9% with an unemployment rate around 8%, usually hovering around 1%. Prices in residential housing have been on a sharp decline, while price-fixed mortgages are creating a serious financial situation for great many households.

The immediate economic outlook for Iceland is therefore poor. The financial system is not fully functional; with currency restrictions still in effect, and some financial obligations, such as Icesafe still being unsettled.

In the long term Iceland's future is however somewhat brighter, with the infrastructure of the economy close to being intact. Moreover, local production of goods for the domestic market and exportation looks promising. Thus, all is not entirely black for Iceland, despite hard times. We have a public saying in Iceland, perhaps capturing the national spirit; things will become better, one day, we will see better times. Let us all hope Iceland will.

References

- A commission appointed (Búið að skipa rannsóknarnefnd), (2008, December 30). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/200839402884>.
- Almost in tears over the report (Gráti nær yfir efni skýrslunnar), (2010, January 25). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/201039338593>.
- An investigative commission appointed by the end of the year (Nefnd um rannsóknarnefnd skipuð fyrir áramót), (2009, December 29). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/2009523672323>.
- Chartier, D. (2010). *The End of Iceland's Innocence: The Image of Iceland in the Foreign Media during the Crisis*. Quebec: Citizen Press.
- How Iceland's banking flaws brought down the country's economy, (2010, April 14). Guardian.co.uk. Accessed June 7, 2010. <http://www.guardian.co.uk/business/2010/apr/12/iceland-truth-commission-damning-report>.
- Iceland negligent over banks, (2010, April 13). BBC News. Accessed June 7, 2010. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8616113.stm>.

- Iceland Review, (2008). The critic of megalomania. Winter issue, IR-46.04, pp 30-1. Reykjavík: Heimur hf.
- Investigating business conduct and ethics (Kanna starfshætti og siðferði), (2009, January 17). Visir.is. Accessed June 4, 2009 <http://www.visir.is/article/2009471070390>.
- Pressured to resign (Hart var lagt að mér að hætta), (2009, June 12). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/200961493807>.
- The bishop of Iceland asks congregates to purchase a copy of the report (Biskup vill að söfnuðir kaupi rannsóknarskýrsluna), (2010, April 9). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/2010835004341>.
- Truth Commission (Rannsóknarnefnd Alþingis), (2010). Aðdragandi og orsakir falls íslensku bankanna 2008 og tengdir atburðir (Events leading up to, and the causes of Iceland's banking collapse in 2008, and related incidents) (edited by Páll Hreinsson, Sigríður Benediksdóttir and Tryggvi Gunnarsson). Vol. 1-9. Reykjavík: Rannsóknarnefnd Alþingis.
- Tryggvi Gunnarsson: Annoyed and frustrated over what he has found (Tryggvi Gunnarsson: Sár og svekkur yfir því sem hann hefur séð), 2010, (January 25. Visir.is). Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/2010661026715>.
- Twelve letters of objection (Tólf fengu andmælabréf), (2010, February 10). Visir.is. Accessed June 4, 2010 <http://www.visir.is/article/2010101321302>.

David W.M. Sorensen¹

Treatment versus Proportionality: Indeterminate and determinate sentences and the risk of recidivism among mentally disturbed offenders

Persons suffering from mental illness, retardation or other disturbances who commit crimes in Denmark cannot be punished, but are instead sentenced to treatment. In the past, these sentences were always indeterminate, meaning that treatment regimens were only terminated when psychiatrists judged these persons no longer a danger to themselves or others. This practice was, however, severely criticized by advocates for the mentally ill in the late 1990s, since many of these treatment sentences lasted far longer than penal sentences given to mentally competent persons found guilty of similar crimes. This critique, which hinges on proportionality, led to a change in the law on July 1, 2000, after which the length of treatment for non-serious-violent crimes was limited to a maximum of five years. This change was itself criticized by the Council of Medical Forensic Specialists, who argued that time of release should be based on mental health criteria as opposed to simple time schedules, and that release after five years would not provide adequate time to treat all persons – implying the possibility of a heightened risk of recidivism. The current study compares rates of recidivism among mentally disturbed persons sentenced before and after the July 1, 2000 change in the law. The analysis is based on 1510 persons serving 1554 sentences and utilizes data from the criminal register, the central psychiatric register, the cause of death register, and the population register. The data do not support the contention that a determinate treatment sentencing regime increases the risk of recidivism.

According to Danish penal law §§ 16 and 69, offenders found mentally ill, mentally retarded or otherwise incompetent at the time of their crime cannot be punished, but are instead sentenced to treatment. This treatment may consist of supervision, outpatient treatment, hospitalization or placement in a suitable institution, and is designed to prevent further crimes. Prior to 2000, all treatment sentences were indeterminate, meaning that offenders were only released from a treatment regimen when forensic psychiatrists were convinced that their risk of re-offending was sufficiently decreased and/or that they no longer posed a significant threat to themselves or others.

On January 27, 1998, the Ministry of Justice asked its Penal Law Committee (*Straffelovrådet*) to examine issues concerning the use of indeterminate treatment sentences. These issues had been raised by the Parliament's Legal Committee (*Folketingets Retsudvalg*) subsequent to the release of a study by the Center for the

---

¹ This article is a partial summary of a longer report published in 2010 by the Ministry of Justice (Sorensen et al 2010). Correspondence can be addressed to Dave Sorensen at: Dave.Sorensen@jur.ku.dk .

Equal Treatment of Disabled People that had criticized the open-ended measures for, among other things, being disproportionately lengthy and personally burdensome.

In 1999, the Penal Law Committee (*Straffelovrådet*) responded by issuing a report (Report No. 1372/1999) outlining four possible models for the temporal delimitation of treatment sentences and a time plan for the regular appraisal of sentences that remained indeterminate. One of these four models was ultimately adopted and became law on July 1, 2000. Under the new law, as long as persons had not been found guilty of certain specified serious violent crimes², they could be sentenced to a maximum of only five years treatment, after which they would be released unless forensic psychiatrist formally convinced a judge that an extension of up to two years was warranted. Multiple extensions were possible, but only for two years at a time, after which offenders would automatically be released unless a judge formally pronounced a need for additional prolongation.

While advocates for the mentally ill and mentally retarded welcomed the new law, the Council of Medical Forensic Specialists (*Retslæggerrådet*) did not. First of all, the Council criticized the whole notion of appeals to proportionality in this context, which they deemed a counter-productive blurring of the line between treatment and punishment. Second, they argued that release from treatment should be based on medical considerations as opposed to arbitrary time schedules, since successful treatment could not be assured within the five year period.

The current article describes the use of determinate and indeterminate sentences since 2001 and attempts to evaluate whether the concerns of Forensic Psychiatrists were warranted by examining recidivism rates of offenders sentenced to treatment before and after July 1, 2000.

Who is charged under the law and what are the trends?

Persons receiving treatment sentences in Denmark are overwhelmingly male (circa 85%), slightly older than those sentenced to unconditional prison sentences (mean=35 compared to 30), and can be broadly categorized in three groups based on diagnosed mental state at the time of the crime:

- The mentally ill, who are largely delusional psychotics including schizophrenics (§16, 1,1)
- The mentally retarded, defined per the International Classification of Diseases as those with measured IQ < 70 (§16, 1,2 and 2); and
- The mentally underdeveloped, a residual category that captures less serious, more treatable forms of mental disturbances including psychopathy, dis/antisocial behavior disorder, and emotional unstable personality disorder (§69).

Figure 1 shows trends in psychiatric treatment sentences from 2001-2008 by legal paragraph – indicative of the psychiatric disturbance under which these offenders were sentenced. Treatment sentences based on all three paragraphs have risen

---

² Penal law § 68 a, 2, states that treatment sentences for persons convicted of the following offenses cannot time-determinate: homicide; rape and other serious sexual offenses; robbery; deprivation of liberty; threats (per § 266); arson; or attempts at any of the above.

during this time period, though the proportion that each comprises has remained relatively stable over time. Of the 678 treatment sentences given in 2008, approximately 68% were given in connection with mental illness, while circa 21% were given to persons deemed mentally undeveloped and 11% were given to the mentally retarded.

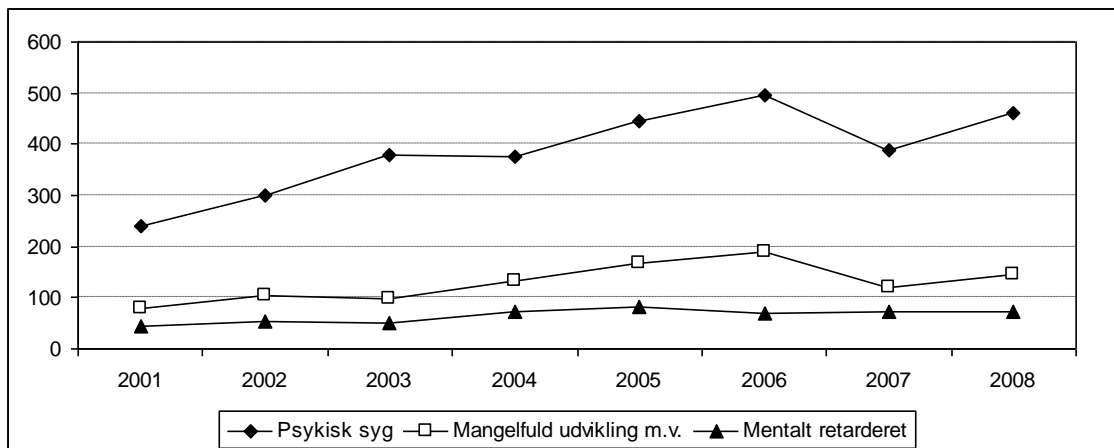

Figure 1. Number of treatment sentences by legal paragraph, 2001-2008 (n=4,643)

Meanwhile, the proportion of treatment sentences for serious violent crimes (which are ineligible for time-determinate sentences under § 68 a, 2) fell steadily over time from 50% in 2001 to 40% in 2008. Not surprisingly, the proportion of treatment sentences without time limits also fell – from 43% in 2001 to 39% in 2008.

Evaluation of the new law's effect on recidivism

The current evaluation asks the following question: Has the implementation of time limits (i.e., determinate sentences) increased the risk of recidivism following termination of the treatment sentence? This question is explored via descriptive and inferential statistical comparison of 1554 treatment sentences (given to 1510 unique persons) divided into two groups:

- The experimental group consists of 637 treatment sentences handed out between July 1, 2000 and April 1, 2002 – after passage of the new law.
- The control group consists of 917 treatment sentence terminated between January 1, 1996 and June 30, 2000 - prior to the passage of the new law.

Note that the experimental group contains all possible cases while still allowing for a five-year treatment regimen and two years post-treatment recidivism follow-up, i.e., minimum seven years from date of sentence until the data were collected in April 2009. Meanwhile, the control group is sampled on termination as opposed to sentencing date in an effort to minimize period effects, i.e., keeping the historical period within which experimental and control groups are compared as close as possible.

Rich background data on the 1510 persons receiving these 1554 sentences were drawn from various registers, including the Criminal Register (providing measures of both

prior criminal history and future recidivism); the Population Register (for information on marital status, educational background, and immigration/emigration history); the Central Psychiatric Register (providing the number of 24-hour psychiatric commitments and all psychiatric diagnoses since 1969); and the Cause of Death Register (identifying subjects who could not recidivate during the follow-up period due to death).

Descriptive analyses

The descriptive statistics provided in this section show that the experimental and control groups are surprisingly similar in terms of demographic attributes, prior criminal history, psychiatric history, and perceived treatment needs. This similarity is methodologically useful, since it means that differences identified later on in terms of recidivism rates are unlikely to be attributable to these factors.

Table 1 compares the two groups on basic demographic criteria and indicates tremendous similarity as regards gender, age, marital status and highest educational attainment (where the latter two plus age are measured at the time of sentencing). Ethnicity, however, differs somewhat between groups, with the experimental group containing a somewhat higher proportion of immigrants – as would be expected given rising immigration in Denmark during the past quarter century.

Table 1. Demographic characteristics, by experimental vs control group

	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
GENDER		
Female	15%	15%
Male	85%	85%
AGE		
15-19	8%	7%
20-24	15%	18%
25-29	14%	21%
30-39	31%	31%
40-49	20%	15%
50+	12%	8%
ETHNICITY		
Danish	80%	90%
1st gen. Immigrant	17%	10%
2nd gen. Immigrant	3%	0%
MARITAL STATUS		
Married/reg. partnered	12%	10%
Divorced/widowed	16%	18%
Unmarried	72%	72%
EDUCATIONAL ATTAINMENT		
Missing	11%	10%
Required (grundskole)	63%	63%
Gymnasium degree	5%	5%
Business school degree	15%	17%
Univeristy	6%	6%

Table 2 shows that a somewhat smaller (52% versus 57%), yet comparable, proportion of experimental cases derived from sentences for serious violent crimes which, in theory, render offenders ineligible for determinate treatment sentences. Type of crime serving as the basis for the original treatment sentence is also very similar across groups, with the exception that experimental group cases are more likely to involve violence against public servants – which makes perfect sense given the overall rise of reported cases of this kind of violence in Denmark during the 1990s and early 2000s (Kruize et al. 2008).

Table 2. Serious violent designation for crime serving as basis for sentence and crime type, by group

	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
Serious Violent Index Crime	52%	57%
Index Crime Type	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
Sexual crimes	8%	8%
Violence against public servants	16%	8%
Murder	2%	2%
Attempted murder	2%	3%
Assault	14%	11%
Aggravated assault	10%	11%
Other violence and threats	11%	9%
Theft and use theft	7%	10%
Robbery	10%	10%
Arson	11%	18%
Other property crimes	4%	6%
Violation of special laws	3%	5%
Total	100%	100%

Table 3 shows that while the mean age of criminal debut (28) is somewhat older than generally seen in crime data (due to a large group of late-starters among these mentally disturbed offenders), debut age is essentially identical across experimental and control groups. Members of the experimental group, however, appear to have been somewhat more active during their earlier careers than those from the control group – as evidenced by a greater mean number of previous convictions (2.3 versus 1.6).

Table 3. Prior criminal history

	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
Mean age of criminal debut	28.3	28.0
Mean number of previous conviction charges	2.3	1.6

Table 4 shows that the two groups are also very similar in terms of life-time psychiatric diagnoses. In total, this group of 1510 persons could “boast” circa 60,000 psychiatric commitment records from 1969 until two years after each offenders sentencing date . A relatively small proportion of each group (13% and 11%, respectively) had never been committed – and thus, never diagnosed with anything – while a plurality of each group had been diagnosed with schizophrenia (48% and 44%), anti/dissocial personality disorder (8% and 3%) and/or emotional unstable personality disorder (10% and 6%).

Table 4. Ever-Diagnoses at psychiatric commitment

	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
Never committed /diagnosed	13%	11%
Schizophrenia	48%	43%
Anti/dissocial personality disorder	8%	3%
Emotionally unstable personality disorder	10%	6%
Other diagnosis	29%	36%

Finally, table 5 shows the rationale for treatment sentences given across groups, i.e., the penal law paragraph under which offenders were sentenced. The proportions here are almost identical with both groups overwhelmingly dominated by mentally ill, largely psychotic offenders.

Table 5. Rationale for treatment sentences

	Experimental Group (n=637)	Control Group (n=917)
Mentally ill/psykisk syg (§ 16, stk. 1, 1. pkt)	69%	66%
Mentally retarded (§ 16, stk. 1, 2. pkt & stk. 2)	11%	9%
Other mental disturbances/Mangelfuld udvikling (§ 69)	20%	26%
Total	100%	100%

All in all then, the experimental and control groups are remarkably similar in terms of basic demographic characteristics, prior criminal history, psychiatric history and treatment needs.

Comparative recidivism rates: Bivariate analyses

Table 6 shows simple, observed recidivism rates for the two groups. Recidivism is defined as a new conviction for any offense (penal law, special law, traffic law) where the offense date lies within two years of the termination of the focal treatment sentence. While a somewhat higher percent of the experimental group recidivated (in general) as compared to the control group, the difference between groups is not statistically significant. Recidivism rates are also shown for all offenses excluding §119 (violence against public servants), reports of which increased tremendously in the 1990s and early 2000s and could thus be expected to increase recidivism rates among the experimental group. The exclusion of §119 does indeed reduce the difference in recidivism rates between the two groups, making this non-significant difference even less statistically significant. Recidivism rates are also shown for serious violent offending only – this, given the public’s special concern over violent

crime among the mentally disturbed. Yet no significant difference between groups is observed here either. Nor is any difference apparent in the number of recidivism charges (*forhold*) lodged within the two-year follow-up period. In short, the simple, bivariate analyses fail to find any difference in recidivism rates among subjects sentenced before and after the implementation of determinate treatment sentences.

Table 6. Recidivism within two years of sentence termination³

	Experimental Group (n=449)	Control Group (n=901)
Recidivism in general	33%	29%
Recidivism excluding § 119	31%	28%
Recidivism to serious violence	7%	6%
Number of recidivism charges	1.7	1.6

Multivariate analyses

Logistic regression analyses were conducted to see whether controls on important correlates might bring an otherwise detrimental effect of determinate sentencing to light. Furthermore, these multivariate analyses can shed light on which other variables, if any, have significant effects on recidivism rates. The current summary discusses two of these regression models.

Table 7 provides odds ratios⁴ and p-values from a logistic regression that examines the independent effects of experimental group membership and other variables on recidivism within two years of treatment sentence termination. To maximize comparability between groups, the model is limited to those 1,004 cases where the treatment sentence was terminated within a maximum of five years. The model indicates that membership in the experimental group has absolutely no effect on recidivism (in general or to serious violence). Variables that do affect the probability of recidivism include age of criminal debut (where each additional year of age is associated with a 4.7% reduction in the odds of recidivism)⁵; number of prior convictions (each of which increases the odds of recidivism by circa 8.4%); months of 24-hour psychiatric commitment (each of which increases the odds of recidivism by circa 4.3%)⁶; a registered diagnosis for schizophrenia during a previous psychiatric commitment (13.9% reduction); and immigrant status (which increases the odds of recidivism by 59.9%).

³ Sample sizes have declined due to exclusion of persons who died or emigrated before or during the follow-up period, as well as exclusion of those experimental subjects whose sentences had not yet terminated when data were collected.

⁴ Odds ratios greater than 1.0 indicate an increase in the probability of the outcome associated with a given independent variable, e.g., an odds ratio of 1.28 indicates a 28% increase, and an odds ratio of 2.83 indicates a 183% increase. Odds ratios below 1.0 indicate a decreased probability, e.g., an odds ratio of 0.78 indicates a 22% reduction.

⁵ This result is perhaps more logically stated in its reverse form: the younger the age of criminal debut, the *greater* the risk of recidivism.

⁶ Twenty-four hour psychiatric commitment is clearly a form of incapacitation, and some readers may therefore be surprised that it is associated with an increase, as opposed to a decrease, in recidivism. While certainly logical, note that months of 24-hour psychiatric commitment can also be interpreted as a measure of “craziness” – which, despite concurrent controls on psychiatric history – might still be expected to increase the odds of recidivism. In the end, this variable is probably capturing a bit of both effects, with the “craziness” effect slightly overshadowing that of criminal incapacitation.

Table 7. Independent effects of experimental group membership and other variables on recidivism, where treatment lasted a maximum of 5 years (logistic regression odds ratios and p-values, n=1004)

	Model 1		Model 2	
	Recidivism in general		Recidivism to serious violence	
	O.R.	p	O.R.	p
In experimental group	1.004	(0.9800)	1.145	(0.6290)
Male	1.426	(0.1267)	1.326	(0.5699)
Convicted of serious violent offense	0.789	(0.1175)	1.651	(0.0792)
Age of criminal debut (in years)	0.953 ****	(<0.0001)	0.958 *	(0.0268)
Number of prior convictions (number)	1.084 ***	(0.0008)	1.036	(0.1857)
Months of 24-hour psychiatric commitment (number)	1.043 **	(0.0032)	1.057 **	(0.0049)
Anti/Dissocial personality disorder	2.322 **	(0.0082)	3.059 **	(0.0059)
Schizophrenia	0.861	(0.4349)	1.114	(0.7557)
Emotionally unstable personality disorder	0.892	(0.6677)	0.573	(0.2980)
<i>Psychiatric treatment with possibility for confinement (reference)</i>				
Psychiatric treatment without possibility for confinement	1.140	(0.5985)	1.890	(0.1665)
Psychiatric treatment in involuntary confinement	0.520	(0.4356)	2.030	(0.5196)
<i>Mentally ill (reference)</i>				
Mentally retarded	1.179	(0.5582)	0.952	(0.9271)
Other mental disturbances	1.405	(0.0779)	1.081	(0.8257)
1st or 2nd generation immigrant	1.601 *	(0.0330)	1.246	(0.5791)
Married or in registered partnership	1.211	(0.4528)	0.977	(0.9643)
Education greater than required primary school	1.033	(0.8561)	0.690	(0.3463)

* p<0,05; ** p<0,01; ***p<0,001; **** p<=,0001.

MODEL 1. -2LL (with covariates) 1132,2; LR χ^2 132,15; 16 df; p<0,0001; n=1004.

MODEL 2. -2LL (with covariates) 424,6; LR χ^2 46,23; 16 df; p<0,0001; n=1004.

Recall that while the experimental group is defined as those receiving their treatment sentence after the passage of the new law, not all experimental subjects actually received time-limited sentences (due to conviction for serious violent crimes). Given this, Table 7 (above) actually cannot speak specifically to the effect of receiving a determinate sentence on recidivism, but rather more generally to the study's primary question: Whether the change in the law has led to a higher recidivism rate. And the answer here is that there is no evidence for that result.

Table 8, however, considers the effect of determinate versus indeterminate sentencing more specifically by examining the effect of having received a time-limited versus time indeterminate sentence among only those persons in the experimental group. The p-values reveal that receipt of a time-limited treatment sentence has no effect on recidivism. Only three variables exert statistically significant effects on recidivism rates: age of criminal debut (older debut, less recidivism); number of prior convictions (greater number, more recidivism); and 1st or 2nd generation immigrant status (which increases the odds of recidivism compared to non-immigrant status). The presence of fewer statistically significant predictors in this model as compared to that in Table 7 is likely due to the lower sample size utilized here.

Table 8. Independent effects of determinate sentence and other variables on recidivism (logistic regression odds ratios and p-values, n=449)

	Model 1		Model 2	
	Recidivism in general		Recidivism to serious violence	
	o.r.	p	o.r.	p
Time-limited treatment sentence	1.334	(0.3305)	0.798	(0.6443)
Male	0.936	(0.8410)	2.841	(0.3245)
Convicted of serious violent offense	0.850	(0.5446)	2.100	(0.1244)
Age of criminal debut (in years)	0.956 **	(0.0010)	0.954	(0.1350)
Number of prior convictions (number)	1.087 **	(0.0092)	1.067	(0.0840)
Months of 24-hour psychiatric commitment (number)	1.028	(0.1756)	1.043	(0.1349)
Anti/Dissocial personality disorder	2.017	(0.0926)	2.765	(0.0694)
Schizophrenia	1.284	(0.3638)	2.271	(0.1114)
Emotionally unstable personality disorder	1.143	(0.7181)	0.380	(0.2773)
Psychiatric treatment without possibility for confinement	0.936	(0.8762)	2.311	(0.3278)
<i>Mentally ill (reference)</i>				
Mentally retarded	1.441	(0.3660)	1.170	(0.8390)
Other mental disturbances	1.692	(0.0806)	0.810	(0.7375)
1st or 2nd generation immigrant	1.837 *	(0.0356)	1.692	(0.2936)
Married or in registered partnership	0.923	(0.8248)	0.754	(0.7274)
Education greater than required primary school	1.558	(0.0936)	0.718	(0.5778)

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001; **** p < 0,0001

MODEL 1. -2LL (with covariates) 514,9; LR χ^2 57,19; 15 df; p<0,0001; n=449.

MODEL 2. -2LL (with covariates) 188,2; LR χ^2 37,31; 15 df; p<0,0011; n=449.

Conclusion

Neither the bivariate nor multivariate results provide any indication that the implementation of time limits on treatment sentences for non-violent offenders has had any significant effect on recidivism rates. This may be due to the fact that the change in the law really hasn't had all that much effect on how long treatment sentences actually last. After all, prior to the new limits, logic would argue that those with good prognoses were released earlier than those with poorer prognoses – this latter group probably including those convicted of serious violent offenses. While the new law puts a maximum on length of treatment for many offenders, it specifically rules out determinate sentencing for those convicted of serious violence. Given this, the length of these sentences may not have actually changed that much in practice.

A solid measure of the average length of experimental group cases cannot be calculated because a certain percent of these cases have not yet been terminated. However, one can calculate the proportion of experimental cases that have been terminated within a maximum of five years and compare this to the same proportion for the control group. Doing so indicates that 71% of the experimental cases as compared to 64% of the control cases had their sentences terminated within five years - numbers that are ultimately rather close.

References

Kruize, Peter, Sorensen, David W.M., and David Dreyer Lassen.2008. *Vold mod Offentligt Ansatte* (Violence against Public Employees). Odense: University of Southern Denmark, 168 pages.

Sorensen, David, Kyvsgaard, Britta, and Anne-Julie Boesen-Pedersen (2010). *Evaluering af Tidsbegrænsning af Foranstaltninger* (Evaluation of the Implementation of Determinate Treatment Sentences). Copenhagen: Ministry of Justice, 56 pages, available in full text at www.jm.dk.

Appendix: Danish Criminal Code §§ 16 & 69

§16, 1: Persons who, at the time of the act, were irresponsible on account of mental illness or a state of affairs comparable to mental illness, or are severely mentally defective, are not punishable.

§16, 2: Persons who, at the time of the act, were slightly mentally defective are not punishable, except in special circumstances. The same shall apply to persons in a state of affairs comparable to mental deficiency.

§69: Where the offender was, at the time the punishable act was committed, in a condition resultant upon inadequate development or an impairment or disturbance of his mental abilities, although not of the character referred to in § 16 of this act, the court may...(treat it like conditions described in § 16).

Jenny Maria Lundgaard

Broken Windows på norsk¹

Teorien om de knuste rutene

Teorien om "Broken Windows" er kjent for de fleste kriminologer. Det er historien om hvordan et lite essay av Wilson og Kelling (1982) endte som et av de mest innflytelsesrike essayene på området politiarbeid. Teoriens fundament er enkelt; aksept for uorden vil gi økt forekomst av alvorlig kriminalitet. Årsaken er i følge forfatterne at uorden gjør befolkningen utrygg, og den trekker seg vekk fra det offentlige rom slik at dette kan tas over av kriminelle.

Min masteravhandling søker å finne svar på og forklare teoriens suksess og samtidig se på hvordan denne teorien har påvirket den norske kriminalpolitiske diskursen. Som en følge av globaliseringen endres vilkårene for hvordan policy dannes og overføres mellom stater. Hva blir resultatet når teorier og modeller fra USAs kriminalpolitikk møter norsk virkelighet? Analysen forteller hva som skjedde når Broken Windows og New York-modellen for politiarbeid kom til Norge. Hva appellerte til norske politikere, og hva ble stående igjen? Hva ble nulltoleransen på norsk?

Her vil jeg, etter å ha redegjort for hva teorien og modellen er, vektlegge de delene av avhandlingen som tar for seg teoriens opplevde gyldighet. Jeg vil også kort vise hvordan teorien og modellen først ble mottatt i Norge og hvordan den i dag er å gjenfinne i den kriminalpolitiske diskursen.

New York-modellen for politiarbeid

Teorien ble først satt ut i livet i New Yorks politiorganisasjon på nittitallet. Borgermester Rudolph Guliani innsatte William Bratton som politimester. Bratton hadde gjort seg bemerket som sjef for t-banepolitiet i byen, preget av fokus på forseelser og ordensarbeid, og han ønsket å innføre en lignende modell for politiet som helhet (Bratton og Knobler 1998). De mange reformene som til sammen utgjorde New York-modellen for politiarbeid kan deles inn i to ulike grupper av endringer (Innes 1999). Den ene var de organisatoriske endringene; mest kjent er Compstat, et system for informasjon og analyse av forekomsten av kriminalitet. Sammen med Compstat fulgte en ansvarliggjøring av lederne for de ulike områdene i byen hvor måtte svare for kriminaliteten i sitt område. Den andre gruppen endringer var de taktiske endringene. Disse var inspirert av Broken Windows og innebar et økt fokus på forseelser og uorden. Dette representerte motsatsen til å "la nåde gå for rett" (jmf Finstad 2000) og det er denne politistategien som er blitt kjent som Zero Tolerance – nulltoleranse. Begrepet er upresist og betegner egentlig en umulig praksis da politiet kan umulig slå ned på alle overtredelser overalt. Likevel har ordet festet seg både i omtalen av New York-modellen og i dagligtale. I sin harde reaksjon

---

¹ Foredraget er basert på min masteravhandling i kriminologi: "Mellom politisk retorikk og politiaer praksis: Om Broken Windows-teorien og New York-modellen for politiarbeid og om deres plass i norsk kriminalpolitisk diskurs" (Lundgaard 2009) og er i sin helhet bygget rundt funnene i denne.

på uorden er New York-modellen noe mer enn Broken Windows. Vi presenteres for en ny kriminalretorikk, men denne presenterer oss egentlig tradisjonelle former for politiarbeid. Fokus på uorden og uønskede i det offentlige rom er en velkjent del av tradisjonelt politiarbeid, gjennom politiets arbeid i New York ble slikt arbeid gitt ny legitimitet og aktualitet. Det er også andre skiller mellom teori og praksis, og det kan hevdes at modellen er langt mer aggressiv enn essayet legger opp til. Dette er kanskje den viktigste funksjonen Broken Windows-hypotesen har hatt (Innes 1999:398):

Whilst it is by no means clear that the interpretations of Broken Windows used by the advocates and practitioners of ZTP [Zero Tolerance Policing] are accurate or true to the spirit of the original theory, it is certainly the case that the enjoining of Broken Windows to the practice of ZTP has been important in providing a legitimacy framework in which the arguments for ZTP can be embedded.

Broken Windows har altså fungert som en legitimering av New York-modellen og har knyttet denne opp mot kriminologi, vitenskap og forskning.

Teoriens gyldighet og reformenes effekt

Et helt sentralt aspekt i forskningen på Broken Windows og New York-modellen er spørsmålet om teoriens og modellens empiriske gyldighet. Broken Windows har vært forsøkt bevist gjentatte ganger, men disse forsøkene kan ikke sies å ha lyktes. Det nærmeste vi kommer er en av disse undersøkelsene hvor det konkluderes med at "the relationship between public disorder and crime is spurious except perhaps for robbery" (Sampson og Raudenbush 1999:603). Også Bernard Harcourt oppsummerer teoriens empiriske fundament som fraværende: "The bottom line is that there's no reliable empirical support for the broken windows theory or for broken-windows policing" (Harcourt i Harcourt og Thacher 2005).

Også virkningen av NYPDs arbeid er empirisk omstridt, for selv om politietaten selv var tidlig ute med å ta æren for fallet i kriminalitetstallene, har dette vist seg å være en for enkel forklaring. Det er bred enighet om at kriminaliteten i New York sank i løpet av 1990-årene. På noen områder sank kriminalitetstallene med så mye som 75 %, og dette fallet anses å være for stort til å kunne skyldes utelukkende kriminalstatistiske forhold (Zimring 2007:5). Også Halvorsen (2000:327) presiserer at denne nedgangen er en reell reduksjon i kriminaliteten. Særlig drapstallene har vekket interesse og skapt debatt. Fra 1993 til 1998 sank USAs drapstall med 40 % (Blumstein 2001) og i New York med hele 67 % (Silverman 1999:7): "The recent reduction in murder in New York is, without doubt, real and extraordinary" (Bowling 1999:534). Disse tallene plasserte New York i sentrum av den kriminalpolitiske debatten. Fallet syntes å komme samtidig med omleggingene i politiet, og NYPD ble sagt å ha funnet løsningen på kriminalitetsproblemet. Men i årene etter at suksesshistorien ble fortalt har det kommet flere nye forskningsarbeider som stiller spørsmål ved om det faktisk var politiets innsats som var årsaken til kriminalitetsfallet i New York, eller om det var andre årsaker, utenfor politiets kontroll, som gav reduksjonen. En lang rekke forskningsarbeider har tatt sikte på å forklare fallet, og forklaringene spenner fra demografi og fengslingstall til våpenkontroll og legalisering av abort.

Årsakene til at kriminaliteten sank i New York er en stor og omfattende debatt, og det er vanskelig å skulle peke på avgjørende enkeltfaktorer. Det eneste som synes klart er at den suksesshistorien som først ble fortalt er langt mer kompleks og omstridt enn

den framsto på slutten av 1990-tallet Har disse senere korrigeringsene vært i stand til å endre den allmenne bevisstheten? Franklin E. Zimrings bok *The Great American Crime Decline* (2007) ser på dette kriminalitetsfallet, og hans konklusjon er at man ikke kan trekke ut én enkeltstående årsak til at kriminaliteten falt. Zimring hevder det kan sannsynliggjøres at i alle fall deler av årsaken ligger i endringer i demografi, økonomi og den omfattende bruken av fengsel: "It turns out that the 1990s was a decade when each of these three influences was operating with maximum historical impact in a crime-preventive direction." (Zimring 2007:71). Zimring (2007) hevder at fallet i kriminaliteten vanskelig kunne forutsis og advarer mot å tro at man nå vet hva som forårsaker fallende kriminalitet (Ibid: 199):

Sustained crime declines encourage people to believe they know what drives crime trends, just as stock market booms convince investors that they are financial wizards. In both investment and government, doing well is too easily confused with knowing what you are doing.

Medfører Broken Windows brutalisering av politiet?

Sammen med historien om New Yorks reduserte kriminalitetstall, står historiene om et brutalt politikorps. Den etter hvert massive kritikken som fulgte av omleggingen i NYPD, står i skarp kontrast til suksesshistorien NYPD fortalte. Blant de viktige enkeltsakene som førte til økt motstand mot NYPD finner vi drapet på Amadou Diallo i 1999 (Halvorsen 2001), men også empiriske undersøkelser om sammenhengen mellom politikontroll og rase underbygger påstanden forskjellsbehandling og brutalitet. I 1996 kom Amnesty International med en rapport hvor undersøkelser viste at de fleste anmeldelsene mot New York-politiet gjaldt vold i forbindelse med arrestasjoner eller diskusjoner på gaten, vold som ofte krevde legebehandling (Amnesty International 1996). Innes (1999) viser til at klager fra publikum økte med 41 % etter at nulltoleransen ble innført.

Er dette en følge av Broken Windows som politistrategi? Uorden som fenomen har en distinkt posisjon i Broken Windows, og dette gjelder også sosial uorden. Dette anses å forverrer livskvaliteten til befolkningen i et område, og må slås ned på. I denne diskusjonen om livskvalitet er frykten sentral; det er frykten hos lokalbefolkningen som fører til at den trekker seg unna. Sett i lys av slike teorier er ikke Broken Windows nødvendigvis noe nytt, men trekker på historiske kontrollmekanismer som har eksistert i lang tid. Anklagene om brutalitet henger sammen med det opprinnelige essayets problematisering av individuelle rettigheters plass i samfunnet. Kelling og Wilson (1982) beskriver hvordan skiftet i rettighetsfokuset har ført til at politiet kom under strengere kontroll, og satt lokalområdenes interesser i skyggen av individuelle rettigheter. Broken Windows skal være et svar på dette. Er det dermed slik at det i Broken Windows-teoriens syn på forholdet mellom individets rettigheter og lokalsamfunnets interesser finnes en kime til legalisering av det aggressive politiarbeidet? Når en slår ned på "småting" forebygger man tross alt alvorlige ran og vold. Politikonstabler som reagerer på uorden blir fortalt at dette arbeidet forebygger grove ran og vold. Målstyring og effektiviseringskrav vil nødvendigvis få konsekvenser for hvordan politiarbeid blir utført. Et eksempel på slike konsekvenser finner Dixon og Mahers (2005) i sin studie fra Australia. Her beskrives konsekvensene av at politiet innførte nye metoder for heroinkontroll bygget på NYPDs arbeid, Compstat og nulltoleranse. Det førte til en eksplosjon av store sosiale

problemer (særlig helsemessige). Sammen med historiene fra New York underbygger ette hypotesen om at Broken Windows vil medføre mer brutalt politiarbeid.

Fra New York til Norge

På tross av en omstridt historie, som rommer både empiriske grunnlagsproblemer, moralsk problematiske aspekter og en rekke andre problemer, er likevel historien om Broken Windows ikke slutt. New York-modellen har fortsatt å tiltrekke seg oppmerksomhet helt fram til i dag. I min avhandling følger jeg teorien og modellen i deres ferd over Atlanterhavet og ser på hvordan de ble mottatt og hva slags posisjon de har i dagens kriminalpolitiske diskurs. Jeg har sett på avisdebatter og avissaker, sentrale kriminalpolitiske dokumenter fra stat og kommune og jeg har foretatt supplerende intervjuer med fire politikere. Disse fire er Odd Einar Dørum, tidligere justisminister for Venstre, Vidar Bjørnstad, tidligere nestleder i Stortingets Justiskomite (Arbeiderpartiet), Erling Lae, daværende byrådsleder i Oslo (Høyre) og Helen Bjørnøy, tidligere miljøvernminister(SV). Dørum og Bjørnstad satt i disse posisjonene i 1999, da Stortingets justiskomite var på studiereise til New York.

Når norske øyne først rettes mot New York

Bakgrunnen for avhandlingen, og for dette foredraget, er spørsmålet om hvordan Broken Windows og New York-modellen, på tross av empiriske problemer og kontroversiell praksis, kunne bli så populær som den ble.

Teorien og politimodellen har vært aktualisert i Norge med ujevne mellomrom i godt over ti år nå. Den ble sist debattert i Aftenposten høsten 2009, da Manglerud Politistasjon inviterte New Yorks tidligere politisjef Michael Scagnelli for å holde foredrag. Første gang New York-modellen for politiarbeid ble omtalt i en norsk avis var i VG i 1995. Beskrivelsen kunne vært fra en politiserie på TV (VG 22.09.1995):

Han er den nye sheriffen i by'n. Politimester William J. Bratton rammet New York som en tornado i januar 1994. Bratton er i ferd med å gjøre New York til USAs tryggeste storby. Siden han tok styringen, har antall drap sunket med hele 37 prosent, og det er 30 prosent færre væpnede ran i storbyen."

Dette skulle bli den første av en lang rekke omtaler av New York-modellen, og fokuset lå på de imponerende endringene i byens kriminalitetstall. I 1999 gikk det en stor og omfattende debatt i flere norske aviser i forbindelse med Justiskomiteens studiereise. Alle partiene var med på reisen og det var et ønske om å lære som var årsaken til at de dro (Aftenposten 14.03.1999):

Mandag reiser Stortingets justiskomite til New York for å se hvordan amerikanerne slår ned på vold, innbrudd, biltyverier og narkotikaforbrytelser. Øverst på agendaen står New York-politiets såkalte "nulltoleranse"-modell: Ved å slå kraftig ned på småforbryterne, stopper man også de største gangsterne, hevder hjernene bak modellen. Og i millionbyen slår politiet til både fort og hardt.

Mellom lærevillighet og skepsis

Samtidig med dette ønsket om å lære om hvordan NYPDs arbeid tilsynelatende hadde redusert kriminaliteten, var også brutaliseringen av politietaten en del av mediedebatten. Bare et par uker før studieturen var den unge afroamerikaneren Amadou Diallo skutt og drept av 42 skudd avfyrt fra fire hvite politimenn (Halvorsen

2001) – NYPDs brutalitet var et faktum. New York-modellens møte med Norge ble dannet i et spenningsfelt; på den ene siden var man imponert over NYPDs resultater, på den andre siden var man påvirket av at etaten ble anklaget for brutalitet og rasisme. Dørums kontante henvisning til drapet viser hvordan det fra politisk hold var kontroversielt å knytte seg opp til New York-modellen (Aftenposten 30.09.1999):

Vi har i Norge vår egen form for null-toleranse, og jeg er glad for at vi har et samfunn hvor vi slipper å skyte folk som er mentalt skadet med 50 skudd for sikkerhets skyld, sier Odd Einar Dørum.

Denne tosidigheten er representativ for mange av uttalelsene fra politisk hold fra debatten i 1999. "Alle" har fått med seg NYPDs suksess, men de har også fått med seg politietatens brutalitet.

Fra kompleks modell til nulltoleranse

Det var ikke alle sidene ved New York-modellen som nådde den norske offentligheten. På vei over Atlanterhavet opplevde modellen en reduksjon i kompleksitet, og hovedsakelig fokuserte debatten på de taktiske endringene, nulltoleransen og den raske reaksjonen, ikke på de organisatoriske. Et eksempel er Compstat, som hadde en fremtredende posisjon i NYPD og også fremheves av Silverman (1999) som helt sentral i NYPDs suksess, men som i norske aviser kun er nevnt to ganger, og det med nesten ti års mellomrom. I Norge blir New York-modellen synonymt med nulltoleranse.

VB: "Jeg vet ikke utgangspunktet, hvor det dukket opp i første omgang dette med New York-modellen, men det ble veldig aktualisert i den perioden jeg satt i Justiskomiteen. Bakgrunnen var jo selvsagt den store kriminaliteten de hadde i New York, og det begrepet som gikk igjen da, var zero tolerance. Det ble veldig mye omtalt her, og brukt som om det er det som er virkemidlet nå for å bekjempe kriminaliteten." (i intervju)

På vei over Atlanterhavet ble New York-modellen for politiarbeid etter hvert redusert til kun å dreie seg om de taktiske endringene; hard og rask reaksjon. Det er New York-politiets strategi ovenfor uorden og småforbrytelser som preger mediediskursen. De organisatoriske endringene som for eksempel Compstat, har nærmest ingen plass. Dette ligner Newburns beskrivelse av hva som skjedde når New York-modellen skulle importeres til Storbritannia. Han beskriver hvordan i hovedsak ga seg utslag i retorisk påvirkning (Newburn 2002:167):

[I]t was the relatively simple message of 'cracking down on crime' that crossed the Atlantic. As such, it is therefore perhaps not surprising that it has been the rhetoric of 'zero tolerance' that has been more conspicuous in the UK than the nuts and bolts of changed policing styles and strategies.

Fra modellens ferd fra New York og til Norge kan vi se hvordan overføring av strategier tilpasses lokale diskurser og hvordan det er kun deler av den opprinnelige diskursen som får fotfeste.

Aksept for at Broken Windows er en sann teori

Et av funnene i avhandlingen er at spørsmålet om teoriens gyldighet ikke har hatt gjennomslag i mediedebattene og i mine informanters bevissthet. Også representanter for politiet har ytret at teorien er riktig (for eksempel Ingelin Killengren i Dagbladet 23.09.1998). Her er Erling Laes svar når jeg spør ham om teorien i intervju, dette svaret ligner de jeg fikk fra mine andre informanter:

JML: Jo, da var det den teorien jeg sa jeg skrev om, Broken Windows. Den sa du at du ikke hadde noe særlig kjennskap til?

EL: Det kan godt hende at jeg mener noe om innholdet i den, men jeg har ikke lest teorier på dette området. Jeg bare prøver å bruke alminnelig snusformuft jeg,

JML: Det den sier er jo at dersom du aksepterer uorden, da både i form av sosial uorden som er for eksempel gateprostituasjon, drikking på offentlig sted, tiggning, den type ting, eller fysisk uorden i form av knuste ruter, forlatte bygg, forsøpling og graffiti, så vil du etter hvert få en utrygg befolkning som trekker seg ut av området. Så vil området ligge brakk slik at kriminelle kan ta over. Er det en tankegang du..

EL: Ja. Egentlig er det jo den tankegangen vi har på en del områder. Vi praktiserer den ikke så veldig godt, dessverre, fordi vi er litt kjennetegnet av at vi krangler så mye om virkemidlene hele tiden, så det blir så veldig halvt hele tiden.

Tankegangen anses å være riktig, og Lae skulle ønske man brukte den bedre i Oslo. NYPDs arbeid anses på samme måte å være årsaken til at kriminaliteten sank i New York. Typisk er Vidar Bjørnstads beskrivelse, her i en kronikk (Bjørnstad 1999):

New York har lenge vært beryktet for å være en av verdens mest voldelige byer. De siste årene har imidlertid politiet i byen vist at de gjennom såkalt nulltoleranse har klart å redusere voldskriminaliteten. Det betyr at politiet reagerer på alle typer lovbrudd, også de som tidligere ble neglisjert.

Den allmenne bevissthet, her spesielt hos politikere, men også i mediene ellers, synes å være upåvirket av den senere tids kritiske kriminologiske blikk på årsakene til kriminalitetsfallet i New York. Her er det Odd Einar Dørum som snakker i intervju:

OED: Altså det New York var mest kjent for var at de praktiserte nulltoleranse og på den måten fikk ned kriminalitet, men og vi fikk jo innblikk i hvordan de gjorde det, og det er ingen tvil om at de har fått ned kriminaliteten, men mye av filleprolariatet har jo dukket opp i Philadelphia. Det er ikke noen tiggere igjen på Manhattan, men de er i Philadelphia. Det er ikke noen tvil om at New York-politiet, ved å slå ned på vold og annen kriminalitet i gata, har fått ned mordene. De har også hatt forferdelige situasjoner hvor politifolk har skutt ... en situasjon med en mentalt tilbakesatt jødisk ungdom... med femti skudd..

Dørum er som vi ser kritisk, men kritikken er fundert i konsekvensen av NYPDs arbeid, ikke hvorvidt arbeidet faktisk var det som ga den reduserte kriminaliteten. Han frykter de aggressive situasjonene, men løfter det over en hver tvil at det NYPD fikk ned drapene gjennom nulltoleransestrategien.

Broken Windows i Oslos kriminalpolitikk

Broken Windows fungerer som et legitimerende rammeverk i Oslos kriminalitetskontroll. Tankegangen fra Broken Windows finner vi igjen i flere hendelser i Oslo de siste årene;

som i kontrollen av prostitusjon, graffiti, åpne rusmiljøer og tigging. Jeg skal ikke gå gjennom disse nå, men kort oppsummere. Graffiti har lenge vært gjenstand for nulltoleransepolitikk i Norge (Se Høigård 2002). Ovenfor fenomener definert som sosial uorden er det derimot ikke snakk om helhetlige nulltoleransestrategier, men heller om en form for situasjonell eller stedlig nulltoleranse. Politiets innsats kan settes mot sentrale offentlige steder eller ovenfor spesielle grupper. For eksempel er Broken Windows' tankegang synlig i begrunnelsen for hvorfor aggressiv eller pågående tigging eller prostitusjon skulle forbys i det offentlige rom i Oslo Kommunes forslag til nye politivedtekter (Lundgaard 2006). På samme måte gjør retorikken seg gjeldende når man diskuterer nye og synlige grupper, som nigerianske prostituerte eller rumenske tiggere, og hvordan disse gruppene skal møtes. Det er i situasjoner hvor det anses å ha gått for langt, på gitte steder (som Plata) eller i gitte situasjoner. Uorden er en fysisk og visuell kategori, i følge Broken Windows, og retorikken og politikken rammer derfor grupper som er mer synlige enn andre.

I diskursen om Broken Windows i Norge finnes også et retorisk sammenfall med en annen kriminalpolitisk dominerende diskurs – trygghetsdiskursen. Avhandlingen viser hvordan Broken Windows fungerer sammen med trygghetsdiskursen og hvilke fellestrekk de har som gjør dem begge til attraktive politiske diskurser.

Broken windows som tilpasningsdyktig rammeverk for kriminalitetskontroll

Hvor tilpasningsdyktig teorien faktisk er, vises i mitt intervju med Helen Bjørnøy. Bjørnøy er tidligere miljøvernminister for Sosialistisk Venstreparti og har også ledet Kirkens Bymisjon, en organisasjon som jobber for å bedre forholdene for de menneskene som Broken Windows kategoriserer som uorden. Da jeg fant referanser til Broken Windows i en tale av henne ble jeg derfor svært overrasket. Det viste seg imidlertid i intervjuet at hennes oppfattelse av hva teorien var, ikke var i overensstemmelse med min oppfattelse:

JML: Hvis du skal trekke frem essensen i Broken Windows teorien, hvordan forstår du den?

HB: Sånn som jeg husker den, og nå er det mange år siden jeg har gått inn i den, men sånn som jeg husker den, og sånn som jeg vil beskrive den så legger den nettopp vekt på at forskjønning, estetikk, altså det som er det ordentlige, det vakre og... ja at det stimulerer eller møter også det vakre i mennesket. Og at forsøpling, knuste vindu, ødeleggende fasader, det trigger på en måte det destruktive. Samtidig som jeg opplever at i den teorien, sånn som jeg husker den i alle fall, så lå der ingen ekskludering i den. Det var ikke sånn at du liksom skulle.. skulle rydde av veien grupper. Men gi muligheten for at det nettopp liksom trigga eller møtte eller kommuniserte med det beste i folk.

At teorien også kan brukes på denne måten forteller oss både noe generelt om hvordan kriminologisk teori brukes i politikken, men også noe spesielt om Broken Windows' tilpasningsdyktighet. Dens rammeverk av trygghet, estetikk, uorden og kriminalitetsforebygging gjør at den relativt enkelt kan skli inn i ulike retoriske rammer og benyttes der. I min avhandling beskriver jeg hvordan en av årsakene til teoriens suksess ligger i den sunn fornufts-tankegangen som den benytter seg av; teorien høres instinktivt riktig ut, og det er dermed ikke vanskelig å tilpasse den til ulike diskurser.

Begrepet "nulltoleranse"

Vi fikk et norsk ord fra New York; "nulltoleranse". Begrepet ble første gang brukt i 1998 og ble da brukt i forbindelse med en dokumentar om NYPD (VG, 27.11.1998):

Utgangspunktet for den svenske dokumentaren «Snuten kommer!» er New York-politiets fenomenale suksess de siste årene med dets såkalte nulltoleranse-prinsipp.

Det henvises til NYPDs "fenomenale suksess" (ibid.), og kort nevnes også kritikken mot politiets brutalitet, og de omtales som et politi som er "mer bistert og mindre publikumsvennlig" (ibid). Hovedtonen i artikkelen er likevel positiv.

Fra denne første omtalen og fram til i dag er begrepet radikalt endret. Ikke bare brukes det i stadig økende grad, men det er også løsrevet fra dets opprinnelse i politiarbeid. Man kan i dag snakke om nulltoleranse ovenfor fra alt fra mobbing til smuler og støv. Jeg argumenterer i min masteravhandling for at denne løsrivelsen skjedde gjennom den norske nulltoleransepolitikken mot graffiti. Der begrepet først var koblet opp mot Broken Windows og frykten for at aksept for noe lite i sin tur vil generere noe mer alvorlig, ble det etter hvert løsrevet fra dette, og betegnet en strategi i seg selv. Nulltoleransen er i dag et moralsk kraftuttrykk som signaliserer handlekraft og viljestyrke. Begrepet er attraktivt i politikken. Suksesshistorien fra New York gjør at begrepet forbindes med en vellykket kriminalpolitikk. Når man henter begreper fra kriminalpolitikken kan dette vise handlekraft. En offensiv kriminalpolitikk gir diskursive verktøy som signaliserer offensiv politikk og handling også ellers i politikken.

Kriminologiens vilkår i den kriminalpolitiske populismen

Hva er det med New York-modellen spesielt og kriminalpolitikken generelt som gjør den såpass attraktiv at de genererer nye ord og begreper og gir oss tankesett som virker inn i kriminalpolitikken også i dag? Noe av det jeg var mest interessert i var å se på i hvilken grad kriminologisk forskning og kunnskap om både Broken Windows' empiriske gyldighet og om de årsaksforklaringene på New Yorks kriminalitetsfall som ikke tilskrev fallet NYPDs reformer har slått igjennom i den politiske bevisstheten. Broken Windows har et svært framtreddende "common sense"-aspekt - den høres riktig ut. Ble dette korrigert av den kriminologiske forskningen som viste at teorien ikke har vist seg å ha gyldighet i de forsøkene som er blitt gjort for å bevise den? Og lot NYPDs egne suksesshistorier seg korrigere av vitenskapelig kunnskap?

Mine funn indikerer i stor grad at dette ikke har skjedd. Skepsisen til NYPDs modell går ikke på spørsmålet om hvorvidt denne reduserte kriminaliteten, spørsmålene går på hvorvidt den lar seg overføre til norske forhold, og NYPD anses av flere for å være for brutal i sin kamp mot kriminaliteten. Både medieomtalen om New York og nulltoleranse gir støtte til teorien. Det gjør også mine informanter. Broken Windows-teoriens oppbygging og argumentasjonsrekke høres riktig ut og den synes å være så godt som allment akseptert. Den vever seg inn i kriminalpolitikken eksisterende diskurser og virker sammen med disse som et legitimerende rammeverk og gjør at også tiltak som rent faktisk ikke har noen effekt virker kunnskapsbaserte. Jeg viser i avhandlingen hvordan vi i kriminalpolitikken finner en nær kobling mellom en trygghetsretorikk, en potensiell eskalering og behovet for en reaksjon. Slik kan Broken Windows' tankegang være en legitimering av tradisjonell politiintervensjon

ovenfor problemer av sosial karakter. Dette gjelder for eksempel i Oslo Kommunes møte med sosial uorden i det offentlig rom.

Nulltoleransen og retorikken fra Broken Windows presenterer oss for et enkelt og handlingspotent budskap (von Hofer og Tham 1997), som gjør den politisk attraktiv. Historien om Broken Windows og dens plass i den norske kriminalpolitiske diskursen forteller oss noe om forholdet mellom kriminologisk kunnskap og kriminalpolitisk populisme. Som Walters sier det: "crime policy is mostly not based on data or empirical facts, it's mostly based on politics" (Walters 2003:120).

Med de kritiske spørsmålene rundt teoriens empiriske fundament og brutale følger i minnet, spør avhandlingen om Broken Windows og nulltoleransen i samfunnet har en annen funksjon enn den praktiske, en funksjon som er viktigere for teoriens gjennomslag. Hva gjør det så attraktivt å bruke den politisk? Avslutningsvis i avhandlingen peker jeg på hvordan Broken Windows, fordi den egentlig presenterer oss for et tradisjonelt syn på hva politiarbeids skal være, fungerer som forsterkning av politiets symbolske makt og påminner oss om eksistensen av det uønskede, og minner samtidig om at staten er der til å beskytte oss mot dette:

Yet the idea of policing also brings to mind (and stomach) sensations of order, authority and protection; it makes it possible for people to believe that a powerful force of good stands between them and an anarchic world, that the state is willing to defend its citizens. Policing in other words, manages simultaneously to denote both the dangerous Other and the means to deter and, if necessary capture that Other." (Loader 1997:8)

Uorden er en kategori som rommer nettopp dette "andre", grupper som har vært kontrollert gang på gang opp igjennom historien. Selv om retorikken kan være ny, er det lite som tyder på at det politiarbeidet som har vokst ut av Broken Windows-teorien er særlig nytt. Vi snakker her om en offensiv kontroll rettet mot dem eller det som måtte oppleves som plagsomt i bybildet, en kategori som ofte er definert av det som er, eller er antatt å være, lokalbefolkningens følelser rundt dette. Det er en populistisk styrt kriminalpolitikk, som i dette tilfellet har fundamentale problemer hva gjelder gyldighet og omkostninger, knyttet til seg.

Kilder

Aftenposten Morgen, 14.3.1999, s. 6: "Justiskomiteén får kritikk for USA-tur"

Aftenposten Morgen, 30.9.1999, s. 2: "Norge vil styrke politisamarbeidet med USA"

Amnesty International (1996): "United States of America: Police brutality and excessive force in the New York City Police Department". Url: <http://www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/036/1996> [lesedato: 02.02.2009]

Bjørnstad, Vidar (1999): "Norge og New York", I: Dagbladet, 9.6.1999

Blumstein, Alfred (2002): "Why Is Crime Falling – Or Is It?" I: Perspectives on Crime and Justice: 2000-2001. Lecture Series. Washington: National Institute of Justice

Bowling, Benjamin (1999): "The rise and fall of New York Murder. Zero Tolerance or Crack's Decline?" I: British Journal of Criminology. Oxford: Oxford University Press

- Bratton, William og Peter Knobler (1998): Turnaround: How America's Top Cop Reversed the Crime Epidemic. New York: Random House
- Dagbladet, 23.9.1998, s. 14: "Gatefeiere mot vold"
- Dixon, David og Lisa Maher (2005): "Policing, crime and public health: Lessons for Australia from the "New York miracle"". London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage publications
- Halvorsen, Vidar (2000): "New York-politiet, "broken windows" og menneskerettigheter". I Mennesker og rettigheter, Nummer 4 2000, Årgang 18
- Harcourt, Bernard og David E. Thacher (2005): "Is Broken Windows policing broken?" Url: http://legalaffairs.org/webexclusive/debateclub_broken_windows1005.msp [lesedato 23.03.2009]
- Hofer, Hanns von og Henrik Tham (1997): "Nolltolerans i Sverige?", i Apropå, Brotsforebyggende rådets tidsskrift. 5-6/1997
- Høigård, Cecilie (2002): Gategallerier. Oslo: Pax
- Innes, Martin (1999): "'An Iron Fist in an Iron Glove?' The Zero Tolerance Policing Debate". I: The Howard Journal Vol. 38 No. 4. Nov 99. Oxford: Blackwell Publishers Ltd
- Loader, Ian og Neil Walker (2007): Civilizing Security. Cambridge: Cambridge University Press
- Lundgaard, Jenny Maria (2006): Nye politivedtekter for Oslo Kommune: Konsekvenser og forståelse av kontroll med prostitusjon og tiggning (bacheloroppgave) Oslo: Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi
- Lundgaard, Jenny Maria (2009): Mellom politisk retorikk og polisiær praksis: Om Broken Windows-teorien og New York-modellen for politiarbeid og om deres plass i norsk kriminalpolitisk diskurs. Masteravhandling. Oslo: Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi
- Newburn, Tim (2002): "Atlantic crossings: "Policy transfer" and crime control in the USA and Britain". I: Punishment & Society London, Thousands Oaks, CA and New Delhi: SAGE publications
- Sampson, Robert J. og Stephen W. Raudenbush (1999): "Systematic Social Observation of Public Spaces: a New Look at Disorder in Urban Neighborhoods", I: American Journal of Sociology, Volume 105 number 3 (November 1999)
- Silverman, Eli B. (1999): NYPD battles crime: innovative strategies in policing. Boston: North-eastern University Press
- VG, 22.9.1995: "Her er New Yorks ryddegutt"
- VG, 27.11.1998, s. 17: "Et knalltøft politikorps"
- Walters, Reece (2003): Deviant Knowledge: Criminology, politics and policy. Cullompton: Willan Publishing

Wilson, James Q. og George L. Kelling (1982): "Broken Windows: The police and neighbourhood safety", I: McLaughlin, Eugene, John Muncie and Gordon Hughes (2003): *Criminological Perspectives: Essential Readings*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications

Zimring, Franklin E. (2007): *The Great American Crime Decline*. New York: Oxford University Press

Christoffer Carlsson & Karl-Magnus Carlsson

*This paper presents the research project *The Stockholm Boys: Life-Courses and Crime In the Swedish Welfare State Through Half a Century*, a longitudinal study of roughly 1 100 delinquents and non-delinquents born during the 1940s, 1950s and 1970s. The project's main aim is to study the processes, factors and events that have influenced the individuals' onset, persistence, desistance and/or intermittency of offending through the life-course. Here we outline the project in more detail, present the already existing data and the new data to be collected. Also, we present the study's initial findings (mortality rates).*

The Stockholm Boys¹

Life-Courses & Crime in the Swedish Welfare State Through Half a Century. A presentation of the project and initial mortality results.

Introduction

In an extensive quantitative and qualitative follow-up of earlier research conducted on three different populations, we aim to explore the life-courses of men with and without delinquent background. This project, “The Stockholm Boys: Life Courses and Crime in the Swedish Welfare State Through Half a Century”, is based on five different research theme, but the main purpose of the whole project can basically be formulated in the following research question: What are the processes, factors and events that have influenced the individual's onset, persistence, desistance and/or intermittency of crime over time?

Our current research project is firmly grounded in the tradition of “criminal career and career criminals” (Blumstein et al. 1986). Moreover, one of the main advantages of this study will be the possibility to do what Laub and Sampson recommend, namely, to follow individuals with and without delinquent background over a large period of time (basically, half a century), and thus study a large part of their life-courses. This is significant to understand crime: “the full life course matters, especially post-childhood, adolescence, and adult experience” (Laub & Sampson 2003, p. 34).

The aim and scope of this paper is to present The Stockholm Boys project. To make this presentation as comprehensible as possible, we begin by briefly describing the three populations under study. We then proceed by outlining the five general research themes of the project. Then we present the data we possess from the earlier studies, before we move on to outline the new data to be collected. Finally, we present very initial results (mortality rates).

---

¹ The initial project period is from 2010 to 2012, and it is funded by NSfK, Kriminalvården and Riksbankens Jubileumsfond. All correspondence should be sent to: Jerzy.Sarnecki@criminology.su.se

The populations

The existing material consists of three populations. We will refer to them here as *The Clientele Boys*, *The SKÅ Boys* and the *SiS Youth* respectively.

The Clientele Boys (born 1943-51).

This population consists of four groups:

1. 192 boys with delinquent background at age 15,
2. 95 matched controls for the delinquent boys,
3. 96 shadows² to the delinquent boys, and
4. 96 shadows for the matched controls.

Here we mainly focus on group 1 and 2. The two groups, totally 287 boys, were examined sometime between the age of 11 and 15 (1959-1963). The examinations consisted of psychological tests, sociological interviews, medical and psychiatric examinations, home visits and interviews with the boy's parents and teacher. Official and self-reported delinquency was also measured. The original study, commissioned by the Swedish Parliament, consists of around 2 000 variables and has been presented in a series of official publications, authored by some of the most prominent psychiatrists, psychologists and sociologists at the time.

In 1983 these men were roughly 35 to 40 years of age. They were then followed up with the help of register data surrounding possible cause of death, living arrangements, family, social status, employment and unemployment history, education, social support and recorded offending based on convictions. 199 of the men were also interviewed. The study was presented in three reports from The National Council of Crime Prevention.

The SKÅ Boys (born 1941-1953).

This population consists of the 100 SKÅ boys and 222 controls mentioned above. The SKÅ boys were admitted to the youth home SKÅ during the late fifties and early sixties, and were then between 7 and 15 years old. The SKÅ boys did not necessarily have a criminal background, but the reason for admission was usually due to the boy "exhibiting some form of asociality – not seldom serious criminality in combination with extensive truancy" (Sarnecki 1985, s. 16). The boys had already, before their admission, been subjected to several different measures which had failed. They were thus a rather socially loaded group of youth (which was true for most of their parents too).

The 222 control boys were a representative selection of boys born in Stockholm between 1939-1946. These boys, and the SKÅ Boys, are thus on average slightly older than the Clientele Boys.

SiS Youth (born 1969-1974).

The SiS Youth Study consists of 420 individuals born 1969-1974. 267 of these individuals were during their teens admitted to special care in special youth homes in Stockholm,

---

² This group and group 4 were included in the study to control for a potential "examination effect". They were not included in the 1980s follow-up, and the data we have on these men is much less extensive (we have register data from the 1960s). They are nevertheless included in this study, but will only be followed up through a search of registers.

due to criminality, drug use and other social problems. 153 of them were not admitted to these special homes, even though the social services in their community had applied for a place. These individuals were being used as a control group.

The 267 individuals were examined at the time of placement, under the placement and after release. 80 of these individuals and 52 of the control group were interviewed when they were 24-29 years old. Today these individuals are between 36-41 years of age. In the earlier follow-up, a considerable share of these individuals admitted that they on several occasions had committed crimes and served time for them (Sarnecki 1996; Bergström 2002).

The 2010 Study

What we have in The Stockholm Boys are thus actually three different populations: The Clientele Boys, The SKÅ Boys, and the SiS Youth. The planned study will comprise a number of different components and will focus on a range of research questions. Amongst other things the work will include a comprehensive register based follow-up study focusing on the various study populations' living conditions and their children and grandchildren. The main thrust of the study, however, will be focused on interview data collected through life history interviews with The Clientele Boys and SiS Youth. We proceed by outlining the themes that make up the current research project. The general purpose can roughly be described in five themes.

1. Important processes, events, factors and turning points during the life-course, which have influenced the individual's onset, persistence, desistance and intermittency of crime.
2. Structural differences between different welfare systems and how these may influence the life-course concerning crime and other anti-social behavior.
3. The relation between physical and mental health, and anti-social behavior.
4. Social inheritance, including possible horizontal and vertical diffusion of criminal and anti-social behavior.
5. The possibilities and problems of predicting future criminal and anti-social behavior.

The first theme is, as might have been understood from the paragraphs above, the most central. It might even be more appropriate to construct theme 2-5 as different branches of the first. Moreover, the themes can actually hardly be separated as distinctly as above (for example, the first theme is clearly connected to the second). We have nevertheless outlined them as above, to give a general idea of what they contain (see below). The themes are also useful as starting points for the study since they contain a wide range of possible research questions (among the areas that will be studied is the importance of victimization, masculinity and gender, direct and indirect effects of punishment, and networks during the life-course).

The Stockholm Boys is a large study. This, we feel, is both its blessing and its curse.

But to present the whole project in a full and extensive way is beyond the scope of this paper. We therefore proceed by presenting the main areas that the project is initially and

currently exploring³. Then we present the data that we have and the data that we plan to collect, before we move on to present the initial results (mortality rates).

1) Crime, Desistance & The Life-Course

We know that the individual life-course is a complex, multi-faceted process, connected to both individual action, structural constraints and filled with both continuity and change (Clausen 1998). In criminological research this has been empirically demonstrated in studies conducted by, among others, Maruna (2001) and Laub and Sampson (2003). The main theme of the whole project can basically be formulated in the following research question: What are the processes, factors and events that have influenced the individual's onset, persistence, desistance and/or intermittency of crime over time?

Desistance is, of course, a problematic concept and Maruna (2001) discusses this thoroughly. Rather than an event, desistance should be seen as a kind of maintenance process, as something that is continually worked upon by the individual and where criminal activity gradually decreases. It is also difficult to capture in empirical data. The fact that an individual hasn't been registered for crime, doesn't mean that he or she has desisted – it simply means that the individual hasn't been registered. This, in turn, might be because of desistance, but it could also be due to an increase in skill and discretion, or a change in the kind of crime he or she commits (for example, from violence to white-collar crime). Since we will possess both quantitative data (police records) and qualitative data in the form of interviews, the desistance process might be understood more thoroughly.

Central to us here, will be the concept of “turning points” (as used by, among others, Sampson and Laub 1993, Laub & Sampson 2003), but defining the concept is complicated. Maruna (2001) argues that the concept suggests that desistance is a singular event and it also suggests that the turning point (such as marriage, military service, or finding a good work) can be something in and of itself, as if there are turning points just waiting for the individual to enter them and be transformed. We agree with Maruna on both points. A turning point should rather be constructed as a process (for example, gradually adjusting to a life centered round family and work) than as a single event, moment or happening.

This doesn't make the concept of turning points useless – on the contrary, it can help us bring clarity in the messy, complex life-course of any given individual, and help us single out those processes that seem to be more important than others when it comes to desistance from crime. Importantly, we are not only interested in those turning points that make individuals desist from crime. As can be seen in the research question above, we are also interested in the processes, factors and events that can be said to influence *onset* of crime, or the ones that influence the individual to start *re-offending* after a time of desistance.

One of the main questions for us, will be the similarities and/or differences we find, when we compare the life-courses of those men who 1) had an early onset of crime and persisted, 2) had an early onset of crime but desisted, and 3) had a late onset of crime. This, of course,

---

³ The project will not study the five themes simultaneously, but rather in different steps. This has to do with resources, but also with the practice of research. For example, we will not be able to study the second theme, structural differences, until we have gathered a large amount of data that can make a comparison possible.

is partly dependent on the idea that such distinctions between the men are possible. According to Laub and Sampson, strict categorizations of offender represent "at best a loose reflection of reality and do not capture the complexity of offending over the life course" (Laub & Sampson 2003, s. 288). This might very well be true for us, but we see this discussion partly as an empirical question and we have to make some categorization since we search for maximum variation.

2) Structural differences, life-courses and crime

The life-course is influenced by both individual action and structural constraints and changes. The second theme of the project thus concerns the social and societal structure, and also what consequences might result from different forms of social protection, and the importance of these dimensions of the life-course when it comes to crime. The majority of the longitudinal life-course studies that have been conducted, come from countries such as the USA or the UK; countries with a lower degree of social protection for its citizens, and a different societal structure with (at least partly) different norms and institutions.

For example, the empirical finding by Sampson and Laub – that enrollment in the military service, getting married and finding a good job are important turning points that help the individual to desist from crime – must be seen as contextually dependent. The marriage as a social institution is arguably much stronger and prevalent in the USA than in Sweden (see Savolainen 2009). The same goes for the military service. Also, the Swedish welfare system might protect the individual to a much larger degree, effectively constituting a turning point. To make a comparative study between Sweden and for example the USA or the UK, using Sampson and Laub (1993) or Farrington (see, among others, 1992) as our comparison is an important part of the project.

3) Physical and mental health and anti-social behavior

The connection between offending and health is well known, but still not studied very often (Crime Concern 1999). Even in the 25 year old follow-up of the boys (Sarnecki 1985), there were clear differences in mortality between individuals with and without known delinquent background. The heavier the delinquency, the higher the mortality rate. In this paper, we present the mortality rates collected in 2010, but this is only a part of this theme.

These men are 60 years old, or older. It is an age where one's health often becomes worse and illnesses related to certain lifestyles become visible. Since we are also interested in the health of the relatives, data will be collected for them too (children, grandchildren, siblings, siblings' children). But the question concerning the relation between health and offending (and other social problems) isn't merely connected to a lifestyle of crime, which often includes victimization, substance abuse, social and mental strain and stress. These might of course lead to a bad health and early death. But the health effects from this kind of lifestyle might also influence the individual to desist. It too might be a turning point. Another very interesting question is how the formal reactions to the individual's lifestyle – sanctions and treatment interventions – might have influenced the individual's health.

4) Social Inheritance

This branch of the study concerns vertical and horizontal diffusion of offending and other anti-social behavior. The idea of social inheritance has its origin in Gustav Jonsson's studies from the 1960s, and it has been very influential. Here, we ask the question – does the theory of social inheritance receive support from The Stockholm Boys? According to Jonsson, social problems are inherited. Below is a simple example of this (taken from Jonsson 1971, p. 272):

First generation (grandparents): lower social status, alcoholism, mental illness, bad marriage and bad relation between parent and child.

Second generation: lower social status, lower school achievement and bad grades, alcoholism, more likely to end up divorced, bad emotional relation between parents and child, feeling of loneliness, etc.

Third generation: lower social status, lower school achievement, signs of failure in mental evolution, absent father, bad emotional relation between parents and child, etc.

These are basically all social problems that are likely to influence an individual's propensity to offend. Jonsson grounded his theory through studies of what is commonly called the "SKÅ Boys". As can be seen above, this population (100 boys, and 222 controls) is a part of our project and we will be able to follow them through register data. To study the relevance of the social inheritance, we have the Multi-Generation Register to our help (see the "Method" section below).

Through this, we will be able to study to what extent offending, other social problems and problems like physical and mental illness among the SKÅ boys are transferred, both horizontally (to siblings) and vertically (to younger generations). Here, the notion of gender becomes very interesting – are social problems transferred to and by women in the same way as to and by the men?

Here, we will only use register data, and conduct a social network analysis to study the networks of relatives through time, and also study the extent to which different grades of kinship correlate with offending and other social problems. An important note, though, is that the inheritance we will study doesn't necessarily have to be social. Criminological research has shown that alcoholism, other drug abuses, and violent crime at least partly is dependent on genetics (see for example Sigvardsson 1991; Caspi et. al. 2002). But we will only partly be able to separate these two forms of inheritance; certain individuals – like adopted children – that will be included in the study will not be biologically related.

5) The problems and possibilities of prediction

The fifth part of the study is concerned with the question of prediction. To what extent is it possible to, with the help of existing data, predict an individual's offending, length of offending and the character and severity of the offending?

In studying The Clientele Boys, the original researchers constructed a number of diagnostic and prediction variables. The accuracy in these variables were tried during the 1980s follow-up (see Sarnecki 1985), but a definitive evaluation of the possibility to predict the future life-course will only be possible in this study. It is important to note that we are not only interested in risk factors, but also protection factors, and a very interesting question will be how these two types of factors interact.

Method

Below we present, first, the existing data on these populations. We then present the new data to be collected.

The existing data

Below we present the data that we possess from the earlier studies, and plan to merge with the new (quantitative) data and also use to a certain extent in our qualitative study.

1. The interview that was conducted with the boys' parents 1959-1963.
  - *the boys' birth weight and height
  - *family type
  - *emotional climate in the family
  - *material standard
  - *attitudes to the community/neighborhood
  - *upbringing
  - *the boys' social relations with friends
  - *the boys' spare time activities
  - *the parents view on the boy's maturation
2. Psychological variables 1959-1963
  - *summary result from Rorschach test
  - *summary result from AAT (Adolescent Apperception Test)
  - *IQ
  - *Psychological prognosis
3. Summary evaluation of the boys' school situation (grades, skipping lessons, teachers' evaluations) 1959-1963
4. Self-reported delinquency 1959-1963
5. Officially recorded crime before age 15, at age 15 to 18, and at age 35-40
6. Summary evaluation of the medical examination 1959-1963
7. Summary evaluation of life standards 1983-1985
  - *alcohol and drug abuse
  - *crime
  - *employment
  - *education
  - *family relations
  - *summary evaluation of social adjustment
8. Summary of attitudes towards society 1984-1985

The New Data

Here we begin by presenting the quantitative data to be collected through a register search. Then we proceed by presenting the qualitative data to be collected. For every Stockholm Boy we will collect the following register data:

1. Criminal Records
  - *suspections/convictions
  - *prison sentences
2. Health Records
  - *patient records
  - *medical history
  - (*cause of death if deceased up until feb. 2010, already collected)

- 3. Work History
  - *occupations
  - *periods of unemployment
  - *SES
- 4. Education
  - *grades
  - *length of education
- 5. Social Interventions
  - *social welfare
  - *institutional care
  - *early retirement pensions
- 6. Economic Situation
  - *income
  - *debts
- 7. Family type
  - *living arrangements
  - *marital status
  - *number of children
  - *adoptions
- 8. Multiple Generations
  - all of the above for
  - *parents
  - *siblings
  - *children
  - *siblings' children
  - *grandchildren
  - *siblings' grandchildren

As can be seen from above, it is a rather extensive register search. A quick note on one of the registers: The Multiple Generations Register is (as far as we know) a unique register with the possibility of studying parents, siblings, children, and so on. Combined with the existing data, it will give us immense possibilities to conduct a variety of analyses. The real thrust, though, will come from the qualitative interviews. These interviews will only be conducted with the Clientele Boys and SiS Youth.

Some of the evaluations and examinations from the original study can be analyzed qualitatively, even though they were not supposed to be used that way (they were all coded and analyzed with quantitative instruments). For example, the interview with the boy and his parents can be used. Other than that, we possess the interviews from the 1980s follow-up, both in audio and text. These too will be used.

The main bulk of the qualitative material, however, will be the new life history interviews we plan to conduct with these men. The goal is to interview a total of 70 men, some hopefully more than once, to be able to more deeply study and understand the life-courses, pathways and turning points in and out of offending.

The interviews will concern the men's childhood, adolescence, adulthood and late adulthood and the idea here is to more clearly and deeply uncover both stability and change in areas such as family relations, lifestyles, interests, education and work experiences, alcohol and drug use, offending, victimization, formal reactions such as treatments or prison sentences, etc.

Initial Results – Mortality Rates

In the following section we present the very first results of The Stockholm Boys; mortality rates for all the studied groups. The mortality rates are shown in Table 1. Please note that since this is the only new data we have, any interpretation of the mortality rates are bound to be highly speculative. We nevertheless show them here, since they present us with some interesting questions.

Table 1. Mortality rates for the studied groups in The Stockholm Boys.

Group	N dead	%	Total N	Y. of Birth
Clientele Crime ⁴	53	27,6%	192	1943-1951
Clientele Controls	8	8,4%	95	1943-1951
Clientele Shadows ⁵	35	18,8%	186	1943-1951
SKÅ Boys	36	36%	100	1941-1953
SKÅ Controls (222)	45	20,3%	222	1939-1946
SiS Youth	34	12,7%	267	1969-1974
SiS Controls	18	11,5%	157	1969-1974

As can be seen, there are rather strong differences between the groups. If we begin with the Clientele boys, we see that in 2009, 27 percent of the boys with a criminal record of 1 crime or more at age 15, have died, compared to only 8,4 percent of the boys with no recorded crime at age 15. If we divide the Clientele Crime group into two groups, as shown in footnote 4, we see strong differences there too. 25,3 percent of the boys with 1 recorded crime at age 15 are dead, while almost a third of the boys with 2 or more recorded crimes at age 15 are dead.

Now, turning to the SKÅ boys, we see that over a third (36 %) of the boys have died, compared to only a fifth (20,3 %) of the controls. This is a very interesting result, considering that Gustav Jonsson's youth home was a very influential model when it came to treating asocial youth (at the time it was active).

If we look at the SiS Youth and the SiS Controls, the groups basically seem to have the same mortality rate (but note that these are much younger than the other groups). However, when we study a specific cause of death (unnatural death because of drugs and/or alcohol, see Table 2), the SiS Youth and the SiS Controls present us with a rather odd problem. In this table we have also divided the Clientele Crime group into the two groups mentioned above.

⁴ Clientele Crime actually consists of two groups: 1) men who, at age 15, had a criminal record of one crime, and 2) those men who had a record of two or more crimes.

Men with 1 recorded crime at age 15: 25,3 % dead.

Men with 2/more recorded at age 15: 32,8 % dead.

⁵ During the research seminar in Hønefoss, a participant commented that this group should be broken down into two groups, Clientele *Crime* Shadows and Clientele *Control* Shadows, to show a meaningful indication of a potential "examination effect". This, of course, is true. We nevertheless present it here.

Table 2. The Stockholm Boys. Rates of death because of drugs and/or alcohol. Percent of whole group, and percent within dead.

Group	% of whole group	% within dead
Clientele Crime 1	8,4 %	33,3%
Clientele Crime 2+	11,5 %	35%
Clientele Controls	1,1 %	12,5%
Clientele Shadows	3,2%	17,1%
SKÅ	13%	36,1%
SKÅ Controls (222)	5 %	24,4%
SiS Youth	9 %	70,6%
SiS Controls	3,9%	33,3%

Table 2 should be read as follows. In the original Clientele Controls (n=95), 1,1 percent have died because of drugs and/or alcohol. Among those who *have died* in that group, 12,5 percent have died because of drugs and/or alcohol.

For the Clientele Boys, we again see the pattern from Table 1: the heavier the criminal record at age 15, the more likely it is to have died because of drugs and/or alcohol. Here though, the differences are rather small (when it comes to % within dead, there is probably no difference).

Nevertheless we see that among those who have died, roughly a third of the boys with any criminal record at age 15 have died because of drugs and/or alcohol. That is a rather high rate.

The same holds for the SKÅ boys. Of the 100 SKÅ boys, 13 percent have died because of drugs and/or alcohol. Over a third of the dead have died because of drugs and/or alcohol. An interesting find, though, is that when it comes to the SKÅ Controls, only 5 percent have died. But among the dead, almost a fourth has died due to drugs and/or alcohol (remember that the SKÅ Controls consists of a representative sample of boys born in Stockholm 1939-1946).

But the most intriguing result surely is the one concerning the two SiS groups. It is still notable that a tenth of the treatment group (SiS Youth) has died due to drug and/or alcohol at the age of 40, compared to only 4 % of the control group. The two groups are supposed to be identical, the only difference being treatment or no treatment in SiS youth homes.

When we look at the rate within dead, the figure becomes extraordinary. In the treatment group, 70 percent of the dead have died due to drugs and/or alcohol, compared to a third of the dead in the control group.

This has lead us to ask if the two SiS groups really are identical, or if there actually was any bias in assigning the youths to their respective groups. We have made some efforts to get an answer to this question, and the initial answer we have received is

that the original researchers went rather far to assure that the groups indeed were identical. The result nevertheless has to be interpreted with caution, until further analysis has been conducted.

References

- Bergström, U. (2002). Uppföljning av ungdomar vid 24-års ålder som under åren 1990-95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm. Opublicerad stencil. Kriminologisk institutionen, Stockholms universitet
- Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. & Visher, C. (red.) (1986). *Criminal Careers and Career Criminals*. Washington D.C: National Academy Press
- Caspi, A., McClay, J., Moffitt, T. E., Mill, J., Martin, J., Craig, I. W., Taylor, A. & Poulton, R. (2002). "Role of Genotype in the Cycle of Violence in Maltreated Children." *Science*, Vol. 297, Nr. 5582, s. 851-854
- Clausen, J. A. (1998). "Life Reviews and Life Stories." Giele, J. Z. & Elder Jr, G. H. (red.). *Methods of Life Course Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications, s. 189-212
- Crime Concern (1999). Review to support the development of health strategy for London. *Crime and Disorder*. (available at: <http://www.londonhealth.gov.uk/pdf/lhs/crime.pdf>)
- Farrington, D. P. (1992). "Criminal Career Research in the United Kingdom." *British Journal of Criminology*, Vol. 32, Nr. 4, s. 521-536
- Jonsson, S. (1971). *Det sociala arvet*. Andra utgåvan. Stockholm: Tiden
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge: Harvard University Press
- Maruna, S. (2001). *Making Good. How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*. Washington D.C.: American Psychological Association
- Sampson, R. J. & Laub, J. H. (1993). *Crime in the Making. Pathways and Turning Points Through Life*. Cambridge: Harvard University Press
- Sarnecki, J. (1985b). *Predicting Social Maladjustment. Stockholm Boys Grown up I*. Report No. 17. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet
- Sarnecki, J. (1996). "Problemprofiler hos ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1990-1994." I Armelius, B-Å. (red.). *Vård av ungdomar med sociala problem: en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber Utbildning/SiS, s. 111-155
- Savolainen, J. (2009). "Work, Family and Criminal Desistance. Adult Social Bonds in a Nordic Welfare State." *British Journal of Criminology*, Vol. 49, s. 285-304
- Sigvardsson, S. (1991). *Tankar om alkoholmissbruk och genetiskt arv*. Stockholm: CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)

Lina Andersson

Abstract

Pappret bygger på en preliminär analys av uppföljningsintervjuer med ungdomar efter att de har besvarat en enkät med frågor om egen delaktighet i brott, med syftet att få en bild av ungdomarnas tolkningar och förståelse av enkätfrågorna. Totalt har enkäten besvarats av nio skolklasser och från dessa klasser har 19 elever valts ut för att delta i intervjuer. Intervjuerna består både av en standardiserad del med vinjettnliknande frågor och också en semistrukturerad del med mer öppna frågor.

Den preliminära analysen visar att självbild och identifikation har en avgörande betydelse för hur ungdomar tänker kring och besvarar enkätfrågor om delaktighet i brott. I vissa avseenden verkar en skötsam självbild kunna leda till att en person missar att rapportera relevanta beteenden då självbilden gör att personen inte kommer att tänka på dem. Samtidigt finns det exempel på att personer med liten erfarenhet av brott och som uttrycker en skötsam självbild ibland kommer att tänka på väldigt triviala förseelser som han eller hon gjort sig skyldig till. Samma paradox går att se bland en del av intervjupersonerna som uttrycker en mindre skötsam självbild. Här finns det exempel på att man stannar upp mer när man läser frågorna, tänker efter och därmed också kommer på fler förseelser som kan vara relevanta att räkna med i svaren på frågorna. Samtidigt som samma personer ibland kan tolkas som att de kräver att förseelser ska vara grövre för att de ska komma att tänka på dem och räkna med dem.

Förståelse och tolkningar av surveyfrågor om brott

Följande papper bygger på en första preliminär analys av ett intervjumaterial som samlats in inom ramen för mitt avhandlingsarbete. Det övergripande syftet med avhandlingen är att undersöka självdeklarerad brottslighet som forskningsmetod. Avhandlingen ska belysa innebörden av metod och mätinstrument för produktionen av kriminologiska data. Det intervjumaterial som står i fokus i det här pappret är den huvudsakliga delstudien i avhandlingen och består av 19 stycken uppföljningsintervjuer med ungdomar efter att de har besvarat ett frågeformulär med frågor om bl.a. deras delaktighet och utsatthet för brott. Syftet med uppföljningsintervjuerna är att de ska ge en bild av skolelevers tolkningar och förståelse av surveyfrågor om delaktighet och utsatthet för brott.

Design/metod

Intervjuerna har genomförts med ungdomar i årskurs 9, då ungdomarna är 15 och 16 år gamla. Skoleleverna har först, i helklass, besvarat samma frågeformulär som används i Brottsförebyggande rådets nationella och återkommande skolundersökning. Det är en förhållandevis omfattande enkät med strukturella bakgrundsfrågor, frågor om skolsituation, fritid, kompisar, attityder och delaktighet

och utsatthet för brott. Sedan har två till tre elever i varje klass deltagit i en uppföljningsintervju, sammanlagt 19 stycken. När eleverna först besvarade enkäten i helklass kände de inte till att de skulle bli tillfrågade om att delta i en uppföljningsintervju, utan enkäten besvarades med i stort sett samma förförståelse som i den nationella skolundersökningen. Urvalet av skolklasser skedde strategiskt med en strävan efter att få med olika kommuntyper och skolor med olika nivåer i meriteringspoäng. Totalt har enkäten besvarats av nio skolklasser i åtta kommuner i Sverige. Urvalet av intervjupersoner ur skolklasserna har sedan skett på varierande sätt beroende av hur situationen i klassrummet har varit. Några gånger har jag ställt frågan direkt till någon utvald elev, men i de flesta fall har frågan ställts öppet i klassrummet efter att alla eleverna varit färdiga med besvarandet av den skriftliga enkäten. Samtliga intervjuer har skett i skolans lokaler och med två undantag på skoltid, antingen i direkt anslutning till det skriftliga besvarandet i helklass eller senare under dagen. I tre fall har jag återkommit följande dag för att genomföra intervjun. De två intervjuerna som inte skett på skoltid har istället genomförts direkt efter skoldagens slut.

För att det skulle vara möjligt att intervjua skolelever har intervjuerna inte kunnat vara för långa. Det handlar dels om att jag inte kunde ta för mycket tid i anspråk för att överhuvudtaget få möjlighet att genomföra intervjuerna. Om det skulle ske på skoltid var det den ordinarie skolverksamheten som begränsade och om eleverna skulle ställa upp på fritiden minskade chanserna att elever skulle acceptera ett deltagande om intervjun förväntades hålla på för länge. Dels om att ungdomar i 15-årsåldern inte kan förväntas hålla koncentrationen under en längre tid och att kvaliteten försämras ju längre intervjun pågår. Jag var därmed tvungen att välja ut ett begränsat antal frågor i enkäten att fokusera på i intervjuerna. Enkäten består av 27 frågor om egen delaktighet i brott och åtta frågor om utsatthet för brott, av dessa har jag i intervjuerna fokuserat på åtta frågor om delaktighet och fem frågor om utsatthet. I det här pappret presenteras dock endast analyser av frågorna om delaktighet. I litteratur om liknande test-intervjuer rekommenderas att endast fokusera på tre av enkätfrågorna (Belson 1986 s. 30). Men åtta frågor har känts rimligt i den här studien, då ett lägre antal skulle ge för lite information för att studiens syfte skulle kunna uppfyllas. Vilka enkätfrågor som skulle fokuseras har avgjorts utifrån en bedömning av vilka frågor som är extra intressanta att fördjupa sig i, det handlar om frågor som kan uppfattas som tvetydiga eller svårtolkade. Det har också uppfattats som intressant med frågor där väldigt specifika exempel anges och frågor som är väldigt breda. Även frågor som i litteratur och forskning på och om självdeklarerad brottslighet får kritik för att mäta väldigt triviala förseelser som knappast kan räknas som brottslighet har tagits med i intervjuguiden (se Ward 1998:10). Jag har också utgått från hur man inom metodlitteraturen på surveyområdet menar att surveyfrågor bör formuleras för att ge tillförlitliga svar (Belson 1981; Belson 1986; Wärneryd m.fl. 1990).

Tabell 1 Fokuserade frågor om delaktighet:

**Högst upp på varje sida i avsnittet står:
Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?**

Vandalism	<i>Med flit förstört telefonhytt, gatlykta, fönster, någons cykel eller annan sak som inte var din?</i>
	Snävt specificerade exempel som kan antas påverka elevens associationsbanor. Gränsdragningsproblematik.
Stöld från butik/snatteri	<i>Stulit (snattat) något i affär eller varuhus?</i>
	Kritiserad. Gränsdragningsproblematik
Bedrägeri	<i>Skaffat dig pengar genom att lura folk?</i>
	Bred och svårtolkad fråga. Inga exempel. Vad kommer eleverna att tänka på?
Stöld från skolan	<i>Stulit något från skolan?</i>
	Kritiserad. Gränsdragningsproblematik.
Annan stöld	<i>Stulit något annat som vi inte frågat om?</i>
	Bred och svårtolkad fråga. Vad kommer eleverna att tänka på?
Hot/rån	<i>Hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker?</i>
	Gränsdragningsproblematik utifrån flera dimensioner; hotets grovhet och sakernas värde.
Misshandel familj)	(ej) <i>Med avsikt slagit någon (som inte tillhör sin familj) så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård?</i>
	Gränsdragningsproblematik utifrån flera dimensioner; grovhet, antal gärningsmän, egen utsatthet, allvarigare skada än avsett

Förenklat kan sägas att intervjuerna består av två olika delar. Där jag i den ena strävat efter att hålla en så hög grad av standardisering som möjligt. Här har alla intervjupersoner fått frågorna ställda på samma sätt och i samma ordning. De standardiserade frågorna har haft formen av hypotetiska situationer/korta vinjetter. Eleverna har fått dessa upplästa för sig och sedan ombetts ta ställning till huruvida de, om de hade varit med om den beskrivna situationen, skulle räkna med eller inte räkna med det när de besvarade enkäten. I den andra delen har jag varit mer flexibel och anpassat både formuleringar och ordningsföljd efter intervjusituationen. Men även här har det funnits en struktur och ordning att utgå från.

Vinjetterna eller de hypotetiska situationerna kopplade till enkätfrågorna har konstruerats för att fånga det intresse och problematik som konstaterats kring de utvalda enkätfrågorna. Gränsdragningsproblematiken har fångats genom att flera situationer med varierande

allvarlighetsgrad beskrivits, och övriga dimensioner genom att ge exempel där olika typer av relationer och kontexter berörts. De flesta vinjetterna har fungerat väl, eleverna har reagerat som att det är fullt tänkbara situationer som har beskrivits och de upplevs ha förstått och tagit till sig den bild av en situation som beskrivningen var menad att förmedla. Naturligtvis går det emellertid inte att garantera att samtliga elever har fått samma bild, liksom vad gäller enkätfrågorna finns det i intervjufrågorna stort utrymme för personliga tolkningar och det är rimligt att anta att eleverna även här påverkas i sina associationer och sin förståelse utifrån förförståelse och egna tidigare erfarenheter. Förutom att ge en kvantifierbar bild av vilka typer av situationer som eleverna skulle räkna med respektive inte räkna med i besvarandet av enkäten, så har vinjettfrågorna fungerat som en utgångspunkt inför de övriga semi-strukturerade intervjufrågorna. Utifrån elevens svar på vinjetterna har resonemang kring gränsdragningar och kontexter kunnat utvecklas och de har också hjälpt till i att få eleven att komma på situationer relaterade till enkätfrågan, men som han eller hon inte kom att tänka på när enkäten besvarades tidigare under dagen eller dagen innan. Vinjettfrågorna bidrar också i analysen, tillsammans med intervjuens övriga delar, till att ge den samlade bilden av vad den statistik som produceras genom självdeklarationsundersökningar innehåller och kan betyda.

Övriga intervjufrågor har också ställts i anslutning till de utvalda enkätfrågorna. Jag har frågat hur eleven tänkte i övrigt kring enkätfrågan, vilken typ av händelser han eller hon tänkte på när han eller hon läste frågan och vad som påverkar om man kommer att tänka på en situation/händelse. Följdfrågor och frågornas formuleringar har varierat mellan olika intervjuer och anpassats för att få så mycket substans som möjligt av intervjun. Men målet har hela tiden varit detsamma, att få en bild av elevens förståelse och tolkning av frågan och den process som föregår det nedtecknade svaret i enkäten. Jag har också frågat intervjupersonerna om det är ok att berätta vad han eller hon svarade på frågan när enkäten besvarades. Samtliga har accepterat detta och vi har sedan utifrån det gått vidare och i det fall personen svarat "jakande" på enkätfrågan utrett vilka händelser som låg bakom det svaret, och i det fall svaret var "nekande" diskuterat om det finns erfarenheter som har med frågan att göra, men som alltså inte kom med i elevens enkätsvar.

Slutet av intervjun består av några frågor som inte är knutna till de utvalda enkätfrågorna. Det handlar om huruvida eleven har erfarenheter av händelser eller situationer som inte är tillåtna, men som inte har efterfrågats i enkäten. Här har syftet varit att ta reda på om det sker mer eller mindre brottsliga aktiviteter i ungdomarnas miljö som inte finns med i formuläret och således inte heller kommer med i de sammanslagna index av den totala självrapporterade ungdomsbrottsligheten. I de fall där internetrelaterad brottslighet inte kommit upp spontant har jag frågat direkt om detta. För flera av de i enkäten efterfrågade brottstyperna har prevalensen stadigt sjunkit sen mätningarna startade 1995 och en förklaring till detta kan vara att ungdomarnas aktiviteter har förändrats och det finns nya, mindre traditionella, brottstyper som ungdomar begår och som forskningen missar (Svensson 2006)

Två analysgångar

I avhandlingen kommer analysen av materialet göras utifrån två olika ingångar. Den ena ingången har karaktären av en traditionell validering. Förekomst och betydelse av eventuella mätfel kommer att analyseras och en huvudsaklig fråga blir huruvida självdeklarationsstudier är en tillförlitlig och giltig metod för att mäta brottslighetens omfattning och struktur. Utöver det här aktuella intervjumaterialet med skolelever

kommer i den traditionella valideringen även intervjuer med forskare, om vad de menar att frågeundersökningen ska mäta, och det insamlade kvantitativa enkätmaterial att användas. Den andra analysingången har en mer konstruktivistisk ansats och söker främst en förståelse för hur mätningarna fungerar och undersöker frågan hur konstruktionsprocessen av de data som självdeklarationsstudierna producerar fungerar. Föreliggande papper tar inte direkt avstamp i någon av dessa ingångar utan är en första förutsättningslös analys av uppföljningsintervjuerna.

Identitet/Självbild

Ett på många sätt återkommande tema i intervjuerna är respondentens identitet eller självbild och dess betydelse i svarandeprocessen. Framför allt så förekommer det tydliga uttryck för en "skötsam" självbild i intervjuerna när respondenterna beskriver hur de har resonerat och besvarat den skriftliga enkäten. En "icke-skötsam självbild" uttrycks inte lika tydligt, men finns ändå närvarande på flera sätt bl.a. genom avsaknaden av det "skötsamma" uttrycket. I processen för att besvara den skriftliga enkäten verkar självbilden ha betydelse för hur man läser formuläret och tolkar frågorna; vad man kommer att tänka på för händelser när man läser frågorna; hur man förhåller sig till det man kommer att tänka på – om man tycker att det är relevant; och vad man sen räknar med och inte räknar med i svaret.

Den "skötsamma" självbilden blir först och främst tydlig genom att respondenten är angelägen om att förmedla en skötsam självbild i själva intervjun och är mån om att jag ska få en korrekt bild av henne eller honom som person. Innan de börjar resonera kring hur de har tänkt kring en enkätfråga och hur de har svarat vill de försäkra sig om att jag har fått rätt uppfattning *om vem han eller hon är*. Det är rimligt att anta att samma fenomen finns i enkätsvaren, att man även där vill förmedla en bild som stämmer överens med den egna självbilden. Den "skötsamma" självbilden får också konsekvensen att respondenten inte stannar upp och tänker efter på enkätfrågorna där ett beteende som inte korresponderar med självbilden efterfrågas. Man vet på förhand hur man ska svara för att man inte är en "brottslig typ", och kryssar i ett svar utifrån vad som stämmer med den bild man har, utan att tänka efter. Att hanteringen av frågorna i enkäten kan fungera på det sättet verkar också vara ganska självklart för flera av respondenterna.

Nedanstående citat är exempel på när intervjupersoner uttrycker att de inte upplevt det som någon idé att fundera inför besvarandet av en enkätfråga:

Ip 14: Jag funderade inte så mycket på den.

L: Vad beror det på då tror du?

Ip 14: Eftersom jag redan visste att jag inte har gjort det så var det ju ingen idé att tänka på det.

L: Var du...? Hur tänkte du när du läste den frågan?

Ip 11: Nej. Alltså, jag visste direkt att jag inte har gjort det.

L: Funderade du någonting på den? Var du tveksam liksom?

Ip 10: Nnnnej (eftertänksamt), för liksom, jag har aldrig stulit någonting. Jag hade allting redan klart för mig när jag svarade på de här frågorna.

Möjligtvis kan detta leda till att situationer som hade kunnat räknas med i svaren försvinner. Exempel har också framkommit där intervjupersonerna kommer på saker som hade kunnat räknas med om de hade tänkt efter mer inför besvarande av enkätfrågan. Det finns också situationer där intervjupersonerna har tänkt efter och blivit osäkra om de har varit med om någon situation som passar in på frågan eller inte. I de fall när respondenten blir osäker och inte riktigt minns kan också självbilden ha betydelse för hur man sen svarar. Citaten nedan kommer från en diskussion om intervjupersonen har lurat sina föräldrar på pengar någon gång, och om det i så fall kommer med i svaret då enkätfrågan om man har "Lurat folk på pengar".

Ip 8: Ja, jag var tvungen att tänka så... Men nej, jag brukar fråga ändå. Så det var om jag verkligen hade gjort så, men nej... Det har jag nog (min kursivering) inte. Nej, jag brukar (min kursivering) inte göra det så.

I en osäker situation låter sig personen här styras av vad han har för uppfattning om sig själv och hur han brukar göra och kryssar i att han inte har gjort någonting i svaret på enkätfrågan. Om man tvärtemot detta har en mer "strulig" självbild och blir osäker på vad man har gjort och inte gjort när man läser en fråga, kan självbilden istället styra åt det andra hållet och respondenten kryssar istället i att förseelsen har begåtts, fast att man inte kommer att tänka på en specifik situation. Citatet nedan gäller enkätfrågan om stöld från skolan.

Ip 4: Mm, jag tänkte mest på 'Har jag stulit några småsaker eller nå 't?' Så tog jag 1 till 2 gånger, för det har jag ju, men jag kommer inte på vad det var. /.../ Ja, jag borde ha gjort nåt. Det... Det har jag säkert gjort. Kanske några papper eller så har man tagit ibland. Ja, nåt har jag väl... Nej, jag kommer inte på det just nu.

Samma tendens ser man i nedanstående citat där intervjupersonen svarar på min fråga om vad han tänkte på för specifika situationer när han angett att han har haft sönder något 3 till 5 gånger.

Ip 3: Jag tänkte mer sådär 'Det har nog hänt' (min kursivering).

Att en person med en mer strulig självbild, eller åtminstone någon som inte ger uttryck för en skötsam sådan, också stannar upp och tänker mer på en fråga och därför kommer på saker som räknas med i svaret på enkätfrågan framgår av citatet nedan.

L: Kom du att tänka på det på en gång?

Ip 3: Inte direkt. Först tänkte jag 'Vad kan jag ha stulit som de inte har frågat om?' Sen kom jag på det.

Det finns därmed delar av materialet som pekar på att personer med en "skötsam" självbild tenderar att "underrapportera". Detta genom att de vill bekräfta och förstärka den skötsamma bild de har av sig själva, att de inte stannar upp och funderar på frågorna utan har ett färdigt svar som säger att de inte har gjort någonting, samt att de om de blir osäkra och inte riktigt minns använder självbilden som en vägledning i hur de ska svara. Motsvarande benägenhet att "överrapportera"

kan på samma sätt anas bland dem med en mer strulig självbild. Liksom de skötsamma vill de struliga bekräfta sin identitet och låter självbilden fungera som en vägledning i osäkra situationer och svarar jakande på frågor som en person med skötsam självbild i motsvarande situation skulle svara nekande på. De stannar också upp och tänker mer på frågorna och kommer därför på fler relevanta situationer att räkna med i rapporteringen. I vilken utsträckning denna eventuella "under-" respektiver "överrapportering" verkligen handlar om allvarliga mätfel, dvs. att händelser som borde komma med inte gör det eller att händelser som inte borde komma med istället gör det, vågar jag än så länge inte dra några långtgående slutsatser kring. Jag nöjer mig istället med att konstatera att det är en möjlig tendens.

Inför genomförandet av studien och under planeringen av intervjuerna hade jag en helt annan förväntan än de tendenser som beskrivits ovan. Jag trodde snarare att riktningarna skulle vara de omvända – att personen med en skötsam självbild, eller närmare bestämt de elever med en begränsad erfarenhet av otillåtna beteenden, skulle rapportera fler småsaker, medans de med mer erfarenhet kräver att händelserna ska vara grövre för att de ska minnas dem och de ska komma med i enkätsvaren. Och det finns också utsagor i materialet som pekar åt det här hållet.

Citatet nedan kommer från en intervju med en tjej med begränsade erfarenheter av ha gjort otillåtna saker. Jag frågar henne om det var någonting hon tänkte på när hon läste enkätfrågan om snatteri som gjorde henne osäker på hur hon skulle svara.

Ip 9: Ja, faktiskt. Eh... Men det var väl bara på 12 månader så det... så jag skrev det inte. Men jag var typ 10 år, då jag var med min mor och handlade och så trodde jag att hon hade betalat för varan . /.../ Det hade hon inte , men jag tog den bara , ner i påsen för jag trodde att hon hade betalat den. Så ja...

L: Så om frågan inte hade varit om de senaste 12 månaderna utan hela livet, hade du räknat med det då?

Ip 9: Det hade jag nog ja (skratt).

Det verkar dock snarare handla om att de med en begränsad erfarenhet av brottslighet kommer att tänka på triviala förseelser när de läser enkätfrågorna, än att de verkligen räknar med dessa triviala händelser i svaren. Nedan är citat från samma tjej angående stöld från skolan.

Ip 9: Jag tänkte faktiskt på mitt skrivhäfte. För jag hade provat att ... och så har man inte fler sidor och så går man och tar ett nytt utan att läraren vet om det. Man går bara och tar det, man tänker inte riktigt över det, man ska ju bara använda det. Så det tänkte jag faktiskt över, om det var att ta något som man inte fick.

L: Räknade du med det då?

Ip 9: Nej, det gjorde jag inte.

Någonting som också gör att mer skötsamma personen kommer ihåg fler mindre allvarliga förseelser är också att de tenderar att känna mer skuld eller dåligt samvete. Den skuldtyngda känslan inför händelsen gör att man tänker på och minns den när man läser enkätfrågan, men inte nödvändigtvis att man räknar med den

Ip 11: Ja, för jag kommer ihåg mycket. Så alltså om jag gör någonting dåligt så känner jag alltid. Alltså jag har en känsla såhär, jag glömmer aldrig bort det.

/.../

Jag får till och med... alltså om jag har förstört någons penna så känner jag liksom att jag har gjort något fel.

/.../

Det var lite för... alltså det var en för liten grej för att det ska räknas med tyckte jag.

Medan de med en något struligare självbild och med mer erfarenhet inte kommer att tänka på småsaker på samma sätt när de läser enkätfrågorna.

L: Tänkte du på det här med penna, men valde att inte ta med det?

Ip 18: Nej, jag tänkte inte på det faktiskt.

L: Kommer du ihåg hur du tänkte när du läste den här frågan? (annan stöld)

Ip 4: Ja, men. Så... plånböcker, eller ah... cyklar och... lite dyrare saker.

Sammanfattande slutsatser

Några långtgående slutsatser är för tidigt att dra. Fler och djupare analyser av materialet måste göras, och det finns aspekter och problem som det inte funnits utrymme för att ta upp här. Men det som går att säga utifrån dessa första analyser är att det finns stora variationer mellan olika individer hur man tänker vid läsning och besvarande av surveyfrågor om brottslighet. Det som hittills har visat kunna ha stor betydelse för hur läsningen och besvarandet sker är personens självbild och erfarenheter av brottsligt beteende. I vissa avseenden verkar en skötsam självbild kunna leda till att en person missar att rapportera relevanta beteenden då självbild gör att personen inte kommer att tänka på dem. Samtidigt finns det exempel på att personer med liten erfarenhet av brott och som uttrycker en skötsam självbild ibland kommer att tänka på väldigt triviala förseelser som han eller hon gjort sig skyldig till. Samma paradox går att se bland en del av intervjupersonerna som uttrycker en mindre skötsam självbild. Här finns det exempel på att man stannar upp mer när man läser frågorna, tänker efter och därmed också kommer på fler förseelser som kan vara relevanta att räkna med i svaren på frågorna. Samtidigt som samma personer ibland kan tolkas som att de kräver att förseelser ska vara grövre för att de ska komma att tänka på dem och räkna med dem. Hur dessa två olika riktningar ska tolkas kommer vara föremål för vidare analyser.

Litteratur

Belson W. (1981) *The design and Understanding of Survey Questions*. London: Gower.

Belson W. (1986) *Validity in Survey research*. London: Gower

Svensson, R. (2006) *Ungdomar och brott åren 1995–2005. Resultat från sex självdeklarations-undersökningar bland elever i årskurs nio. Brå 2006:7*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ward, M. (1998) Barn och Brott av vår tid? Självdeklarerad Ungdomsbrottslighet 1971 och 1996. En jämförelse utifrån Örebroprojektets data. Kriminologiska institutionen Stockholms universitet.

Wärneryd, B. (1993) Att fråga. Om frågekonstruktion vid intervjuundersökningar och postenkäter. Örebro: Statistiska centralbyrån.

Paula Wahlgren

”Samhällets viktigaste brottsförebyggare” – skolans arbete mot brott från 1970 till idag

Att skolan är en av ”samhällets viktigaste brottsförebyggare” är ett rutinmässigt inslag i politiska diskussioner om ungdomsbrottslighet. Att skolans roll för det brottsförebyggande arbetet är stor verkar också vara ett av de relativt få områden där politiker och kriminologer är fullständigt överens. Trots detta kan man hävda att det är ett relativt djärvt påstående, baserat på ingenting mer än lösa antaganden om den *potential* som ligger i skolans verksamhet. Tanken är att skolan skulle, med rätt insatser, kunna fånga upp vissa elever i tid och skolan skulle, genom sitt fostransuppdrag, kunna fostra elever till att välja den laglydiga vägen. Utmärkande för de politiska förslag som baseras på dessa ambitioner är att de tenderar att åtföljas av påpekandet att skolan hittills misslyckats med sitt brottsförebyggande uppdrag. Om bara skolan tog dessa frågor på större allvar, om de bara arbetade bättre med dessa frågor, skulle stora vinster finnas att hämta. En återkommande formulering är därför att ”skolan måste arbeta bättre än för närvarande”. Genom detta förläggs därigenom skolans roll till antaganden om en tänkt framtid, där skolan tar dessa frågor på allvar.

Diskussionerna om skolans brottsförebyggande arbete är knappast nya. Från efterkrigstiden och framåt har skolans brottsförebyggande roll varit föremål för flera utredningar. Under 2000-talet har frågan behandlats från olika aspekter av skolans brottsförebyggande potential. En nyligen utkommen statlig utredning om att bekämpa gängbrottslighet lyfter fram en annan aspekt och fokuserar på skolans möjligheter att samarbeta med myndigheter som polis och socialtjänst.¹ Ett annat projekt från Brottsförebyggande rådet (Brå) har syftat till att ta fram lärarhandledningar för undervisning i lag och rätt.² Gemensamt för dessa texter är att presentationerna av åtgärderna och förslagen bär på en viss historielöshet. En snabb titt i backspegeln avslöjar att samverkan mellan olika samhällsinstanser var en central del i 1950-talets och 1960-talets utredningar om ungdomsbrottslighet vilket ledde fram till att Brå under 1970 tillsatte en särskild arbetsgrupp för detta. När det gäller undervisningen lockas man nästan tro att Brå:s ansatser är nyskapande. Men undervisningen i lag och rätt har en historia som är lika lång som folkskolan och var i synnerhet ett prioriterat område för Brå under 1970-talet.

Dessa två aspekter av brottsförebyggande arbete i skolan, myndighetssamarbete och skolarbete, utgör huvudtemat för mitt avhandlingsarbete som är tänkt att formen av två genealogiska studier av dessa fenomen.

I detta paper redogörs för några av de empiriska resultaten av den del som behandlar skolans undervisning mot brott. Det empiriska material som analyseras utgörs av statliga utredningar och myndighetsrapporter om skolans brottsförebyggande arbete

---

¹ Ds 2010: 9. *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet*.

² Brottsförebyggande rådet (2002) *Du & Jag – Rätt & Fel: handledning för temaarbete om brott årskurs 6 – 9*. Stockholm. Brottsförebyggande rådet (2004) *Livets spelregler: handledning för temaarbete i årskurs 3-5*, Stockholm.

samt mer praktiskt inriktade handböcker för hur skolan kan arbeta med att förebygga en brottslig utveckling hos barn. En jämförelse av diskussionerna om skolans brottsförebyggande undervisning görs mellan 1970-talet och 2000-talet. Syftet är att kortfattat redogöra för de förändringar jag menar har skett i uppfattningarna hur skolans undervisning bör utformas, mot vilken bakgrund och mot vilka mål? Vilken problematik skall skolan hantera? Vilka är målen med undervisningen och för vilket samhälle skall de unga rustas. Vilket subjekt är det som eftersöks?

Undervisning i lag och rätt – en kort bakgrund.

Undervisning i lag och rätt har varit ett stående inslag i svensk skola. I 1919 års undervisningsplan för folkskolan hette det att de unga skulle lära sig att ”böja sig för samhällets myndighet, lyda lagarna och ta hänsyn till andras berättigade krav”. 1962 års läroplan, den första läroplanen för den gemensamma grundskolan, framhöll att ämnet skulle bedrivas inom ramen för vissa moment som ”Lagar och regler” och ”Mitt och ditt”. I denna undervisning kom polisen att spela en viktig roll. Med förhoppning om att förbättra relationen mellan polisen och allmänheten beslutade riksdagen 1965 att polisen, som ett led i sitt brottsförebyggande arbete, skulle medverka i undervisningen. Polisen ställde därmed resurser till skolans förfogande och är den enda myndighet som haft skolundervisning som en del av sina arbetsuppgifter.³ Sedan dess har flertalet rapporter fokuserat på skolans undervisning i lag och rätt. Dessa har, som vi ska se nedan, utformat målen och innehållet i undervisningen på olika sätt.

Elevinflytande som brottsprevention

Under 1970-talet blev skolans undervisning i lag och rätt en stor fråga. Dels publicerades en stor statlig utredning som hade haft som syfte att utreda och ge förslag till hur undervisningen skulle förbättras, dels tillsatte Brå en arbetsgrupp som skulle arbeta med skolfrågor. Den statliga utredningen, Lag och rätt i grundskolan, gav skolan en central plats i det brottsförebyggande arbetet och slog fast att skolans sätt fungera var så viktigt att det hade betydelse för brottsutvecklingen.⁴ Med utredningen etablerades ett nytt sätt att se på undervisningen som skulle komma att stanna. Undervisningen skulle, för att vara verksam, kopplas till olika aktiviteter utanför klassrummet, t.ex. genom ett arbete med skolans sociala miljö. Den traditionella klassrumsundervisningen som byggde på informationsöverföring ansågs vara både föråldrad och föga effektiv. Denna nya syn på lärande låg i linje med både tidens progressiva pedagogik och den stora fokuseringen på skolans arbetssätt och miljö som utgjorde en annan stor fråga. Men den nya uppfattningen om hur undervisningen skulle bedrivas hade också att göra med en ny teoretisk orsaksbild kring ungas avvikelser. Medan tidigare decenniernas utredningar om ungdomsbrottslighet lagt stor vikt vid psykologiska förklaringsmodeller, kom nu inlärnings- och kontrollteoretiska resonemang att hamna i förgrunden: ”(m)issanpassat beteende av t.ex. brottsligt slag har uppstått, därför att man inte lyckats lära barnet ett socialt accepterat beteende eller att internalisera elementära hämningar”.⁵ Den sociala träningen barnen fick i hemmen var enligt utredningen viktigare än både sociala bakgrundsvariabler (ekonomi, bostadsstandard och socialgruppstillhörighet) och val av kamrater. Framför allt betonade

---

³ Rikspolisstyrelsen/Skolöverstyrelsen (1982) *Polisen i skolan.Handledning för poliser och skolpersonal om samverkan i skolans undervisning*, Stockholm.

⁴ SOU 1973:26, *Lag och rätt i grundskolan*, s 113.

⁵ Ibid. s 19.

utredningen att brottsligheten hängde ihop med *värderingar*, och konstaterade att sambandet mellan personers värderingar och handlande var starkt, men minimalt när det gällde kunskap och handlande. Den logiska följderna av detta var således att det var poänglöst att ge de unga kunskaper om normer och lagar – det som behövde påverkas var inte elevernas kunskaper utan deras värderingar. Den stora frågan blev istället hur de unga skulle fås att *internalisera* och värdesätta normerna.⁶ Den starka betoningen på värderingar och normers roll för utvecklandet av brottslighet och avvikelse öppnade på så sätt upp dörren för en syn på normfostran som ett centralt brottsförebyggande verktyg.

Hur skulle då undervisningen utformas för att på bästa sätt påverka elevernas värderingar i positiv riktning? Som nämndes ovan menade utredningen att undervisningen skulle kopplas till aktiviteter utanför klassrummet. Undervisningen i lag och rätt skulle inte avgränsas till enskilda lektioner utan var ett ämne som borde genomsyra *hela* skolans verksamhet. Detta kunde t.ex. ta sig uttryck i arbetet med skolans sociala miljö. Eleverna kunde tränas i att ta ansvar genom att utforma skolmiljön och praktisera demokrati genom klassrådsverksamhet. Här formulerades de begrepp som skulle bli 1970-talets honnörsord i skolans brottsförebyggande fostran: *elevinflytande* och *ansvar*. Skulle elevernas respekt för lagar stärkas och förståelse för demokrati fördjupas, var det också nödvändigt att ge dem möjlighet att utöva demokrati.⁷ Fokuseringen på behovet av elevinflytande och ansvar var framträdande även i Brås arbete med skolfrågor vid denna tid, där detta också presenterades som viktiga åtgärder mot skolk och skadegörelse.⁸ Det stora intresset för att minska skolket baserades på undersökningar som visat på sambanden mellan skolk och vissa typer av brottslighet.⁹

Den fasta övertygelsen att ökat elevinflytande kunde minska skolket och vandaliseringen baserades på en specifik orsaksbeskrivning av dessa problem. Enligt Brå stod förklaringen till en stor del av såväl vandaliseringen i skolan, som skolk och vantrivsel, att finna i skolans sätt att fungera. Viss typ av "avsiktlig" vandalisering lyftes förvisso fram som ett inlärt beteende, frambragt genom umgänge i gäng. Men en del av skadegörelsen förklarades med hänvisning till de snabba samhällsliga förändringar som man menade hade stor negativ inverkan på barn och unga. Skadegörelse kunde här ses som resultatet av att barn matades med en "slit- och slängkultur" som lärt dem att saker snabbt blev ersatta utan att de fick tillfälle att lära sig att själva reparera eller se saker lagas. Ett närbesläktat problem sågs i de nybyggda skolornas dåliga kvalitet, liksom att eleverna saknade inflytande över skolans skötsel. Oroväckande var också den utbredda passiva inställningen bland eleverna, en passivitet som var närmast påtvingad och kunde ses som ett resultat av en dåligt fungerande skolvård som inte gav eleverna möjligheter att vara delaktiga.¹⁰

För att komma till rätta med detta framförde arbetsgruppen en rad förslag på hur elevens inflytande och ansvar kunde ökas. Skolan kunde exempelvis, via elevrådet, utvidga elevernas ansvar för skolans skötsel och underhåll och ge dem inflytande över delar av den ekonomiska förvaltningen. Brå producerade vid denna tid även en

---

⁶ Ibid. s 70.

⁷ Ibid. s 80.

⁸ Brottsförebyggande rådet (1979). *Elevinflytande och ansvar motverkar skadegörelse och skolk*. BRÅ-PM 1979:3. Stockholm.

⁹ Sättet att arbeta i skolan var överlag en stor fråga i diskussionerna om både pedagogik, fostran och elevvård, vilket inte minst betonades i tidens stora utredning om skolans inre arbete (den s.k. SIA-utredningen) som lyfte fram dessa frågor som viktiga åtgärder mot skolk. SOU 1974:53 *Utredningen om skolans inre arbete Skolans arbetsmiljö: betänkande*.

¹⁰ Brå 1979.

dokumentärfilm med titeln ”Skolan är vår”, som visade hur skolan kunde låta elever ta ansvar för varandra och sin miljö, genom att t.ex. låta dem utsmycka skolan tillsammans med konstnärer eller driva elevkooperativa caféer där de kunde fatta demokratiska beslut om sortiment och vinstanvändning.¹¹ Elever kunde också själva bidra till att motverka skolk och vantrivsel genom att ta ansvar för varandra. Exempel hämtade från en enkätundersökning bland skolor visade att kamratpåverkan kunde vara ett sätt att arbeta mot skolk. Skoltrötta elever kunde t.ex. hämtas upp i hemmen av sina skolkamrater. Brå lyfte också fram att rektorerna, enligt undersökningen, ville ha ett förändrat arbetssätt i skolan:

Att peka på behovet av en förändring av skolans arbetssätt innebär att man gått från den traditionella uppfattningen att orsaken till skolk är helt oavhängigt den enskilde eleven och istället anser att skolket kan bero på brister i den miljö där utbildningen sker. Med detta synsätt måste problemen i skolan lösas kollektivt där alla parter deltar aktivt och på lika villkor.¹²

Jämfört med hur ungdomsbrottsproblemet och skolans roll för att bekämpa detta beskrevs under 1950- och 1960-talet utredningar, skedde under 1970-talet en omlokalisering av problembilden: från att åtgärderna främst riktats mot enskilda elever blev nu skolan själv välfärdsamhället stora problembarn. Lösningen på många problem låg därmed i en förändring av skolans arbetssätt. Vandalism, skoltrötthet och skolk, var alla faktorer vars orsaker kunde sökas inom skolans eget sätt att fungera, och som kunde motverkas genom förändrade arbetssätt. Ökat elevinflytande och ansvar förväntades ge dubbla vinster: dels en ökad trivsel på skolan, vilket skulle skapa mindre skolk och skadegörelse, dels en aktiv fostran till ansvarstagande.

Delaktighet och förståelse

Genom undervisningen i lag och rätt skulle elevernas ”förståelse för samhällets behov av ett regelsystem och för reglernas efterlevnad” ökas.¹³ Ett närliggande mål, som också motiverade polisens medverkan i skolan, var att främja relationerna mellan de unga och polisen. Det var därför viktigt att eleverna fick information om polisens arbete och att de fick förståelse för motiven bakom behovet av att ha en ordningsmakt med tvångsmedel. Samtidigt skulle eleverna också förstå att ”den enskilde polismannen är en vanlig människa och att han långt ifrån alltid bär hjälm och batong”.¹⁴ I både 1973 års utredning och i Brå:s rapporter betonades därför att vikten av att elevers kontakter med polisen och andra myndigheter också skulle ske utanför klassrummet, i form av ”gemensamt deltagande i olika aktiviteter, t.ex. fritidsverksamhet”.¹⁵ Detta skulle leda både till förståelsen för regler och rättsväsendet blev bättre, och att relationerna med polis och andra företrädare för rättssystemet blev mer informella. Om polisens medverkan i skolan kunde knytas till mindre schemabundna sammanhang, som t.ex. friluftsdagar, skulle kontakterna med ungdomarna bli mer ”naturliga och avspända”.¹⁶ Gemensamma aktiviteter utanför klassrummet skulle också de unga få känslan att vara *delaktiga* i samhället – vilket i

---

¹¹ Gummesson, Margit, ”Skolan är vår” i *Apropå* nr 4, 1981 s 61.

¹² Brå 1979, s 49.

¹³ SOU 1973:26, s 128.

¹⁴ *Ibid.* s 129.

¹⁵ *Ibid.* s 115.

¹⁶ Brottsförebyggande rådet (1977) *Lag och rätt i skolan*, Stockholm, s 136.

sig också var en viktig brottsförebyggande strategi. Om barn och unga kände sig som en del av samhället, skulle de också uppfatta lagarna som mer förpliktande.

Även förståelsen för de ”avvikande” skulle ökas genom undervisningen i lag och rätt. För att dessa kunna rehabiliteras i samhället var det viktigt att eleverna ökade sin förståelse för de avvikandes problem. Eleverna borde därför ”få veta vad det innebär för en människa att bli stämplad som en brottsling och hur hårt utstötningmekanismen verkar i samhället”.¹⁷ Här var det viktigt att diskutera möjliga orsaker till kriminalitet, så att eleverna skulle kunna få en nyanserad bild av de avvikande och undvika att kategorisera dem.

Från 1973 års utredning *Lag och rätt i grundskolan* och framåt framträder en kontinuitet i synen på mål och medel för skolans brottsförebyggande arbete. I handledningar för skolans brottsförebyggande undervisning under 1980-talet återkommande liknade mål om att stärka elevernas band till samhället och att öka deras förståelse för såväl rättsväsende som avvikare. Mål, som för att kunna uppfyllas, kräver förändrade former för de ungas inflytande och ansvar för sitt arbete och sin miljö. Dessa idéer, om inflytande, ansvar och alternativa undervisningsformer, kommer igen i de brottsförebyggande projekt som formuleras under 2000-talets första decennium. Men som jag ska diskutera nedan, tar sig dessa begrepp nu andra uttryck.

Den kompetenta brottsförebyggaren

1999 påbörjade Brå ett särskilt projekt som skulle utreda hur skolan kunde förbättra sitt brottsförebyggande arbete. Inom ramen för detta projekt framställdes undervisningsmaterial med syfte att ”stimulera elever till att studera frågor som har att göra med brott och straff, rätt och fel, etik och moral m.m.”¹⁸ Jämfört med 1970-talets utredningar och rapporter uttrycks inte målsättningarna lika explicit utan materialets relevans motiveras i stället utifrån de generellt hålla mål gällande elevers utveckling till ansvars-kännande samhällsmedlemmar som beskrivs i läroplaner och skollagen. Det mest slående är att fokuseringen på att elever bör få förståelse för samhällets avvikare är borta, inte heller finns några diskussioner om orsaker till brottslighet och avvikelse.

När det gäller arbetsätten för undervisningen är det som etablerades under 1970-talet fortfarande aktuellt - föreställningen om att ämnet lag och rätt inte kan begränsas till ett enskilt område utan måste integreras i hela skolverksamheten. I Brå:s undervisningsmaterial kan ämnet brott och straff införlivas i vilket område som helst – alla skolämnen kan bli föremål för temaarbeten om brott. Inom t.ex. matematikämnet tänker sig Brå att elever kan räkna på brottslighetens kostnader, träslöjden kan användas för att bygga installationer över trygga och otrygga miljöer, i biologiämnet kan droger diskuteras. Till och med musikämnet kan klämmas in i temat genom att låta elever analysera låttexter.¹⁹ De tankar att undervisning i lag och rätt bör sträva bort från snäva ämnesgränser och genomsyra all skolverksamhet, som uttrycktes så starkt under 1970-talet, får här sitt kanske starkaste uttryck. Inom ramen för dessa temaarbeten är tanken sedan att eleverna kan undersöka, analysera

---

¹⁷ SOU 1973:26, 130.

¹⁸ Brottsförebyggande rådet (2002) *Du & Jag – Rätt & Fel: handledning för temaarbete om brott årskurs 6 – 9*. Stockholm, s 2.

¹⁹ Brå 2002, s 7f.

och värdera sina egna inställningar till brott, men också att de ska prova på att omsätta sina nya kunskaper och erfarenheter i praktiken. Eleverna kan själva fundera över vad de kan göra för att exempelvis stölderna i skolan och i närområdets butiker ska minska eller hur skolan kan bli tryggare och trevligare. De kan bjuda in lokalpolitiker, närpolisen, det lokala brottsförebyggande rådet eller lokala organisationer för en diskussion kring elevernas förslag. Liksom i de tidigare rapporterna och handledningarna är det alltså via elevernas aktiva deltagande som vägen till att forma deras attityder går.

På samma sätt föreslås skolans inre arbete bli föremål för brottsförebyggande fostran. Liksom under 1970-talet kretsar olika åtgärder för att förbättra skolmiljön kring begrepp som inflytande och ansvar. 2001 publicerade Brå en särskild skrift, *Brottsförebyggande arbete i skolan*, i syfte att inspirera skolor till att arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande. Enligt rådet kan det brottsförebyggande arbetet på sikt "införlivas i den ordinarie verksamheten".²⁰ I skriften lyfts positiva erfarenheter från olika projekt i skolor runt om i landet fram. Det handlar om projekt som sysslat med bl.a. konfliktlösning och förbättring av skolmiljön och om olika strategier mot mobbning. Man poängterar hur skadegörelsen kan minska och trivseln i skolan öka genom att elevers ansvar utökas på olika sätt. I kapitlet "På elevers villkor" redogörs för flera exempel där man engagerat eleverna i olika typer av brottsförebyggande arbete. I en skola får olika klasser veckovis ansvara för städning och ordning på skolan. Eleverna delas in i lag som turas om att ha "saneringsjour" och ta bort klotter. En annan skola använder sig av elevskyddsombud som har till uppgift att kartlägga trivseln och tryggheten på skolan samt att bevaka skolans miljö genom olika "skyddsronder".²¹ Enligt Brå har elevernas trivsel förbättrats "genom att de fått ansvar och inflytande över sitt lärande och över skolans fysiska och sociala miljö".²²

I beskrivningarna av de olika projekten hörs med andra ord ett eko från de idéer om delaktighet, inflytande och ansvar som växte sig starka under 1970- och 1980-talen. Nytt är emellertid att de gamla begreppen inflytande och ansvar nu iklätts i en skrud av brottspreventiva termer. Den från 1990-talet moderiktiga uppdelningen i social och situationell prevention appliceras här på de brottsförebyggande projekt som skolan kan utforma:

Elevinflytande kan i detta sammanhang dels ses som en socialpreventiv strategi som syftar till att stärka elevernas sociala band med det demokratiska samhället, dels som ett situationellt inriktat arbete som motverkar skadegörelse och stimulerar ett positivt beteende. Det är ett konkret sätt att arbeta med delaktighet och demokrati.²³

Att engagera elever i brottsförebyggande verksamhet blir således ett sätt att arbeta med inflytande och ansvar, samtidigt som ett situationellt inriktat arbete uppfyller demokratifostrande mål och därmed fungerar som social prevention. Jämfört med 1970-talet, fylls begreppen inflytande och ansvar dock med annat innehåll, vilket diskuteras härnäst.

---

²⁰ Brottsförebyggande rådet (2001) *Brottsförebyggande i skolan. Idéskrift*, Brå-rapport 2001:9, s 7.

²¹ Ibid. s 37.

²² Ibid. s 38.

²³ Brå 2001, s 38.

Det gemensamma ansvaret

1970-talets betoning på vikten av en väl genomförd undervisning i lag och rätt byggde på en viss framställning av samhället och det individuella samhället. Samhället målades fram som en plats där vi alla måste arbeta tillsammans för att skapa en bättre framtid. Här hade välanpassade, laglydiga personer inte bara ett ansvar att ta för sig själva och sina handlingar, utan *även* för kriminella och avvikare. En förutsättning för dessas rehabilitering och återanpassning var att det omgivande samhället visade solidaritet och undvek att stigmatisera dem. Att skapa förståelse för de avvikandes situation var således en brottspreventiv målsättning och kampen mot brottslighet allas ansvar.

Detta kan jämföras med dagens brottspreventiva diskurs, där framställningen om ett gemensamt ansvar genomsyrar i stort sett alla diskussioner om brottsförebyggande arbete. Att det brottsförebyggande arbetet har blivit en angelägenhet för alla uttrycks inte minst genom titeln på det nationella brottsförebyggande program som regeringen antog 1996: *Allas vårt ansvar*.²⁴ Programmets tyngdpunkt ligger på att engagera allmänheten i förebyggande åtgärder på lokal nivå. I programmet rekommenderas kommuner att upprätta lokala brottsförebyggande råd, som förutom att samarbeta med polisen bör engagera frivilligorganisationer och privata företag i samhällets arbete mot brott.

Samtidigt finns här klara skillnader. Medan 1970-talets föreställning om ett gemensamt ansvar kopplades till ideal om solidaritet och jämlikhet, är dagens ansvarsdiskurs kopplad till en föreställning om risker och hur dessa kan minimeras. Det som eftersöks är en medborgare som tar ansvar över sig själv, sin egendom och sitt lokalsamhälle. Det är med andra ord ett ansvarsbegrepp som handlar om att ta ett gemensamt ansvar för att minimera riskerna för brott. Socialiseringen av subjektet har därmed gått från en socialisering till solidaritet till en socialisering till personligt ansvar.

I skolans värld tar detta skifte av ansvarsbegreppet sig uttryck genom det innehåll som begreppen inflytande och ansvar fylls med. Under såväl 1970-tal som 2000-tal betonas att skolans brottsförebyggande arbete med fördel kan formeras runt ett arbete med elevernas arbetsmiljö. De projekt som Brå lyfter fram som positiva exempel under båda perioderna formuleras gärna i termer av elevinflytande och ansvar, med elever som tar hand om såväl miljön som varandra. Men samtidigt finns här vissa relevanta skillnader. Att låta elever städa reparera och utsmycka sin skolmiljö beskrevs under 1970-talet som ett sätt att både socialisera eleverna och göra dem delaktiga och öka trivsln. Åtgärder som dessa riktades inte primärt mot skadegörelsen eller brottsligheten i sig, utan mot de aspekter som skadegörelsen och brottsligheten var *symptom* på. Det var ett arbete som skulle riktas mot de barnfientliga miljöer som skapade otrivsel och skoltrötthet den ”slit-och-släng-kultur” som inverkade negativt på ungas utveckling.

I Brå:s idéskrift från 2001 handlar det dock inte enbart om att uppfylla elevernas behov av inflytande över sin miljö. De skall också ges ansvar att bevaka och beskydda den. Det handlar således inte bara om en socialiseringsprocess av de unga, utan också om att förhindra att brottsalstrande situationer uppstår. Ser man till en av de kriminologiska teorier som den situationella brottspreventionen baseras på,

---

²⁴ DsJu 1996:59, *Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program*.

rutinaktivitetsteorin, blir eleverna i Brå:s idéskrift från 2001 de som ska svara mot behovet av "kapabla väktare".²⁵ Eleverna kan med sin närvaro, exempelvis genom att gå skyddsronder i skolan, förhindra att brottstillfällen uppstår. Projekt som dessa för onekligen tankarna till situationella brottspreventiva strategier som "grannsamverkan mot brott".

Betydelsen av elevinflytandet motiveras också på skilda sätt. Under 1970-talet placeras behovet av inflytandet i ett sammanhang där skolans sätt att fungera lokaliseras som ett problem. Skolans, och samhällets, sätt att fungera blir *i sig* en orsak till vantrivsel och skolk. Den skadliga konsumtionskulturen och de nybyggda skolornas dåliga kvalité var i allra högsta grad medbrottslingar till snatteriet och delar av skadegörelsen. Inflytande i 1970-talets tappning skulle således svara mot ett *bristtillstånd*, där problem som skolk och vandalism var symptom på en skola som hade misslyckats att bemöta elevernas behov av delaktighet. Att skolan i sig bar skulden till skolrelaterade problem gjorde också att mycket av inflytandet kom att handla om att förändra skolan. I materialet från 2000-talet är däremot dessa aspekter frånvarande, och snarare än att förändra skolmiljön verkar syftet snarare vara att bevara och skydda den. Denna förändring skulle kunna beskrivas som att man gått från en uppfattning att elever bör *ges* ansvar och möjlighet att delta, till att elever bör *ta* ansvar.

Från demokratiutvecklare till brottsförebyggare

Under 1970- och -80-talen så är det brottsförebyggande arbetet i skolan till mångt och mycket kopplat till en demokratifostran, där målet är elevernas individuella utveckling. Att praktisera demokrati genom gemensamma övningar kunde åskådliggöra behovet av lagar och regler och hur dessa kunde förändras. Under 2000-talet kopplas elevernas teman i stället ihop med samhällets generella brottsförebyggande arbete. De ska sträva efter att själva försöka åtgärda problem ute i samhället, men utifrån en redan definierad brottsförebyggande ordning. Eleverna kan bli uppfinningsrika och kompetenta brottsförebyggare inte endast i sin egen skola utan även i sin närmiljö. De ska inte bara praktisera demokrati genom att exempelvis besluta om gemensamma regler i skolan eller genom att driva caféer, utan även genom att fundera över vad de skulle kunna göra för den lokala butiksägaren eller kollektivtrafiken. Elevernas ansvar och inflytande ges här formen att påverka olika brottspreventiva åtgärder. Följaktligen kan eleverna *själva* engageras i det lokala arbetet mot brott, inte endast utgöra de subjekt som det brottsförebyggande arbetet riktas mot.

Givetvis är även denna typ av brottsförebyggande undervisningen präglad demokratifostrande ambitioner, men man kan också hävda att det handlar mer om att inlemma i eleverna i samhället snarare än att lära dem att förändra ett dåligt fungerande sådant. Medan ansvar och inflytande under 1970-talet formulerades som ett långsiktigt mål för att stärka demokratin, blir ansvar och inflytande under 2000-talet något som kopplas ihop med den situationella preventionens kortsiktiga mål.

---

²⁵ Den s.k. rutinaktivitetsteorin går ut på att brott begås av motiverade gärningsmän i situationer där det finns lämpliga brottsobjekt men avsaknad av kapabla väktare. Situationella åtgärder syftar därför ofta till att öka närvaron av dessa väktare, t.ex. genom grannsamverkan, farsor på stan, kameraövervakning osv.

Tillspetsat skulle detta kunna beskrivas som att det under 1970-talet handlade om *brottsprevention genom demokratifostran*, medan det under 2000-talet handlar om *demokratifostran genom brottsprevention*. Medan brottsförebyggande effekter var en slags ”bieffekt” man kunde förvänta sig av ett ökat fokus på delaktighet och demokrati under 1970-talet, blir det nu brottsförebyggande projekt som kan ha positiva demokratifostrande effekter. 1970-talets betoning av inflytande och ansvar betraktades som ett sätt att anpassa sig till elevens förmodade behov av inflytande och delaktighet och det subjekt som eftersöktes var ett subjekt som kunde bidra till samhällets utveckling. Det subjekt som idag eftersöks är ett självreglerande som kan fungera som en bit i samhällets större brottsförebyggande pussel och som kan svara mot samhällets behov av ansvarstagande medborgare som kan upptäcka och agera mot risker i sin närmiljö.

Referenslista

Brottsförebyggande rådet (1977) *Lag och rätt i skolan*, Stockholm.

Brottsförebyggande rådet (1979). *Elevinflytande och ansvar motverkar skadegörelse och skolk*. BRÅ-PM 1979:3. Stockholm

Brottsförebyggande rådet (2001) *Brottsförebyggande i skolan. Idéskrift*. Brå-rapport 2001:9. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet (2002) *Du & Jag – Rätt & Fel: handledning för temaarbete om brott årskurs 6 – 9*. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet (2004), *Livets spelregler: handledning för temaarbete i årskurs 3-5*, Stockholm.

DsJu 1996:59, *Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program*.

Ds 2010: 9. *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet*.

Rikspolisstyrelsen/Skolöverstyrelsen *Polisen i skolan. Handledning för poliser och skolpersonal om samverkan i skolans undervisning*, Stockholm 1982

SOU 1973:26, *Lag och rätt i grundskolan*

SOU 1974:53 *Utredningen om skolans inre arbete Skolans arbetsmiljö: betänkande*.

Elsa Saarikkomäki

Abstract

This research seminar report examines the police control that young people in Finland experience. The report describes how common police contacts are and it explains the situations in which police control took place. The primary aim is to evaluate whether certain groups of young people face more surveillance and control than others. Are there biases in the police control?

The data used is the nationally representative Finnish Self-Report Delinquency Study from the sweep of 2008 (n=5826) collected by The National Research Institute of Legal Policy. Respondents were aged 15 through 16. Methods used are quantitative logistic regression analysis and qualitative content analysis.

The labeling theory provides the theoretical framework; the theory suggests that police control is selective and biased. The marginalised people or people from the lower socio-economic background are suggested to face more control. The aim of this study is to test if the hypotheses of the theory are confirmed in this data.

The results obtained show that contrary to what the labelling theory assumes delinquency was the main factor predicting police contact: the young people who committed more crimes had a greater risk of being controlled. However, when delinquent behaviour was controlled in the model, there were groups that faced more control than others, as suggested by the theory.

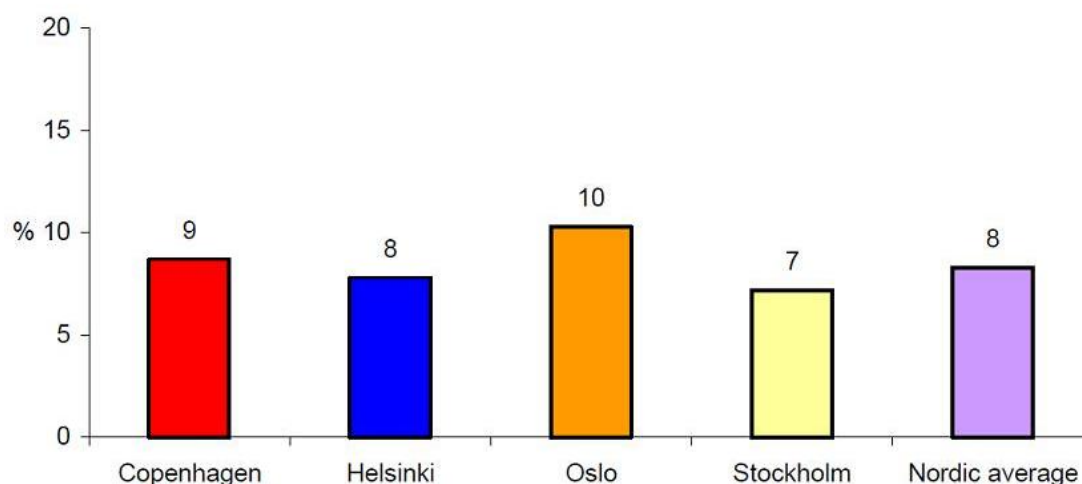
Young people and police control

This report is based on my master's thesis in sociology: *Young people and police control – in the light of the labeling theory* (Saarikkomäki 2010, in Finnish).

Introduction and background

According to the Finnish Self-Report Delinquency Studies (FSRD), adolescents' participation in criminal behaviour has not increased, but the likelihood of becoming known to the police has increased. Juvenile delinquency is relatively common, but only a small share of all offences is reported to the police. (Kivivuori 2005; Salmi 2009; see Figure 1.) Because only a small percentage of the young people get caught, it is relevant to ask *whether some group is more likely than another to be controlled.*

Figure 1 presents the likelihood of adolescent offender to be detected by the police in the Nordic capitals. ISRD-2 data shows that the likelihood of an offender becoming known to the police is the same in all Nordic capitals. One in ten adolescent offenders faced police contacts in the context of an offence. (Kivivuori 2007b, 79–81.)

Figure 1 Percentage of **adolescent offenders reporting police contact** in the Nordic capital cities. Based on 18 offences sum variable. (Resource: Kivivuori 2007b)

Labeling theory

The aim of the study is to test empirically the certain hypothesis of the labeling theory. The theory was developed in the United States by Edwin Lemert (1967) and Howard Becker (1963). Control is usually seen as something that reduces crime rates. Labeling theory draws attention to the unintended consequences of social control. Societal reactions, for example police control, can label a person as delinquent, which can lead to new crimes (Lemert 1967).

The labeling theory also suggests that control is biased and selective. People whose social groups have less power had greater risk to be labelled, controlled and punished (Becker 1963). According to the labeling theory, “the probability that one will be arrested, convicted, and imprisoned is determined by one’s race, sex, age, social class, and other social characteristics that define one’s status in society and one’s membership in powerful or powerless groups” (Akers 2000, 122). This study examines if the hypothesis of the labeling theory – that the probability to be controlled is selective and biased – are confirmed in the Finnish data.

Research in Finland and abroad

In the United States, there is a broad field of research analysing police control and its possible biased and selective nature. Usually the research focuses on possible legal or extra-legal factors affecting police discretion. Legal factors refer to the type and quantity of criminal offences etc. The extra-legal factors refer to situational factors, such as the suspect’s characteristics (ethnicity, sex, and class).

The first study, done in the 1960s, found that adolescent’s ethnicity, class and demeanour were strong predictors for which police disposition they were given to (Piliavin & Briar 1964). Another data, collected at police stations, showed that besides offences, extra-legal factors affected police decision making, for example bad demeanour, gender, lower social status and young age (see Visser 1986; Engel et al. 2000). Recent work has concentrated on ethnicity (see Hagan et al. 2005; Engel et al. 2002). In Denmark, Holmberg and Kyvsgaard (2003) found that people with a foreign background were more likely to be arrested in relation to a charge.

Some studies have been criticized for not having taken the legal factors properly into account or controlled adequately (Klinger 1996). In self-report delinquency studies, factors like person's delinquent behaviour have been considered. Delinquency has often found to be a strong predictor of police control (see Engel et al. 2000; McAra & McVie 2005).

Previous Finnish studies, with self-report data, that examined the factors predicting police contacts were done by Risto Jaakkola (1965) and Janne Kivivuori (1997a). They also found that criminal offences were a crucial reason for control differences among adolescents, but also extra-legal variables were playing a role.

Empirical analysis

Research questions are

1. How common is it for young people aged 15–16 to face police control?
2. Who is targeted by the police? Is the control biased and selective?
3. Which factors indicate greater risk to be controlled? When delinquent behaviour is controlled, are there young people whose risk to face police control is greater than others?
4. According to the young people themselves, what were the reasons for police contacts?

Data and methods

The data is the nationally representative Finnish Self-Report Delinquency Study from the sweep of 2008. The total number of respondents, in this paper and pencil school-based survey, was 5826. The response rate was 86 percent. This cross-sectional data is a national school sample of 9th grade students, aged 15–16. The survey included for instance questions on the delinquent behaviour and police control adolescents had faced.

Firstly, bivariate analysis of police contacts by gender is described.

Secondly, the question of selectiveness or bias of control is examined using logistic regression analysis.

Dependent variable: Did you get caught by the police? (during last year)

Independent variables: variety of delinquency, sex, parents' occupational status and country of origin, family structure, economic situation of the family and municipality type. Variables indicating school commitment and heavy drinking habits were also considered.

Thirdly, a content analysis of open-ended answers is briefly presented. It is described why and in which situations the latest police contact took place. Finally, open-ended answers and multivariate analysis is combined.

Descriptive analysis of police contacts

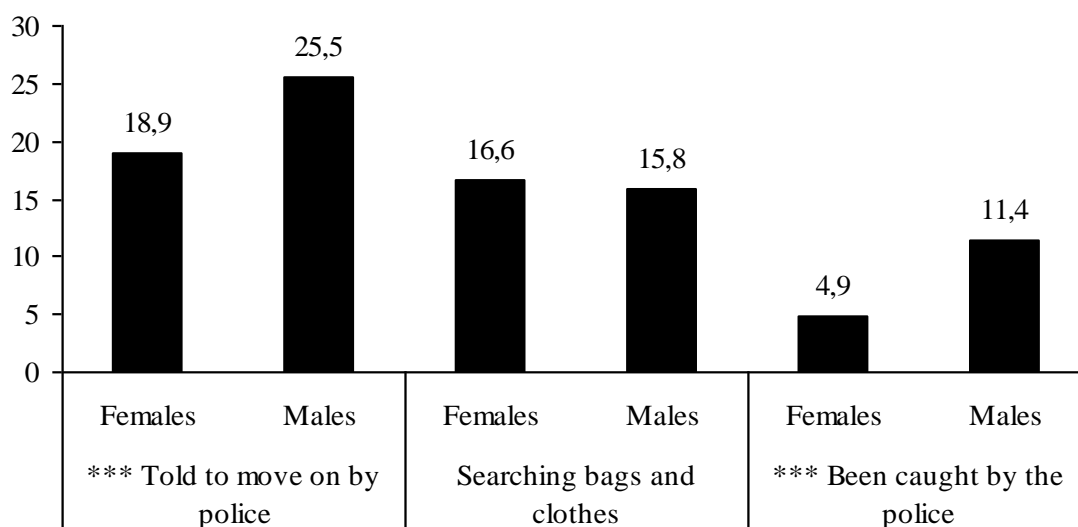

Figure 2 Police contacts by gender (during preceding year), % (***) = gender difference is statistically significant $p < .001$

Figure 2 shows different forms of police control. The numbers include all boys and girls, not only those who reported committed offences. One quarter of boys has been “told to move on” by the police during the preceding year. For girls, the proportion is lower: around one in five has experienced this. Around 16 percent of adolescents told that their bags or clothes had been searched by the police.

Around one in ten adolescents reported having been caught by the police. There were differences between genders: 11 percent of boys had experienced this and only 5 percent of girls reported being caught by the police. This does not, however, tell us if boys are targeted more because of “extra-legal” factors. There could, for example, be differences in delinquency between boys and girls. This question is examined in following multivariate analysis.

Multivariate analysis – bias in control?

Multivariate analysis is used to analyse which factors predict police contacts. In logistic regression analysis it is possible to control for delinquency and other variables and see which variables indicate greater risk for police control, when all the factors are mutually adjusted. The logistic regression model is used because the dependent variable (=being caught by the police) is dichotomous. Odds ratios (=OR) of each variable are presented, the term ‘risk’ is used to describe results.

First category of each variable is a reference category (value 1,00). Other categories are compared with the reference category. If the value of the category is statistically significant and greater than 1,00, it signifies that the risk is higher than for the reference category.

In model 0, all the variables were added individually (table 1). Relation between each variable and police contact can thus be analysed on a bivariate level. In model 3, self-reported delinquency and structural variables are presented in the same model and

all presented variables are controlled. In model 5, variables indicating school commitment and heavy drinking are added. All the variables are controlled in the model simultaneously.

Delinquency is a crucial variable, because the relation between delinquency and police contact is considered, and because delinquency is controlled (held constant) in the model. Firstly, it is examined how adolescent's self-reported delinquency is connected with the risk of police contact alone (model 0) and when other variables are controlled (model 5). Secondly, the table shows how other variables are connected with the risk of police contact, while delinquency and other variables are held constant.¹

Table 1 Logistic regression models, dependent variable police contact (caught by the police during preceding year), OR (n=5250)^a

Independent variables	Model 0	Model 3	Model 5
Delinquency (during preceding year)			
None	1,00	1,00	1,00
1–2 offences	3,34***	3,03***	1,97***
3–5 offences	8,58***	7,42***	3,52***
5 or more offences	22,68***	20,18***	7,41***
Sex			
Female	1,00	1,00	1,00
Male	2,40***	2,32***	2,14***
Parents' occupational status			
Upper white collar	1,00	1,00	1,00
Lower white collar	1,15	1,02	,84
Manual work	1,52**	1,37*	,96
(Value missing)	2,04**	1,62	1,27
Family structure			
Nuclear family	1,00	1,00	1,00
Single mother	1,59***	1,25	1,08
Single father	2,87***	1,96***	1,66*
Neither present	2,54***	1,83*	1,49
Municipality type			
Rural area	1,00	1,00	1,00
Densely populated area	1,22	1,32	1,42
City	1,44*	1,64**	1,79***
Plans after comprehensive school			
Upper secondary school	1,00		1,00
Vocational school	5,12***		2,16***
School performance			
Very good	1,00		1,00
Good	2,30**		1,31
Adequate	6,77***		1,66
Weak	17,60***		2,47**
Heavy drinking			
Never	1,00		1,00
Less than once a month	4,07***		2,13***
1–2 times a month	9,63***		3,18***
At least once a week	25,68***		5,43***

^a Variables indicating parents' country of origin, economic situation, respondent's social control and self-control were also controlled in the models 3 and 5 (but variables were not statistically significant in the last model).

* = $p < 0,05$ ** = $p < 0,01$ *** = $p < 0,001$

¹ The specific situation or delinquent act leading to police contact is not considered. The terms police contact and control are used even though the possible bias might occur because someone (guards, eye-witnesses etc.) reports the incident to the police.

Results from the model 5 (table 1) are discussed here. Delinquency during last year and heavy drinking were the best predictors of police contact (models 0 and 5). The more offences one committed during last year, the greater was the risk to experience police contact. When compared with young people who never drank heavily, those drinking heavily sometimes or often had much greater risk for police control. (In Finland possession of alcohol is illegal for people under 18-years old.)

The fifth model, where delinquency and other variables were controlled, shows that boys had twice as big risk as girls to have experienced police contacts. Young people living in the cities also had greater risk for police control compared with people living in rural areas. A likely explanation for this bias is better police resources, and thus greater control, in the cities. Young people who had a single father had a slightly bigger risk for police control.

Adolescents who were planning to go to a vocational school after comprehensive school had twice as big risk as adolescents who were planning to go to an upper secondary school. Weak grades in school also predicted police contact.

Parents' occupational status was not a statistically significant variable in the last model. However, there were a lot of missing values; many adolescents did not report their parents' occupational status. Economic situation of the family (= adolescent's own opinion of the economic situation of the family) was not a significant predictor of police contact. Parents' country of origin was not significant either. Because the number of adolescents whose parents were not originally from Finland was very little, variable contained only two categories: Finland and all the other countries. Social control and self-control were not predictors of police contact in the last model. (Self-control correlated greatly with alcohol drinking and delinquency.)

Situations in which police control took place

Young people were asked to specify in their own words, what was the reason for the latest police contact (getting caught during preceding year). Content analysis was used to analyse these open-ended answers (n=394).

The reasons varied: adolescents described great variety of offences, different kinds of acts and situations. One common thing was that nearly all took place in public locations.

Main categories:

- Riding a moped (35 %)
- Drinking alcohol, the possession of alcohol (25 %)
- Criminal offences: theft, vandalism, violence (20 %)
- Disrespectful/bad demeanour, "being in the wrong place at the wrong time" and other situations (20 %)

Combining methods

The analysis of open-ended answers showed that a large proportion of police contacts was due to traffic surveillance, for example moped speeding. These reasons were particularly common among boys. Boys had twice as big risk for police contact than girls (table 1). Is it because they are controlled often due to "moped offences"?

A new analysis was done. Results from the open-ended analysis were combined with logistic regression model: Adolescents who had said to have been controlled because of "moped offences" were removed from the new analysis. Boys' risk for police contact was reduced in this analysis, but the risk was still higher than for females (OR=1,58, $p < 0,001$, all other variables controlled). To sum up, riding a moped is partly the reason for the control differences between genders, but controlling for this does not eliminate the difference entirely.

Discussion

The labeling theory suggests that control is biased and selective - person's probability to be controlled is dependent on a social status and other extra-legal factors. According to the theory, delinquency is not as crucial indicator of social control as structural factors are.

Results against the hypotheses of the labeling theory were found: A small group of young people who were committing several offences had the greatest risk to be controlled. Delinquency and heavy drinking were the main variables predicting police control. In this analysis parents' economic situation or occupational status did not indicate greater risk for police control.

Results supporting the hypotheses of the labeling theory were also discovered: Control was partly selective and biased. Some groups of young people or some people living in certain areas were more likely than others to experience adversarial contact with the police, even when delinquency was held constant. These were: boys, people living in cities, young people who had a single father, people planning to go to a vocational school and those, who had weak school grades.

Only a relatively small share of police control was due to "traditional" offences like shoplifting. Deviant acts, like the consumption of alcohol, were often the reasons why young people experienced police control. For boys, riding a moped was the most common reason for police contacts.

The weakness of the analysis was that all the aspects of delinquency can not be controlled (for example severity of the offences). Variety, the number of offences and different offence groups were tested separately. The social status of young people is difficult to measure reliably. Variables for the ethnic background were insufficient and imprecise. Another weakness of the analysis is the cross-sectional data, which brings problems for the interpretations of the results: causality can not be confirmed.

In previous research, variables measuring alcohol consumption and school commitment were often not included. These variables turned out to be crucial in the analysis. It is also important to consider the delinquent behaviour when studying control bias. If a good response rate is maintained, the Self-Report Delinquency Study is a good method of analysing control bias.

References

- Akers, Ronald L. (2000). *Criminological theories*. Introduction, Evaluation, and Application. Third Edition. Roxbury, Los Angeles.
- Becker, Howard (1963). *Outsiders*. Studies in the Sociology of Deviance. New York: Free Press.

- Engel, Robin Shepard, Sobol, James J. & Worden, Robert E. (2000). Further exploration of the Demeanor Hypothesis: The Interaction Effects of Suspects' Characteristics and Demeanor on Police Behavior. *Justice Quarterly*, vol. 17, No.2, HeinOnline 235–258.
- Engel, Robin Shepard, Calnon, Jennifer M., & Bernard, Thomas J. (2002). Theory and racial profiling: shortcomings and future directions in research. *Justice Quarterly*, Vol. 19 No. 2, 249–273.
- Hagan, John & Shedd, Carla & Payne, Monique, R. (2005). Race, ethnicity, and youth perceptions of criminal injustice. *American Sociological Review*. Vol. 70, No. 3, 381–407.
- Holmberg, Lars & Kyvsgaard, Britta (2003). Are immigrants and their descendants discriminated against in the Danish criminal justice system? *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 4, 125–142.
- Jaakkola, Risto (1965). Sosiaalinen tausta ja rikollisuus. *Sosiologia* 2(2), 90–100.
- Kivivuori, Janne (2005). *Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995-2004*. Teoksessa Kivivuori, Janne & Salmi, Venla: Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, 11–70. Helsinki.
- Kivivuori, Janne (1997a). Nuoret rikosten tekijöinä. Tekojen yleisyys, rikollisuuden ymmärtäminen ja varastamisen vaiheet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 141, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2007b). *Delinquent Behaviour in Nordic Capital Cities*. Scandinavian Research Council for Criminology, National Research Institute of Legal Policy, Finland, Publication no. 227, Helsinki.
- Klinger, David A. (1996). Bringing crime back in: Toward a better understanding of police arrest decisions. *Journal of research in crime and delinquency*, Vol. 33 No. 3, 333–336.
- Lemert, Edwin M. (1967). *Human Deviance, Social Problems, and Social Control*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- McAra, Lesley & McVie, Susan (2005). The usual suspects? Street-life, young people and the police. *Criminal Justice the International Journal of Policy and Practice*. Volume 5 Number 1, 5–36.
- Piliavin, Irving & Briar, Scott (1964). Police encounters with juveniles. *The American Journal of Sociology*. Vol. 70, No. 2. 206–214.
- Saarikkomäki, Elsa (2010). *Nuoriin kohdistuva poliisikontrolli leimaamisteorian näkökulmasta*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
- Salmi, Venla (2009). *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008*. Teoksessa Salmi, Venla (toim.): Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset.

Nuorisrikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 246, Helsinki. 1–44.

Visher, Christy A. (1983). Gender, Police Arrest Decisions, and Notions of Chivalry. *Criminology*, Vol. 21 No. 1, 5–28.

Program NSfKs 52. forskerseminar
Hønefoss 10.-12. mai 2010

Mandag 10. mai - Pågående og nylig avsluttet nordisk forskning

- 11.00: Bussavgang fra Gardermoen Lufthavn/Oslo
12.30: Ankomst og innsjekking
13.00: Lunsj
14.15 – 14.30: Velkomst
14.30 – 16.00: Pågående/nylig avsluttet nordisk forskning I
Sverige: Christoffer Carlsson og Karl Magnus Carlsson
Island: Ragnheidur Bragadottir
Finland: Aarne Kinnunen
16.00 – 16.30: Kaffepause
16.30 – 18.00: Pågående/nylig avsluttet nordisk forskning II
Norge: Ida Nafstad og Heidi Mork Lomell
Grønland: Mikkel Myrup
Danmark: Anette Storgaard og Anne Julie Boesen Pedersen
19.00: Middag

Tirsdag 11. mai - Globalisering i kriminologien og økologisk kriminologi

- 08.00 – 09.00: Frokost
09.00 – 09.40: Katja Franko Aas (NO): "Visions of global control: doing criminological research in a world of friction".
09.40 – 09.50: Kort benstrekk
09.50 – 10.30: Guri Larsen (NO): "Perspektiver innen den økologisk globale kriminologien".
10.30 – 11.00: Kaffepause
11.00 – 12.30: Gruppesesjoner I: Gruppe 1, 4 og 7
12.30 – 13.30: Lunsj
13.30 – 14.10: Per Anders Svärd (SE): "Protecting the Animals? The Reproduction of Speciesism in Animal Welfare Ideology"
14.10 – 14.20: Kort benstrekk
14.20 – 15.00: Peter Scarff Smith (DK): "Human rights and criminology"
15.00 – 15.30: Kaffepause
15.30 – 17.00: Gruppesesjoner II: Gruppe 2, 5 og 8
19.00: Festmiddag

Onsdag 12. mai - Globalisering og migrasjon

- 08.00 – 09.00: Frokost og utsjekking
09.00 – 09.30: Rannveig Þórisdóttir (IS): "Crime and social change. The case of immigration in Iceland"
09.30 – 10.00: Lisa Westfelt (SE): "Migration som straff? Utvisning på grund av brott 1973-2003 med fokus på flyktingskydd."
10.00 – 10.10: Kort benstrekk
10.10 – 11.00: Gruppesesjoner III: Gruppe 3, 6 og 9
11.00 – 11.20: Kaffepause
11.20 - 12.00: Espen Gamlund (NO): "Fattigdom, klima og etikk"
12.00 – 13.00: Lunsj
Ca 13.00: Avreise

Program for gruppesesjoner

Gruppesesjoner I, tirsdag 11.05 kl 1100 - 1230: Gruppene 1, 4 og 7

Gruppesesjoner II, tirsdag 11.05 kl 1630 -1800: Gruppene 2, 5 og 8

Gruppesesjoner III, onsdag 12.05 kl 1010 – 1100: Gruppene 3, 6 og 9

Tema "Grønn kriminologi"

Gruppe 1

Ragnhild Sollund: "The paradox in the human-animal relationship: Fictive children and social partners or mere objects for human exploitation and abuse?"

Morten Tønnesen: "The legality and ethical legitimacy of wolf hunting in Scandinavia"

Nicolay Johansen: "The problem with green criminology"

Gruppe 2

Sigrún Ágústdóttir: "Synspunkter om miljøkriminalitet og internasjonalt samarbeit"

Sigurd S. Dybing: "Miljødeleggelsesens samfunnsmessige betydning"

Rune Ellefsen: "Sosiale bevegelser og konflikter om økologisk kriminalitet "

Gruppe 3

Per-Anders Svärd: "I do not want to speak here of the educated classes..." The problem of animal cruelty in Swedish animal protection politics ca 1840-1880.

Ingvill H. Riise: "Den selvfølgelige utnyttningen. Om formingen av vårt samfunns forhold til dyr, med "Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003): Om dyrehold og dyrevelferd" som eksempel."

Tema "Politi, domstol og straff"

Gruppe 4

Paul Larsson: "Ideologi som cover-up. Nærpolitiet i Norge"

Jenny Maria Lundgaard: "Mellom politisk retorikk og polisiær praksis: Broken Windows på norsk"

Elsa Saarikkomäki: "Young people and police control"

Gruppe 5

Hanne Stevens: "Sentences to psychiatric treatment in Denmark - timetrends 1990-2006"

Dave Sorensen: "Treatment versus proportionality: Indeterminate versus determinate sentences to treatment and the risk of recidivism among mentally ill offenders"

Nina Törnquist: "Interseksjonalitet - ett användbart begrepp inom kriminologin?"

Gruppe 6

Paula Wahlgren: "Crime prevention and the school"

Lina Andersson: "Förståelse och tolkningar av surveyfrågor om brott"

Tema "Globalisering i kriminologien"

Gruppe 7

Aarne Kinnunen: "Free mobility of people, crime and feeling of insecurity"

Sigmund B. Mohn: "'Forfulgte lykkejegere og de onde hjelperne' / Menneskesmugling og asylmigrasjon"

Minna Viukho: "The boundaries of exploitation? Transnational trafficking in persons from Russia and the Baltic States into Finland"

Gruppe 8

Kjersti Lohne: "International Criminal Justice and Humanitariansim; reviewed"

Helgi Gunnlaugson: "Iceland's Desolate Aftermath: The Truth Committee Report"

Lill Scherdin: "Dødstraff i øst og vest"

Gruppe 9

Mamia Tero/Anne Alvesalo: "Electronic surveillance in the workplace"

Jesper Stecher: "Nogle udfordringer og/eller problemområder i dansk ret vedrørende informationsteknologi"